

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Barbara Jadwiga Pawlak

***Zakres i uwarunkowania wykonalności ugód
mediacyjnych w sprawach rodzinnych***

Warszawa 2017

Spis treści

Wstęp	1
1. Określenie problemu badawczego.....	1
2. Teza i hipotezy badawcze.....	2
3. Metodologia	3
4. Struktura grupy badawczej	8
1. Mediacja w sprawach rodzinnych – zarys zagadnienia	11
1.1. Cechy mediacji	11
1.2. Uгода mediacyjna.....	12
1.3. Wady mediacji	15
1.4. Specyfika mediacji rodzinnych	16
1.5. Międzynarodowe regulacje mediacji rodzinnych	18
2. Wyniki badań aktowych etap I	20
2.1 Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – Sąd Okręgowy w Łodzi 20	
2.2. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego	41
2.2.1.Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem	51
2.2.2.Charakter spraw skierowanych do mediacji – ustalenie miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka	68
2.2.3.Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – ustalenie obowiązku alimentacyjnego	78
2.2.4.Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – pozostałe	88
3. Wyniki badania etap II	96
3.1. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – Sąd Okręgowy w Łodzi 96	
3.2. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego	104
4. Wyniki badań – charakterystyka powiązań w sprawach rodzinnych.....	126
Podsumowanie – wnioski <i>de lege ferenda</i>	140

Spis wykresów

Wykres 1: Struktura właściwości rzeczowej i miejscowej sądów	8
Wykres 2: Proporcja spraw według właściwości rzeczowej sądów – I i II etap badania.....	9
Wykres 3: Sprawy skierowane do mediacji przez sąd okręgowy – I etap badania	20
Wykres 4: Podjęta mediacja według wydziałów sądu okręgowego – I etap badania.....	21
Wykres 5: Proporcja podjętej mediacji i odmowy mediacji według wydziałów sądu okręgowego – I etap badania	22
Wykres 6: Statystyka spraw według repertorium MED, sąd okręgowy – I etap badania	23
Wykres 7: Przedmiot pozwu, sąd okręgowy – I etap badania	24
Wykres 8: Etap rozprawy, w którym nastąpiło skierowanie do mediacji przez sąd okręgowy – I etap badania.....	25
Wykres 9: Inicjatywa mediacji, sąd okręgowy – I etap badania	26
Wykres 10: Udział pełnomocników, sąd okręgowy – I etap badania	27
Wykres 11: Inicjatywa mediacji, sąd okręgowy – I etap badania	28
Wykres 12: Staż małżeński stron w sprawach skierowanych do mediacji, sąd okręgowy – I etap badania.....	29
Wykres 13: Stan cywilny stron w dacie zawarcia związku małżeńskiego, sąd okręgowy – I etap badania.....	30
Wykres 14: Przedział wiekowy małżonków (kobiety), sąd okręgowy – I etap badania.....	31
Wykres 15: Przedział wiekowy małżonków (mężczyźni), sąd okręgowy – I etap badania	32
Wykres 16: Różnica w wieku małżonków, sąd okręgowy – I etap badania.....	33
Wykres 17: Profesja mediatora, sąd okręgowy – I etap badania	34
Wykres 18: Preferencje w wyborze mediatora, sąd okręgowy – I etap badań	36
Wykres 19: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych, sąd okręgowy – I etap badania	38
Wykres 20: Wynik mediacji, sąd okręgowy – I etap badania.....	39
Wykres 21: Struktura spraw sądy rejonowe – I etap badania	41
Wykres 22: Proporcja spraw skierowanych do mediacji do odmowy mediacji według wydziałów sądów rejonowych – I etap badania	42
Wykres 23: Statystyka spraw według repertorium MED, sądy rejonowe – I etap badania	44
Wykres 24: Rodzaj sprawy, sądy rejonowe – I etap badania	45
Wykres 25: Przedmiot sprawy, sądy rejonowe – I etap badania	46
Wykres 26: Profesja mediatora, sądy rejonowe – I etap badania	48
Wykres 27: Preferencje w wyborze mediatora, sądy rejonowe – I etap badania.....	49
Wykres 28: Wnioskodawcy w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania.....	51
Wykres 29: Zawisłe równoległe inne sprawy ze sprawą o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania.....	53
Wykres 30: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania	54
Wykres 31: Wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania.....	55
Wykres 32: Udział pełnomocników w sprawach o uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania	57
Wykres 33: Inicjatywa mediacji w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania ..	58

Wykres 34: Stadium procesu przy kierowaniu do mediacji w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania	59
Wykres 35: Wyznaczony przez sąd czas na mediację w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania	60
Wykres 36: Osoba mediatora w sprawach o kontakty z małoletnim – I etap badania.....	61
Wykres 37: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania	63
Wykres 38: Ugoda mediacyjna w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania ..	64
Wykres 39: Zatwierdzenie przez sąd ugody mediacyjnej w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania	65
Wykres 40: Zakończenie postępowania w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania.....	66
Wykres 41: Ugoda sądowa po ugodzie mediacyjnej w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania	67
Wykres 42: Wnioskodawcy w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	68
Wykres 43: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	69
Wykres 44: Inna sprawa zawisła równolegle ze sprawą o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	70
Wykres 45: Inicjatywa mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	71
Wykres 46: Etap kierowania do mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	72
Wykres 47: Czas wyznaczony na mediację w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	73
Wykres 48: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania.....	74
Wykres 49: Osoba mediatora w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	75
Wykres 50: Ugoda mediacyjna w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania	76
Wykres 51: Sposób zakończenia postępowania w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania.....	77
Wykres 52: Powód w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	79
Wykres 53: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	80
Wykres 54: Inna sprawa rodzinna zawisła równolegle ze sprawą o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	81
Wykres 55: Inicjatywa mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	82
Wykres 56: Etap kierowania stron do mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	83
Wykres 57: Osoba mediatora w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania.....	84

Wykres 58: Czas trwania mediacji wyznaczony przez sąd w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	85
Wykres 59: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	86
Wykres 60: Zakończenie postępowania w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	87
Wykres 61: Zatwierdzenie ugody mediacyjnej w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim oraz ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania	88
Wykres 62: Wnioskodawcy w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	89
Wykres 63: Czas trwania mediacji w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	90
Wykres 64: Osoba mediatora w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	91
Wykres 65: Etap kierowania do mediacji w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	92
Wykres 66: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	93
Wykres 67: Uгода mediacyjna w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	94
Wykres 68: Zakończenie postępowania w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania	95
Wykres 69: Struktura spraw wg wydziałów sądu okręgowego – II etap badania	97
Wykres 70: Mediacja sąd okręgowy – II etap badania	98
Wykres 71: Udział pełnomocników stron w sprawie rozwodowej – II etap badania	99
Wykres 72: Inicjatywa złożenia pozwu rozwodowego – II etap badania	100
Wykres 73: Staż małżeński stron sąd okręgowy – II etap badania	101
Wykres 74: Różnica wieku małżonków sąd okręgowy – II etap badania	102
Wykres 75: Problemy w rodzinie sąd okręgowy – II etap badania	103
Wykres 76: Orzeczenie końcowe w sprawie rozwodowej sąd okręgowy – II etap badania	104
Wykres 77: Liczba spraw objętych badaniem w wydziałach sądów rejonowych – II etap badania	105
Wykres 78: Przedmiot postępowania w sprawach objętych badaniem – II etap badania	106
Wykres 79: Pełnomocnicy w sprawach objętych badaniem – II etap badania	107
Wykres 80: Inicjatywa pozwu w sprawach o alimenty – II etap badania	108
Wykres 81: Uprzednie rozstrzygnięcie w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – II etap badania	109
Wykres 82: Inicjatywa wniosku w sprawie ustalenia miejsca pobytu małoletniego dziecka – II etap badania	110
Wykres 83: Wcześniejsze uregulowanie miejsca pobytu małoletniego dziecka – II etap badania	111
Wykres 84: Inicjatywa wniosku w sprawie o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem – II etap badania	112
Wykres 85: Wcześniejsze uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – II etap badania	113
Wykres 86: Inicjatywa wniosku w sprawie o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – II etap badania	114

Wykres 87: Wcześniejsze uregulowanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem – II etap badania.....	115
Wykres 88: Mediacja w sprawach objętych badaniem – II etap badania	116
Wykres 89: Sprawy skierowane do mediacji w wydziałach sądów rejonowych – II etap badania .	117
Wykres 90: Przedmiot sprawy skierowanej do mediacji – II etap	118
Wykres 91: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych – II etap badania	119
Wykres 92: Czas, na jaki sąd skierował sprawy do mediacji – II etap badania	120
Wykres 93: Etap skierowania sprawy do mediacji – II etap badania.....	121
Wykres 94: Profesja mediatora – II etap badania	121
Wykres 95: Preferencja sądu w wyborze mediatorów – II etap badania	122
Wykres 96: Uгода mediacyjna – II etap badania	123
Wykres 97: Uгода sądowa po mediacji – II etap badania	123
Wykres 98: Orzeczenie końcowe w sprawach skierowanych do mediacji – II etap badania.....	124
Wykres 99: Orzeczenie końcowe w pozostałych sprawach – II etap badania	125
Wykres 100: Zestawienie powiązania spraw	127
Wykres 101: Rodzaj powiązania spraw.....	135
Wykres 102: Sprawy powiązane uprzednio lub następczo według liczby spraw	136
Wykres 103: Sprawy powiązane dwutorowo według liczby spraw	137
Wykres 104: Liczba spraw powiązanych według wydziałów sądów.....	138
Wykres 105: Charakterystyka spraw powiązanych według Repertorium A.....	139

Wstęp

1. Określenie problemu badawczego

Tematem opracowania jest określenie zakresu i uwarunkowań wykonalności ugód mediacyjnych w sprawach rodzinnych. Pojęcie spraw rodzinnych rozumiane jest tu szeroko i obejmuje zarówno sprawy o rozwód i separację małżonków, objęte właściwością rzeczową sądu okręgowego, jak i sprawy dotyczące bezpośrednio zazwyczaj małoletnich dzieci stron, objęte właściwością rzeczową sądów rejonowych. Wśród nich wymienić należy w postępowaniu procesowym powództwa w sprawach o: ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego oraz ustalenie/zaprzeczenie ojcostwa, w postępowaniu nieprocesowym wnioski w przedmiocie: władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron, ustalenia/zmiany stałego miejsca pobytu małoletniego, ustalenia/zmiany sposobu kontaktów z małoletnim, a także rozstrzygnięcia o istotnych sprawach w życiu dziecka np. wybór szkoły.

Celem pracy jest zbadanie, czy i na ile udział stron w mediacji rodzinnej wpływa na poprawę ich umiejętności komunikacyjnych, a w konsekwencji zdolności do samodzielnego rozwiązywania konfliktów wynikających z ich relacji małżeńskich czy rodzicielskich? Jakiego typu uwarunkowania mają wpływ na skuteczność mediacji rodzinnych oraz czy i jakie zmienne można wyodrębnić i sklasyfikować dla oceny potencjalnych pozytywnych rokowań mediacji?

Osiągnięciu celu badawczego służą postawione pytania:

- czy przedmiot postępowania sądowego, etap skierowania stron do mediacji, czas jej trwania lub osoba mediatora mają wpływ na przebieg mediacji i zawarcie ugody mediacyjnej?
- czy skuteczność mediacji, rozumiana, jako całościowe rozwiązanie konfliktu stron w kontekście poprawy ich wzajemnych relacji, zależy od predyspozycji osobowościowych uczestników mediacji?

- czy udział w mediacji rodzinnej i zawarcie ugody mediacyjnej rzeczywiście rozwiązuje konflikt stron, czy też jest działaniem doraźnym, służącym osiągnięciu partykularnego interesu tu i teraz?
- czy po zawarciu ugody mediacyjnej w przyszłości strony występują z ponownym powództwem lub wnioskiem w sprawie rodzinnej i jaki jest przedmiot ich ponownego roszczenia lub wniosku?
- czy istnieje zależność pomiędzy częstotliwością uprzedniego występowania stron w sprawach rodzinnych na drogę sądową przed sprawą skierowaną do mediacji, a ponownym wniesieniem powództwa lub wniosku w takiej sprawie po zawarciu ugody mediacyjnej?
- czy skuteczna mediacja oznacza mediację zakończoną zawarciem ugody mediacyjnej, czy za równie skuteczną można uznać mediację, po zakończeniu, której strony postępowania zawarły ugodę przed sądem?
- czy i w jaki sposób udział stron w mediacji zakończonej brakiem podpisania ugody mediacyjnej przekłada się na ich zachowanie na dalszym etapie postępowania sądowego?

Odpowiedzi na powyższe pytania stworzą podstawę do wskazania rekomendacji, co do dalszego działania w celu rozwoju i upowszechniania mediacji rodzinnej w praktyce polskiego wymiaru sprawiedliwości.

2. Teza i hipotezy badawcze

Teza badawcza

Przystępując do opracowania tematu postawiono następującą tezę badawczą:

Mediacja rodzinna zastosowana na odpowiednio wczesnym etapie konfliktu stron, jest najbardziej skuteczną metodą jego rozwiązywania i zapobiegania generowaniu przez strony nowych spraw sądowych o charakterze rodzinnym, bo konflikt rodzinny jest zazwyczaj konsekwencją braku umiejętności komunikacyjnych stron, skutkującym kryzysem zaufania, a mediacja rodzinna poprzez stworzenie bezpiecznej przestrzeni do rozmowy skutecznie te braki niweluje. Dla zwiększenia skuteczności mediacji, uzyskania jej trwałego efektu oraz zapobieżeniu eskalacji

żądań wskazanym jest, aby miała ona miejsce jeszcze przed wniesieniem przez strony sprawy rodzinnej do sądu.

Postawiona teza badawcza uzupełniona została o następujące hipotezy badawcze:

1. Od etapu rozwoju konfliktu stron zależy potencjalna skuteczność mediacji – mediacja na wczesnym etapie konfliktu zwiększa prawdopodobieństwo zawarcia ugody mediacyjnej.
2. Konflikty rodzinne są efektem kryzysu wzajemnego zaufania stron, przez co wniesienie sprawy sądowej przez jedną z nich nakręca spiralę odwetu i w efekcie skutkuje generowaniem kilku spraw sądowych równocześnie.
3. Strony uczestniczące wcześniej w mediacji rodzinnej, w sytuacji konfliktu rzadziej ponownie występują na drogę sądową, a po wniesieniu sprawy sądowej podejmują kolejną próbę mediacji.
4. Względy charakterologiczne stron mają wpływ na liczbę generowanych spraw sądowych o charakterze rodzinnym.
5. Wystąpienie na drogę sądową w sprawie rodzinnej nie zawsze jest wywołane konfliktem stron, może być spowodowane zmianą niezależnych okoliczności faktycznych i chęcią stron ponownego prawnego uregulowania nowej sytuacji.

3. Metodologia

W niniejszym opracowaniu zastosowano następujące metody badawcze:

1. analiza dogmatyczna,
2. badanie empiryczne akt sądowych spraw rodzinnych skierowanych do mediacji (według repertorium MED) we wskazanym okresie badawczym, w sądach właściwości rzeczowej sądu okręgowego i sądów rejonowych, celem wyłonienia spraw, w których strony przystąpiły do mediacji i w których sporządzono protokół z mediacji (I etap badań aktowych),
3. badanie empiryczne w zakresie sprawdzenia na podstawie repertoriów (rejestrów) sądowych, pozostającego w związku z przedmiotem mediacji wystąpienia przez jej uczestników w innych sprawach rodzinnych na drogę sądową,
4. badanie empiryczne na uzyskanej w wyniku powyższego badania próbce akt sądowych spraw ponownie i uprzednio wniesionych przez uczestników mediacji (II etap badań aktowych),

5. wywiady z pracownikami sekretariatu oraz sędziami w temacie badania,
6. analiza wyników badania obejmująca w szczególności następujące zagadnienia:
 - występowanie związku przyczynowego pomiędzy uprzednim zawarciem ugody przed mediatorem w sprawach rodzinnych, a ponownym wystąpieniem stron na drogę sądową,
 - wpływ zmiennych zaistniałych podczas mediacji (czasu, inicjatywy mediacji, liczby odbytych sesji mediacyjnych, osoby mediatora) na ponowne wystąpienie uczestników mediacji na drogę sądową,
 - wpływ zmiennych dotyczących uczestników mediacji oraz przedmiotu pozwu (wniosku) na ponowne wystąpienie uczestników mediacji na drogę sądową,
 - wpływ innych zmiennych odnotowanych podczas analizy akt sądowych spraw, w których zawarto ugodę mediacyjną, na ponowne wystąpienie uczestników mediacji na drogę sądową,
 - identyfikacja i omówienie ewentualnych istotnych zagadnień prawnych i faktycznych występujących w sprawach z tego zakresu,
 - postulaty *de lege ferenda*.

Pole badawcze

Pole badawcze stanowiły:

1. obowiązujące przepisy prawne w zakresie instytucji mediacji (polskie oraz regulacje UE) i literatura przedmiotu,
2. materiał badawczy w zakresie badań jakościowych, na który złożyły się:
 - a. badania empiryczne (aktowe) spraw skierowanych do mediacji w postępowaniu sądowym w sprawach rodzinnych bez względu na jej wynik (I etap badań aktowych),
 - b. badanie empiryczne repertoriów sądowych przy wykorzystaniu systemu informatycznego Sędzia 2 oraz Qurenda, w celu zbadania uprzedniego i następczego wystąpienia przez uczestników mediacji w sprawach, w których zawarli ugodę przed mediatorem (określonych w etapie I badań aktowych), na drogę sądową,
 - c. badanie aktowe spraw wybranych do II etapu badań aktowych,
 - d. wywiady pogłębione z pracownikami sekretariatu oraz sędziami,
3. analiza wyników badania.

Zawężenie pola badawczego

Pole badawcze w zakresie badań aktowych zostało zawężone:

1. miejscowo do wydziałów rodzinnych sądu okręgowego i wybranych sądów rejonowych, mających siedziby według właściwości miejscowej okręgu łódzkiego; zawężenie badania do wybranych sądów rejonowych wynikało z planowanej wielkości materiału badawczego (150 – 200 akt sądowych w I etapie badań aktowych oraz ok. 100 akt sądowych spraw powiązanych w II etapie badań aktowych),
2. losowo do wybranych spraw rodzinnych, w których strony zostały skierowane do mediacji bez względu na jej wynik (etap I badań aktowych) oraz celowo do wybranych spraw rodzinnych powiązanych uprzednio lub następnie ze sprawami skierowanymi do mediacji analizowanymi w I etapie badań aktowych,
3. w zakresie I etapu badań aktowych, czasowo do spraw skierowanych do mediacji w latach 2014 – 2016 (decydował rok wpisu sprawy do repertorium MED).

Jednostkę badawczą stanowiła jedna sprawa aktowa poddana badaniu.

Metody badawcze

W pracy zastosowano następujące metody badawcze:

1. metoda analizy i konstrukcji logicznej w celu syntezy i uporządkowania dostępnej wiedzy w dziedzinie objętej badaniem zgromadzonej w literaturze oraz w polskich i zagranicznych regulacjach prawnych; zasadniczym etapem pracy badawczej było zbieranie danych oraz szczegółowa klasyfikacja zagadnień w ramach problemu badawczego i stworzenie spójnej całości stanowiącej punkt wyjścia do dalszych badań,
2. metoda empiryczna w celu zebrania danych oraz ustalenia wyników przeprowadzonych badań jakościowych oraz analiza statystyczna uzyskanych danych przeprowadzona w oparciu o obliczenia statystyczne.

Z uwagi na fakt, iż badania jakościowe wymagały do ich realizacji wglądu do akt spraw sądowych, przed przystąpieniem do nich konieczne było uzyskanie zgody właściwych organów, w tym odpowiednio: Prezesa Sądu Apelacyjnego w Łodzi, Prezesa Sądu Okręgowego w Łodzi i prezesów wybranych sądów rejonowych

mających siedziby według właściwości miejscowej apelacji łódzkiej – Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, Sądu Rejonowego w Pabianicach i Sądu Rejonowego w Zgierzu oraz przewodniczących wydziałów rodzinnych w wymienionych sądach. Wymagane zgody na przeprowadzenie badań jakościowych (wgląd do akt sądowych, wywiady pogłębione z sędziami i pracownikami sekretariatów) zostały uzyskane.

Badania próbne

Z uwagi na zakres badania i ograniczenie go do sądów jednej właściwości miejscowej (okręg łódzki) nie przeprowadzono badań próbnych. Sposób przeprowadzenia badań właściwych został opracowany w oparciu o badania jakościowe przeprowadzone przez autorkę w roku 2014, obejmujące swą właściwością miejscową okręg łódzki, a właściwością rzeczową szeroko rozumiane sprawy rodzinne, w tym sprawy o rozwód i separację.

Badania właściwe

Badania właściwe aktowe (jakościowe) polegały na fizycznym osobistym przeglądaniu na terenie wymienionych sądów akt spraw wybranych w sposób wskazany powyżej. Akta te zostały wcześniej przygotowane przez pracowników sekretariatu według wykazu spraw skierowanych do mediacji w podanym okresie badawczym (I etap badań aktowych).

Podczas tego etapu badania odnotowaniu podlegały następujące dane: właściwość miejscowa i rzeczowa sądu, przedmiot postępowania, charakterystyka stron, charakterystyka sprawy, udział pełnomocników stron, inicjatywa i czas skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego, treść postanowienia o skierowaniu sprawy do mediacji, osoba sędziego i osoba mediatora, czas trwania postępowania mediacyjnego i liczba odbytych sesji, treść protokołu z mediacji, treść ugody mediacyjnej, orzeczenie sądu po zakończeniu postępowania mediacyjnego, inne okoliczności zaistniałe po wydaniu orzeczenia, zatwierdzenie ugody mediacyjnej przez sąd i/lub nadanie jej klauzuli wykonalności.

Badania właściwe spraw powiązanych polegały na fizycznym poszukiwaniu w repertoriach oraz w systemie informatycznym sądu: Sędzia 2 i/lub Qurenda

uprzednich i następnych powiązań spraw skierowanych do mediacji wybranych w I etapie badań aktowych z innymi zawisłymi pomiędzy tymi samymi stronami sprawami o charakterze rodzinnym, przy wykorzystaniu danych personalnych stron, w tym daty urodzenia i/lub numeru PESEL.

Podczas tego etapu badania odnotowaniu podlegały sygnatury spraw powiązanych ze wskazaniem ich rodzaju oraz właściwości miejscowej i rzeczowej sądu.

Badania właściwe aktowe (jakościowe) spraw powiązanych polegały na fizycznym osobistym przeglądaniu na terenie wymienionych sądów akt spraw wybranych w sposób wskazany wyżej. Akta te zostały wcześniej przygotowane przez pracowników sekretariatu według wykazu spraw wybranych z systemu informatycznego sądu (II etap badań aktowych).

Podczas tego etapu badania odnotowaniu podlegały następujące dane: właściwość miejscowa i rzeczowa sądu, przedmiot postępowania, powiązanie sprawy, charakterystyka stron, charakterystyka sprawy, udział pełnomocników stron, inicjatywa i czas skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego, treść postanowienia o skierowaniu sprawy do mediacji, osoba sędziego i osoba mediatora, czas trwania postępowania mediacyjnego i liczba odbytych sesji, treść protokołu z mediacji, treść ugody mediacyjnej, orzeczenie sądu, inne okoliczności zaistniałe po wydaniu orzeczenia, zatwierdzenie ugody mediacyjnej przez sąd i/lub nadanie jej klauzuli wykonalności.

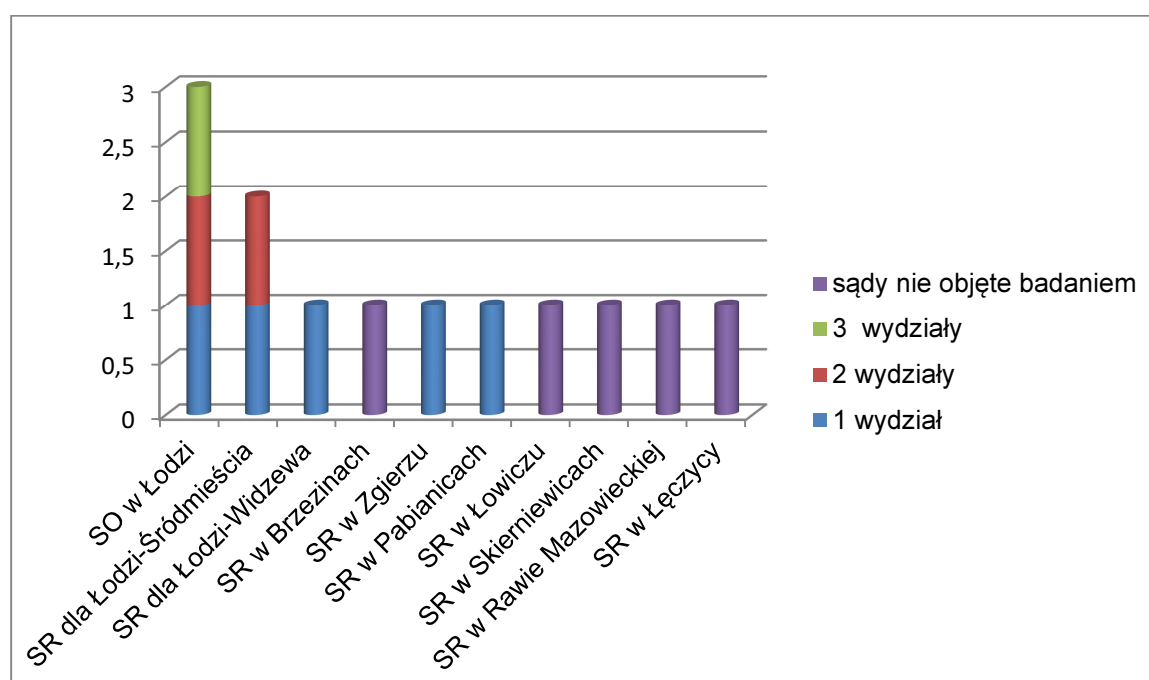
Powyższe dane (wyniki I i II etapu badań aktowych zebrane w formie kwestionariuszy) dla przejrzystości ich odczytania zostały opracowane w programie World oraz w programie Excel. Wybór powyższej metody pozwolił na zweryfikowanie prowadzenia postępowania mediacyjnego w kontekście spraw powiązanych w różnych sądach okręgu łódzkiego, uwzględniając ich specyfikę, co pozwoliło na wykluczenie przypadkowości uzyskanych danych. To z kolei dało całościowy obraz stosowania mediacji w wydziałach rodzinnych wybranych sądów.

Wywiady zostały przeprowadzone z: 1. sędziami kierującymi w wydziale rodzinnym sądu objętego badaniem sprawy do mediacji oraz 2. kierownikami lub zastępcami kierowników sekretariatów wydziałów rodzinnych, w których odbywało się badanie.

4. Struktura grupy badawczej

Merytoryczne wyniki badania zostaną przedstawione w dalszych rozdziałach niniejszego opracowania, przy wykorzystaniu do wsparcia części opisowej wykresów graficznych i tekstowych. Przed przystąpieniem do zaprezentowania analizy problemu badawczego, wskazanym jest przedstawienie struktury grupy badawczej na wszystkich etapach badań aktowych (etap I i II). Pozwoli to na zidentyfikowanie zakresu i rodzaju przeprowadzonych badań oraz zebranego materiału badawczego.

Wykres 1: Struktura właściwości rzeczowej i miejscowej sądów

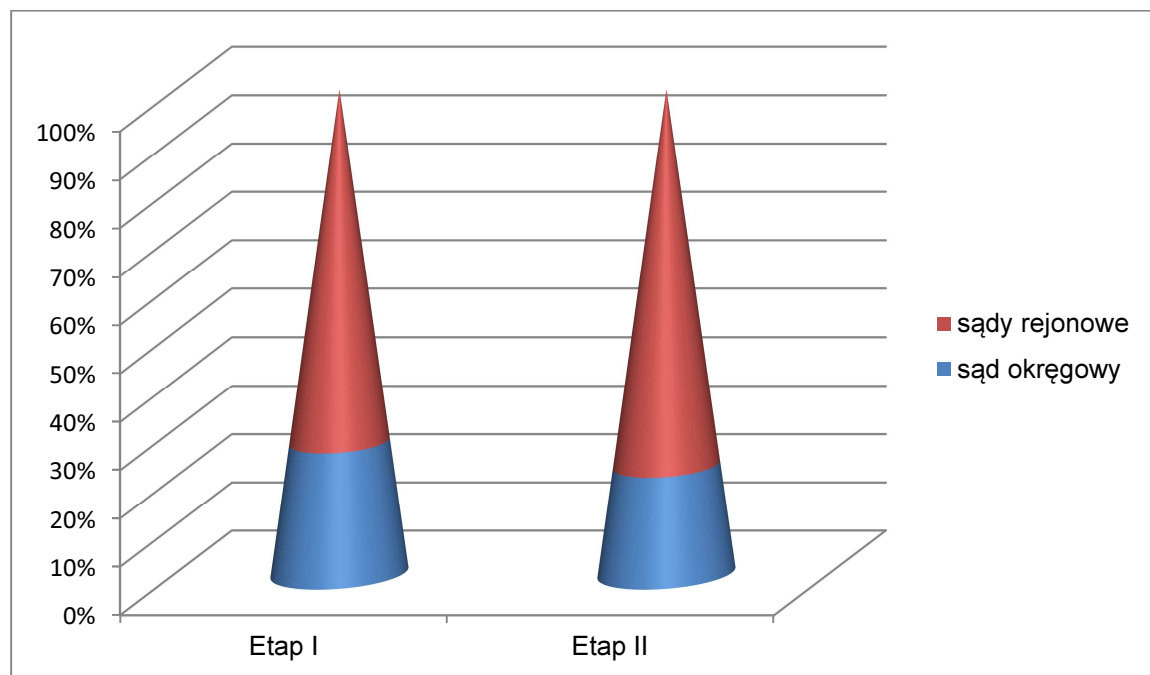

Opracowanie własne

Właściwość miejscowa Sądu Okręgowego w Łodzi obejmuje sąd okręgowy oraz sądy rejonowe: w Brzezinach, w Łęczycy, w Kutnie, dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, w Łowiczu, w Pabianicach, w Rawie Mazowieckiej, w Skierniewicach i w Zgierzu. Z uwagi na założone ograniczenia ilościowe w wielkości materiału badawczego, badania wszystkich etapów zostały przeprowadzone w wydziałach rodzinnych wybranych sądów rejonowych okręgu łódzkiego i objęły Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VII, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VIII, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi Wydział V, Sąd Rejonowy w Zgierzu Wydział III, Sąd Rejonowy w Pabianicach Wydział III, a także Sąd Okręgowy w Łodzi Wydziały I, II i XII. W sumie badanie na obu jego etapach przeprowadzono we wszystkich trzech

wydziałach cywilnych orzekających w sprawach rozvodu i separacji Sądu Okręgowego w Łodzi oraz w pięciu wydziałach rodzinnych czterech sądów rejonowych. Wybór miejsca przeprowadzenia badania wynikał z potrzeby uzyskania wyników z wydziałów rodzinnych sądów położonych według właściwości miejscowej w miejscowościach zróżnicowanych pod względem wielkości i liczby mieszkańców.

Wykres 2: Proporcja spraw według właściwości rzeczowej sądów – I i II etap badania

Opracowanie własne

Podczas I etapu poddano badaniu łącznie 143 sprawy (wybrane spośród wskazanych w sekretariatach sądów 210 spraw zarejestrowanych w okresie badawczym w repertorium MED). Z tego 39 spraw (27, 3%) było zawisłych w Sądzie Okręgowym w Łodzi, a 104 sprawy (72,7%) podlegały właściwości miejscowej sądów rejonowych okręgu łódzkiego.

Podczas II etapu poddano badaniu łącznie 107 spraw wskazanych, jako powiązane, z tego 24 sprawy (22,4%) były zawisłe przed Sądem Okręgowym w Łodzi, a 83 sprawy (77, 6%) podlegały właściwości miejscowej sądów rejonowych okręgu łódzkiego. Wynik ten pokazuje niewielkie różnice spraw podanych badaniu na I i II jego etapie w strukturze właściwości rzeczowej sądów, ze wskazaniem przewagi w II etapie badań spraw w sądach rejonowych.

Uzyskane wyniki badań aktowych etapu II zostały przedstawione i omówione w rozdziale III niniejszego opracowania.

1. Mediacja w sprawach rodzinnych – zarys zagadnienia

Mediacja wprowadzona została do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 28 lipca 2005 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹. Choć nie ma ustawowej definicji mediacji w sprawach cywilnych, jest ona określana, jako alternatywny w stosunku do postępowania cywilnego sposób rozwiązywania sporów przy udziale neutralnego mediatora, którego zadaniem jest pomoc stronom w osiągnięciu wspólnie akceptowalnego porozumienia. W mediacji w sprawie cywilnej obowiązują ogólnie przyjęte zasady mediacji: poufność, neutralność, bezstronność, akceptowalność i dobrowolność.

Celem mediacji w postępowaniu cywilnym jest pomoc stronom sporu w jego rozwiązaniu, otwarcie drogi do dalszej współpracy w przyszłości oraz obniżenie kosztów postępowania, zarówno po stronie uczestników mediacji, jak i Skarbu Państwa. Innymi słowy, celem mediacji cywilnej jest zawarcie przez strony postępowania ugody. Uprawniony jest pogląd, że „nawet kiepska ugoda jest lepsza od najlepszego wyroku sądowego”². Z psychologicznego punktu widzenia przyjmuje się, że dobrowolne zobowiązanie stron powoduje większą motywację do jego wykonania niż rozwiązanie narzucone w wyroku sądowym.

1.1. Cechy mediacji

Wskazywane podstawowe cechy mediacji to: „konsensualny (dobrowolny) charakter procedury i jej rezultatu (ugoda), autonomia stron, bezstronność mediatora który jest bezstronnym rzecznikiem obu stron, wybranym i zwalnianym przez strony i podlegającym ich instrukcjom”³. W mediacji istotnym jest, że ponieważ strony przystępują do niej dobrowolnie, nie zachodzi ograniczenie ich „konstytucyjnego prawa do sądu”⁴.

¹ Dz.U. Nr 172 poz. 1438.

² R. Morek, *Mediacja w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012, s. 186.

³ S. Pieckowski, *Mediacja w sprawach gospodarczych*, ADR Arbitraż i Mediacja, 2011, Nr 2, (Legalis, dostęp on-line 20.08.2015), s. 61.

⁴ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Wyd. IV*, www.komentarz/587420246/217686 (dostęp on-line 20.08.2015).

Do mediacji w sprawie cywilnej może dojść na podstawie: wniosku strony o przeprowadzenie mediacji, skierowania stron do mediacji przez sąd albo umowy o mediację⁵. Z uwagi na sposób wszczęcia postępowania, w literaturze wyróżnia się dwa typy mediacji: mediację konwencjonalną, która jest inicjowana przez strony na podstawie wcześniejszej umowy o mediację lub jednorazowego porozumienia oraz mediację w trakcie postępowania sądowego, która jest inicjowana przez sąd⁶.

Ustawodawca nie uregulował odrębnie mediacji podmiotów krajowych i mediacji z udziałem podmiotu zagranicznego, stosując w obu przypadkach tę samą regulację prawną⁷. Jak wskazano w literaturze, „przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące mediacji znajdują zastosowanie do ogółu spraw cywilnych”⁸. Warunkiem dopuszczalności mediacji w sprawach cywilnych jest istnienie w danej sprawie drogi sądowej – „art. 10 k.p.c. jest podstawowym wyznacznikiem kierunku interpretacji dla oceny legalności ugody sądowej i mediacyjnej”⁹.

Postanowienie sądu o skierowaniu stron do mediacji może być wydane przed wszczęciem postępowania na posiedzeniu niejawnym lub w trakcie jego trwania. Sąd może wyznaczyć czas trwania postępowania mediacyjnego na okres do trzech miesięcy, z możliwością przedłużenia tego terminu na wniosek stron lub z innych ważnych powodów, o ile będzie to sprzyjać ugodowemu załatwieniu sprawy.

1.2. Ugoda mediacyjna

Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera definicji ugody mediacyjnej. W literaturze przyjęto, że powinna ona odpowiadać warunkom z art. 917 k.c.¹⁰

⁵ Zobacz więcej: P. Malaga, A. Mól, *Sposoby i skutki wszczęcia mediacji*, ADR Arbitraż i Mediacja, 2008, Nr 4, (Legalis, dostęp on-line 20.08.2015), s. 119.

⁶ S. Pieckowski, *Mediacja w sprawach...*, s. 61.

⁷ M. Zacharasiewicz, *Poland* [w:] C. Esplugues, H.L. Iglesias, G. Palao (red.) *Civil and Commercial Mediation in Europe. Cross – Borden Mediation*, Cambridge, Antwerp, Portland 2014, s. 274.

⁸ R. Morek, *Mediacja w sprawach cywilnych* [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2009, s. 181.

⁹ R. Cebula, *Zakres przedmiotowy ugody mediacyjnej*, [w:] Wł. Broński, P. Stanisławski, *Mediacje i negocjacje prawnicze*, Lublin 2012, s. 48.

¹⁰ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.), art. 97: „Przez ugodę strony czynią sobie wzajemne ustępstwa w zakresie istniejącego między nimi stosunku prawnego w tym celu, aby uchylić niepewność co do roszczeń wynikających z tego stosunku lub zapewnić ich wykonanie albo by uchylić spór istniejący lub mogący powstać”.

Jak każda ugoda, jest ona czynnością prawną o charakterze obligacyjnym, „której przedmiotem będą wszelkie stosunki prawne, którymi strony mogą swobodnie rozporządzać”¹¹. W literaturze wskazano, że ugoda zawarta w mediacji ze skierowania sądu jest połączeniem elementów „umowy cywilnoprawnej, zmierzającej do wywołania skutków materialnoprawnych w zakresie istniejącego między stronami stosunku prawnego”¹² oraz „czynności procesowej zmierzającej do umorzenia postępowania”¹³. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego¹⁴ – do oceny umowy cywilnoprawnej należy stosować przepisy prawa cywilnego materialnego, a do oceny jej skutków procesowych – prawo procesowe¹⁵. Ponieważ mediator nie jest organem procesowym, a „jedynie bezstronnym i neutralnym uczestnikiem postępowania mediacyjnego”¹⁶, zawarta przed nim ugoda ma charakter dokumentu prywatnego, dopiero po zatwierdzeniu przez sąd ma „moc prawną ugody zawartej przed sądem”¹⁷, tym samym sama w sobie nie tworzy żadnych skutków postępowania. Niewykonanie postanowień ugody mediacyjnej traktowane jest jako naruszenie warunków umowy¹⁸. Po zatwierdzeniu przez sąd ugoda mediacyjna ma takie same skutki prawne jak ugoda zawarta przed sądem, staje się tytułem wykonawczym i może być egzekwowana na drodze sądowej¹⁹.

Ustawodawca nie przewidział żadnych regulacji prawnej formy zawarcia ugody mediacyjnej. Może mieć ona dowolną formę, także ustną, o ile nie dotyczy sytuacji, w której jest wymagana forma szczególna²⁰. Jeżeli do mediacji doszło ze skierowania sądu, zawarta w jej wyniku ugoda wymaga co najmniej formy pisemnej²¹.

¹¹ R. Cebula, *Zakres przedmiotowy ugody...*, s. 51.

¹² M. Dąbrowski, *Charakter prawny ugody mediacyjnej zawartej po wszczęciu postępowania*, [w:] ADR Arbitraż i Mediacja, 2013, nr 1, s. 46.

¹³ Tamże.

¹⁴ Uchwała SN z dnia 20 grudnia 1969, III PZP 43/69, OSNCP 1970 Nr 3, poz. 40.

¹⁵ M. Dąbrowski, *Charakter prawny ugody...*, s. 46.

¹⁶ P. Sławicki, *Charakter prawny ugody zawartej przed mediatorem w świetle nowelizacji K.P.C. z dnia 16 września 2011 roku*, [w:] Studia Prawnicze KUL, 2014, Nr 4(60), s. 136.

¹⁷ Tamże, s. 137.

¹⁸ Art. 471 k.c.

¹⁹ M. Zacharasiewicz, *Poland...*, s. 295.

²⁰ Dąbrowski M., *Charakter prawny ugody mediacyjnej...*, s. 46.

²¹ Tamże.

Na wniosek stron ugoda zawarta przed mediatorem podlega niezwłóchnemu zatwierdzeniu przez sąd. Jak podkreślono w literaturze, ustawodawca „stanowczo uwypuklił znaczenie szybkości postępowania mediacyjnego”²². Po jej zatwierdzeniu przez sąd, ugoda mediacyjna ma moc prawną ugody zawartej przed sądem²³. Jak wskazano w literaturze, „dokonując oceny przedmiotu ugody, także jej zakresu, nie wolno pomijać oczekiwanego przez strony efektu”²⁴. Przedmiotem postępowania o zatwierdzenie ugody mediacyjnej ze skierowania sądu jest „nie żądanie ujęte w pozwie, ale wyłącznie sama treść ugody mediacyjnej”²⁵.

Zawarta w sprawie cywilnej ugoda mediacyjna może być zatwierdzona przez sąd poprzez: 1. nadanie ugodzie klauzuli wykonalności, o ile podlega ona wykonaniu w drodze egzekucji sądowej, 2. samo zatwierdzenie, jeżeli ugoda nie nadaje się do egzekucji sądowej. Nie ma potrzeby odrębnego zatwierdzania ugody mediacyjnej w treści postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, bowiem „samo nadanie klauzuli wykonalności jest równoznaczne z jej zatwierdzeniem”²⁶.

Sąd w sprawie zatwierdzenia ugody mediacyjnej bada na posiedzeniu niejawnym brak zaistnienia w treści ugody mediacyjnej przesłanek skutkujących odmową jej zatwierdzenia lub odmową nadania jej klauzuli wykonalności. Przesłanki odmowy zatwierdzenia ugody mediacyjnej lub nadania jej klauzuli wykonalności odnoszą się do samej jej treści. Sąd nie bada innych okoliczności, które potencjalnie miałyby wpływ na zawarcie przez strony ugody mediacyjnej, jak: „zawarcia ugody w efekcie procesu innego niż mediacja bądź też z naruszeniem zasad równoprawności stron i bezstronności mediatora”²⁷. Choć zaistnienie takiej sytuacji można kwalifikować „jako naruszenia prawa lub sprzeczność z zasadami współżycia społecznego”²⁸.

²² M. Skibińska, *Zalety i wady mediacji jako sposobu rozwiązywania sporów cywilnych*, [w:] ADR Arbitraż i Mediacja, 2010, nr 3, s. 99.

²³ Art. 183(15)§1 zd.1 k.p.c.

²⁴ R. Cebula, *Zakres przedmiotowy ugody...*, s. 52.

²⁵ Tamże, s. 56.

²⁶ Tamże, s. 141.

²⁷ Ł. Ołdakowski, *Krytyczna analiza przepisów o mediacji cywilnej*, ADR Arbitraż i Mediacja, 2010, Nr 3, (Legalis, dostęp on-line 20.08.2015), s. 74.

²⁸ Tamże.

Na kwestię monitoringu wykonania zawartych ugód mediacyjnych zwracano uwagę w literaturze, wskazując na dwa ich typy: 1. ugody bezpośrednio wykonalne, w których wykonanie warunków jest „wymierne i natychmiastowe”²⁹ oraz „niebezpośrednio wykonalne”³⁰, które ze względu na swoje cechy wymagają realizacji przez czas dłuższy. Jak zauważono, porozumienia niebezpośrednio wykonalne są podłożem późniejszych konfliktów „związanych z odrębną interpretacją uzgodnionych w przeszłości warunków”³¹.

1.3. Wady mediacji

Mediacja jak każda procedura nie pozostaje bez wad. Wbrew prezentowanemu twierdzeniu, że „źródłem sprawiedliwości w mediacji są same strony”³², w literaturze zwrócono uwagę na potencjalną „możliwość manipulacji i nadużyć”³³. Jak podkreślono, zagrożenie takie występuje szczególnie w sytuacji „braku równowagi intelektualnej czy ekonomicznej pomiędzy skłóconymi stronami”³⁴. Pomimo poglądu, że „sprawiedliwość w mediacji jest oparta na indywidualnych wartościach stron i ich przekonaniu, co jest w ich ocenie sprawiedliwe”³⁵, mediacja może być mniej sprawiedliwa niż wyrok sądowy. Należy zgodzić się z oceną, że „zasadniczo mediacja nie chroni w wystarczający sposób stron słabszych i to nie tylko słabszych w rozumieniu ekonomicznym (...), ale także ze względu na mniejszą znajomość prawa, przygotowanie psychologiczne i taktyczne do prowadzenia negocjacji i wywierania presji, osobowość czy zrozumienie faktów”³⁶.

Za błędne uznano stosowanie mediacji do rozwiązywania wszelkich konfliktów cywilnych, bo „z prawnego punktu widzenia nie każde porozumienie osiągnięte w tym

²⁹ Ch. W. Moore, *Mediacje praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2003, s. 352.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, s. 353.

³² Z. Czwartosz, Panel „*Mediacja, sąd, sprawiedliwość*” [w:] „*Mediacja w Polsce – stan i perspektywy*” Konferencja z okazji Międzynarodowego Dnia Mediacji” (red.) A. Rękas, Warszawa 2012, s. 75.

³³ A. Karwowska, *Mediacje gospodarcze – teoria, praktyka, perspektywy*, ADR Arbitraż i Mediacja, 2013, Nr 3, (Legalis, dostęp on-line 20.05.2015), s. 31.

³⁴ Tamże.

³⁵ Z. Czwartosz, Panel „*Mediacja, sąd, ...*”, s. 75.

³⁶ A. Karwowska, *Mediacje gospodarcze – teoria...*, s. 31.

trybie będzie wywoływało skutki prawne³⁷, choćby ugoda stron co do rozwiązania małżeństwa. Dlatego uprawnione jest twierdzenie, że „w sprawach, w których orzeczenie sądowe ma charakter konstytutywny mediacja może mieć jedynie pomocnicze znaczenie w stosunku do postępowania sądowego”³⁸.

1.4. Specyfika mediacji rodzinnych

Mediacja w sprawach rodzinnych różni się od klasycznej mediacji cywilnej, mimo że poza przepisami dodatkowymi określającymi postępowania odrębne³⁹, regulują ją te same przepisy proceduralne⁴⁰. Inny jest przede wszystkim jej cel. Jak wskazano w literaturze, mediacja rodzinna jest stosowana po to, aby: „zmniejszyć napięcie, poziom gniewu i wyjaśnić nieporozumienia, które były podłożem zaistniałego konfliktu”⁴¹. Również z uwagi na jej uczestników – zazwyczaj są to osoby pozostające w bliskich relacjach rodzinnych czy partnerskich – jest ona specyficznym typem mediacji, gdzie konflikt nie ma odniesienia jedynie do kwestii materialnych, ale często obejmuje wartości niematerialne oraz charakteryzuje się dużym natężeniem emocji. Stąd w doktrynie pojawił się postulat wprowadzenia rozwiązań uwzględniających specyfikę mediacji rodzinnej z perspektywy jej celów⁴².

Mediacja rodzinna prowadzona jest w sprawach o rozwód lub separację małżonków oraz w sprawach opiekuńczych. W literaturze wskazano na możliwość objęcia nią spraw dotyczących: miejsca pobytu dziecka, zakresu obowiązku alimentacyjnego oraz sposobu wykonywania kontaktów z dzieckiem⁴³. Istnieją wątpliwości, co do możliwości objęcia ugodą mediacyjną zakresu władzy rodzicielskiej przez określenie sposobu jej wykonywania, z uwagi na brak jednoznacznego brzmienia regulującego

³⁷ M. Skibińska, *Zalety i wady mediacji*, s. 105.

³⁸ Tamże, s. 106.

³⁹ Art. 436 k.p.c., art. 445(2) k.p.c. i art.570(2) k.p.c.

⁴⁰ Art. 183(1) – art.183(16) k.p.c.

⁴¹ A. Bieliński, A. Kaftańska, *Kilka uwaga na temat mediacji rodzinnej*. ADR Arbitraż i mediacja, rok 2011, nr 3, (Legalis, dostęp on-line 20.08.2015), s. 25.

⁴² Tamże, s. 31.

⁴³ J. Łukasiewicz, *Kompleksowe ujęcie sprawy rodzinnej w ugodzie mediacyjnej*, ADR Arbitraż i Mediacja, 2014, Nr 4, s. 45.

tę kwestię przepisu⁴⁴. W ugodzie mediacyjnej strony nie mogą ustalić kwestii pozbawienia i zawieszenia władzy rodzicielskiej. Problematiczna pozostała kwestia uzgodnień stron w zakresie jej ograniczenia⁴⁵.

Szczególnym przypadkiem kierowanym do mediacji są sprawy o rozwód lub separację prowadzone w sądzie okręgowym. Z uwagi na ich charakter oraz cel, jakim jest „rozwiązanie konfliktu, dzięki czemu w pierwszej kolejności – jeśli istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa – doszłoby do pojednania małżonków”⁴⁶, w sprawach o rozwód lub separację sąd może kierować strony do mediacji na każdym etapie postępowania, „także wtedy, gdy postępowanie zostało zawieszone”⁴⁷. Jak wskazano w literaturze, mediacja w przedmiocie pojednania małżonków może toczyć się w dwóch kwestiach: 1. uregulowania spraw cywilnych nadających się do ugody np. podział majątku dorobkowego oraz 2. określenia sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej. W ugodzie mediacyjnej nie jest dopuszczalne rozwiązanie małżeństwa⁴⁸. Ugody objęte integralnością wyroku sądowego nie podlegają zatwierdzeniu przez sąd⁴⁹.

W trakcie postępowania w sprawie o rozwód lub separację, w przypadku posiadania przez małżonków małoletnich dzieci „pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom jest uzależnione od przygotowania przez nich porozumienia, co do zasad sprawowania wspólnej opieki, tzw. planu wychowawczego, który powinien zawierać ustalenia w zakresie: 1. sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, 2. kontaktów rodziców z dzieckiem, 3. wysokości kosztów utrzymania i wychowania dziecka, do których ponoszenia zobowiązany będzie każdy z małżonków”⁵⁰.

⁴⁴ Art. 570(2) zd. 2 k.p.c.: „Przedmiotem mediacji może być także określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej”.

⁴⁵ Zobacz więcej: J. Łukasiewicz, *Kompleksowe ujęcie sprawy...*, s. 48.

⁴⁶ R. Latosińska, *Mediacja w sprawach rodzinnych* [w:] W. Broński, P. Stanisław (red.) *Mediacje i Negocjacje Prawnicze*, Lublin 2012, s. 80.

⁴⁷ Tamże, s. 81.

⁴⁸ Tamże, s. 132.

⁴⁹ A. Cybulko, *Mediacja w sprawach...*, s. 197.

⁵⁰ R. Latosińska, *Mediacja w sprawach...*, s. 85,

1.5. Międzynarodowe regulacje mediacji rodzinnych

Wśród skierowanych do państw członkowskich Unii Europejskiej regulacji w zakresie mediacji w szeroko rozumianych sprawach cywilnych należy wskazać i pokrótce omówić Rekomendację Nr R(98)1⁵¹ dotyczącą mediacji rodzinnej.

Powodem wprowadzenia Rekomendacji Nr R(98)1 była rosnąca liczba konfliktów rodzinnych, zwłaszcza wynikających z separacji i rozwodów, potrzeba wzmocnienia ochrony interesów i dobra dziecka, potrzeba wspierania utrzymania więzi między członkami rodziny, specyfika konfliktów rodzinnych i ich szkodliwe następstwa, potrzeba promowania rozwiązywania konfliktów w oparciu o porozumienie jego uczestników oraz potrzeba zmniejszenia społecznych i ekonomicznych kosztów rozpadu rodziny. Rekomendacja zalecała stosowanie mediacji rodzinnej „we wszystkich konfliktach pomiędzy członkami tej samej rodziny, których łączą więzy pokrewieństwa bądź małżeństwa oraz osobami, które pozostawały lub pozostają w związkach rodzinnych”⁵², a jej celem było zalecenie państwom członkowskim wprowadzania i propagowania mediacji rodzinnej „jako właściwej formy rozwiązywania konfliktów rodzinnych”⁵³. W Komentarzu do Rekomendacji Nr R(98)1 oraz Memorandum wyjaśniającym określono mediację, jako „proces, w którym trzecia strona, niezaangażowana w sprawy będące przedmiotem konfliktu, ułatwia dyskusję między stronami, pomagając im rozwiązać problemy i dojść do porozumienia”⁵⁴.

Rekomendacja Nr R (98) 1 zasady mediacji rodzinnej odniosła do:

1. zakresu mediacji – może być stosowana we wszystkich konfliktach między członkami rodziny,
2. organizacji mediacji – co do zasady nie powinna być obowiązkowa, może być prowadzona przez sektor publiczny lub prywatny,
3. procesu mediacji – bezstronność, neutralność mediatora, brak możliwości narzucania stronom rozwiązania proponowanego przez mediatora, gwarancja

⁵¹ Rekomendacja Nr R(98)1 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej z dnia 24.05.2008 r.

⁵² <http://ms.gov.pl/mediacje/publikacje-akty-prawne-statystyki/>, (dostęp on-line 14.03.2015).

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże.

poufności i prywatności, branie pod uwagę dobra dziecka, zwracanie szczególnej uwagi na kwestie przemocy w rodzinie, możliwość informowania przez mediatora o formach poradnictwa rodzinnego i udzielania informacji prawnych z wyjątkiem porad prawnych,

4. statusu ugody mediacyjnej,
5. związku między mediacją a postępowaniem przed sądem bądź innym kompetentnym organem – uznanie autonomii mediacji poprzez stworzenie odpowiednich w tym celu mechanizmów,
6. promocji i dostępu do mediacji – ogólnodostępne programy informacyjne na temat mediacji, jako alternatywnej metody rozstrzygania sporów,
7. innych form rozwiązywania konfliktów – postępowania pojednawcze, poradnictwo pojednawcze i rodzinne,
8. spraw międzynarodowych – stosowanie zasad zawartych w Rekomendacji do mediacji międzynarodowej.

W Rekomendacji Nr R(98)1 wskazano, że ugoda mediacyjna ma status prywatnej umowy prawnej, a zatem jej wykonanie zależne jest od woli stron. Nie ma ona mocy orzeczenia sądowego i na ogół samodzielnie nie stanowi podstawy egzekucji sądowej. Aby tak się stało, ugoda mediacyjna powinna zostać zatwierdzona przez sąd lub inny właściwy organ i uzyskać klauzulę wykonalności. Jak wskazano w Rekomendacji, jednym ze sposobów nadania ugodzie mediacyjnej klauzuli wykonalności jest włączenie jej treści do orzeczenia sądowego. Dodatkowo w mediacji w sprawach rodzinnych organ zatwierdzający ugodę mediacyjną powinien być zobowiązany do sprawdzenia, czy jest ona zgodna z obowiązującym porządkiem prawnym oraz czy nie narusza uzasadnionych interesów stron i chroni interesy dziecka. Rekomendacja zaleciła, o ile wystąpią o to strony mediacji, ułatwianie zatwierdzania przez sądy lub inne kompetentne organy zawartych ugód mediacyjnych oraz możliwość egzekucji takich ugód „w zgodzie z prawem wewnętrznym”⁵⁵.

⁵⁵ Tamże.

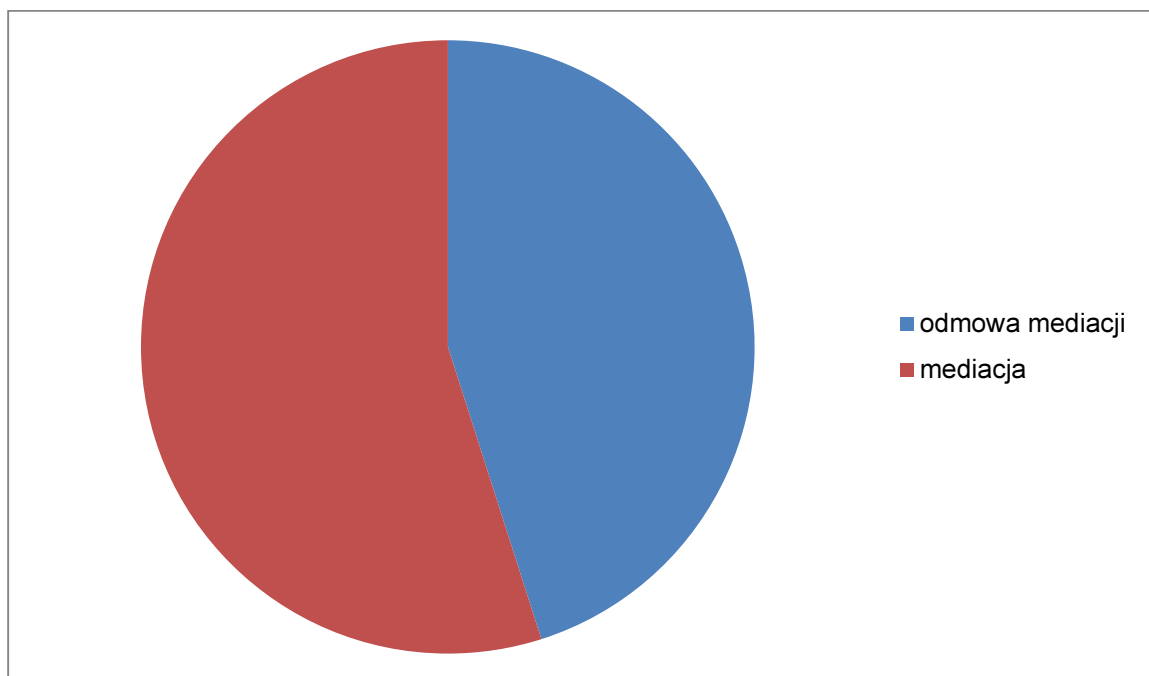
2. Wyniki badań aktowych etap I

Etap I obejmował badania aktowe spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych i okręgowym mających siedzibę według właściwości miejscowej w okręgu łódzkim. Metodologia badań została opisana we wstępie do niniejszego opracowania. Wybór przedstawionych wyników badań dokonany został w oparciu o cel opracowania, jakim jest określenie zakresu i uwarunkowań wykonalności ugód mediacyjnych w sprawach rodzinnych, na przykładzie wydziałów rodzinnych wybranych sądów we właściwości miejscowej okręgu łódzkiego. Wyniki badań po ich opracowaniu zostały przedstawione w formie graficznej.

2.1 Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – Sąd Okręgowy w Łodzi

Przedstawienie wyników badań jakościowych etapu I należy rozpocząć od charakterystyki spraw odnotowanych w grupie badawczej.

Wykres 3: Sprawy skierowane do mediacji przez sąd okręgowy – I etap badania

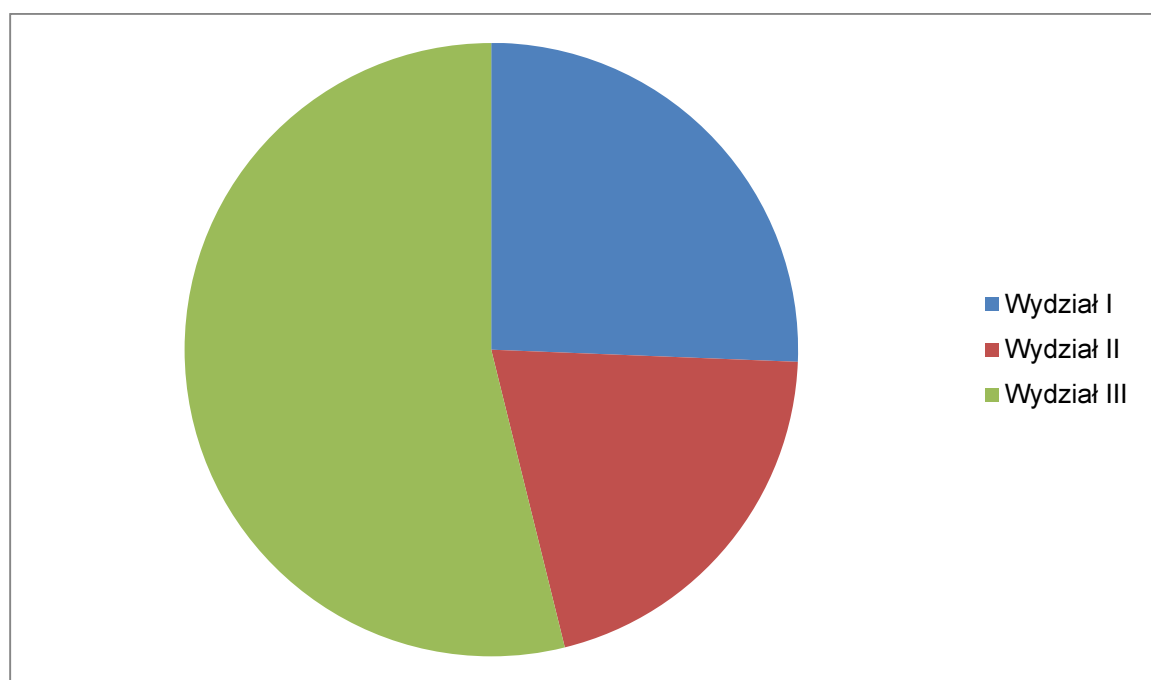

Opracowanie własne

We wskazanym okresie badawczym podczas I etapu w Sądzie Okręgowym w Łodzi we wszystkich wydziałach łącznie poddano badaniu 71 akt spraw skierowanych

do mediacji (odnotowanych w repertorium MED). Z tej grupy w 32 sprawach (45,1%) miała miejsce odmowa mediacji (strony nie podjęły mediacji lub odmówiły w niej udziału podczas pierwszego spotkania u mediatora). W 39 sprawach (54,9%) mediacja się odbyła, choć nie zawsze jej rezultatem było zawarcie ugody mediacyjnej. Uzyskany wynik pozwala na stwierdzenie, że oceniając skuteczność mediacji ze skierowania sądu, nie należy poprzestawać jedynie na liczbie spraw skierowanych do mediacji, ale należy odnieść się na podstawie protokołów z mediacji do liczby faktycznie przeprowadzonych mediacji (sesji mediacyjnych odbytych z udziałem obu stron). Porównanie obydwu wielkości pozwala na stwierdzenie, że w grupie badawczej skuteczna (odbyta) mediacja miała miejsce w niewiele ponad połowie spraw skierowanych do niej przez sąd.

Wykres 4: Podjęta mediacja według wydziałów sądu okręgowego – I etap badania

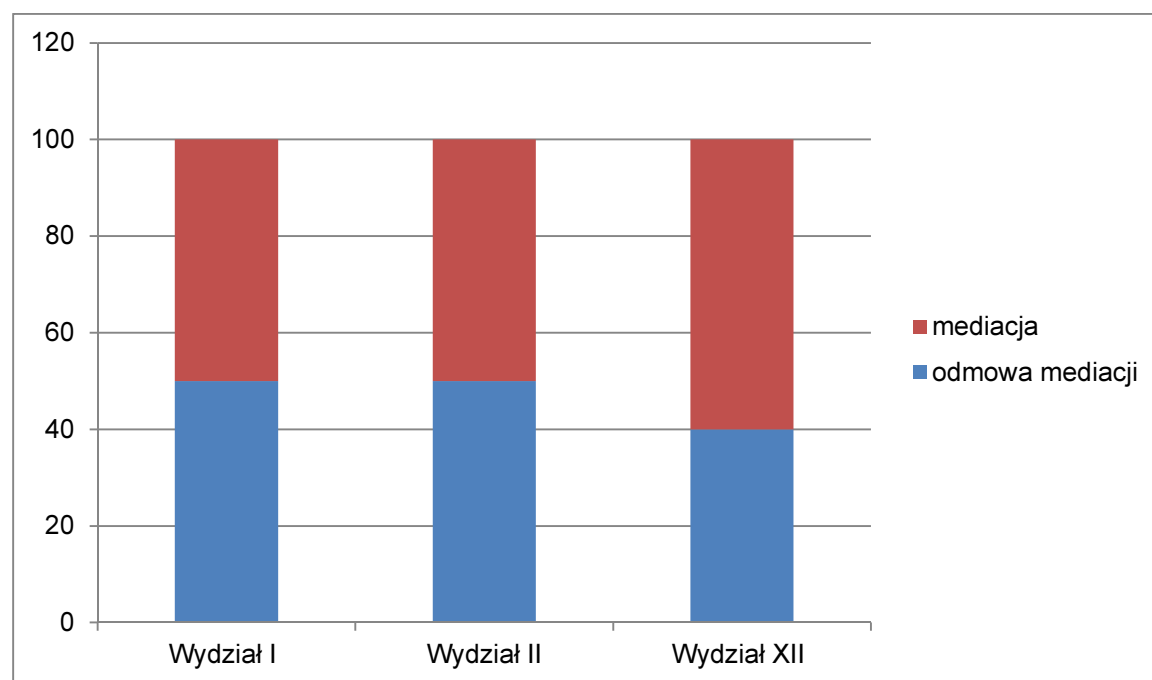
Opracowanie własne

W Sądzie Okręgowym w Łodzi I etap badania został przeprowadzony w trzech wydziałach procedujących w sprawach rodzinnych: Wydziale I, Wydziale II i Wydziale XII.

We wskazanym okresie badawczym spośród 39 spraw skierowanych łącznie do mediacji, w których mediacja została podjęta – 10 spraw (25,6%) należało do właściwości miejscowej Wydziału I, 8 spraw (20,5%) do właściwości miejscowej

Wydziału II oraz 21 spraw (53,9%) do właściwości miejscowej Wydziału XII. Oceniając wynik należy mieć na uwadze, że wszystkie trzy wydziały funkcjonują w jednym sądzie okręgowym, a sprawy skierowane do mediacji obejmowały ten sam przedmiot – rozwód lub separację małżonków. Można zatem uznać, że warunki progowe dla wszystkich wydziałów były jednakowe, jednak patrząc na liczby bezwzględne różnica jest znaczna – liczba rzeczywiście odbytych mediacji w sprawach kierowanych w Wydziale XII ponad dwukrotnie przekraczała liczbę rzeczywiście odbytych mediacji w sprawach skierowanych w dwóch pozostałych wydziałach. Aby zobaczyć, czy faktycznie tak jest, należało zbadać proporcje liczby spraw kierowanych do mediacji i rzeczywiście odbytych mediacji w rozbiu na poszczególne wydziały objęte badaniem.

Wykres 5: Proporcja podjętej mediacji i odmowy mediacji według wydziałów sądu okręgowego – I etap badania

Opracowanie własne

Spośród wszystkich 71 akt spraw przedstawionych do badania w I etapie w trzech wydziałach Sądu Okręgowego w Łodzi, proporcja spraw, w których podjęto mediację oraz w których nastąpiła jej odmowa, wyglądała następująco:

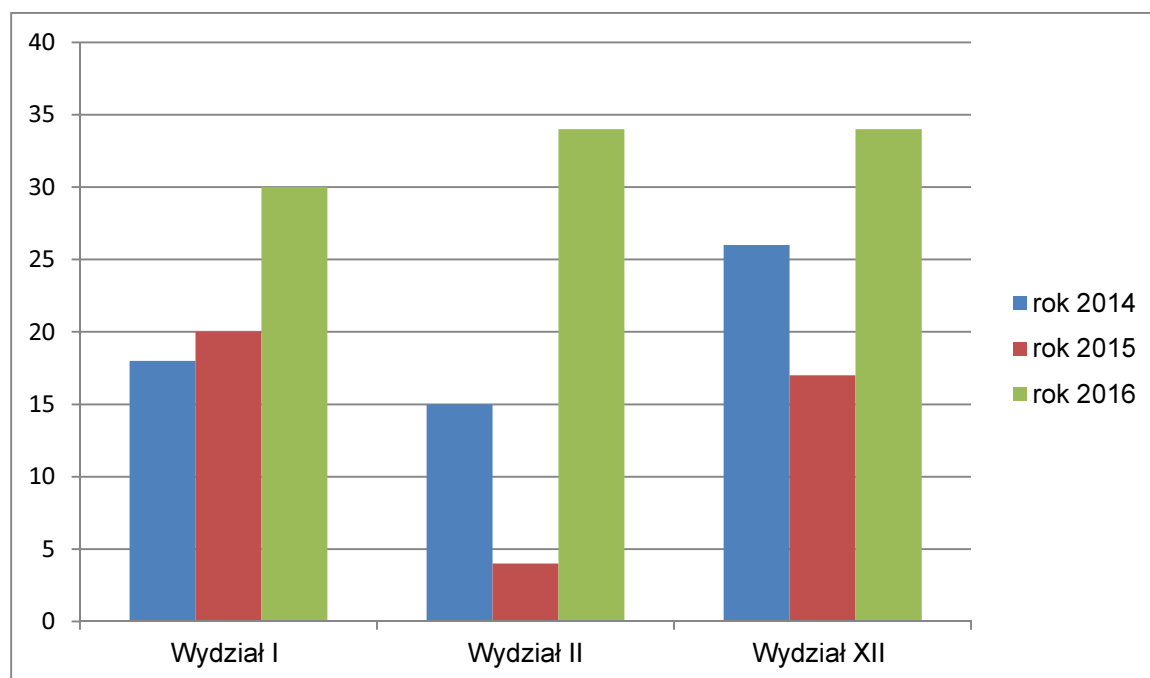
- w Wydziale I przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 20 spraw, z czego w 10 sprawach (50%) strony nie podjęły mediacji, w 10 spraw (50%) mediacja miała miejsce,

- w Wydziale II przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 16 spraw, z czego w 8 sprawach (50%) strony nie podjęły mediacji, w 8 sprawach (50%) mediacja miała miejsce,
- w Wydziale XII przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 35 spraw, z czego w 14 sprawach (40%) strony nie podjęły mediacji, w 21 sprawach (60%) mediacja miała miejsce.

Nadal wynik ten pokazuje, choć już nie tak znaczną, przewagę Wydziału XII w skutecznym kierowaniu spraw do mediacji – 60% spraw skierowanych i pozostającą na tym samym poziomie 50% skuteczność obu pozostałych wydziałów (Wydziału I i Wydziału II).

Wpływ na wynik badania może mieć dobór spraw kierowanych do mediacji dokonywany w ramach wstępnej oceny przez sędziego, etap sprawy, na którym ma miejsce skierowanie stron do mediacji (posiedzenie niejawne, I termin rozprawy, dalsze terminy rozprawy), a także osobiste podejście sędziów do mediacji i dostrzeganie jej potencjału.

Wykres 6: Statystyka spraw według repertorium MED, sąd okręgowy – I etap badania

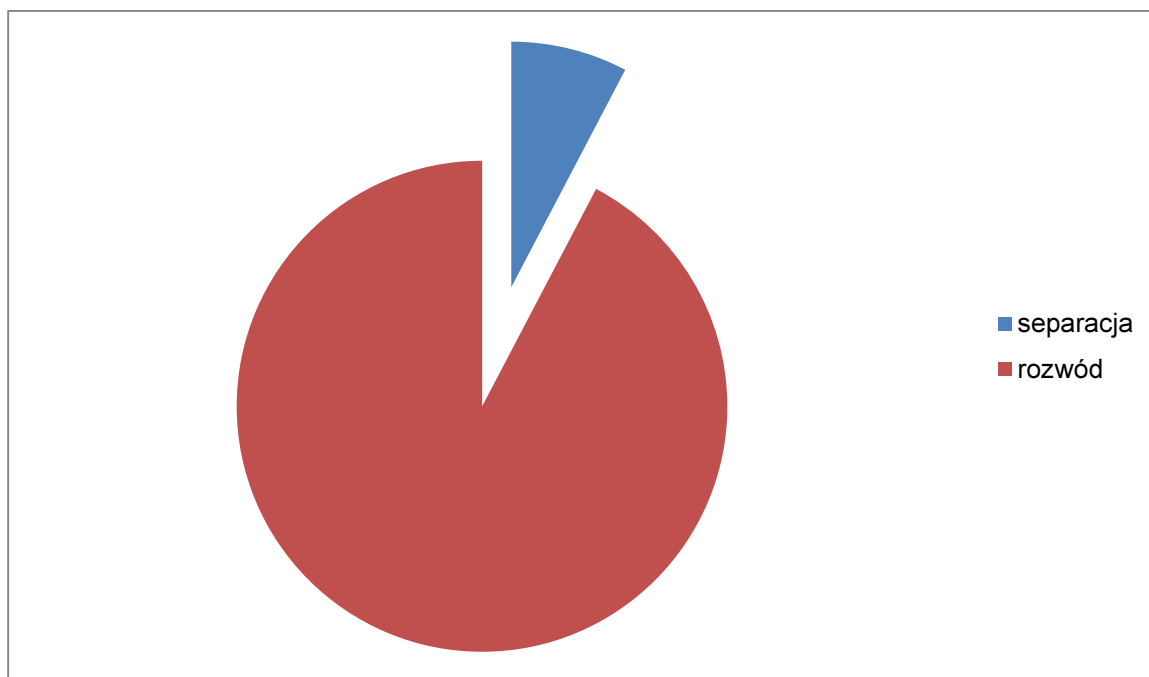
Opracowanie własne

Dla pełnego obrazu mediacji przedstawione wyżej dane uzupełniono o statystykę. Według otrzymanych z trzech wydziałów rodzinnych Sądu Okręgowego w Łodzi danych z repertorium MED, w okresie objętym badaniem skierowano do mediacji:

- w Wydziale I w roku 2014 – 18 spraw, w roku 2015 – 20 spraw, w roku 2016 – 30 spraw,
- w Wydziale II w roku 2014 – 15 spraw, w roku 2015 – 4 sprawy, w roku 2016 – 17 spraw,
- w Wydziale XII w roku 2014 – 26 spraw, w roku 2015 – 17 spraw, w roku 2016 – 34 sprawy.

W roku 2016 we wszystkich wydziałach sądu okręgowego wyraźnie widać tendencję zwykłą liczby spraw skierowanych do mediacji, co zresztą potwierdzali sędziowie, uzasadniając ten trend wprowadzonymi z dniem 1.01.2016 roku zmianami w regulacji prawnej instytucji mediacji w sprawach cywilnych.

Wykres 7: Przedmiot pozwu, sąd okręgowy – I etap badania

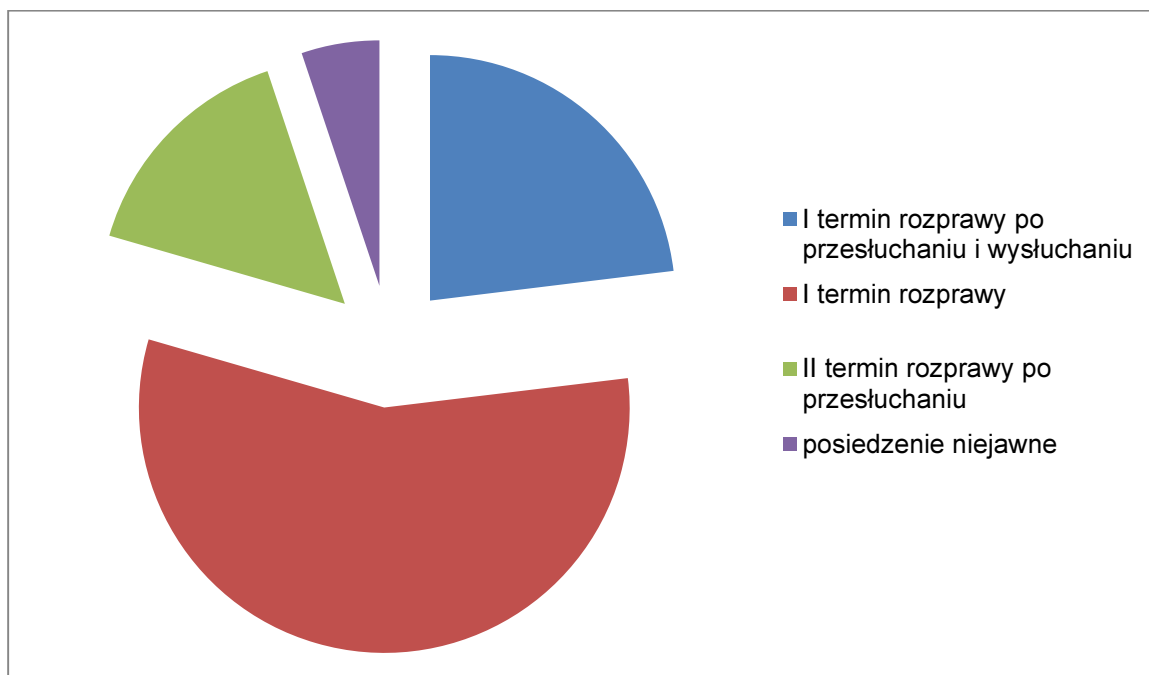

Opracowanie własne

W Sądzie Okręgowym w Łodzi wybrano w I etapie do badań aktowych 39 spraw, w których strony zostały skierowane do mediacji (według wpisu w repertorium MED). Przedmiotem 36 spraw (92,3%) był rozwód małżonków, w 3 sprawach (7,7%) wniesiono powództwo o separację, przy czym wszystkie 3 pozwy o separację zostały wniesione w Wydziale XII. Wynik badania pozwala na stwierdzenie, że sprawy

o separację (gdzie potencjalnie istnieje większa szansa pojednania małżonków, bo nie przychodzą oni do sądu z zamiarem ostatecznego zakończenia swojego związku) są w mniejszości. Zdecydowanie przeważają sprawy o rozwód, w których konflikt stron jest bardziej zaawansowany, co może bezpośrednio przekładać się na ich chęć podjęcia próby pojednania w drodze mediacji.

Wykres 8: Etap rozprawy, w którym nastąpiło skierowanie do mediacji przez sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

W sytuacji konfliktu ważny jest moment, w którym strony zostają skierowane do mediacji. Od tego, na którym szczeblu „drabiny konfliktu” strony aktualnie się znajdują zależy, czy wyrażą zgodę na mediację, czy przystąpią do niej i w rezultacie czy będą zdolne do wypracowania konstruktywnego porozumienia rozwiązującego całościowo ich konflikt.

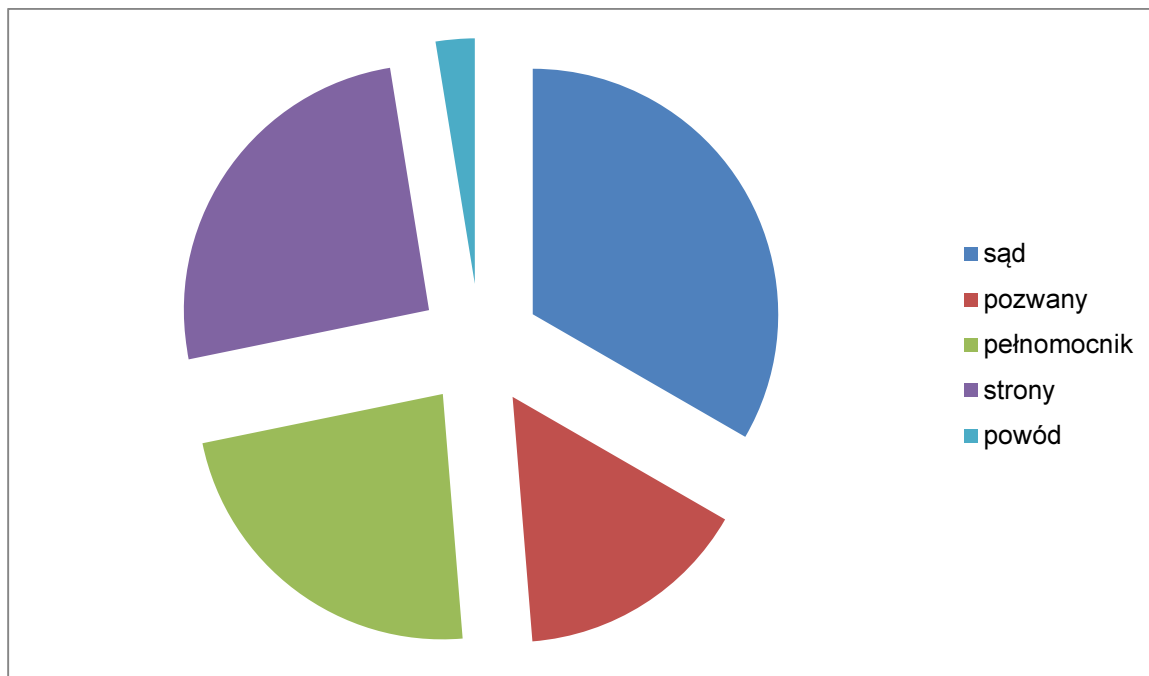
Etap skierowania sprawy do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi przedstawiał się następująco:

- na posiedzeniu niejawnym sąd skierował do mediacji 2 sprawy (5,1%),
- na pierwszym terminie rozprawy przed przesłuchaniem świadków skierowano do mediacji 22 sprawy (56,4%),
- na pierwszym terminie rozprawy po wysłuchaniu stron i przesłuchaniu świadków sąd skierował do mediacji 9 spraw (23,1%),

- na drugim terminie rozprawy po przesłuchaniu świadków skierowano do mediacji 6 spraw (15,4%).

Badanie pokazało, że ponad połowa sędziów (56,4%) w sprawach rozwodowych preferowała skierowanie stron do mediacji na pierwszym terminie rozprawy przed przesłuchaniem świadków, zaś prawie ¼ spośród nich zrobiła to na pierwszym terminie rozprawy po informacyjnym wysłuchaniu stron i przesłuchaniu świadków. Na posiedzeniu niejawnym w sprawie o rozwód strony zostały skierowane do mediacji jedynie w 2 przypadkach. Taki sposób postępowania sędziowie uzasadniali chęcią poznania stron, wyrobienia sobie o nich zdania – zwłaszcza o ich zdolnościach intelektualnych i komunikacyjnych i w efekcie oceny szansy powodzenia mediacji. O ile można się z tym zgodzić co do etapu pierwszego terminu rozprawy przed przesłuchaniem świadków, o tyle nieuzasadnione wydaje się czekanie ze skierowaniem stron do mediacji do etapu po przesłuchaniu świadków. Zeznania świadków mogą niejednokrotnie zaostrzyć konflikt stron i zmniejszyć szansę na udaną mediację, czy uzyskanie zgody stron na jej podjęcie.

Wykres 9: Inicjatywa mediacji, sąd okręgowy – I etap badania

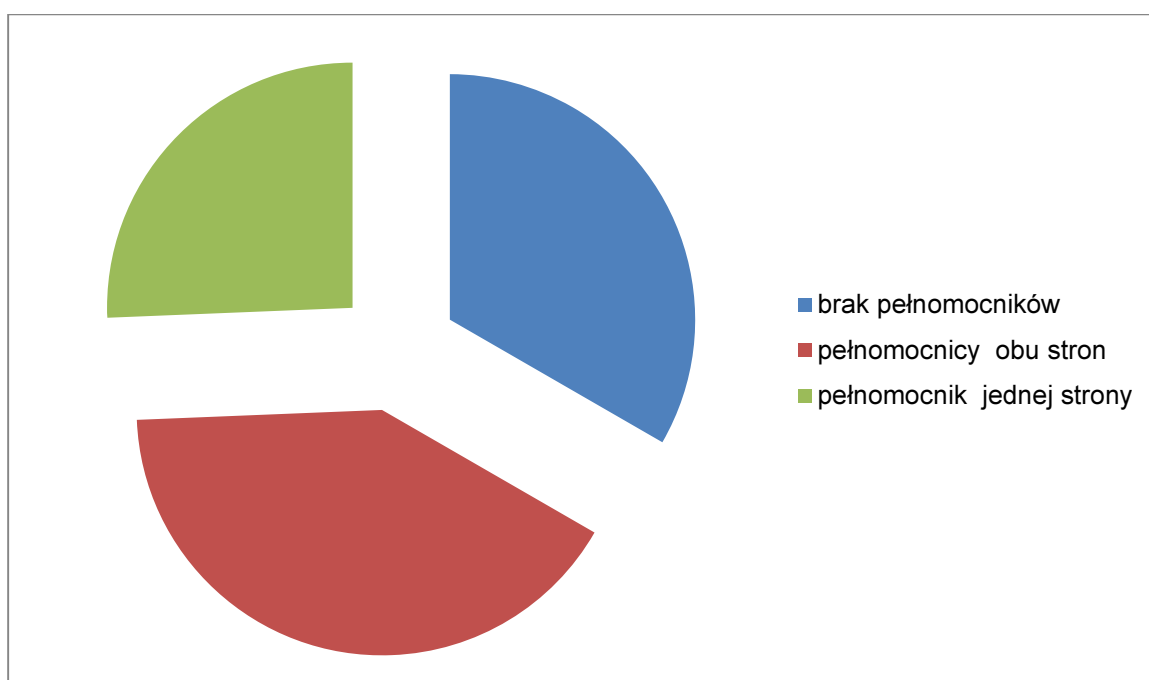
Opracowanie własne

Zmienną, która ma wpływ na powodzenie mediacji ze skierowania sądu jest inicjatywa jej wszczęcia. Uwidacznia ona na ile strony myślą o pojednaniu i chcą

szukać sposobu naprawy ich relacji, a na ile decydują się na udział w mediacji pod presją sali sądowej.

W Sądzie Okręgowym w Łodzi w 13 badanych sprawach (33,3%) inicjatywa mediacji była po stronie sądu, w 9 sprawach (23,1%) po stronie pełnomocników jednej lub obu stron, w 6 sprawach (15,4%) po stronie pozwanej, w 1 sprawie (statystyczne 2,6%) po stronie powodowej oraz w 10 sprawach (25,6%) zgodnie po obu stronach postępowania. Ten ostatni przypadek ma najlepsze rokowania, co do podjęcia mediacji i zawarcia przez strony satysfakcjonującego porozumienia.

Wykres 10: Udział pełnomocników, sąd okręgowy – I etap badania

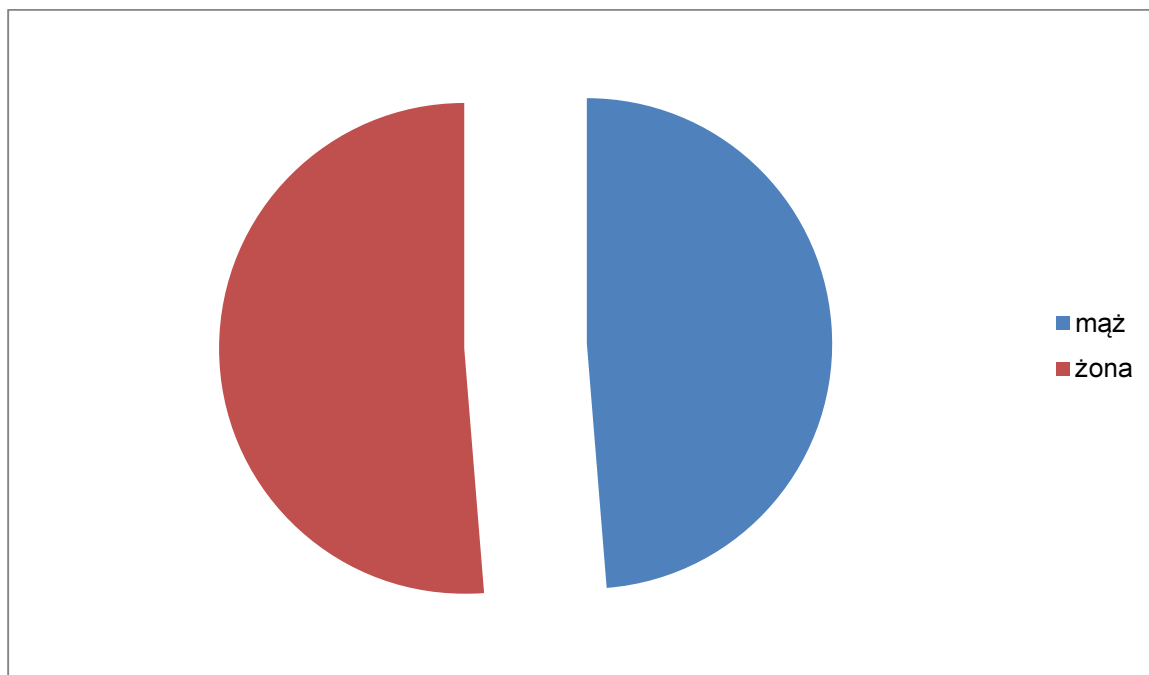
Opracowanie własne

Profesjonalny pełnomocnik w sprawie rozwodowej może pomóc w pojednaniu skłóconych małżonków, ale również może skutecznie w tym przeszkadzać. Ma on bardzo duży wpływ na swego mocodawcę, którym w sprawie o rozwiązanie związku małżeńskiego często kierują emocje. Wpływ ten nie zawsze kończy się w momencie prawomocnego zakończenia postępowania rozwodowego. W przypadku braku całościowego rozwiązania konfliktu stron może trwać dalej, generując nowe sprawy sądowe w sądzie rodzinnym, co potwierdziły badania spraw powiązanych.

W sprawach skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi udział pełnomocników stron w postępowaniu rozkładał się następująco:

- w 16 sprawach (41%) pełnomocnicy reprezentowali obie strony procesu,
- w 10 sprawach (25,7%) tylko jedna ze stron postępowania była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika,
- w 13 sprawach (33,3%) strony występowały bez pełnomocników.

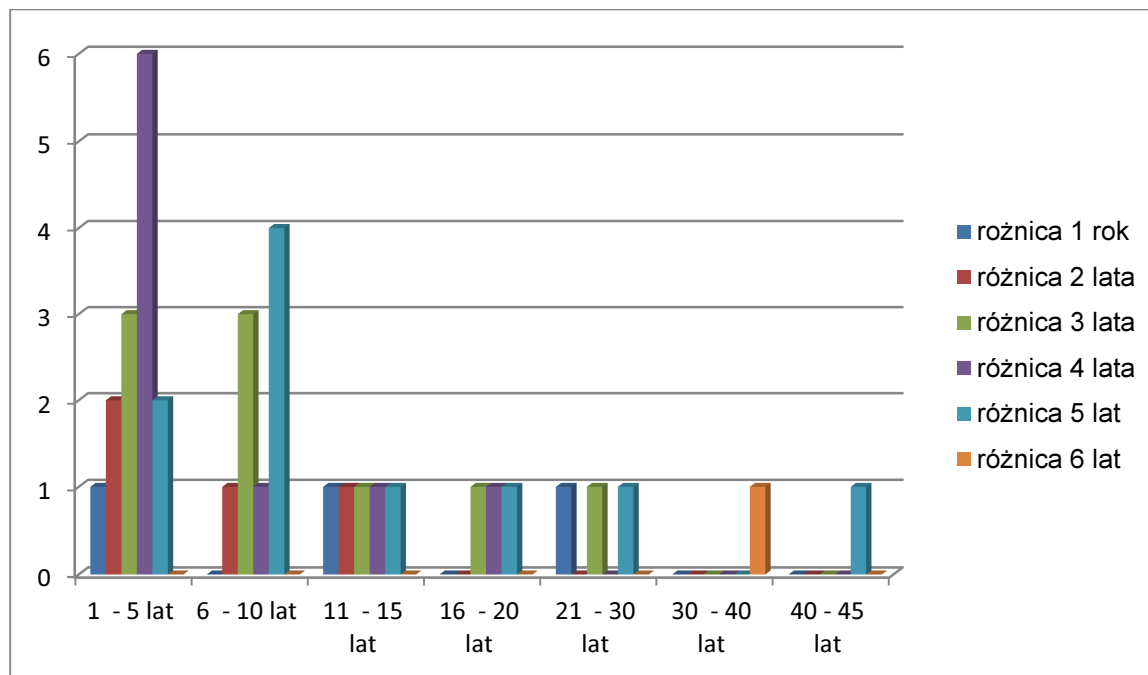
Wykres 11: Inicjatywa mediacji, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

Dążąc do określenia uwarunkowań wykonalności ugód mediacyjnych w sprawach rodzinnych należało prześledzić wiele zmiennych. Jedną z nich była inicjatywa wniesienia pozwu w sprawie o rozwód/separację. Wystąpienie znacznie większej inicjatywy po jednej ze stron (mąż lub żona) mogło być wskazówką do oceny potencjalnej możliwości pojednania stron w wyniku mediacji. Jednak tę zmienną należy uznać za obojętną, bo w sprawach objętych badaniem różnica wynosiła 1. Pozwy o rozwiązanie związku małżeńskiego zostały złożone przez żony w 19 sprawach (48,7%), a przez mężów w 20 sprawach (51,3%).

Wykres 12: Staż małżeński stron w sprawach skierowanych do mediacji, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

Kolejną zmienną wartą prześledzenia w kontekście uwarunkowań wykonalności ugody mediacyjnej i możliwości polubownego zakończenia konfliktu był staż małżeński stron w sprawach rozwodowych skierowanych do mediacji. W poddanych badaniu 37 sprawach staż małżeński stron wahał się w przedziale od 1 roku do 45 lat i odpowiednio:

- w przedziale 1 rok – 5 lat odnotowano łącznie 14 spraw (w tym staż 1 rok – 1 sprawa, staż 2 lata – 2 sprawy; staż 3 lata – 3 sprawy, staż 4 lata – 6 spraw i staż 5 lat – 2 sprawy),
- w przedziale 6 lat – 10 lat odnotowano łącznie 9 spraw (w tym: staż 7 lat – 1 sprawa, staż 8 lat – 3 sprawy, staż 9 lat – 1 sprawa, staż 10 lat – 4 sprawy),
- w przedziale 11 lat – 15 lat (odnotowano łącznie 5 spraw (w tym: staż 11 lat – 1 sprawa, staż 12 lat – 1 sprawa, staż 13 lat – 1 sprawa, staż 14 lat – 1 sprawa i staż 15 lat – 1 sprawa),
- w przedziale 16 lat – 20 lat odnotowano łącznie 3 sprawy (w tym: staż 18 lat – 1 sprawa, staż 19 lat – 1 sprawa, staż 20 lat – 1 sprawa),
- w przedziale 21 lat – 30 lat odnotowano łącznie 4 sprawy (w tym: staż 21 lat – 1 sprawa, staż 23 lata – 1 sprawa, staż 25 lat – 1 sprawa, staż 26 lat – 1

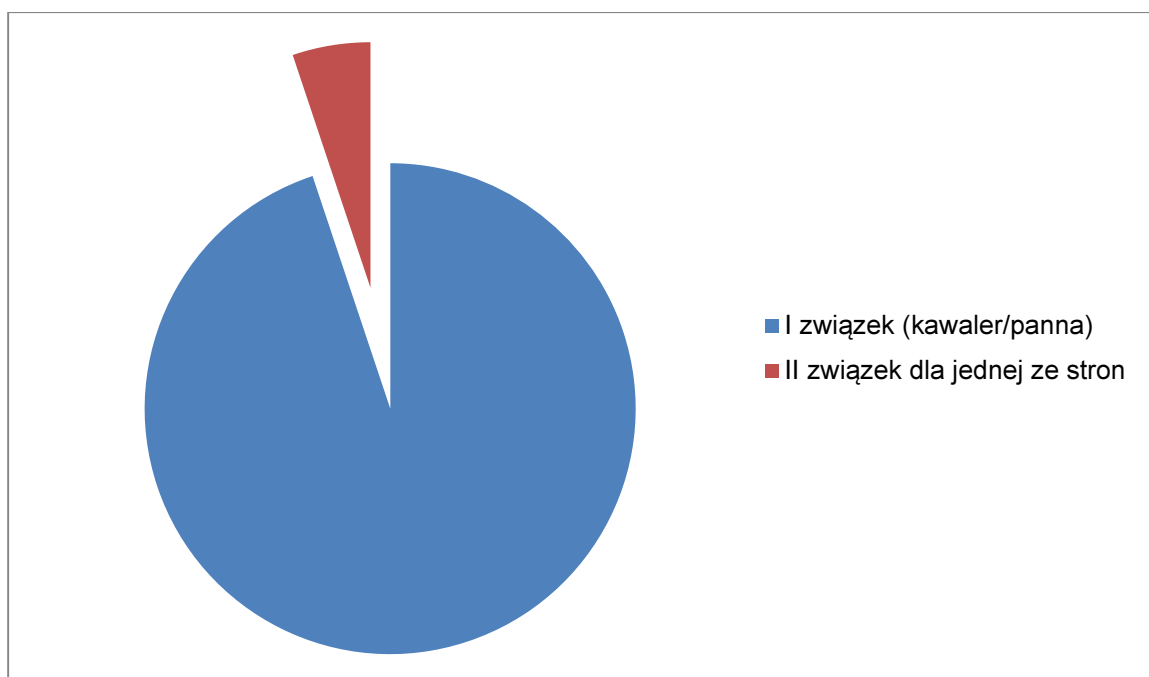
sprawa), w przedziale 30 lat – 40 lat odnotowano 1 sprawę ze stażem małżonków wynoszącym 36 lat

- w przedziale 40 lat – 45 lat odnotowano 1 sprawę ze stażem małżonków wynoszącym 45 lat.

Wyniki badania pokazały dwie istotne kwestie:

1. jawny konflikt małżeński skutkujący złożeniem pozwu rozwodowego może wystąpić na każdym etapie związku, zarówno gdy trwa on 1 rok jak i 45 lat, a biorąc pod uwagę fakt, że przy długim stażu małżeńskim przez wiele lat konflikt pomiędzy małżonkami mógł mieć charakter ukryty, rokowania jego rozwiązania są potencjalnie gorsze,
2. w okresie badawczym najwięcej spraw rozwodowych wygenerowali małżonkowie ze stażem małżeńskim wynoszącym 4 lata – 6 spraw, stażem 10 lat – 4 sprawy oraz stażem 3 lata i stażem 8 lat – po 3 sprawy, co może wskazywać na brak umiejętności komunikacyjnych ujawniających się wraz z fazami rozwoju związku. Przy profesjonalnej pomocy mediatora możliwa jest tu nauka umiejętności wzajemnego słuchania oraz odbudowy relacji stron, a w konsekwencji trwałego rozwiązania ich konfliktu.

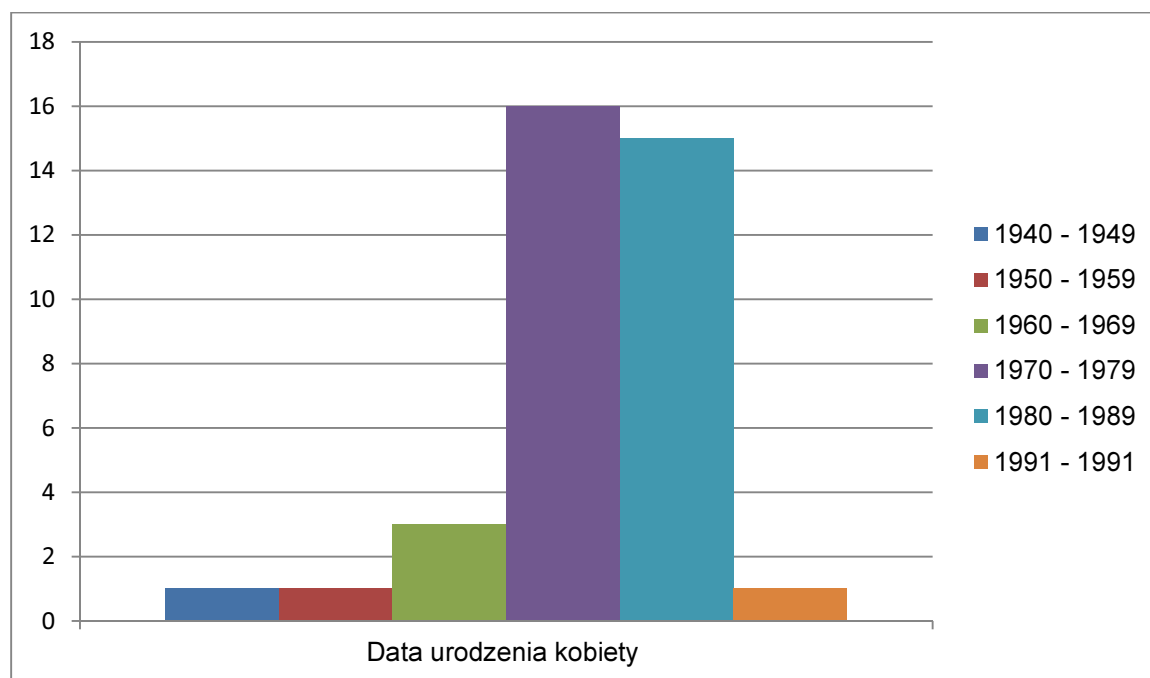
Wykres 13: Stan cywilny stron w dacie zawarcia związku małżeńskiego, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

Następną zmienną braną pod uwagę przy ustalaniu uwarunkowań trwałego rozwiązania konfliktu stron w drodze mediacji w sprawie o rozwód, była zmienna dotycząca negatywnych doświadczeń stron związanych z rozpadem wcześniejszego związku, które mogły ulegać projekcji w aktualnym konflikcie. W celu jej ustalenia prześledzono stan cywilny małżonków w dacie wstępowania w aktualny związek małżeński. Wyniki badania pokazały, że w sprawach skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi dla 37 par (94,9%) był to pierwszy związek (kawaler/panna). Jedynie w przypadku 2 par (5,1%) jedno z nupturientów było po rozwodzie.

Wykres 14: Przedział wiekowy małżonków (kobiety), sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

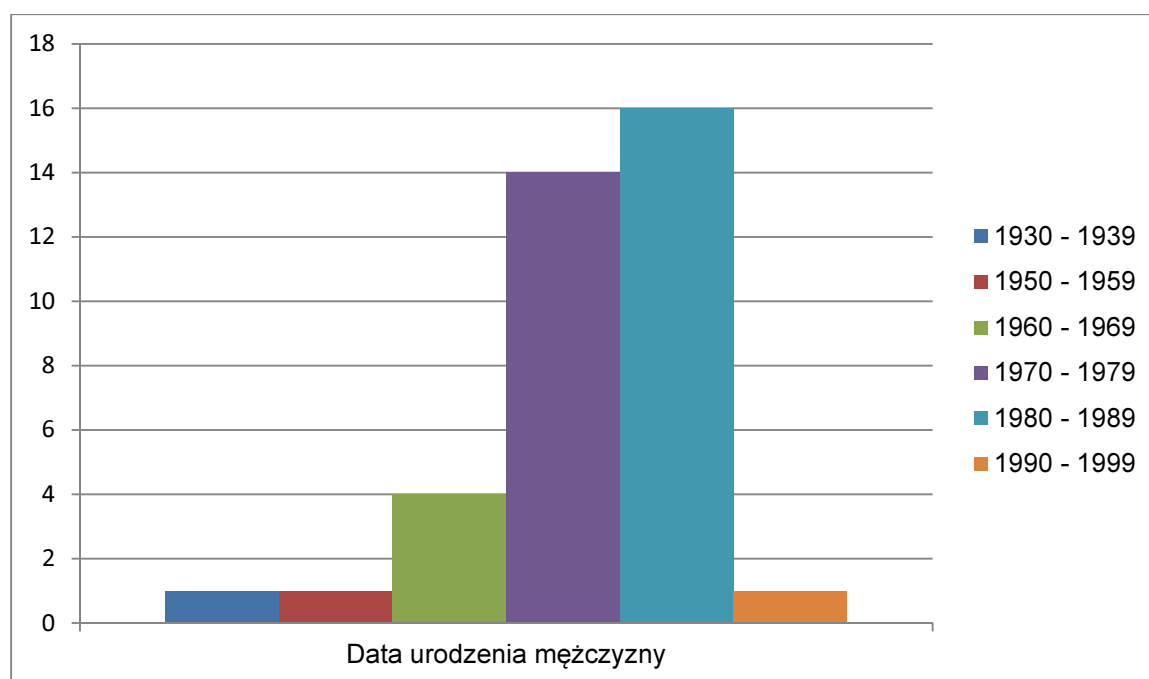
Wiek stron i związane z nim wcześniejsze doświadczenie życiowe może mieć wpływ na umiejętność rozwiązywania sytuacji konfliktowych, zdolności komunikacyjne, a w efekcie trwałość zwartej ugody mediacyjnej. Wiek stron w poddanych badaniu skierowanych do mediacji sprawach rozwodowych został prześledzony osobno dla mężczyzn i osobno dla kobiet. W objętych badaniem 37 sprawach skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi przedział wiekowy kobiet (według dat ich urodzenia) przedstawiał się następująco:

- w latach 1940 – 1941 urodziła się 1 osoba,
- w latach 1950 – 1959 urodziła się 1 osoba,

- w latach 1960 – 1969 urodziły się 3 osoby,
- w latach 1970 – 1979 urodziło się 16 osób,
- w latach 1980 – 1989 urodziło się 15 osób,
- w latach 1990 – 1999 urodziła się 1 osoba.

Badania pokazały, że największą grupę stanowiły kobiety urodzone w latach 1970 – 1979 (przedział wiekowy 40-50 lat) – 16 osób oraz w latach 1980 – 1989 (przedział wiekowy 30-40 lat) – 15 osób, co w pierwszej grupie może wiązać się z kryzysem wieku średniego czy efektem „pustego gniazda”, zaś w grupie drugiej może być spowodowane brakiem umiejętności komunikacyjnych i pojawieniem się konfliktów w pierwszych fazach rozwoju związku.

Wykres 15: Przedział wiekowy małżonków (mężczyźni), sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

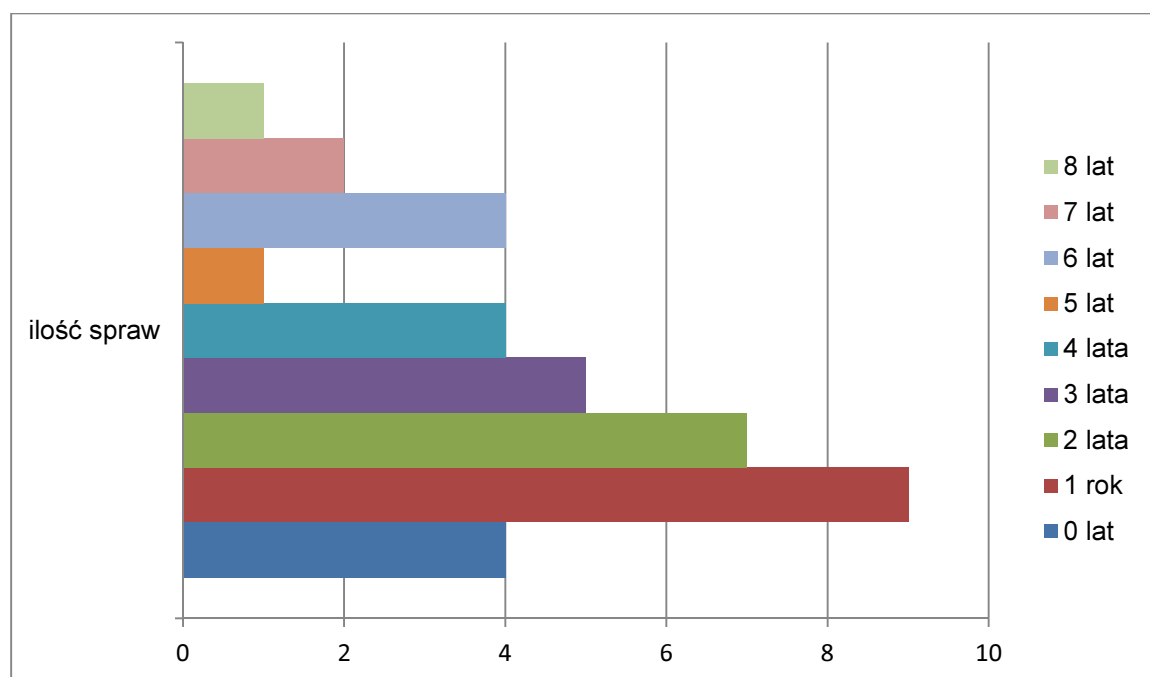
Przedział wiekowy mężczyzn w objętych badaniem 37 sprawach skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi (według dat ich urodzenia) wyglądał podobnie jak w przypadku kobiet i przedstawiał się następująco:

- w latach 1930 – 1939 urodziła się 1 osoba,
- w latach 1950 – 1959 urodziła się 1 osoba,
- w latach 1960 – 1969 urodziły się 4 osoby,
- w latach 1970 – 1979 urodziło się 14 osób,

- w latach 1980 – 1989 urodziło się 16 osób,
- w latach 1990 – 1999 urodziła się 1 osoba.

Badania pokazały, że także największą grupę stanowili mężczyźni urodzeni w latach 1970 – 1979 (przedział wiekowy 40-50 lat) oraz w latach 1980 – 1989 (przedział wiekowy 30-40 lat) – odpowiednio 14 i 16 osób w każdej grupie, co pozwala na odniesienie do nich uwag analogicznych jak w grupie kobiet.

Wykres 16: Różnica w wieku małżonków, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

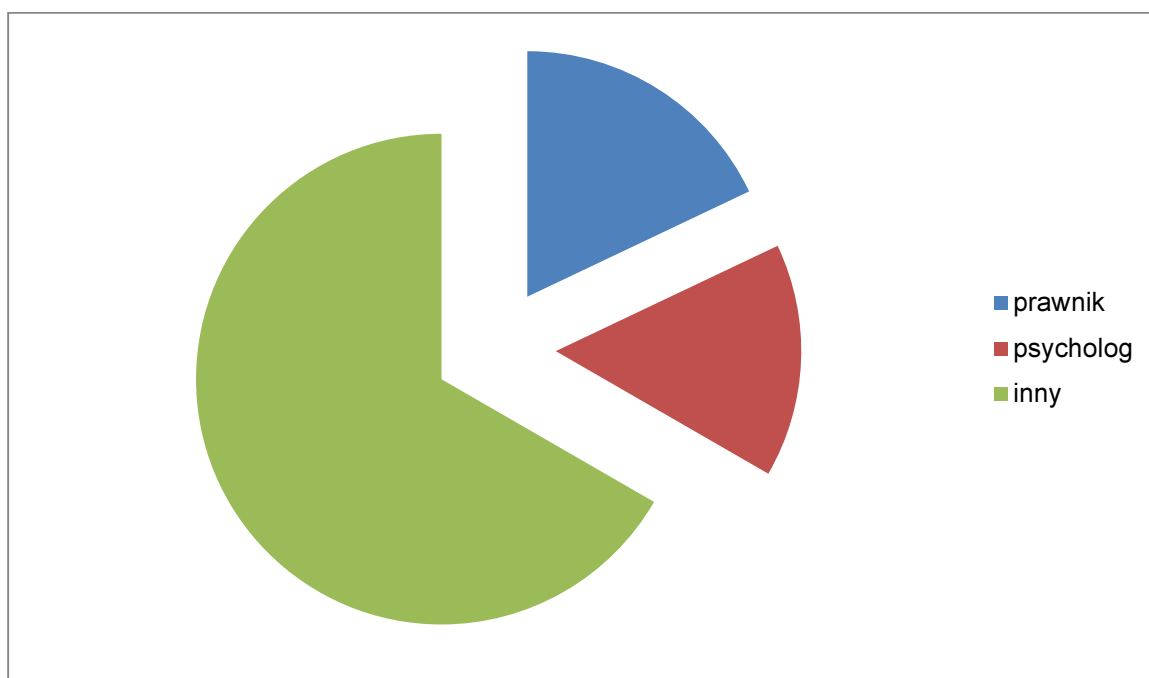
Zastanawiając się nad kwestią wieku małżonków, jako zmienną mogącą warunkować wykonalność ugody mediacyjnej przeprowadzono badanie pod kątem różnicy wieku. Różnica ta w objętych badaniem 37 sprawach rozwodowych skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi wynosiła odpowiednio:

- 1 rok w przypadku 9 spraw,
- 2 lata w przypadku 7 spraw,
- 3 lata w przypadku 5 spraw,
- 4 lata w przypadku 4 spraw,
- 5 lat w przypadku 1 sprawy,
- 6 lat w przypadku 4 spraw,
- 7 lat w przypadku 2 spraw,

- 8 lat w przypadku 1 sprawy,
- brak różnicy wieku pomiędzy małżonkami wystąpił w 4 sprawach.

Badanie pokazało, że związki małżeńskie przeciętnie tworzyły osoby w zbliżonym wieku przy najczęstszej różnicy 1 roku – 9 małżeństw, 2 lat – 7 małżeństw czy 3 lat – 5 małżeństw. Duża różnica wieku małżonków – 8 lat wystąpiła tylko w 1 sprawie. Pozwala to na stwierdzenie, że osoby te znajdowały się na zbliżonym etapie rozwoju, miały podobne doświadczenia życiowe, co przy odpowiednio poprowadzonej mediacji rokuje trwałe rozwiązanie konfliktu.

Wykres 17: Profesja mediatora, sąd okręgowy – I etap badania

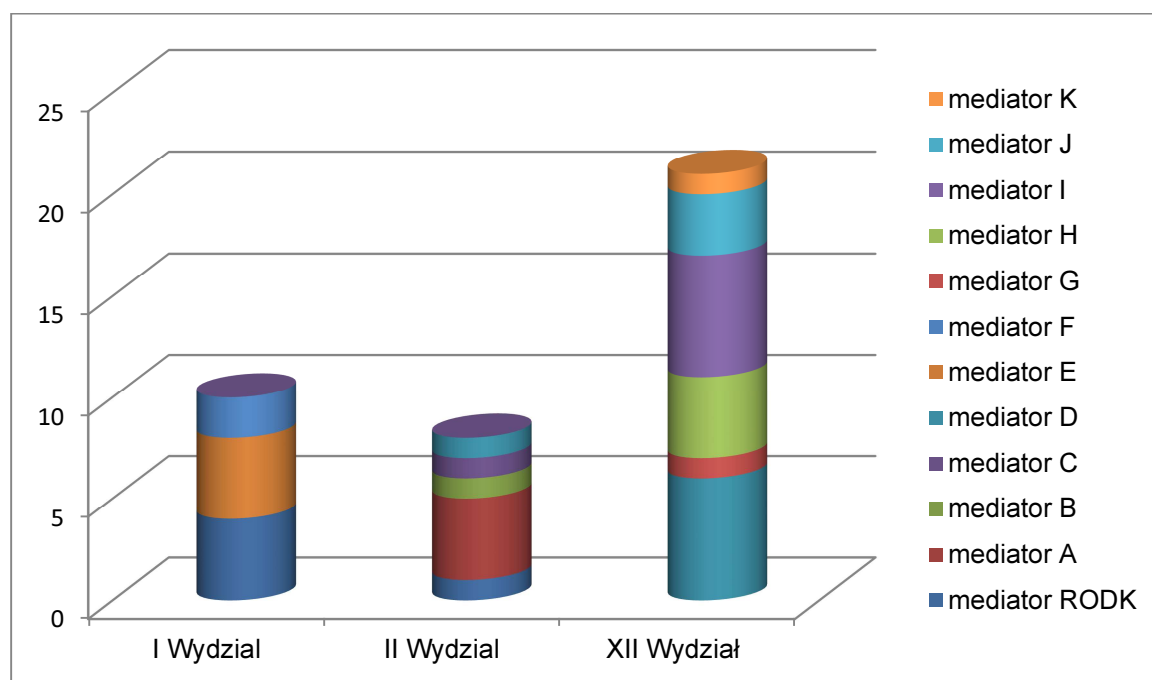
Opracowanie własne

Rozwiązanie konfliktu stron w drodze mediacji i wypracowanie trwałej ugody mediacyjnej nie zależy tylko od samych jej uczestników, ale przede wszystkim od osoby mediatora, jego profesjonalizmu i inteligencji emocjonalnej. Jest to szczególnie istotne w mediacji w sprawach rodzinnych, gdzie są lub były bliskie relacje stron, co zawsze wiąże się z dużymi emocjami. Podstawową rolą mediatora w mediacji rodzinnej jest opanowanie emocji stron i umiejętne nimi zarządzanie podczas całego procesu mediacyjnego. Mediacja prowadzona ze skierowania sądu wiąże się z zawisłą sprawą sądową. Nieumiejętne poprowadzenie jej przez mediatora, który nie ma wystarczającej wiedzy prawniczej adekwatnej do przedmiotu sporu, może wyrządzić znaczne szkody, nie tylko w sensie materialnym. Otwarte

pozostaje pytanie o osobę mediatora w sprawach o rozwiązanie związku małżeńskiego – czy powinien to być prawnik czy osoba wykonująca inny zawód?

Badania pokazały, że mediacja w Sądzie Okręgowym w Łodzi była prowadzona w 7 sprawach (17,9%) przez czynnych zawodowo prawników, w 6 sprawach (15,4%) przez psychologów i w zdecydowanej większości w 26 sprawach (66,7%) przez osoby wykonujące inny zawód. W rozmowach z sędziami podkreślano, że w większości preferują oni, jako mediatorów prawników, z uwagi na profesjonalne poprowadzenie mediacji pod względem prawnym i możliwość całościowego uregulowania okółorozwodowych spraw małżonków, łącznie z podziałem majątku dorobkowego. Z kolei z perspektywy uregulowania w wyroku rozwodowym kontaktów z małoletnim dzieckiem (planu wychowawczego), bardziej odpowiednim mediatorem wydaje się być osoba niebędąca profesjonalnym prawnikiem, prowadząca mediacje bardziej w sposób klasyczny niż ewaluatywny. Dlatego warto rozważyć w sprawach rodzinnych prowadzenie ko-mediacji, w której dwóch mediatorów – prawnik i nie prawnik potrafi połączyć w mediacji wiedzę prawniczą i umiejętność zarządzania emocjami stron. Dla pełnego komfortu uczestników mediacji w sprawach o rozwiązanie związku małżeńskiego, w przypadku prowadzenia jej przez dwoje mediatorów (ko-mediacja) wskazanym jest, aby mediatorami byli kobieta i mężczyzna, (co zrównoważy sytuację emocjonalną obojga skonfliktowanych małżonków), a przy mediacji wielokulturowej (transgranicznej) dodatkowo warto by mediatorzy pochodzili z tego samego kręgu kulturowego, wyznaniowego i językowego, co strony konfliktu. Tak prowadzona mediacja wielokulturowa ma szansę powodzenia i rokuje trwałością zawartej ugody mediacyjnej.

Wykres 18: Preferencje w wyborze mediatora, sąd okręgowy – I etap badań

Opracowanie własne

Badania pokazały, że jednym z ważnych kryteriów stosowanym przez sędziów przy wyborze mediatora jest wykonywany przez niego zawód: prawnik – nie prawnik. Jest to indywidualna preferencja sędziego, a często także praktyka stosowana w danym wydziale sądu. Spośród wybranej grupy zawodowej sędzia wybiera imiennie konkretnego mediatora, któremu zleca prowadzenie mediacji w danej sprawie. Nasuwa się pytanie, czym się kieruje: czy jego skutecznością przejawiającą się w ilości zawieranych ugód mediacyjnych, czy uległością (protokoły z mediacji pokazały, że nie zawsze zasady mediacji – poufności czy bezstronności były przestrzegane), czy może przyzwyczajeniem?

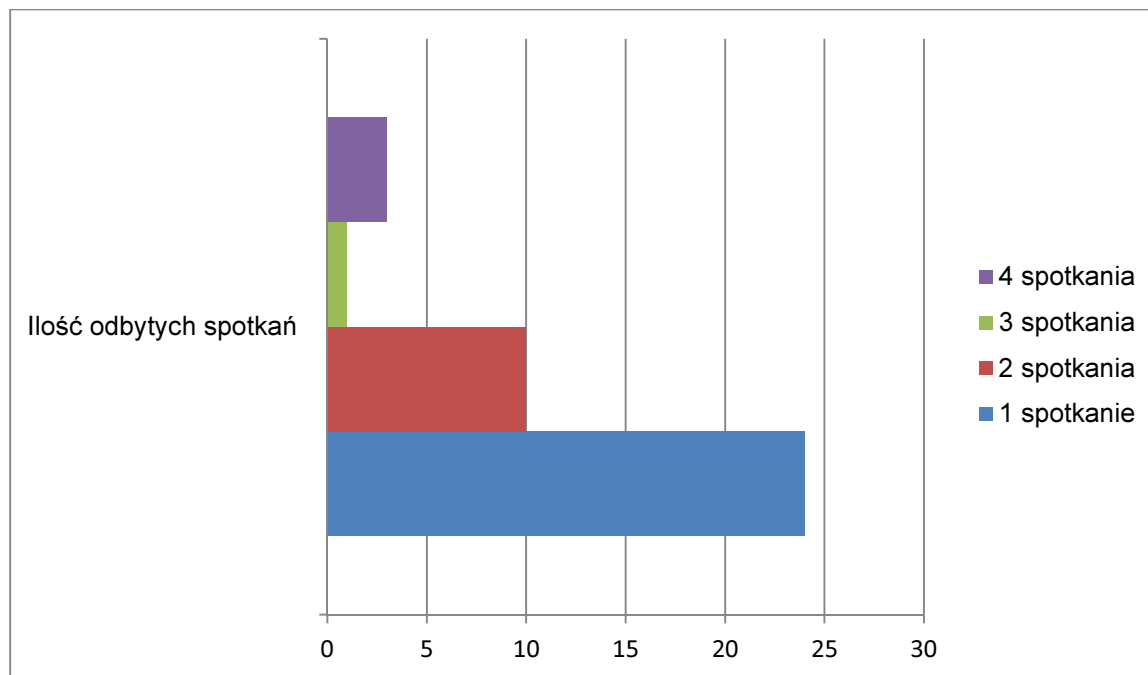
Dokonując wyboru mediatora, w większości przypadków sędziowie sądu okręgowego kierowali się kryterium wcześniejszego pozytywnego doświadczenia z danym mediatorem. Wyraźnie widać to na podstawie liczby spraw skierowanych w danym wydziale do konkretnego mediatora:

- w Wydziale I odnotowano w objętych badaniem 10 sprawach skierowanych do mediacji dane osobowe 3 mediatorów, z których 2 otrzymało po 4 sprawy, a jeden otrzymał 2 sprawy,

- w Wydziale II odnotowano w objętych badaniem 8 sprawach skierowanych do mediacji dane osobowe 5 mediatorów, z których 1 otrzymał 4 sprawy, a pozostali otrzymali po 1 sprawie każdy,
- w Wydziale XII odnotowano w objętych badaniem 21 sprawach skierowanych do mediacji dane osobowe 6 mediatorów, z których 2 otrzymało po 6 spraw, 1 otrzymał 4 sprawy, 1 otrzymał 3 sprawy, a dwóch otrzymało po 1 sprawie każdy.

Wynik ten stawia pod znakiem zapytania sens prowadzenia listy mediatorów przez prezesów sądów okręgowych i możliwość weryfikacji wpisanych na nie osób. Sędziowie mówili wprost, że większości z tych osób nie znają i na poznanie ich nie mają szansy, podsądni czy pełnomocnicy procesowi rzadko wskazują konkretnego mediatora, na którego obie skonfliktowane strony wyrażają zgodę. Sędziom pozostaje jedynie własne doświadczenie czy praktyka i rekomendacja kolegów sędziów. Może warto rozważyć przy mediacji ze skierowania sądu, w przypadku braku wskazania konkretnego mediatora przez strony, wprowadzenie zmiany tej praktyki. Możliwości jest wiele, poczynając od kierowania spraw do mediacji proporcjonalnie do wszystkich mediatorów według kolejności wpisu na listy prezesów sądów okręgowych, czy – jak w przypadku sędziów, losowanie mediatora do danej sprawy. Zgodnie z zasadami dobrowolności mediacji i akceptowalności mediatora, to do stron mediacji będzie należała ostateczna zgoda na udział w mediacji i jej prowadzenie przez konkretnego mediatora.

Wykres 19: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

Na jakość mediacji i trwałość zawartego w jej wyniku porozumienia ma niewątpliwie wpływ czas jej trwania oraz liczba odbytych spotkań mediacyjnych. Należy pamiętać, że mediacja jest procesem, podczas którego jej uczestnicy poddawani są swoistej perswazji. Perswazja, jako działanie sekwencyjne, dla osiągnięcia zamierzonego efektu wymaga czasu. Czy w sytuacji nawarstwionego i trwającego wiele lat konfliktu rodzinnego, można mówić o trwałym porozumieniu stron zawartym podczas jednego krótkiego spotkania mediacyjnego?

W poddanych badaniu 38 sprawach skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi, w których były załączone do akt sprawy protokoły z mediacji, potwierdzały one

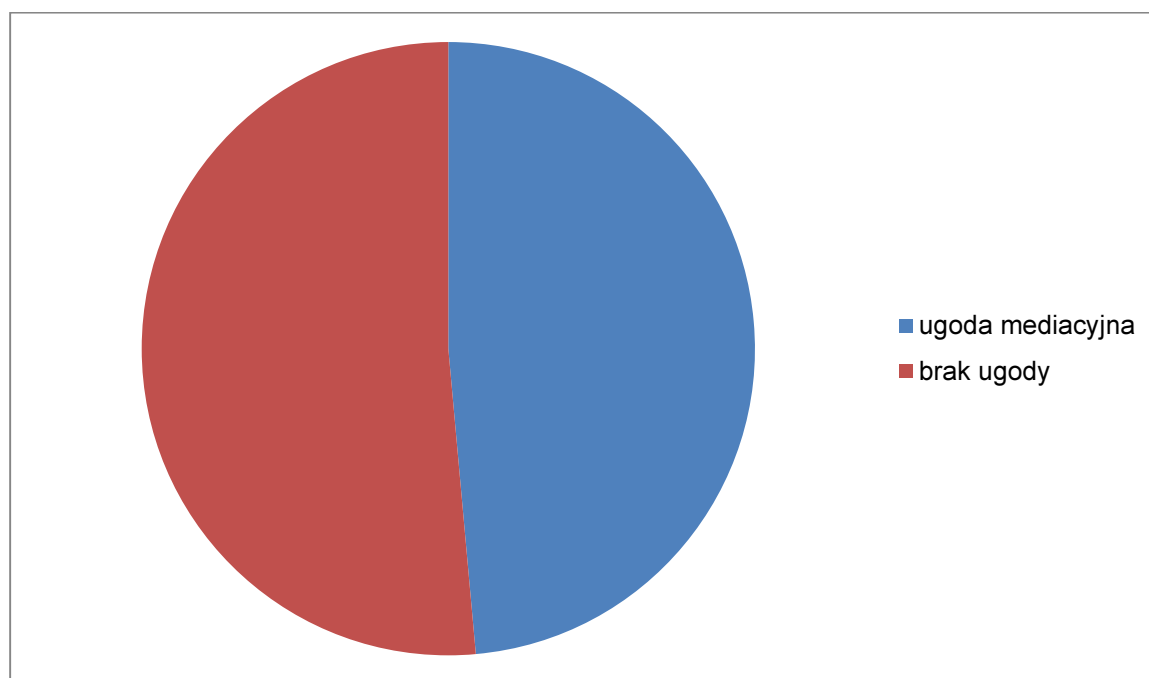
jej zakończenie po odbyciu:

- 1 spotkania mediacyjnego w przypadku 24 spraw (63,2%),
- 2 spotkań mediacyjnych w przypadku 10 spraw (26,3%),
- 3 spotkań mediacyjnych w 1 sprawie (2,6%),
- 4 spotkań mediacyjnych w przypadku 3 spraw (7,9%).

Jak pokazała praktyka mediacji rodzinnych, potwierdzona przeprowadzonymi badaniami, w ponad 60% spraw do zakończenia mediacji dochodziło już

na pierwszym spotkaniu mediacyjnym stron. W przypadku ¼ spraw rodzinnych skierowanych do mediacji miały miejsce dwa spotkania stron, a najwięcej – 4 spotkania mediacyjne w 8% spraw. Oczywiście, jeżeli wspólne spotkanie mediacyjne stron zostało przez mediatora odpowiednio przygotowane i poprzedzone wcześniejszymi jego kontaktami mailowymi czy telefonicznymi z każdą z nich, możliwe jest zawarcie trwałego i satysfakcjonującego strony porozumienia podczas jednego spotkania wspólnego. Jednakże w przypadku dużej liczby mediacji to pierwsze spotkanie było jedynym kontaktem uczestników mediacji z mediatorem, co przy mediacji rodzinnej charakteryzującej się natężeniem emocji stron, może nie być wystarczające. Może warto rozszerzyć praktykę mediacji w sprawach rodzinnych o tzw. *coucus mediation*⁵⁶, ewentualnie zwiększyć liczbę wspólnych sesji mediacyjnych stron, do co najmniej dwóch. Da to uczestnikom mediacji czas na wypracowanie trwałego porozumienia, niekumulującego w przyszłości kolejnych spraw sądowych, jako skutku nierozwiązanego w pełni konfliktu rodzinnego.

Wykres 20: Wynik mediacji, sąd okręgowy – I etap badania

Opracowanie własne

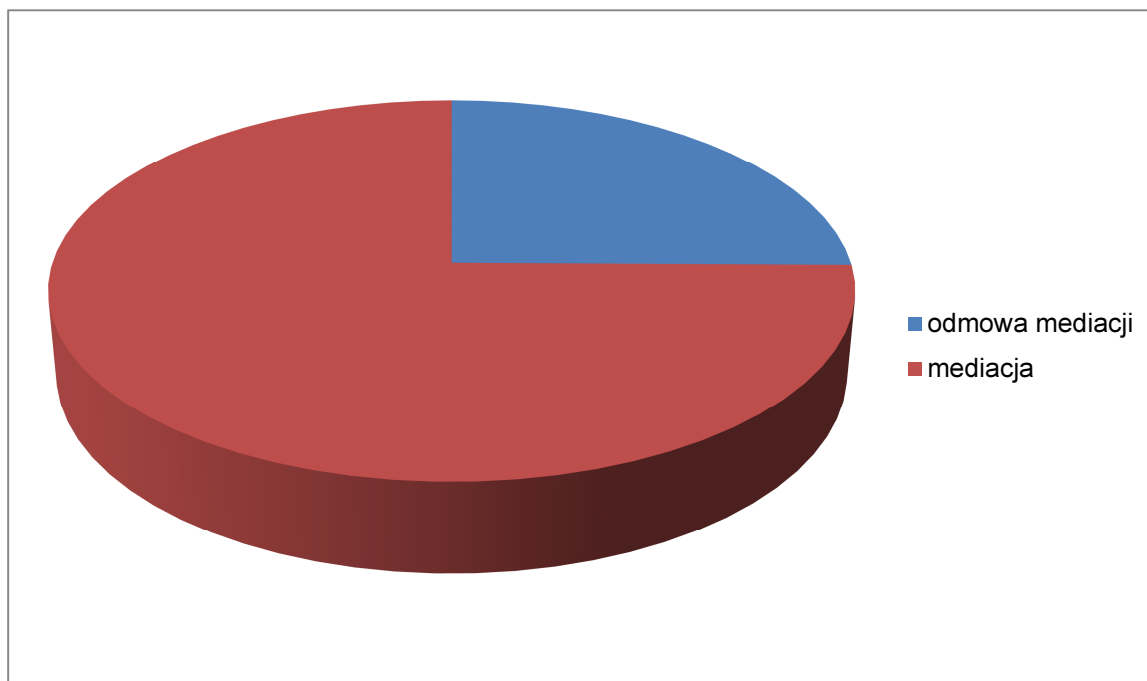
Jednym ze sposobów mierzenia skuteczności mediacji jest liczba zawartych w jej efekcie ugód mediacyjnych. Wyniki badania pokazały, że w Sądzie Okręgowym

⁵⁶ Sposób prowadzenia mediacji popularny w USA; polega na jej prowadzeniu w drodze osobnych sesji mediacyjnych oddzielnie z każdą ze stron mediacji.

w Łodzi w 19 sprawach (48,6%) o rozwiązanie związku małżeńskiego skierowanych do mediacji strony zawarły ugodę przed mediatorem, w 20 sprawach (51,4%) do zawarcia ugody mediacyjnej nie doszło. W mediacji ze skierowania sądu w sprawach rozwodowych, przy dużym skonfliktowaniu stron jest to wynik dobry. Zakładając, że zawarcie ugody mediacyjnej nie było tylko wynikiem kalkulacji procesowej stron spowodowanej chęcią jak najszybszego uzyskania rozwodu, a rzeczywistym rozwiązaniem istniejącego pomiędzy nimi konfliktu i co najważniejsze naprawą relacji umożliwiającą ponowną komunikację stron, choćby tylko w sprawach małoletniego dziecka – istnieją widoki na trwałość takiego porozumienia.

2.2. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego

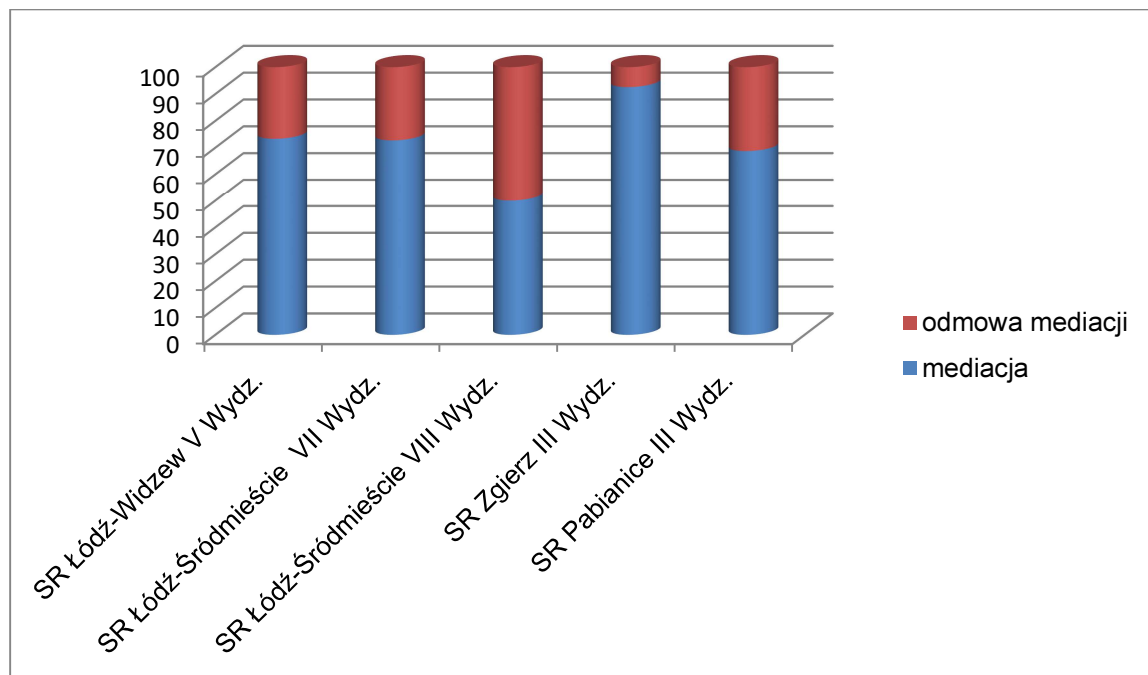
Wykres 21: Struktura spraw sądy rejonowe – I etap badania

Opracowanie własne

Ogółem w I etapie badania w sądach rejonowych okręgu łódzkiego łącznie poddano badaniu 139 akt spraw skierowanych do mediacji i odnotowanych w repertorium MED we wskazanym okresie badawczym. Z tego w 35 sprawach (25,2%) miała miejsce odmowa mediacji (strony nie podjęły mediacji lub odmówiły w niej udziału podczas pierwszego spotkania u mediatora). W 104 sprawach (74,8%) wskazanych do badania mediacja się odbyła. Wskaźnik faktycznie odbytych mediacji w sądach rejonowych jest zdecydowanie wyższy niż w sądzie okręgowym – proporcja 74,8% do 54,9%. Może to wynikać z faktu, że przedmiotem postępowania w sądach rejonowych są sprawy w znacznej większości dotyczące bezpośrednio małoletnich dzieci stron, często odbywające się na późniejszym etapie ich konfliktu (w pewnym odstępie czasu od rozpadu związku), a niekiedy sprawy, które uprzednio były już prawnie uregulowane, a zmiana okoliczności faktycznych spowodowała konieczność nadania im nowego kształtu prawnego.

Wykres 22: Proporcja spraw skierowanych do mediacji do odmowy mediacji według wydziałów sądów rejonowych – I etap badania

Opracowanie własne

Podobnie jak przy sprawach własności rzeczowej sądu okręgowego, aby zobaczyć rzeczywisty wynik należy zbadać proporcje liczby spraw kierowanych do mediacji i faktycznie odbytych mediacji w rozbiu na poszczególne wydziały sądów objęte badaniem. Spośród wszystkich 139 akt spraw przedstawionych do badania w I etapie w pięciu wydziałach trzech sądów rejonowych według właściwości miejscowej okręgu łódzkiego, proporcja spraw, w których podjęto mediację oraz w których nastąpiła jej odmowa przedstawiała się następująco:

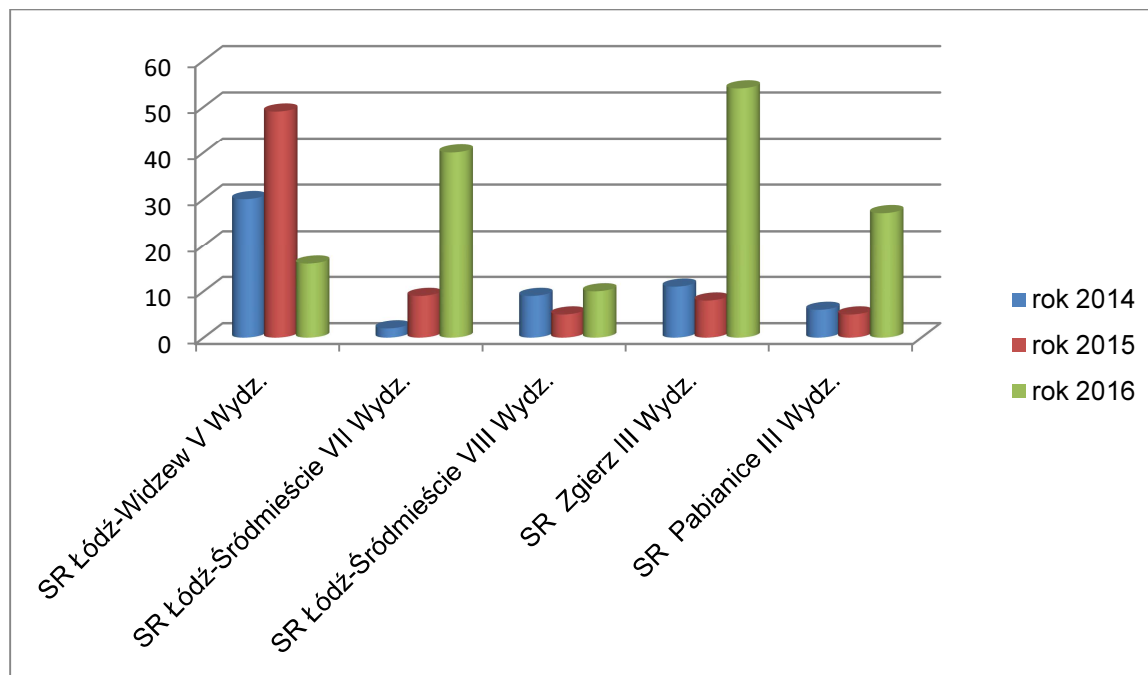
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa w Łodzi w Wydziale V przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 75 spraw, z czego w 20 sprawach (26,7%) strony nie podjęły mediacji, w 55 sprawach (73,3%) mediacja miała miejsce,
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w Wydziale VII przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 11 spraw, z czego w 3 sprawach (27,3%) strony nie podjęły mediacji, w 8 sprawach (72,7%) mediacja miała miejsce,
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w Wydziale VIII przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 10 spraw, z czego w 5

sprawach (50%) strony nie podjęły mediacji, w 5 sprawach (50%) mediacja miała miejsce,

- w Sądzie Rejonowym w Zgierzu w Wydziale III przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 27 spraw, z czego w 2 sprawach (7,4%) strony nie podjęły mediacji, w 25 sprawach (92,6%) mediacja miała miejsce,
- w Sądzie Rejonowym w Pabianicach w Wydziale III przedstawiono do badania według wykazu MED łącznie 16 spraw, z czego w 5 sprawach (31,2%) strony nie podjęły mediacji, w 11 sprawach (68,8%) mediacja miała miejsce.

Wynik ten potwierdza wysoką skuteczność kierowania stron do mediacji w sądach rejonowych – w jednym wydziale Sądu Rejonowego w Zgierzu Wydział III stosunek mediacji odbytych do ogółu spraw kierowanych do mediacji wynosił 92,6%, – w wydziałach dwóch spośród nich stosunek ten był rzędu ponad 70% (73,3% – Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa Wydział V; i 72,7% – Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VII), a w jednym wydziale zbliżała się do tej granicy (68,8% – Sąd Rejonowy w Pabianicach Wydział III). Jedynie w jednym spośród poddanych badaniu wydziałów rodzinnych wynik ten wynosił 50% (Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VIII).

Wykres 23: Statystyka spraw według repertorium MED, sądy rejonowe – I etap badania

Opracowanie własne

Przedstawione dane dotyczące spraw skierowanych do mediacji zostały uzupełnione o statystykę. Według otrzymanych z poszczególnych wydziałów rodzinnych sądów rejonowych we właściwości miejscowej okręgu łódzkiego danych z repertorium MED w okresie objętym badaniem skierowano do mediacji:

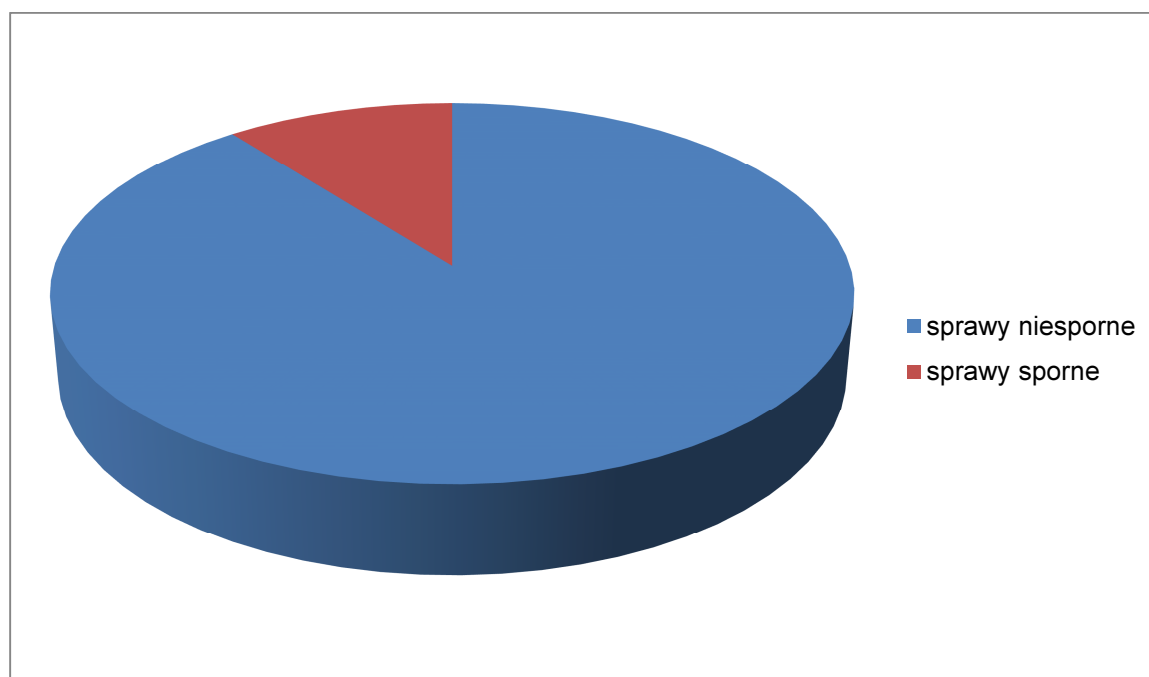
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa w Łodzi w roku 2014 – łącznie 30 spraw (w tym w V Wydziale – 17 spraw, w VI Wydziale – 13 spraw), w roku 2015 – łącznie 49 spraw (w tym w V Wydziale – 33 sprawy, w VI Wydziale – 16 spraw), w roku 2016 – łącznie 16 spraw (w tym w V Wydziale – 12 spraw, w VI Wydziale - 4 sprawy); z dniem 1.01.2017 roku nastąpiło połączenie wydziałów,
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w roku 2014 – 2 sprawy, w roku 2015 – łącznie 9 spraw (w tym w VII Wydziale – 4 sprawy, w IX Wydziale – 5 spraw), w roku 2016 – łącznie 40 spraw (w tym w VII Wydziale – 8 spraw, w IX Wydziale – 32 sprawy); z dniem 1.01.2017 roku nastąpiło połączenie wydziałów,
- w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w Wydziale VIII w roku 2014 – 9 spraw, w roku 2015 – 5 spraw, w roku 2016 – 10 spraw,

- w Sądzie Rejonowym w Zgierzu w Wydziale III w roku 2014 – 11 spraw, w roku 2015 – 8 spraw, w roku 2016 – 54 sprawy,
- w Sądzie Rejonowym w Pabianicach w Wydziale III w roku 2014 – 6 spraw, w roku 2015 – 5 spraw, w roku 2016 – 27 spraw.

Dane statystyczne pokazały, że we wszystkich wydziałach sądów rejonowych wybranych do badań aktowych etapu I utrzymuje się wyraźna tendencja zwyżkowa w kierowaniu spraw do mediacji, szczególnie widoczna w roku 2016.

Uzyskane wyniki badań aktowych etapu I zostały szczegółowo przedstawione i omówione w rozdziale III niniejszego opracowania.

Wykres 24: Rodzaj sprawy, sądy rejonowe – I etap badania

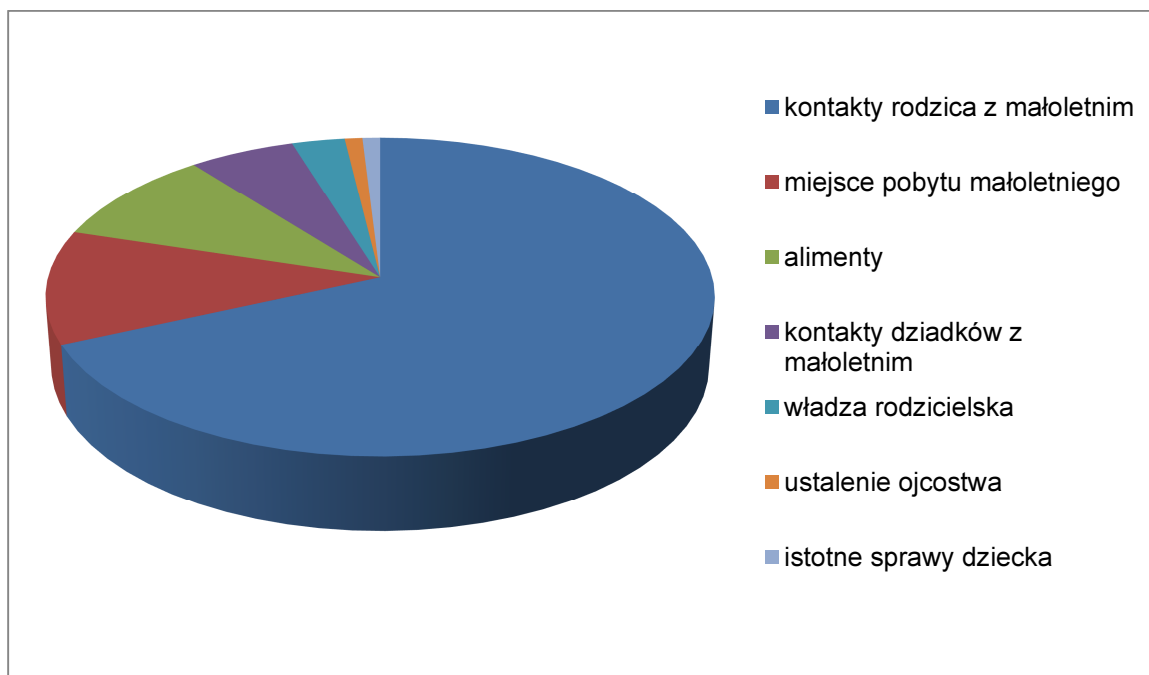

Opracowanie własne

O ile w sądzie okręgowym kierowane do mediacji sprawy rozwodowe są sprawami spornymi, o tyle w sądach rejonowych kierowane były do mediacji dwa rodzaje spraw: sporne np. sprawy o ustalenie obowiązku alimentacyjnego oraz niesporne np. ustalenie kontaktów czy miejsca pobytu małoletniego dziecka. W sądach rejonowych według właściwości miejscowej okręgu łódzkiego wybrano we wskazanym okresie badawczym w I etapie badań aktowych 104 sprawy skierowane do mediacji (według wpisu w repertorium MED). Wśród nich 93 sprawy były to sprawy niesporne (89,4%) – oznaczone w repertorium A symbolem Nsm, a 11 spraw były to sprawy sporne

(10,6%) oznaczone symbolem Rc. W związku z kierowaniem do mediacji tak dużego procentu spraw uznawanych za niesporne (Nsm) można postawić pytanie, czy prowadzenie mediacji w takich sprawach jest łatwiejsze i czy rzeczywiście strony w tego typu sprawach nie pozostają w konflikcie? Odpowiedź na to pytanie nie jest oczywista i jednoznaczna. Aby jej udzielić, należy przeanalizować sprawy, w których w sądach rejonowych zostały złożone wnioski w trybie niespornym.

Wykres 25: Przedmiot sprawy, sądy rejonowe – I etap badania

Opracowanie własne

Wyniki badań aktowych I etapu pokazały, że w sprawach skierowanych do mediacji przedmiot postępowania w postępowaniu niespornym obejmował:

- w 71 sprawach (68,2%) ustalenie kontaktów rodzica z małoletnim dzieckiem,
- w 6 sprawach (5,8%) ustalenie kontaktów dziadków z małoletnim wnukiem,
- w 12 sprawach (11,5%) ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego,
- w 1 sprawie (1%) rozstrzygnięcie o istotnych spraw dziecka
- w 3 sprawach (2,9%) rozstrzygnięcie w przedmiocie władzy rodzicielskiej

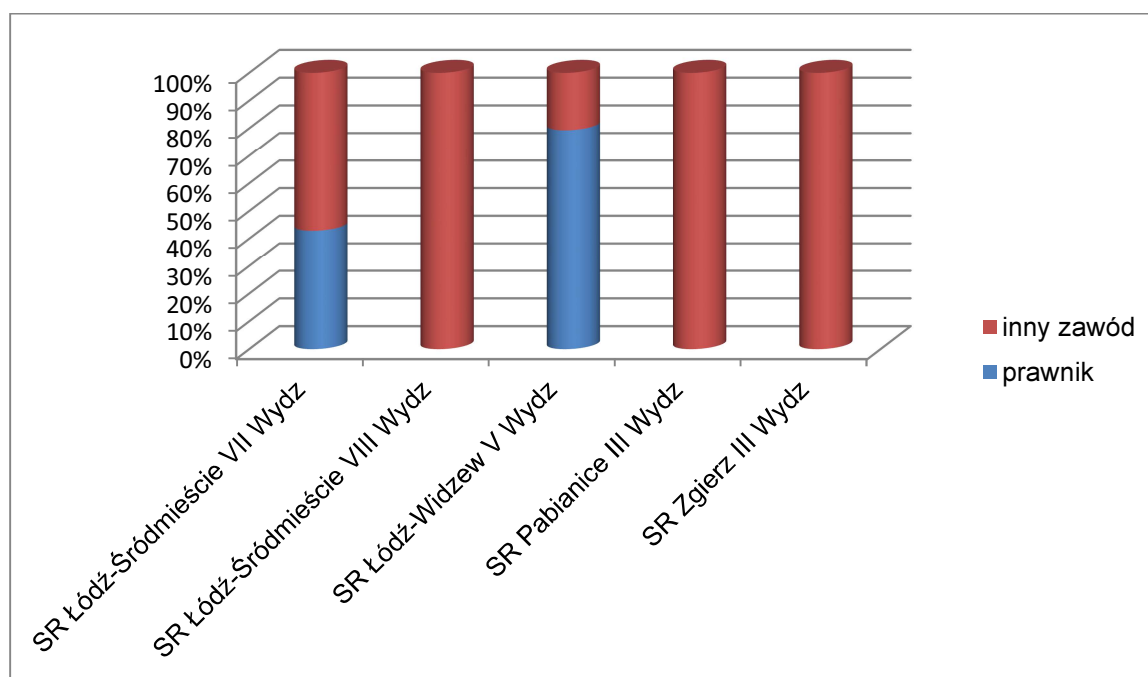
oraz w postępowaniu spornym:

- w 10 sprawach (9,6%) alimenty,
- w 1 sprawie (1%) ustalenie ojcostwa.

Wśród spraw niespornych najliczniejszą grupę stanowiły sprawy o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem stron i o ustalenie miejsca pobytu małoletniego. Te typy spraw generują największe emocje uczestników postępowania. Osoba małoletniego dziecka często w nich traktowana jest przedmiotowo, a sposób kontaktów czy ustalenie miejsca jego stałego pobytu, wykorzystywane są, jako swego rodzaju „moneta przetargowa” w celu uzyskania przez drugiego rodzica innej korzyści, nierzadko o charakterze majątkowym. Z tej perspektywy mediacja w sprawach niespornych stanowi próbę rozwiązania rzeczywistego konfliktu stron postępowania, a jej efekt końcowy – nawet, jeśli doszło do zawarcia ugody, pod względem jej trwałości jest niepewny.

Istnieje druga przeciwstawna perspektywa, w której wniosek o zmianę kontaktów z małoletnim dzieckiem czy o zmianę miejsca jego stałego pobytu jest składany nie z powodu konfliktów rodziców, ale z powodu zmiany okoliczności faktycznych np. wieku dziecka i dążenia rodziców do ponownego prawnego uregulowania kwestii kontaktów w zmienionym kontekście sytuacyjnym. W tym przypadku postępowanie mediacyjne jest jedynie formalnością, bowiem strony przychodzą do mediatora już „dogadane”, a zawarta nawet na pierwszym wspólnym spotkaniu ugoda mediacyjna jest trwała. Wielokrotnie przy tym strony same wraz ze złożeniem do sądu merytorycznego wniosku dodatkowo wnoszą o skierowanie sprawy do mediacji.

Wykres 26: Profesja mediatora, sądy rejonowe – I etap badania

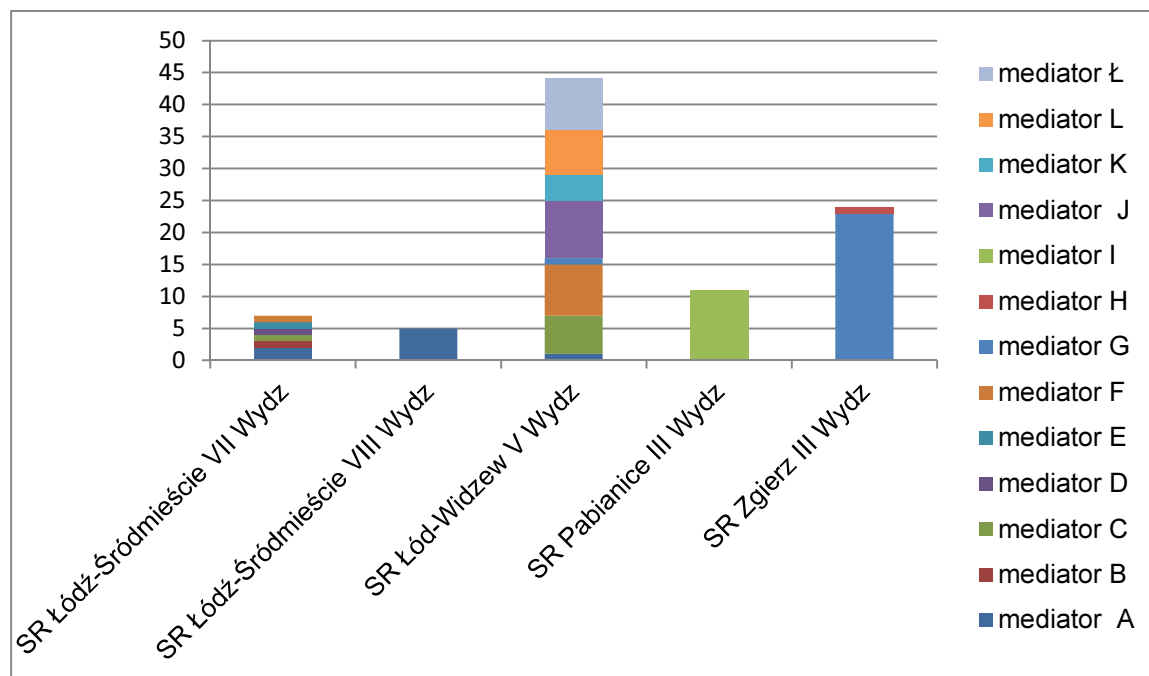
Opracowanie własne

Jak wskazano wcześniej przy opisie wyników badań I etapu przeprowadzonych w Sądzie Okręgowym w Łodzi, osoba mediatora należy do zmiennych, które mogą mieć wpływ na przebieg mediacji, a w konsekwencji warunkować skuteczność i trwałość zawartej przez strony ugody mediacyjnej.

W objętych badaniem sprawach skierowanych do mediacji w sądach rejonowych, w zdecydowanej większości sądy wskazywały, jako mediatorów osoby wykonujące zawód nieprawniczy. W 3 spośród 5 wydziałów (Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia VIII Wydział, Sąd Rejonowy w Pabianicach i Sąd Rejonowy w Zgierzu) wszystkie skierowane mediacje (100%) prowadzili przedstawiciele innych profesji. Jedynie w 2 wydziałach sądów z terenu miasta Łodzi odnotowano inną praktykę: w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w VII Wydziale – 3 sprawy (42,9%) zostały skierowane do mediatorów prawników, a 4 sprawy (57,1%) do mediatorów wykonujących inny zawód, zaś w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa w Łodzi w V Wydziale proporcje te były odwrotne: 46 spraw (79,3%) skierowano do mediatorów będących czynnymi zawodowo prawnikami (radca prawny, adwokat), a jedynie w 12 sprawach (20,7%) przeprowadzenie mediacji zlecono przedstawicielom innych zawodów. Mając na uwadze wyniki badania i specyfikę spraw rodzinnych, zwłaszcza w kwestii kontaktów czy alimentów, należy

podkreślić adekwatność uwag poczynionych wcześniej w tym temacie przy omawianiu wyników badań w sądzie okręgowym.

Wykres 27: Preferencje w wyborze mediatora, sądy rejonowe – I etap badania

Opracowanie własne

Dokonując analizy preferencji sędziów sądów rejonowych w wyborze mediatora, można odnieść się do uwag wstępnych poczynionych przy omawianiu preferencji sędziów sądu okręgowego – pozostają one w tym miejscu nadal aktualne. Szczegółową analizę wyników uzyskanych w poszczególnych wydziałach sądów rejonowych okręgu łódzkiego należy poprzedzić przedstawieniem następujących danych:

- w VII Wydziale Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi objętych badaniem 7 spraw skierowano do mediacji do 6 mediatorów, z czego 1 z nich otrzymał 2 sprawy, a pozostałych 5 mediatorów otrzymało po 1 sprawie każdy,
- w VIII Wydziale Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi objętych badaniem 5 spraw skierowano do mediacji do 1 mediatora,
- w V Wydziale Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi objętych badaniem 57 spraw skierowano do mediacji do 16 mediatorów, z czego 1 z nich otrzymał 9 spraw, 2 mediatorów otrzymało po 8 spraw każdy, 1 mediator otrzymał 7 spraw, 1 mediator otrzymał 6 spraw, 2 mediatorów otrzymało po 4

- sprawy każdy, 1 mediator otrzymał 3 sprawy, 1 mediator otrzymał 2 sprawy, a pozostałych 6 mediatorów otrzymało po 1 sprawie każdy,
- w III Wydziale Sądu Rejonowego w Pabianicach objętych badaniem 11 spraw skierowano do mediacji do 1 mediatora,
 - w III Wydziale Sądu Rejonowego w Zgierzu objęte badaniem 24 sprawy skierowano do mediacji do 2 mediatorów, z czego jeden z nich otrzymał 23 sprawy, a drugi otrzymał 1 sprawę.

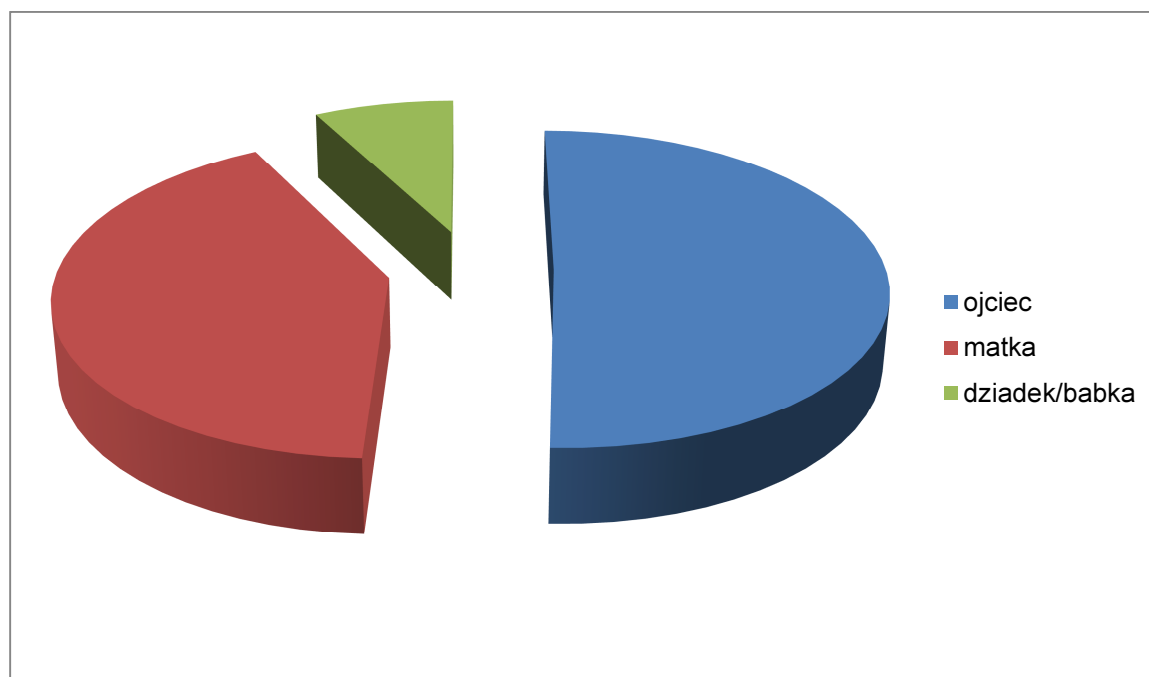
Przedstawiony wynik oraz sami sędziowie potwierdzili, że w wyborze mediatorów kierują się w dużej mierze względami osobistymi odnoszącymi się do dobrej współpracy z danym mediatorem. Sędziowie podkreślali, że potrzebują mediatora skutecznego. Za takiego uważają mediatora, który kończy mediację zawarciem przez strony ugody mediacyjnej. Szczególnie cenny dla sędziów jest mediator, który potrafi nakłonić strony do wypracowania i zawarcia ugody mediacyjnej w sprawie bez widoków na jej rychłe zakończenie – gdzie występują szczególnie trudne osobowościowo strony i/lub sprawa nosi znamiona przewlekłości. W ocenie sędziów skuteczny (i dlatego wybierany do prowadzenia mediacji) jest także mediator, który co prawda nie może poszczycić się dużym procentem zawartych ugód mediacyjnych, ale po przeprowadzonej przez niego mediacji strony często zawierają ugodę sądową. Także mediator, który sporządza, w sposób sprzeczny z zasadą poufności, bardzo szczegółowe i oceniające protokoły z mediacji, ułatwiając tym samym sędziemu rozstrzygnięcie sprawy w oparciu o uzyskaną w trakcie mediacji dodatkową wiedzę na temat sprawy i stron, może liczyć na wybór sędziego, a nawet uznanie w całym wydziale. Otwarte pozostaje pytanie, na ile takie postępowanie mediatora jest etyczne i jak można wyeliminować tego rodzaju negatywną praktykę?

W dalszej części opracowania wyniki badań aktowych I etapu zostaną przeanalizowane w rozbiciu na przedmiot postępowania sądowego. Takie przedstawienie wyników pozwoli na zdiagnozowanie zmiennych i uwarunkowań mediacji w każdej z wybranych kategorii spraw. Na potrzeby badania wyodrębnione zostały trzy kategorie spraw niespornych: kontakty z małoletnim dzieckiem, władza rodzicielska oraz ustalenie stałego miejsca pobytu małoletniego i jedna kategoria spraw spornych – obowiązek alimentacyjny.

2.2.1. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem

Charakteryzując skierowane do mediacji sprawy o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem analizie poddano następujące zmienne: 1. osobę wnioskodawcy, 2. równoległą zawisłość innej sprawy sądowej, 3. charakter związku rodziców małoletniego, 4. wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów, 5. udział w sprawie profesjonalnych pełnomocników, 6. inicjatywę mediacji, 7. etap skierowania przez sąd sprawy do mediacji, 8. czas wskazany przez sąd na przeprowadzenie mediacji, 9. liczbę odbytych spotkań mediacyjnych, 10. osobę mediatora, 11. zawarcie ugody mediacyjnej, 12. zatwierdzenie ugody mediacyjnej, 13. zawarcie ugody sądowej, 14. sposób zakończenia postępowania sądowego.

Wykres 28: Wnioskodawcy w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

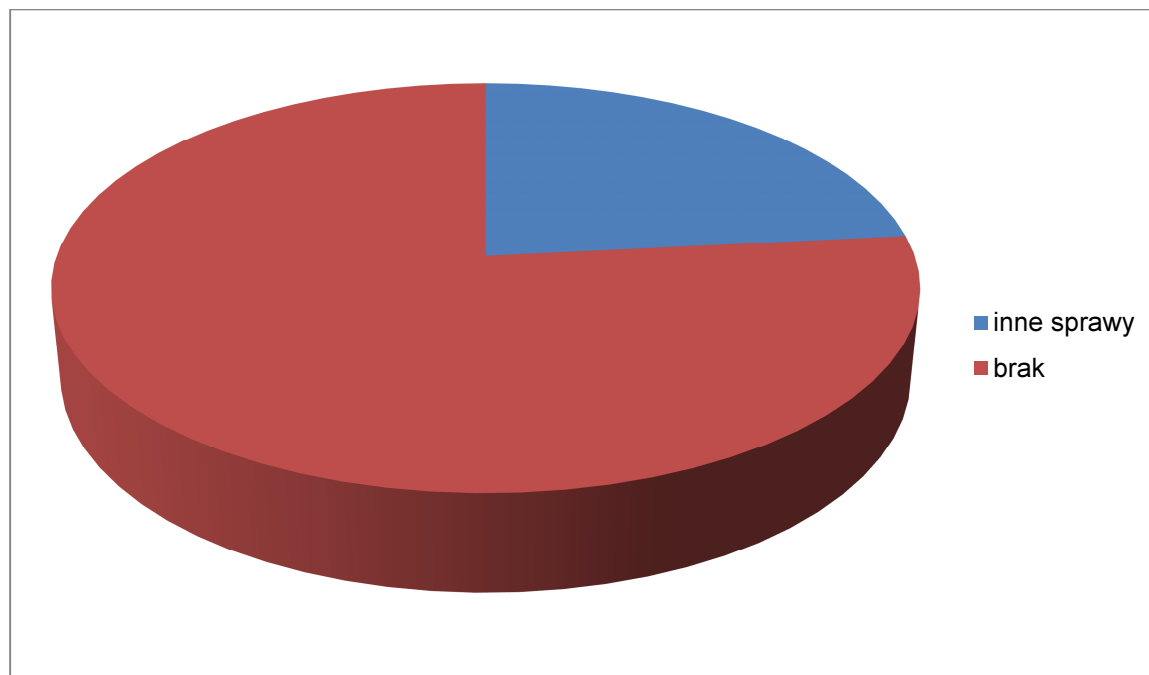
W wyniku I etapu badania przeprowadzonego w sądach rejonowych okręgu łódzkiego odnotowano 77 osób będących wnioskodawcami w sprawach dotyczących kontaktów z małoletnimi dziećmi. W 39 sprawach (50,6%) wnioskodawcami byli ojcowie małoletnich, w 32 sprawach (41,6%) matki małoletnich, a w 6 sprawach (7,8%) dziadkowie – zazwyczaj ze strony ojca dziecka. Analizując wyniki, należy mieć na uwadze dwie kwestie:

1. rzeczywisty spór pomiędzy rodzicami dziecka, a w przypadku spraw z wniosku dziadków – spór międzypokoleniowy pomiędzy najczęściej matką dziecka pozostającą równolegle w sporze z jego ojcem, a dziadkami dziecka, uniemożliwiający polubowne uregulowanie kwestii kontaktów z małoletnim,
2. brak sporu pomiędzy rodzicami małoletniego, dobra komunikacja w przedmiocie ustalenia kontaktów, ale w zmienionych okolicznościach faktycznych chęć dokonania zmiany w formie prawnej wcześniejszego orzeczenia.

Od tego, która z tych dwóch sytuacji występuje w sprawie skierowanej do mediacji, zależy, w jaki sposób mediacja będzie przebiegała, jakie będą widoki na zawarcie przez strony ugody mediacyjnej i jak będzie ona trwała. Należy także pamiętać, że nie zawsze wniosek o ustalenie czy zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem jest tym, o co podmiotowi go składającemu rzeczywiście chodzi. Niekiedy jest to narzędzie wywierania nacisku na drugą stronę konfliktu w celu uzyskania pożądaných efektów w innej kwestii spornej. Dopiero dotarcie podczas mediacji do istoty rzeczywistego konfliktu stron i jego rozwiązanie, spowoduje zaprzestanie w przyszłości składania kolejnych wniosków o ponowne uregulowanie kontaktów z małoletnim. A to wymaga już dużej wiedzy i umiejętności mediatora.

Jako wniosek *de lege ferenda* (istotny zwłaszcza w drugim przypadku) należy podnieść propozycję wprowadzenia w sprawach rodzinnych obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przed wszczęciem postępowania sądowego. Beneficjentami takiego rozwiązania będą zarówno strony, jak i wymiar sprawiedliwości. Strony, nie idąc do sądu, uzyskają efekt, do jakiego dążyły (i jaki uzyskałyby przy zawisłości sprawy sądowej) w postaci nowego prawnego uregulowania kwestii dla nich istotnych (po zatwierdzeniu przez sąd zawartej przez nie ugody mediacyjnej). Dla wymiaru sprawiedliwości będzie to jedna sprawa mniej, ale w perspektywie czasu rozpoznania i ilości składanych wniosków w sprawach o kontakty z małoletnim, może stanowić to znaczne odciążenie sądów. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na nagminną w tego typu sprawach praktykę składania przez pełnomocników stron dodatkowego wniosku o zabezpieczenie, jak tłumaczą sędziowie rodinni, jako sposobu na przyspieszenie wyznaczenia terminu rozprawy. Obligatoryjne podjęcie przez strony próby mediacyjnej przed wniesieniem sprawy do sądu zapewne tę praktykę wyeliminuje.

Wykres 29: Zawisłe równolegle inne sprawy ze sprawą o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

Wśród 77 spraw poddanych badaniu w I etapie w sądach rejonowych okręgu łódzkiego, których przedmiotem było ustalenie lub zmiana kontaktów z małoletnim, odnotowano 18 spraw (23,4%) z akt których wynikało, że jednocześnie toczy się pomiędzy stronami inne postępowanie w zakresie spraw rodziny. W 59 sprawach (76,6%) brak było w aktach jakiegokolwiek informacji w tej materii. Wynik badania potwierdził wcześniej postawioną tezę, że w wyniku dobrze przeprowadzonej mediacji strony są w stanie w sposób trwały rozwiązać zaistniały pomiędzy nimi spór lub w sytuacji braku sporu, uzyskać pożądaný efekt prawny zmiany wcześniej wydanego orzeczenia zgodnie z ich wspólnymi ustaleniami.

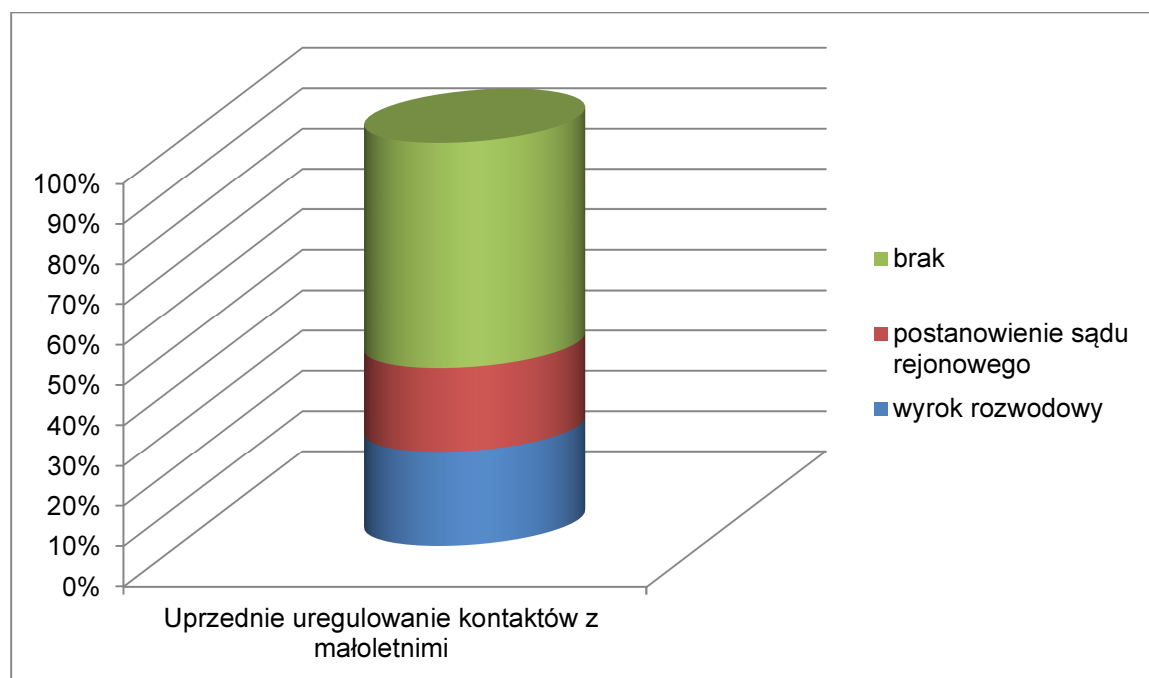
Wykres 30: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem, w 34 przypadkach (44,1%) małoletni pochodzili z formalnych związków rodziców zakończonych rozwodem, w 42 sprawach (54,6%) ich pochodzeniem był związek partnerski rodziców, a w 1 sprawie (1,3%) był to związek formalny, w którym małżonkowie pozostawali w trakcie rozwodu (jednocześnie zawisła sprawa rozwodowa przed sądem okręgowym). Pozwala to na stwierdzenie, że charakter związku rodziców małoletniego dziecka nie jest zmienną, która miałaby istotny wpływ na inicjatywę złożenia wniosku o ustalenie kontaktów.

Wykres 31: Wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

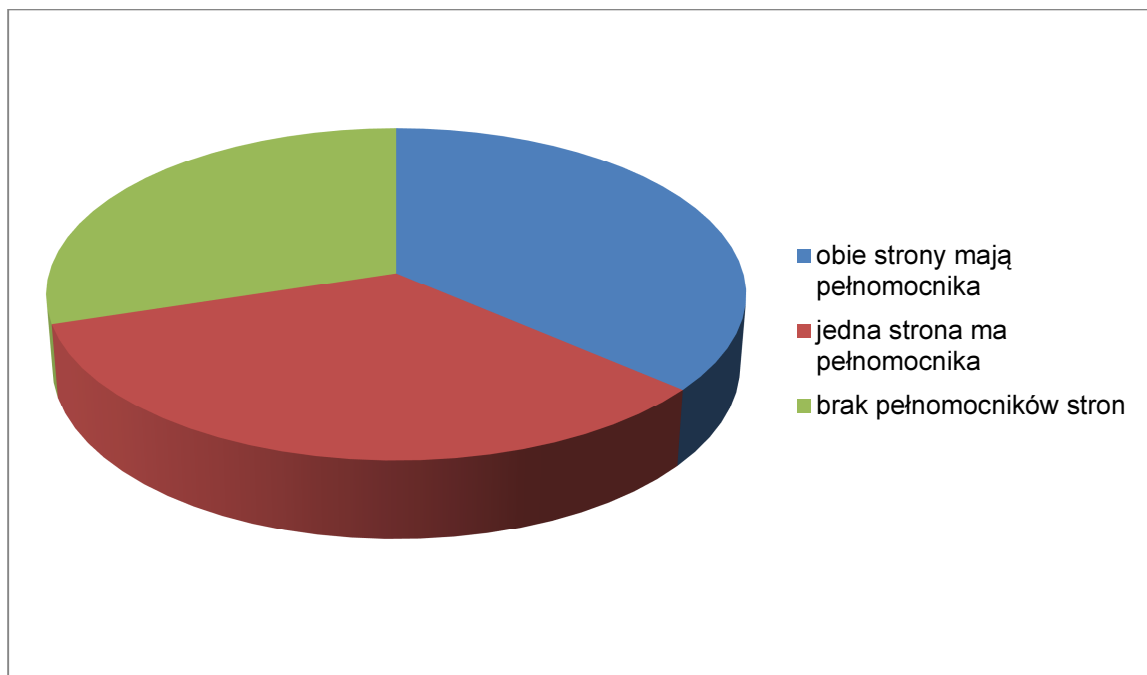
Wyniki badań aktowych I etapu pokazały, że w 18 sprawach (23,4%) wcześniejsze uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem miało miejsce w wyroku rozwodowym, w 16 sprawach (20,8%) kontakty rodziców z małoletnim dzieckiem zostały uprzednio uregulowane na mocy postanowienia sądu rejonowego, a w 43 sprawach (55,8%) było to pierwsze wystąpienie rodzica (matki/ojca) lub dziadków do sądu o uregulowanie kontaktów z małoletnim.

W przypadku rozvodu małżonków pozostających w formalnym związku małżeńskim sąd okręgowy w wyroku rozwodowym, w przypadku, gdy małżonkowie posiadają małoletnie dziecko, powinien orzec o sposobie kontaktów rodzica, przy którym nie ustalono miejsca stałego pobytu dziecka. Nie zawsze tak się dzieje. Niekiedy strony wnoszą o nieustalenie w wyroku rozwodowym sposobu kontaktów z małoletnim uznając, że same są w stanie dokonać stosownych ustaleń w tej kwestii. Niekiedy sąd odstępuje od orzeczenia kontaktów uznając, że przy braku porozumienia stron przedłuża to postępowanie w sprawie rozwodowej. Wówczas strony zostają jedynie poinformowane o możliwości wystąpienia z wnioskiem o ustalenie kontaktów do sądu rejonowego. Na problem ten zwrócili uwagę sędziowie rodzinni orzekający w rejonie uznając, że taka praktyka sądów okręgowy „niejako z urzędu” generuje nowe postępowania sądowe pomiędzy rozwiedzionymi małżonkami, tym razem o ustalenie

kontaktów z małoletnim dzieckiem. Okazuje się bowiem po pewnym czasie, zwłaszcza w sytuacji, gdy jedno z rozwiedzionych małżonków nie przepracowało traumy po rozpadzie związku, że nie są oni w stanie konstruktywnie współdziałać w ustaleniu sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, że bywa to narzędziem próby zachowania kontroli jednego z byłych małżonków wobec drugiego lub wynika z chęci dominacji i wymuszania podporządkowania. A to rodzi nowe konflikty.

Należy także podkreślić, że sprawy o zmianę ustalonych we wcześniejszym orzeczeniu kontaktów z małoletnim dzieckiem to nie zawsze sprawy konfliktogenne. Wielokrotnie wynikają one z obiektywnej zmiany sytuacji rodziny. Wraz z wiekiem dziecka zmieniają się jego potrzeby emocjonalne (potrzeba bliskości z drugim, na co dzień nieobecnym rodzicem) oraz fizyczne (możliwość zabierania starszego dziecka podczas wykonywania kontaktów poza jego stałe miejsce pobytu). Zwiększa się potrzeba częstszych i dłuższych kontaktów z drugim z rodziców i pozostałymi członkami jego rodziny, pojawia potrzeba wspólnych wyjazdów na wakacje czy innego sposobu aktywnego spędzania wspólnego czasu. Rodzice dziecka te potrzeby dostrzegają i chcą dokonać zmiany wcześniej ustalonego sposobu kontaktów. A ponieważ poprzednio kontakty były orzeczone przez sąd (najczęściej w wyroku rozwodowym), rodzice uznają, że ta sama forma jest potrzebna do skutecznego prawnego ustalenia nowego sposobu kontaktów. Stąd kolejne wnioski do sądu o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem i przedstawienie oraz podpisanie ugody mediacyjnej już na pierwszym wspólnym spotkaniu u mediatora. Praktykę taką potwierdzają sędziowie rodzinni wskazując, że jest ona bardzo częsta. Jest to kolejny argument za potrzebą rozważenia wprowadzenia w sprawach rodzinnych obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przed wniesieniem sprawy do sądu, bowiem wówczas wiele spraw może zakończyć się na etapie przedsądowym, nie obciążając niepotrzebnie sądów.

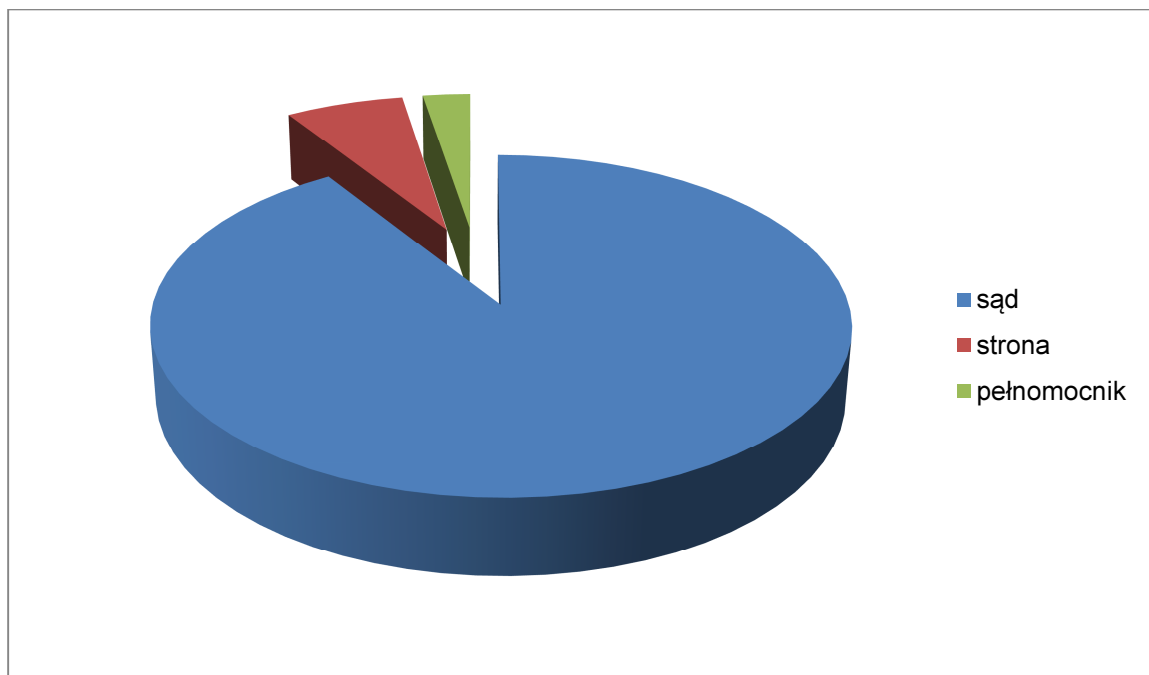
Wykres 32: Udział pełnomocników w sprawach o uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

Profesjonalni pełnomocnicy procesowi mogą w mediacji być bardzo pomocni, ale mogą też bardzo przeszkadzać. Wszystko zależy od ich nastawienia do sprawy i stron oraz ich wiedzy o mediacji, a niekiedy od faktu, czy są pełnomocnikami z wyboru czy z urzędu. To pełnomocnik ma wpływ na uczestnika postępowania i może go zachęcić lub zniechęcić do mediacji, może również być inicjatorem złożenia wniosku o skierowanie stron do mediacji. W I etapie badania przeprowadzonego w sądach rejonowych okręgu łódzkiego w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem, w 26 sprawach (33,8%) obie strony postępowania były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników, w 28 sprawach (36,%) profesjonalnego pełnomocnika procesowego miała jedna strona postępowania, zaś w 23 sprawach (29,8%) strony występowały bez pełnomocników procesowych.

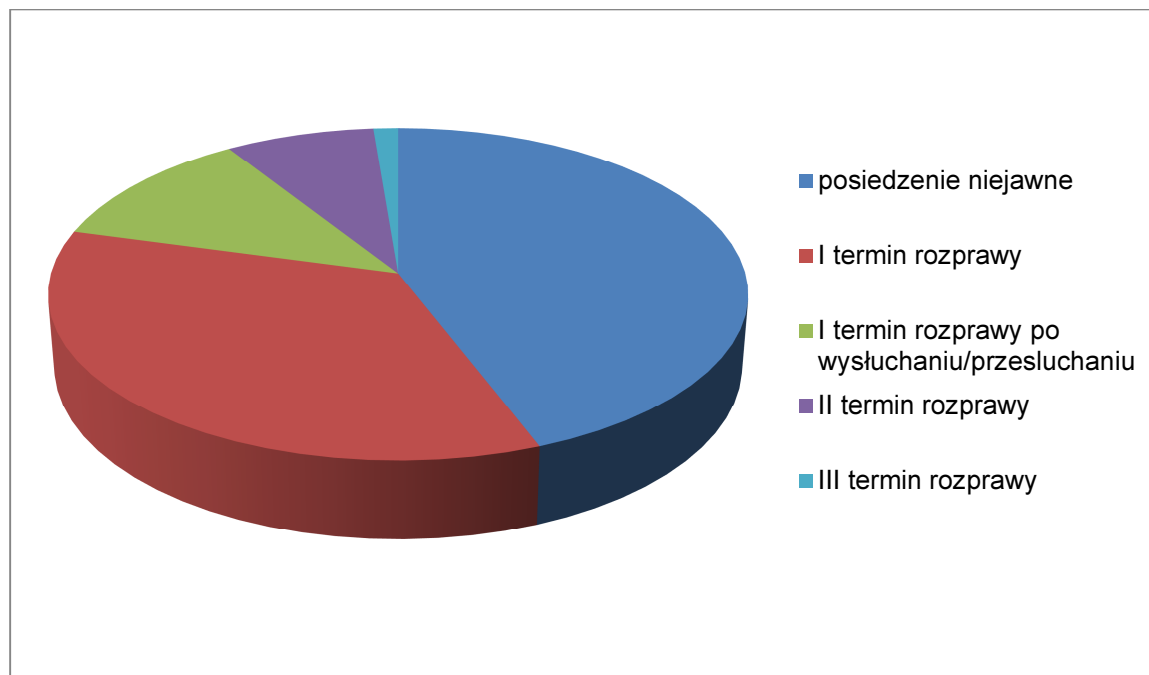
Wykres 33: Inicjatywa mediacji w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

Inicjatywa mediacji w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem, poddanych badaniu w sądach rejonowych apelacji łódzkiej w I etapie w 70 sprawach (90,9%) należała do sądu. Samodzielnie strony wniosek o mediację złożyły jedynie w 5 sprawach (6,5%), a ich pełnomocnicy procesowi w 2 sprawach (2,6%). Proporcje te nie napawają optymizmem, bowiem świadczą o braku wiedzy o korzyściach udziału w mediacji po stronie stron i pełnomocników procesowych, a przez to wskazują na potrzebę zintensyfikowania działań promocyjnych mediacji wobec tych podmiotów. Z psychologicznego punktu widzenia, zdecydowanie lepiej rokuje mediacja, w której to same strony lub ich pełnomocnicy procesowi wyrazili wolę jej podjęcia. Skierowanie sprawy do mediacji przez sąd może być przez strony odbierane, jako próba jej narzucenia, a tym samym mogą być częstsze odmowy jej podjęcia, czy zawarcia ugody mediacyjnej.

Wykres 34: Stadium procesu przy kierowaniu do mediacji w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

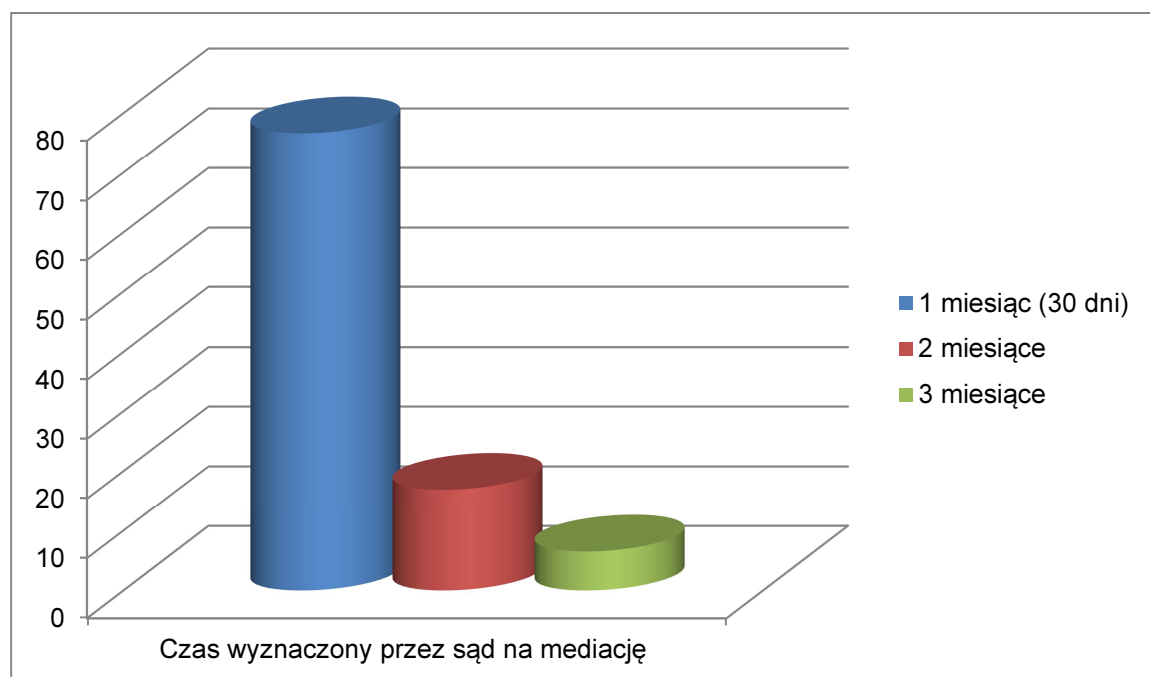

Opracowanie własne

W sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem poddanych badaniu w I etapie w sądach rejonowych okręgu łódzkiego, sąd w 34 sprawach (44,2%) skierował strony do mediacji na posiedzeniu niejawnym, w 27 sprawach (35,1%) na I terminie rozprawy, w 9 sprawach (11,7%) na I terminie rozprawy po wysłuchaniu strony/stron i ewentualnym przesłuchaniu świadków, w 6 sprawach (7,7%) podczas II terminie rozprawy oraz w 1 sprawie (1,3%) na III terminie rozprawy. Odsetek spraw kierowanych do mediacji na posiedzeniu niejawnym nie obejmował nawet ich połowy – łączny odsetek spraw skierowanych do mediacji na I terminie rozprawy wynosił 55,26%. Sędziowie wyjaśniali, że wolą skierować strony do mediacji po ich poznaniu i z tej perspektywy dokonaniu oceny potencjalnego powodzenia postępowania mediacyjnego. Czy jest to dobre rozwiązanie? Przy założeniu, że prawie w każdej sprawie o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem złożony jest jednocześnie wniosek o wydanie przez sąd postanowienia o ich zabezpieczeniu (utarta praktyka pełnomocników w celu szybkiego uzyskania terminu) takie działanie jest racjonalne. Rozpoznając wniosek o zabezpieczenie, sąd wyznacza termin rozprawy, na której jednocześnie kieruje strony do mediacji. Jednak spotkanie się skonfliktowanych stron na sali sądowej oraz wydanie przez sąd postanowienia o zabezpieczeniu kontaktów z małoletnim dzieckiem na czas trwania rozprawy może mieć negatywny wpływ na

potencjalną zdolność stron do podjęcia próby ugodowego rozwiązania sporu. Psychologicznie jedna ze stron (ta, w której ocenie bardziej korzystne jest postanowienie sądu o zabezpieczeniu kontaktów) uzyskała niejako „wsparcie” swojego stanowiska przez sąd. Mediacja może okazać się wtedy znacznie trudniejsza. I to jest kolejny argument za rozważeniem obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji na etapie przedsądowym i uzależnienia od tego przyjęcia przez sąd wniosku o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem..

Wykres 35: Wyznaczony przez sąd czas na mediację w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

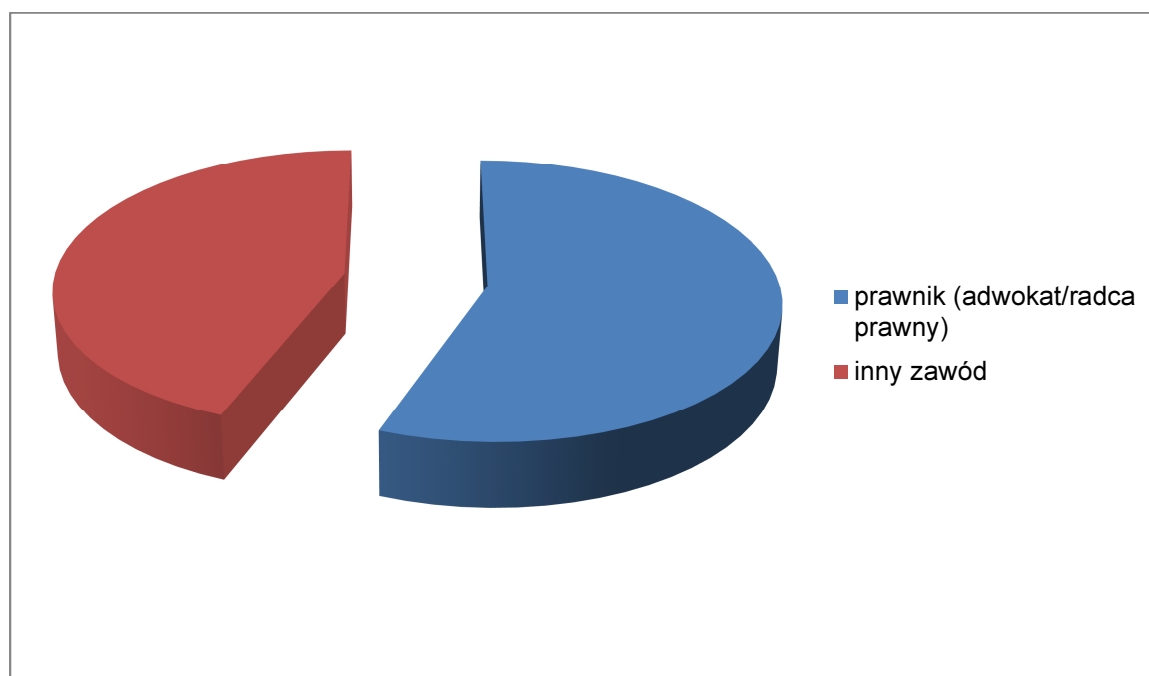

Opracowanie własne

Analizując czas trwania mediacji, jaki wyznaczył sąd kierując strony do mediacji w sprawach poddanych badaniu, należy mieć na uwadze zawężenie czasowe badania I etapu (lata 2014 – 2016) oraz obowiązujące w tym czasie regulacje prawne. Wyniki I etapu badania skierowanych do mediacji spraw o kontakty z małoletnim dzieckiem pokazały, że w 59 sprawach (76,63%) czas trwania mediacji został zakresłony przez sąd na 1 miesiąc (30 dni), w 13 sprawach (16,9%) na okres 2 miesiące, a jedynie w 5 sprawach (6,5%) na okres 3 miesiące. Tymczasem sprawy o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem są sprawami trudnymi. Wiążą się często z brakiem wzajemnego zaufania uczestników mediacji, przez co skuteczna mediacja zakończona wypracowaniem trwałej ugody wymaga dłuższego czasu. Badania pokazały praktykę niektórych mediatorów skłaniających się ku określeniu

sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem na próbę i zawierania ugody mediacyjnej obejmującej krótki okres czasu (np. 3 miesiące), z jednoczesnym zaznaczeniem w treści ugody konieczności ponownego spotkania z mediatorem w celu wspólnego przeanalizowania skuteczności zawartego porozumienia oraz zawarcia kolejnego porozumienia (niekiedy z modyfikacjami), ponownie na krótki okres czasu. Strony jednocześnie zobowiązywały mediatora do wystąpienia do sądu z wnioskiem o przedłużenie terminu mediacji, albo same składały zgodny wniosek o zawieszenie postępowania sądowego. Oceniając tę praktykę, należy z jednej strony stwierdzić, że skoro w trakcie mediacji zawieranych jest kilka krótkoterminowych ugód, podlegających z założenia ponownej weryfikacji po upływie wskazanego przez strony okresu czasu, trudno mówić na tym etapie mediacji o trwałym rozwiązaniu konfliktu stron. Z drugiej strony taka praktyka daje uczestnikom mediacji poczucie bezpieczeństwa, które jest szczególnie ważne w sytuacji, gdy kontakty rodzica z małoletnim dzieckiem mają odtąd odbywać się poza miejscem jego zamieszkania lub bez obecności drugiego rodzica (zazwyczaj matki) dziecka. I z tego punktu widzenia należy ją ocenić pozytywnie.

Wykres 36: Osoba mediatora w sprawach o kontakty z małoletnim – I etap badania

Opracowanie własne

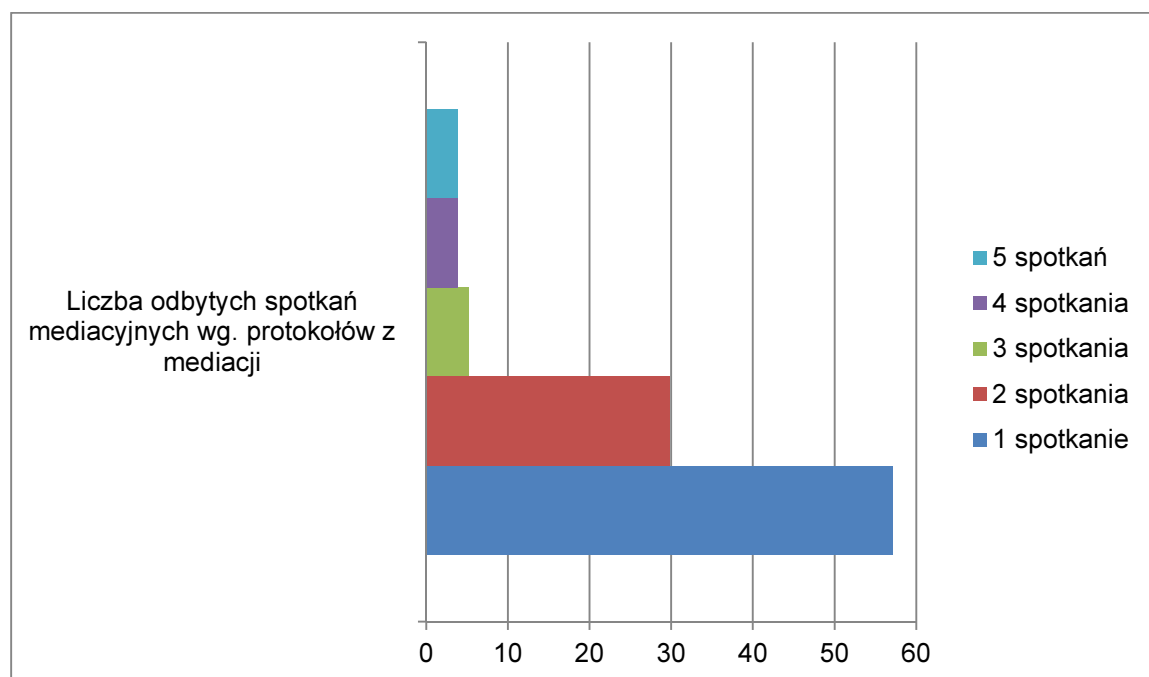
W mediacji w sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem, w sytuacji występowania rzeczywistego konfliktu pomiędzy rodzicami, praca mediatora jest

pracą na emocjach uczestników mediacji. Konflikt stron zdecydowanie mniej dotyczy kwestii *stricto* prawnych, a znacznie bardziej kwestii braku zaufania, chęci kontroli, czy ukrytego odwetu na stronie subiektywnie uważanej za winną rozpadu związku. Jest to klasyczna gra na emocjach. Należy zatem postawić pytanie o osobę mediatora – lepszy będzie prawnik czy nie prawnik?

Jak pokazały wyniki I etapu badania, w sądach rejonowych w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem odnotowano 43 sprawy (55,8%) w których mediacja była prowadzona przez profesjonalnych prawników (adwokat/radca prawny) oraz 34 sprawy (44,2%) w których mediatorem były osoby niebędące prawnikami. Zastanawiające jest, czym sugerowali się sędziowie kierując do mediacji sprawy o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem do osoby będącej czynnym zawodowo prawnikiem? Treści ugód mediacyjnych zawieranych w tego typu sprawach nie są prawnie skomplikowane i w zasadzie ograniczają się do określenia terminów i miejsca odbywania spotkania rodzica z małoletnim dzieckiem. Do ich sporządzenia nie jest potrzebna fachowa wiedza prawnicza. W tego typu sprawach, z uwagi na ich emocjonalny charakter, zdecydowanie lepszym mediatorem wydaje się być osoba, która nie ma prawniczych nawyków, niekiedy przeszkadzających podczas prowadzenia mediacji. Sprawą otwartą pozostaje kwestia weryfikacji uprawnień mediatorów poprzez niezależny podmiot. Obecnie wpis na listy mediatorów (stałych lub prowadzonych przez ośrodki mediacyjne przy organizacjach pozarządowych lub uczelniach) jest bardzo łatwy i praktycznie każdy chętny po odbyciu szkolenia może zostać na niewpisany. Ale ilość nie oznacza jakości, zwłaszcza przy mediacji w sprawach rodzinnych. Tym bardziej, że ustawodawca nie przewidział żadnej formy weryfikowania praktyki mediatora już po dokonaniu wpisu na listy mediatorów. Nie ma obowiązkowych wizytacji ani lustracji (jak to ma miejsce w zawodach prawniczych), a ewentualne skargi na mediatorów mogą być składane do prezesów sądów okręgowych albo rozpatrywane w ich macierzystych organizacjach. W tym drugim przypadku pojawia się ten sam problem, który został już dostrzeżony przy odpowiedzialności dyscyplinarnej prawników – rozstrzygania skarg na działalność zawodową mediatorów przez organy dyscyplinarne wewnątrz organizacji. Jeżeli w przyszłości działalność mediatora miałaby być rozpatrywana w kategoriach zawodu, należałoby rozważyć zarówno kwestie jego odpowiedzialności

dyscyplinarnej, jak również obowiązkowego ubezpieczenia zawodowej odpowiedzialności cywilnej, (które na dzień dzisiejszy nie istnieje).

Wykres 37: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

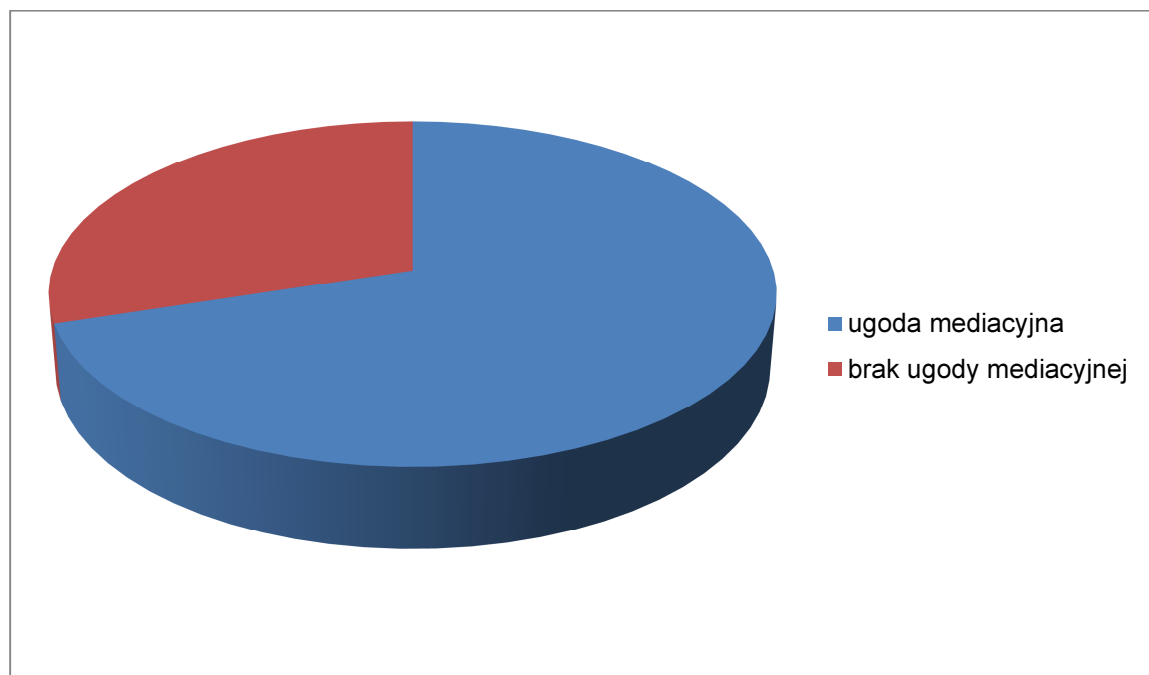

Opracowanie własne

Proces mediacji jest procesem perswazyjny, co oznacza, że osiągnięciu trwałego efektu służą działania sekwencyjne, a rzadko jest to jedynie pojedynczy komunikat. Pozwala to na stwierdzenie, że trwały efekt mediacji w postaci realizacji zawartej ugody mediacyjnej zależy od czasu, jaki na proces mediacji został przeznaczony. Im jest go więcej, tym większe prawdopodobieństwo dotarcia do rzeczywistych potrzeb i problemów stron, a tym samym trwałego rozwiązania ich konfliktu. I etap badań aktowych przeprowadzony w sądach rejonowych w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem pokazał, że w przeważającej części – 44 sprawy (57,1%) mediacja zakończyła się na jednym spotkaniu, w 23 sprawach (29,9%) mediatorzy przeprowadzili dwa spotkania mediacyjne stron, w 4 sprawach (5,2%) miały miejsce cztery spotkania, w 3 sprawach spotkania mediacyjne odbyły się trzykrotnie i w 3 sprawach pięciokrotnie (po 3,9%). Jak pokazała praktyka potwierdzona stosownymi protokołami, w ponad 50% spraw rodzinnych dotyczących kontaktów z małoletnim dzieckiem skierowanych przez sąd do mediacji, mediacja ta zakończyła się na jednym spotkaniu stron z mediatorzem. O ile te spotkania były poprzedzone przygotowaniem stron polegającym na skontaktowaniu się z nimi mailowo lub

telefonicznie przez mediatora w celu poznania stanowiska każdej z nich, (co było odnotowane w objętych badaniem protokołach z mediacji), a strony nie były w głębokim konflikcie, mediacja mogła zakończyć się wypracowaniem trwałego porozumienia. W innym przypadku, mając na uwadze teorie perswazji, uprawnione jest pytanie o trwałość zawartego porozumienia?

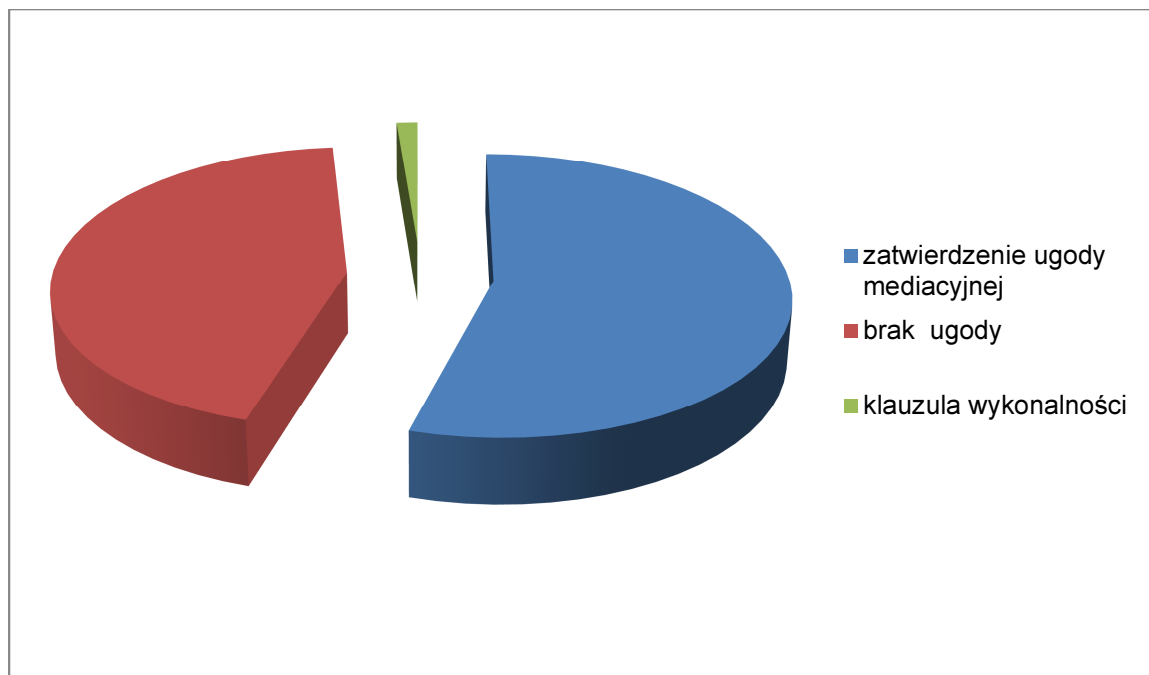
Wykres 38: Uгода mediacyjna w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

W grupie spraw o kontakty z małoletnim dzieckiem skierowanych do mediacji w sądach rejonowych w I etapie badania, zawarcie ugody mediacyjnej odnotowano w 54 sprawach (70,1%). Jedynie 23 mediacje (29,9%) zakończyły się brakiem zawarcia przez strony ugody mediacyjnej. Jest to wynik dobry, bo w ponad 2/3 spraw rodzinnych o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem strony zawarły porozumienie mediacyjne. Wynik badania uprawnia do wniosku, że przy założeniu wprowadzenia w sprawach rodzinnych obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przed wniesieniem wniosku do sądu, o tyle mniejszy byłby wpływ spraw. Rola sądu w tego typu sprawach zostałaby ograniczona jedynie do zatwierdzenia na posiedzeniu niejawnym zawartej przez strony ugody mediacyjnej.

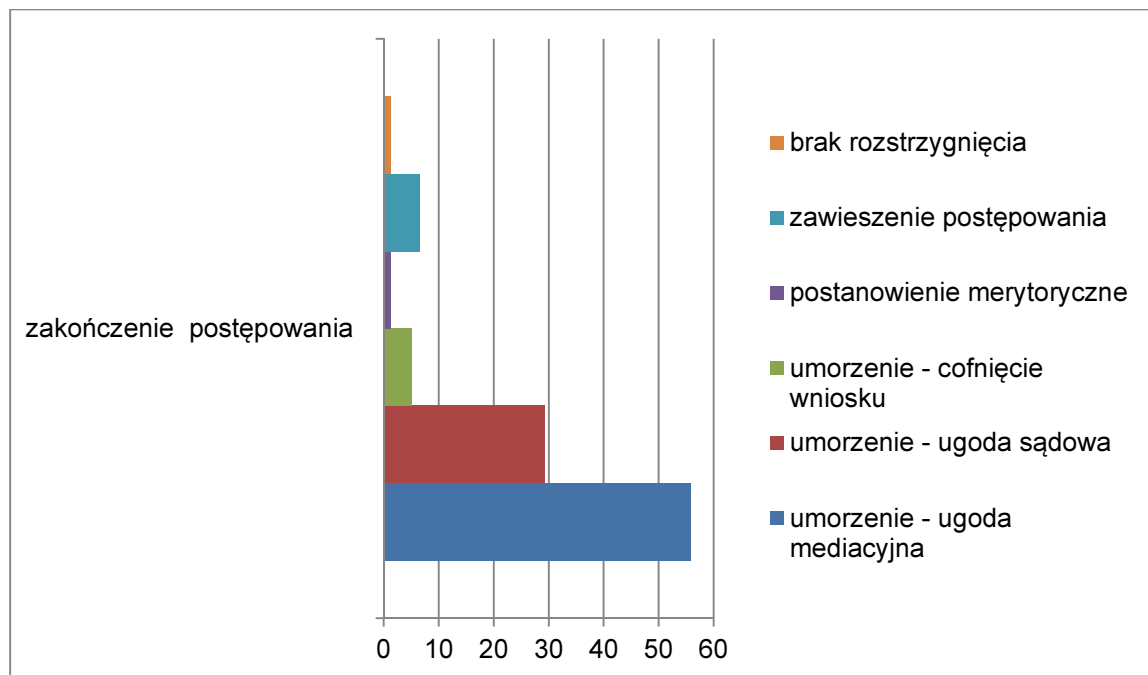
Wykres 39: Zatwierdzenie przez sąd ugody mediacyjnej w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

Opracowanie własne

Jak pokazało badanie, wszystkie 43 ugody mediacyjne zawarte w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem w sądach rejonowych zostały zatwierdzone przez sąd, dodatkowo w 1 sprawie nadano ugodzie klauzulę wykonalności, co stanowi ponad 50% spraw zakończonych na drodze mediacji. Oznacza także, że treść ugód mediacyjnych w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem nie jest prawnie skomplikowana i nie zachodzą kodeksowe przesłanki do odmowy jej zatwierdzenia (sprzeczność z prawem lub zasadami współżycia społecznego, zamiar obejścia prawa, niezrozumiałość lub zawieranie sprzeczności).

Wykres 40: Zakończenie postępowania w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

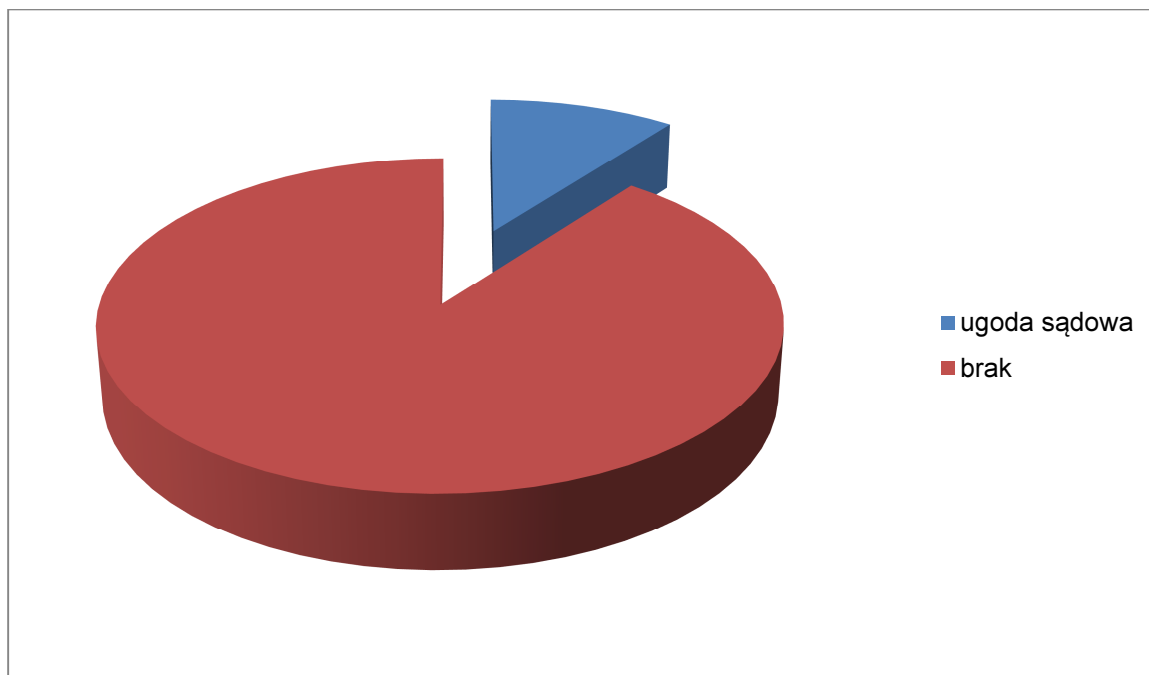
Opracowanie własne

Wynik końcowy w sprawach skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego dotyczących kontaktów z małoletnim dzieckiem uzyskany w wyniku I etapu badań aktowych, przedstawiał się następująco:

- umorzenie postępowania z uwagi na zawarcie ugody mediacyjnej – 43 sprawy (55,8%),
- umorzenie postępowania z uwagi na zawarcie ugody sądowej – 23 sprawy (29,9%),
- umorzenie postępowania z uwagi na cofnięcie wniosku – 4 sprawy (5,2%),
- postanowienie merytoryczne (rozstrzygające w sprawie) – 1 sprawa (1,3%),
- zawieszenie postępowania – 5 spraw (6,5%),
- brak rozstrzygnięcia – 1 sprawa (1,3%).

Wynik ten pozwala na stwierdzenie, że w ponad 90% spraw o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem wniesionych do sądów rejonowych okręgu łódzkiego we wskazanym okresie badawczym miało miejsce porozumienie uczestników postępowania, czy to w postaci zawarcia ugody mediacyjnej i jej zatwierdzenia przez sąd, czy zawarcia ugody sądowej (niekiedy poprzedzonej postępowaniem mediacyjnym), czy cofnięcia wniosku (będącego także efektem odbytej mediacji).

Wykres 41: Ugoda sądowa po ugodzie mediacyjnej w sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem – I etap badania

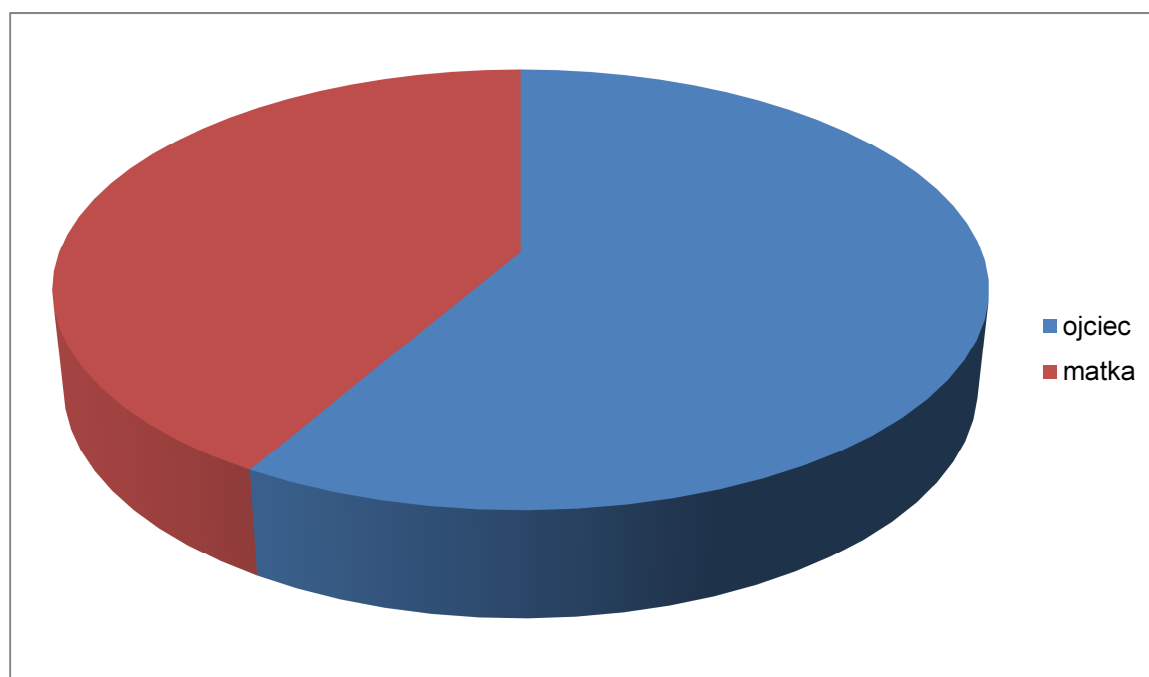
Opracowanie własne

W I etapie badania, w grupie 77 spraw o kontakty z małoletnim dzieckiem skierowanych do mediacji w 8 sprawach (10,4%) odnotowano zawarcie ugody sądowej już po uprzednio zawartej przez strony ugodzie mediacyjnej. Ugody sądowe były powtórzeniem przed sądem na rozprawie treści ugód zawartych przed mediatorem. Niekiedy sugestia takiego postępowania pochodziła od samych mediatorów i została odnotowana w protokole z mediacji, jako informacja dla sądu o zamiarze stron. Próbuąc uzasadnić tę praktykę można przyjąć, że w powszechnym odczuciu orzeczenie sądu i to, co zostało powiedziane na rozprawie ma większą moc prawną niż ugoda zawarta przed mediatorem. Podkreślić należy, że w pozostałych sprawach, w których zawarto ugody sądowe strony także były uczestnikami mediacji, ale zakończyła się ona brakiem podpisania porozumienia. W rozmowach sędziowie wskazali, że postępowanie mediacyjne, nawet niezakończone zawarciem formalnego porozumienia, jest bardzo pomocne na dalszym etapie procesu, bo mediacja uzmysławia stronom ich rzeczywiste potrzeby, oczekiwania i ograniczenia, niejako „przygotowuje” je do dalszego etapu postępowania sądowego.

2.2.2.Charakter spraw skierowanych do mediacji – ustalenie miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka

Drugą kategorią spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego były sprawy o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka. Podobnie jak przy sprawach o kontakty z małoletnim dzieckiem, analizie poddano następujące zmienne: 1. osobę wnioskodawcy, 2. równoległą zawisłość innej sprawy sądowej, 3. charakter związku rodziców małoletniego, 4. wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów, 5. udział w sprawie profesjonalnych pełnomocników, 6. inicjatywę mediacji, 7. etap skierowania przez sąd sprawy do mediacji, 8. czas wskazany przez sąd na przeprowadzenie mediacji, 9. liczbę odbytych spotkań mediacyjnych, 10. osobę mediatora, 11. zawarcie ugody mediacyjnej, 12. zatwierdzenie ugody mediacyjnej, 13. zawarcie ugody sądowej, 14. sposób zakończenia postępowania sądowego. Znaczna część uwag poczynionych przy analizowaniu wyników badania w sprawach o ustalenie/zmianę kontaktów z małoletnim dzieckiem jest adekwatna w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego i nie będzie ponownie powtarzana.

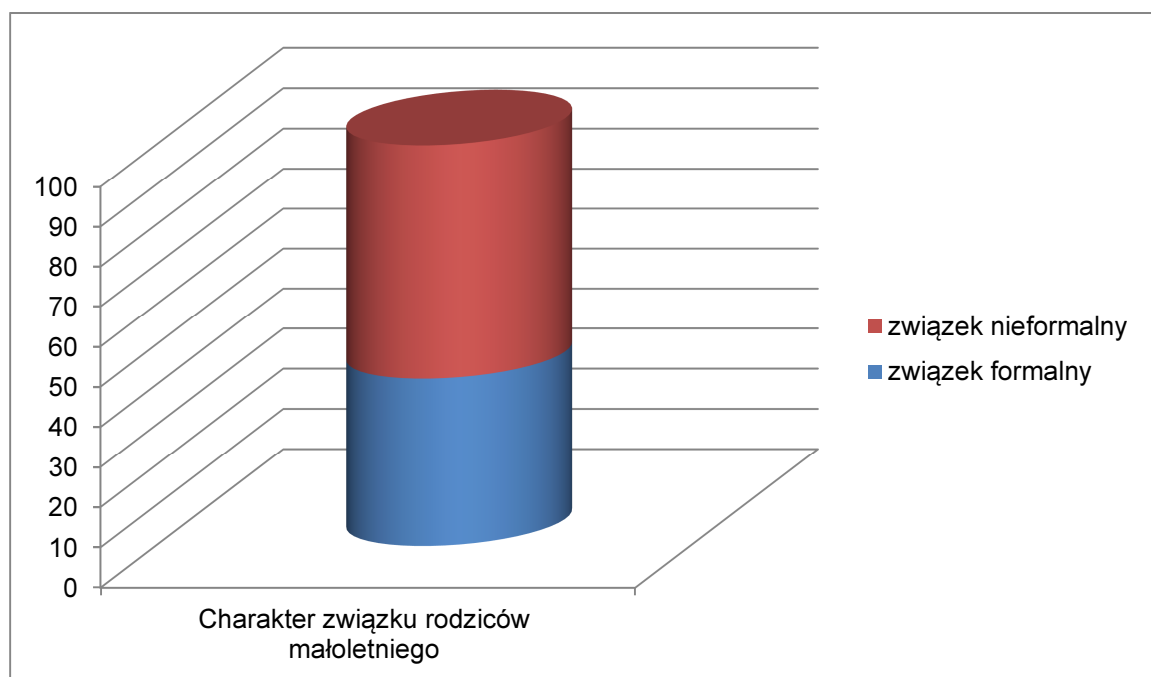
Wykres 42: Wnioskodawcy w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

Wyniki I etapu badania spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego pozwoliły na wyodrębnienie 12 spraw, których przedmiotem było ustalenie lub zmiana miejsca stałego zamieszkania (pobytu) małoletniego dziecka. W 7 sprawach (58,3%) wnioskodawcami byli ojcowie, w 5 sprawach (41,7%) inicjatywa wniosku należała do matki małoletniego. Ponieważ inicjatywa ta rozkłada się podobnie, można uznać, że osoba wnioskodawcy w tego rodzaju sprawach nie jest istotną zmienną.

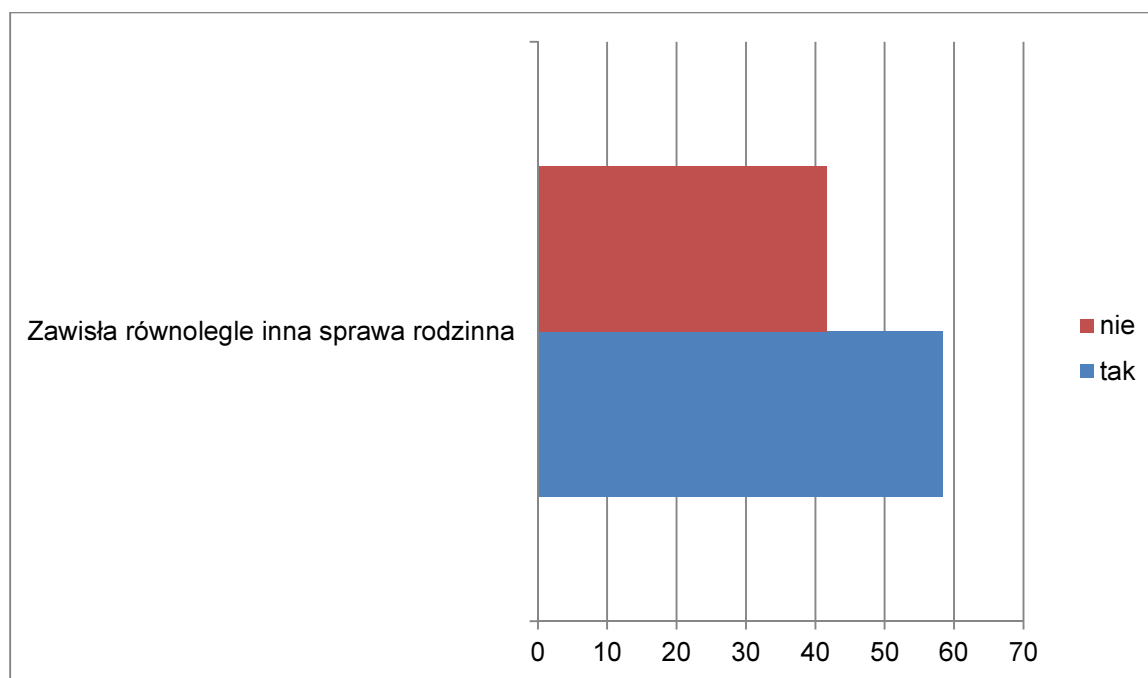
Wykres 43: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego sprawach dotyczących ustalenia/zmiany miejsca pobytu małoletniego dziecka, w 5 sprawach (41,7%) dziecko pochodziło z formalnego związku małżonków rozwiązanego w wyniku rozwodu, zaś w 7 sprawach (58,3%) były to dzieci pozamałżeńskie. Podobnie jak przy poprzednim wyniku, odnoszącym się do inicjatywy wniesienia wniosku, nie jest to istotna zmienna.

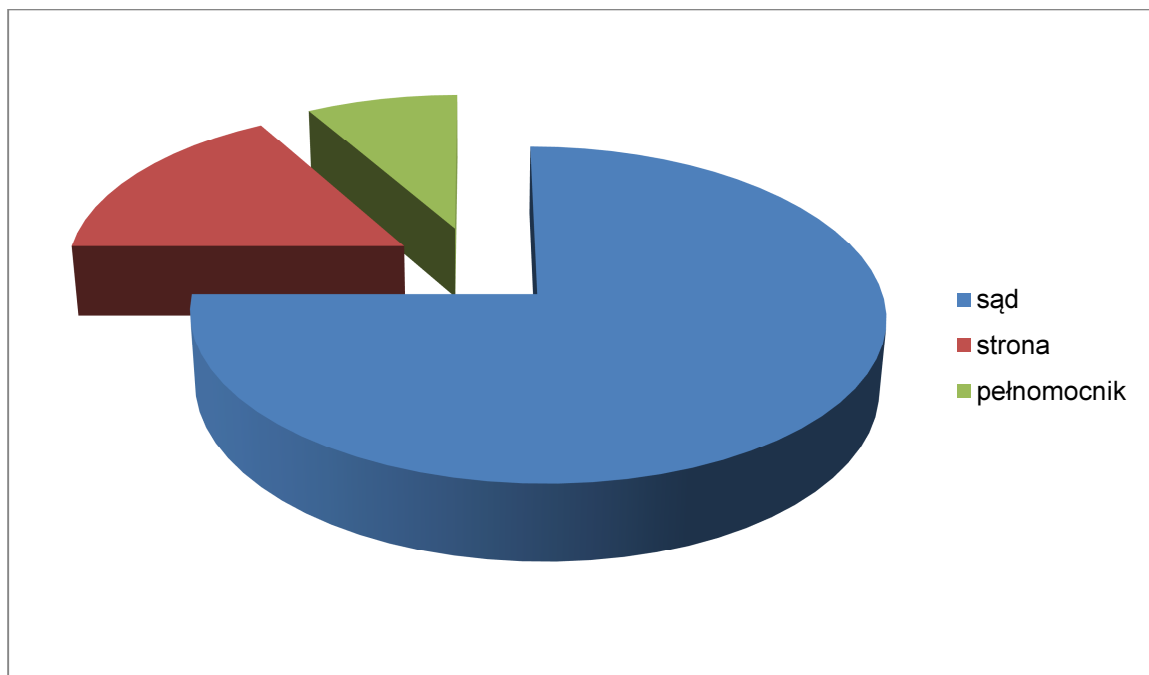
Wykres 44: Inna sprawa zawisła równoległe ze sprawą o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu w 7 sprawach (58,3%) równoległe w sądach rejonowych toczyły się inne sprawy dotyczące małoletniego dziecka. W 5 przypadkach (41,7%) sprawa o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka została odnotowana jako jedyna. Sprawy równoległe zawisłe dotyczyły ustalenia/zmiany sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem i/lub alimentów na jego rzecz. Pozwala to na domniemanie istnienia głębokiego konfliktu pomiędzy stronami postępowania, co może mieć bezpośrednie przełożenie na ich postawę przy podjęciu decyzji o udziale w mediacji, na sam przebieg mediacji oraz prawdopodobieństwo zawarcia i trwałość porozumienia mediacyjnego. Na pewno w tak złożonej sytuacji mediator podczas prowadzenia postępowania mediacyjnego nie powinien ograniczyć się jedynie do przedmiotu wniosku, który obejmuje sprawa skierowana do mediacji, lecz spojrzeć szerzej i objąć postępowaniem wszystkie kwestie sporne pomiędzy uczestnikami mediacji. Takie postępowanie może mieć duże znaczenie dla trwałości zawartego przez strony porozumienia.

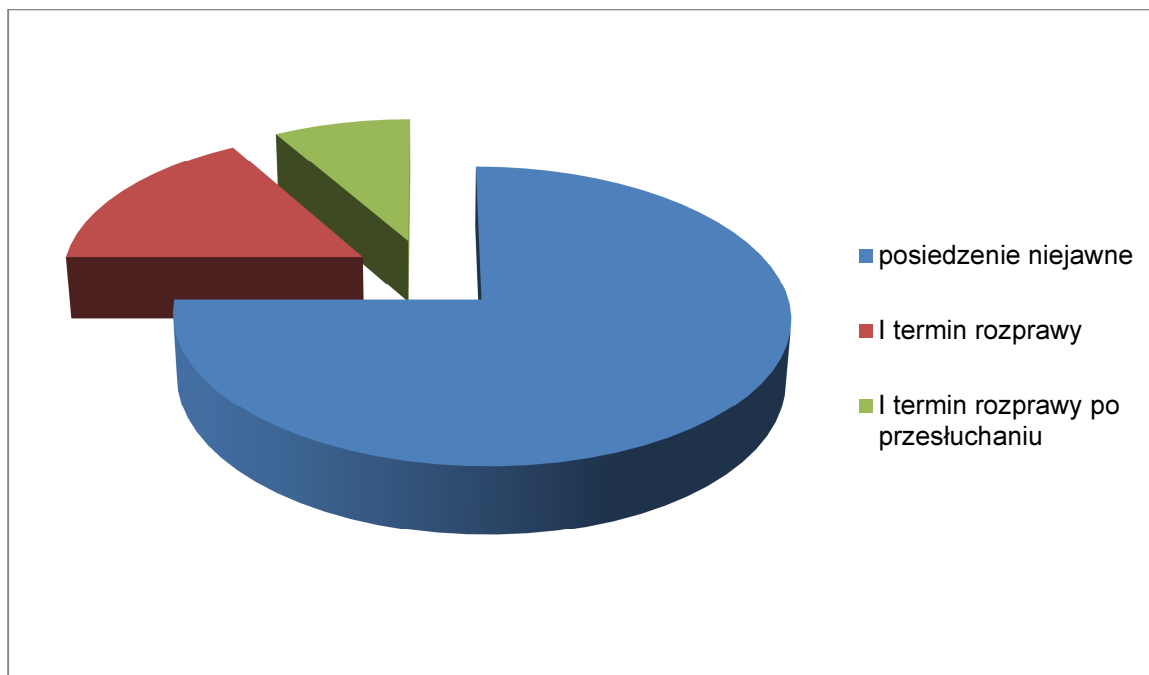
Wykres 45: Inicjatywa mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji w sądach rejonowych sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka, inicjatywa mediacji w 9 sprawach (75%) pochodziła od sądu, w 2 sprawach (16,7%) od stron (pozwany w odpowiedzi na pozew) oraz w 1 sprawie (8,3%) od pełnomocnika procesowego. Podobnie jak w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, także w tych sprawach inicjatywa mediacji, jak pokazały badania, w zdecydowanej większości należała do sądu.

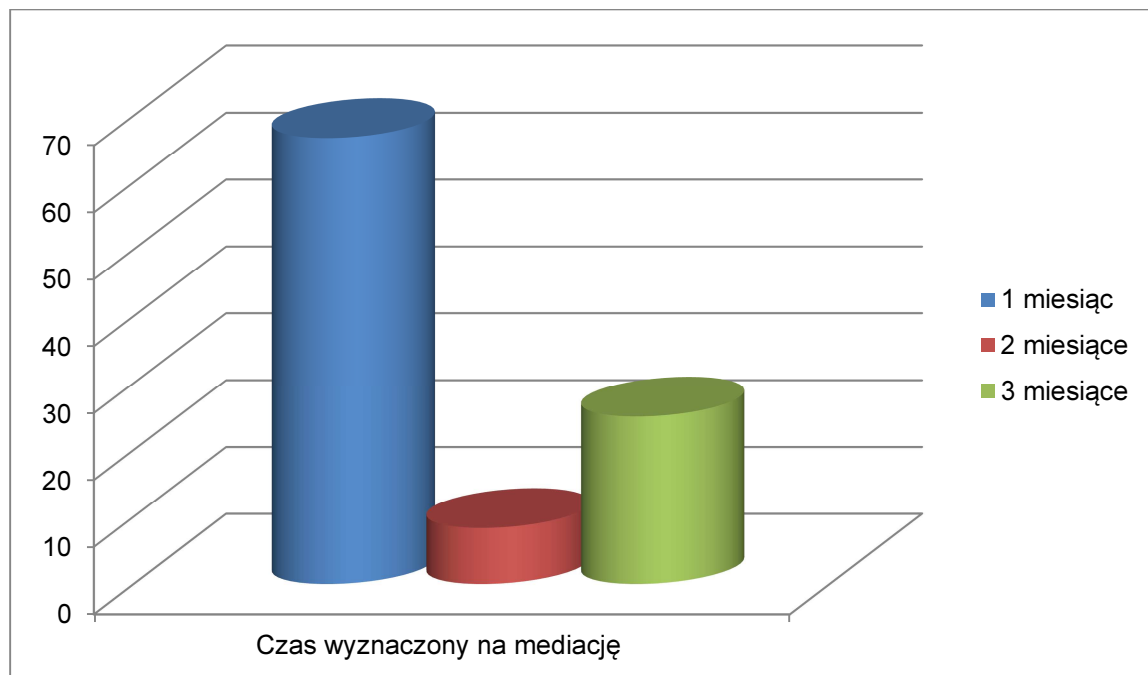
Wykres 46: Etap kierowania do mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W 9 (75%) skierowanych do mediacji w sądach rejonowych sprawach, których przedmiotem było ustalenie/zmiana miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka, sąd skierował strony do mediacji na posiedzeniu niejawnym, w 2 sprawach (16,7%) na I terminie rozprawy oraz w 1 sprawie (8,3%) na I terminie rozprawy po przesłuchaniu świadków. Odmienne niż w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu sąd w $\frac{3}{4}$ spraw skierował strony do mediacji na posiedzeniu niejawnym. Taką praktykę należy uznać także za wskazaną w pozostałych rodzajach spraw skierowanych do mediacji w wydziałach rodzinnych sądów rejonowych.

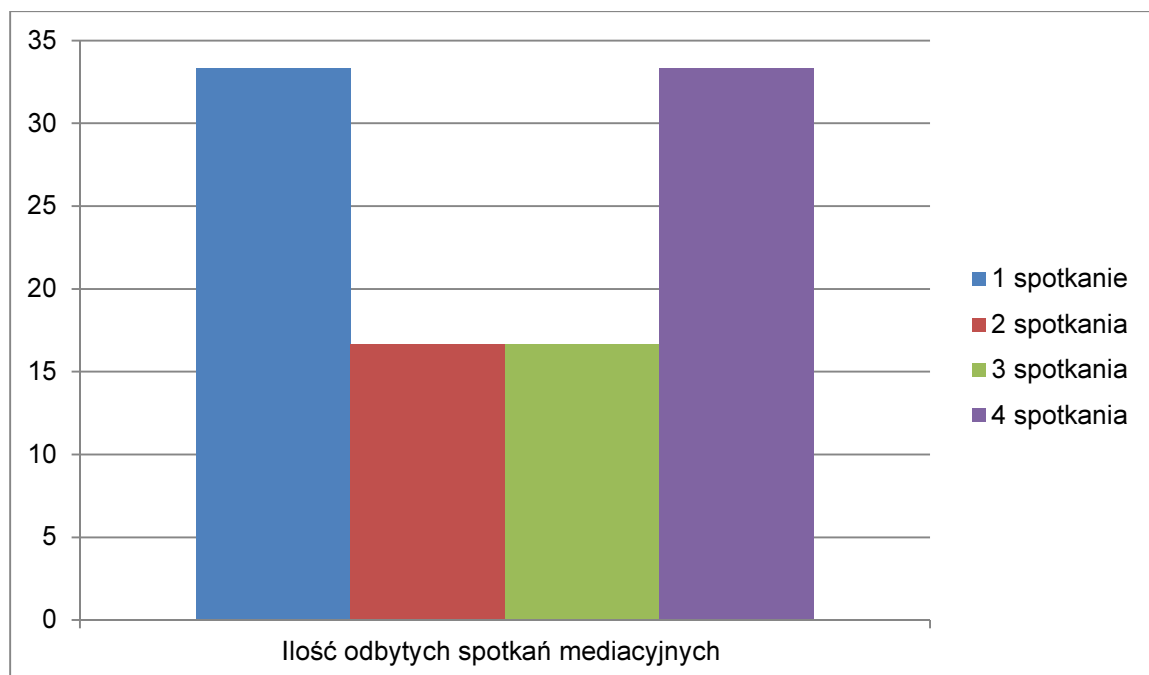
Wykres 47: Czas wyznaczony na mediację w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

Wyniki I etapu badania w grupie spraw o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka skierowanych do mediacji pokazały, że znaczną ich część – 8 spraw (66,7%) stanowiły sprawy, w których czas trwania mediacji został zakreślony na 1 miesiąc (30 dni), 3 sprawy (25%) w tej grupie zostały skierowane do mediacji na okres 3 miesięcy, a jedynie 1 sprawa (8,3%) na czas 2 miesięcy. Podobnie jak przy skierowanych do mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, z uwagi na złożoność spraw i ich emocjonalne podłoże, także w tej kategorii spraw termin miesięczny na przeprowadzenie mediacji wydaje się nie być wystarczający.

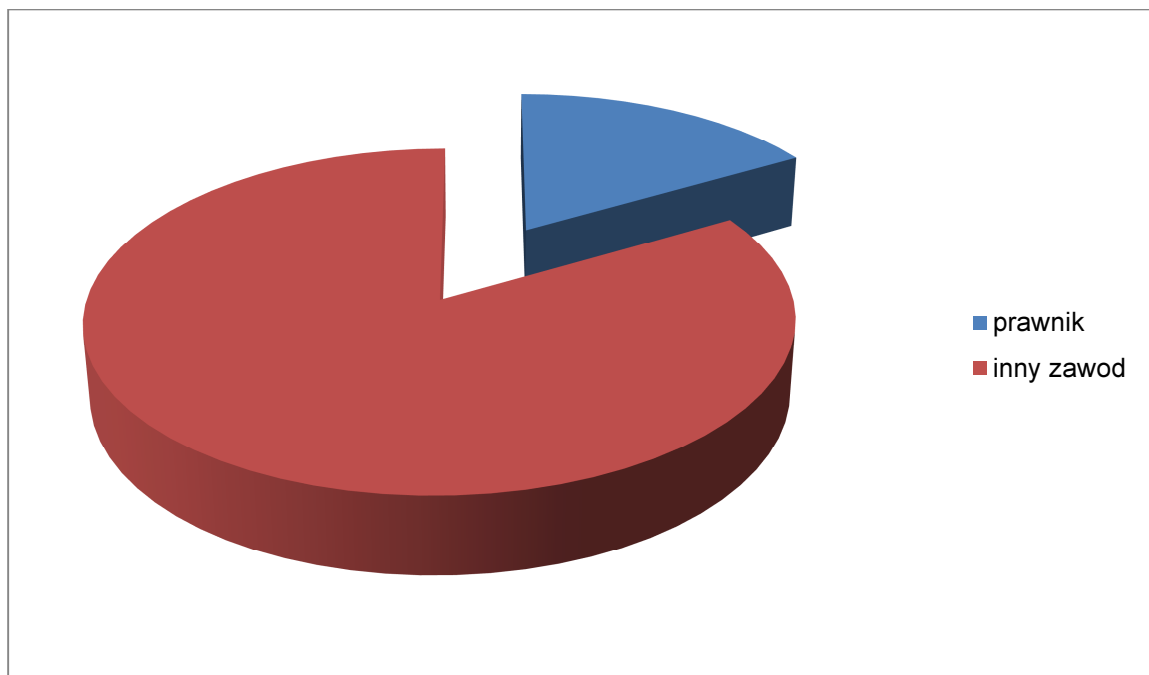
Wykres 48: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W sprawach skierowanych do mediacji, których przedmiotem było ustalenie/zmiana miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka, w 4 sprawach miały miejsce 2 i również w 4 sprawach – 4 spotkania mediacyjne (po 33,3%), w 2 sprawach miało miejsce 1 i również w 2 sprawach – 3 spotkania mediacyjne (po 16,7%). Badania pokazały, że w tego typu sprawach nastąpił wzrost liczby spotkań mediacyjnych w porównaniu z mediacjami w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, co, mając na uwadze złożoność problemu, należy odnotować z pełną aprobatą.

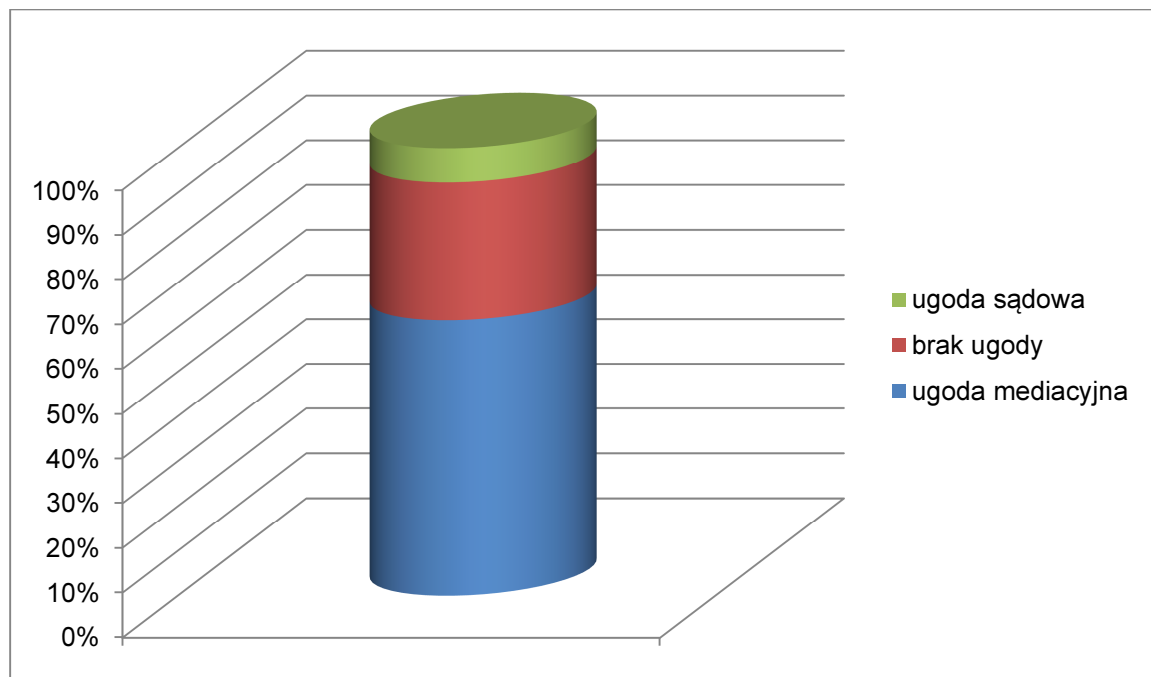
Wykres 49: Osoba mediatora w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

Mediatorem w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka, w zdecydowanej większości – 10 spraw (83,3%) była osoba niewykonująca zawodu prawnika (posiadająca inne wykształcenie). Jedynie w 2 sprawach (16,7%) sąd wyznaczył do mediowania tych spraw profesjonalnego prawnika (advokat). Praktyka sądu zasługuje na aprobatę, bowiem sprawy o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka zawierają duży ładunek emocjonalny i potrzebne jest do nich podejście nie *stricto* prawnicze, tym bardziej, że w aktualnych programach kształcenia na wydziałach prawa czy w ramach aplikacji prawniczych nie ma zajęć z psychologii, a zajęcia z mediacji, jeżeli są, ograniczają się do jej prawnego aspektu. Warto w tym miejscu podnieść kwestię mediacji transgranicznych i poddać pod rozagę prowadzenie ich w ko-mediacji (prawnik oraz osoba wykonująca zawód nieprawniczy), z uwagi na dużo większą złożoność międzynarodowych regulacji prawnych.

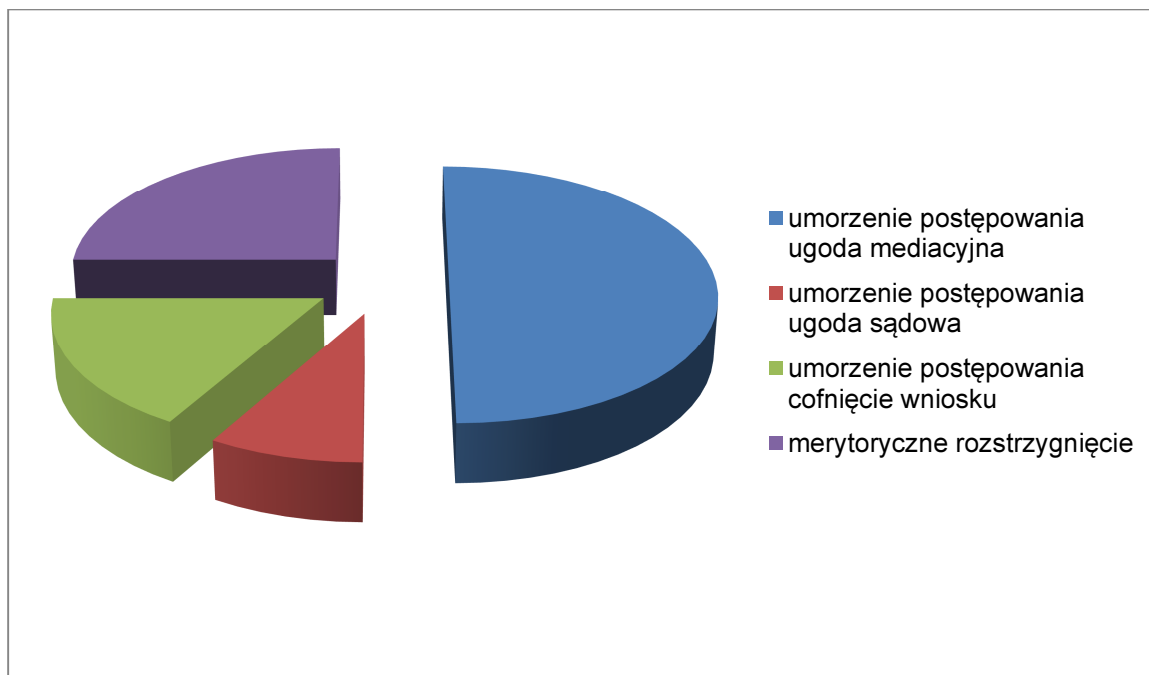
Wykres 50: Ugoda mediacyjna w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

Opracowanie własne

W sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka poddanych badaniu na I etapie, ugodę przed mediatorem zawarto w 8 z nich (66,7%), w 4 sprawach (33,3%) strony nie zawarły ugody. Dodatkowo należy odnotować, że w 1 sprawie (8,3%) strony zawarły ugodę sądową po uprzednim przyjęciu ugody mediacyjnej. Wskaźnik zawartych ugód mediacyjnych jest stosunkowo wysoki i pozwala na potwierdzenie skuteczności mediacji w tego typu sprawach rodzinnych.

Wykres 51: Sposób zakończenia postępowania w sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – I etap badania

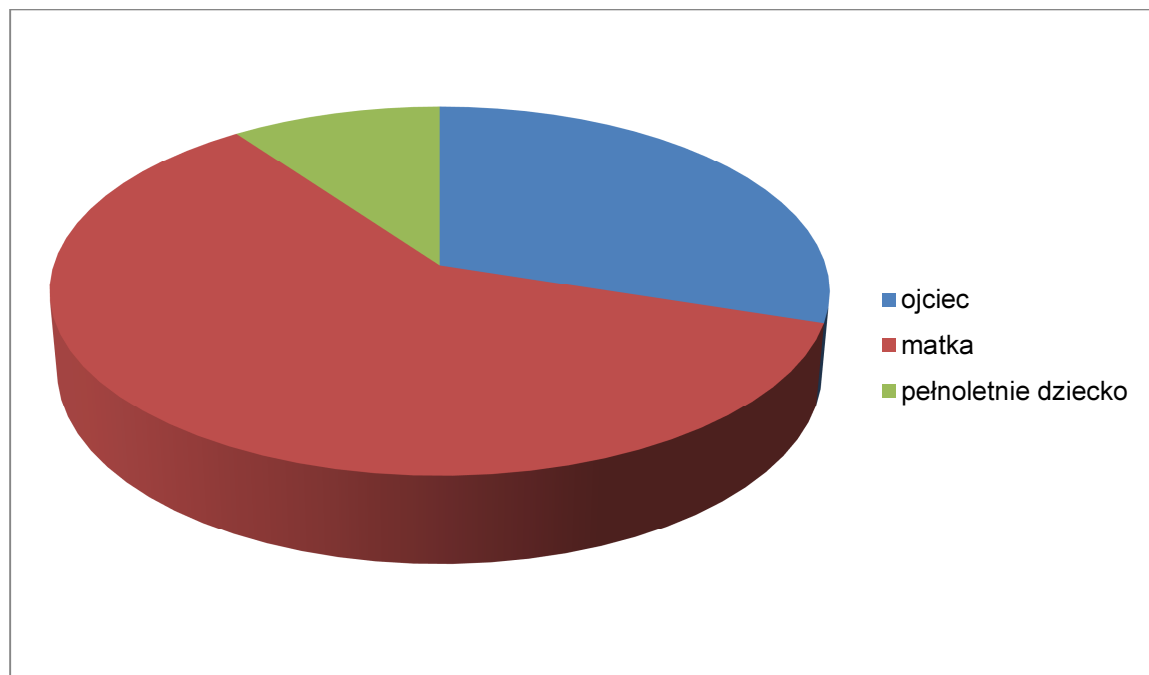
Opracowanie własne

W sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka skierowanych do mediacji, w 6 sprawach (50%) sąd umorzył postępowanie z uwagi na zawarcie ugody przed mediatorem, w 1 sprawie (8,3%) sąd umorzył postępowanie z uwagi na zawarcie ugody przed sądem, w 2 sprawach (16,7%) sąd umorzył postępowanie z uwagi na cofnięcie wniosku, a jedynie w 3 sprawach (25%) sąd wydał rozstrzygnięcie merytoryczne. Biorąc pod uwagę całokształt decyzji sądu w poddanych badaniu sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka skierowanych do mediacji można stwierdzić, że w $\frac{3}{4}$ spraw sąd nie wydawał merytorycznego rozstrzygnięcia, umarzając postępowanie sądowe czy to z powodu zawarcia ugody mediacyjnej, zawarcia ugody sądowej, czy cofnięcia wniosku. Należy dodać, że zarówno zawarcie przez strony ugody sądowej jak i cofnięcie wniosku miały miejsce już po odbyciu przez strony mediacji.

2.2.3.Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – ustalenie obowiązku alimentacyjnego

Kolejną kategorią spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego były sprawy o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego. Są to sprawy sporne mające w repertorium A oznaczenie Rc. Podobnie jak przy wcześniej analizowanych sprawach niespornych (oznaczonych w repertorium A symbolem Nsm): o ustalenie/zmianę kontaktów z małoletnim dzieckiem oraz o ustalenie/zmianę miejsca pobytu małoletniego dziecka, analizie poddano następujące zmienne: 1. osobę wnioskodawcy, 2. równoległą zawisłość innej sprawy sądowej, 3. charakter związku rodziców małoletniego, 4. wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów, 5. udział w sprawie profesjonalnych pełnomocników, 6. inicjatywę mediacji, 7. etap skierowania przez sąd sprawy do mediacji, 8. czas wskazany przez sąd na przeprowadzenie mediacji, 9. liczbę odbytych spotkań mediacyjnych, 10. osobę mediatora, 11. zawarcie ugody mediacyjnej, 12. zatwierdzenie ugody mediacyjnej, 13. zawarcie ugody sądowej, 14. sposób zakończenia postępowania sądowego. Również w tej kategorii spraw znaczna część uwag poczynionych przy analizowaniu wyników badania w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem ma odpowiednie zastosowanie i nie będzie ponownie powtarzana.

Wykres 52: Powód w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

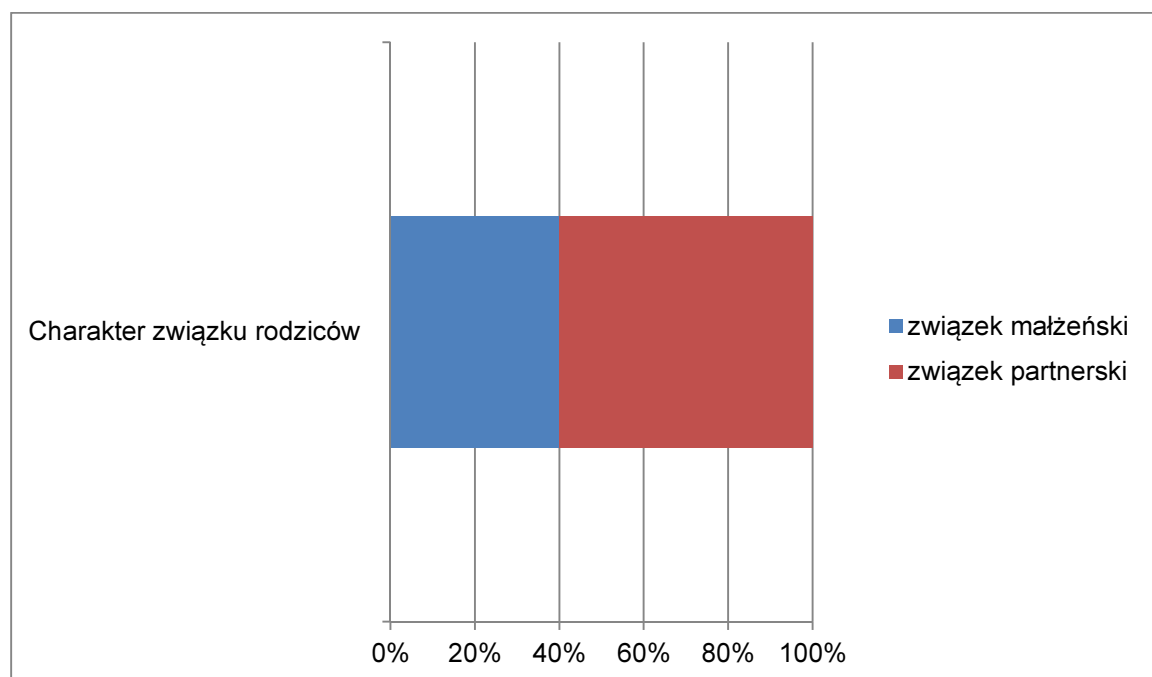

Opracowanie własne

W poddanych badaniu 10 sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego, wnioskodawcami w 6 z nich (60%) były matki, w 3 sprawach (30%) ojcowie, a w 1 sprawie (10%) pełnoletnie dziecko. W sprawach o alimenty, obok zazwyczaj byłych małżonków czy partnerów (rodziców dziecka) występujących w imieniu małoletniego, doszedł trzeci podmiot – pełnoletnie dziecko. W większości spraw powództwa wytaczały matki w imieniu swych małoletnich dzieci i dotyczyły one ustalenia obowiązku alimentacyjnego lub podwyższenia wcześniej zasądzonych alimentów. Wielokrotnie sporne sprawy o alimenty były powiązane ze sprawami niespornymi, zazwyczaj o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego czy o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem. Zależności te ujawniły się dopiero podczas analizowania wyników II etapu badań aktowych. Wcześniej, z uwagi na brak możliwości łączenia spraw spornych i niespornych do łącznego rozpatrywania, były niewidoczne. Sędziowie rodzinni zwracali na ten rodzaj powiązań uwagę, jednakże statystyki odnotowywane dla każdej z grup spraw osobno ich nie pokazywały. Dodatkowa uwaga do statystyki odnosi się do łączenia spraw niespornych do wspólnego rozpoznania – przy kierowaniu ich do mediacji sprawa statystycznie jest

odnotowywane pod jedną sygnaturą bez odniesienia do sygnatur spraw załączonych, (na co zwracali uwagę kierownicy sekretariatów wydziałów rodzinnych).

Wykres 53: Charakter związku rodziców w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

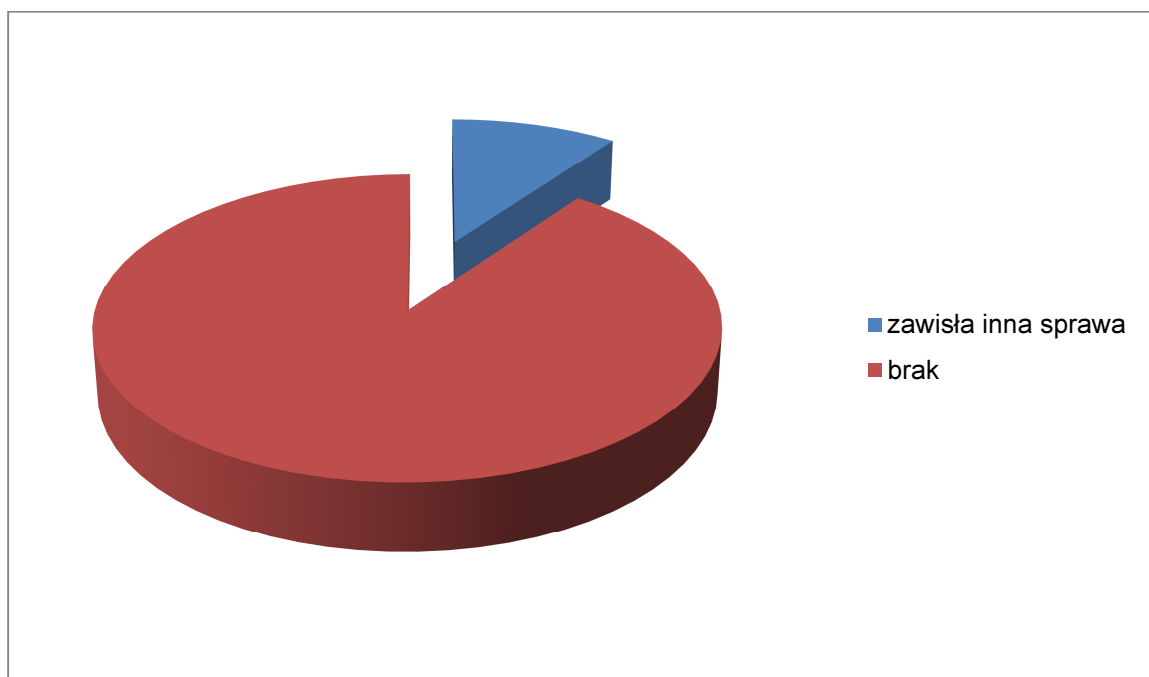

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego uprawnieni pochodzili w 4 sprawach (40%) ze związku małżeńskiego rodziców, w 6 sprawach (60%) ze związków partnerskich. Obowiązek alimentacyjny w przypadku dzieci pochodzących ze związku małżeńskiego jest orzekany przez sąd okręgowy w wyroku rozwodowym, a złożony w sądzie rodzinnym pozew jest kolejnym i dotyczy zwiększenia alimentów z uwagi na podwyższenie wieku dziecka i zwiększenie się jego potrzeb. W przypadku dzieci pochodzących ze związków partnerskich, pozew złożony w sądzie rejonowym mógł być pierwszym pozewem w tej sprawie (o ustalenie obowiązku alimentacyjnego) lub kolejnym (o podwyższenie/obniżenie alimentów). Rozróżnienie to może mieć znaczenie przy postawie stron podczas mediacji (stopień zaawansowania konfliktu) oraz wpływać na potencjalną możliwość zawarcia ugody mediacyjnej i jej trwałość. Należy pamiętać, na co zwracali uwagę sędziowie rodinni, że pozew o ustalenie obowiązku alimentacyjnego lub podwyższenie alimentów nie zawsze wiąże się z konfliktem stron. Często strony są zgodne, a do sądu, podobnie jak przy sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, przychodzą „niejako

po legalizację” swoich ustaleń i nadanie im mocy prawnej. Ponawiane okresowo pozwy w sprawie podwyższenia alimentów wiążą się z wiekiem dziecka i koniecznością dostosowania kwoty alimentów do rzeczywistych jego potrzeb na danym etapie rozwoju. Są to kolejne argumenty przemawiające za ewentualnym wprowadzeniem także w tych sprawach obowiązkowej próby podjęcia przez strony mediacji przed wytoczeniem powództwa sądowego.

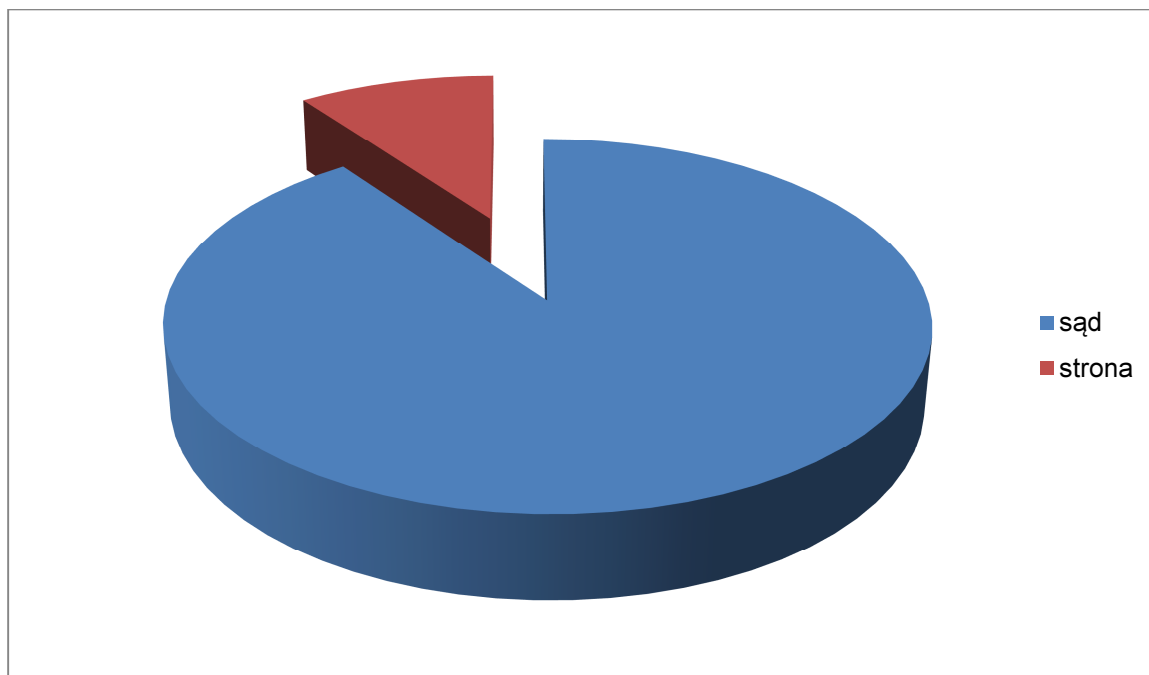
Wykres 54: Inna sprawa rodzinna zawisła równoległe ze sprawą o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu na I etapie skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie obowiązku alimentacyjnego, jedynie w aktach 1 sprawy (10%) odnotowano równoległe zawisłą inną sprawę rodzinną dotyczącą tych samych stron, w pozostałych poddanych badaniu 9 sprawach (90%) brak było takiej informacji. Niestety nie znaczy to, że powiązań takich nie ma, co zostało odnotowane podczas analizy wyników II etapu badań aktowych.

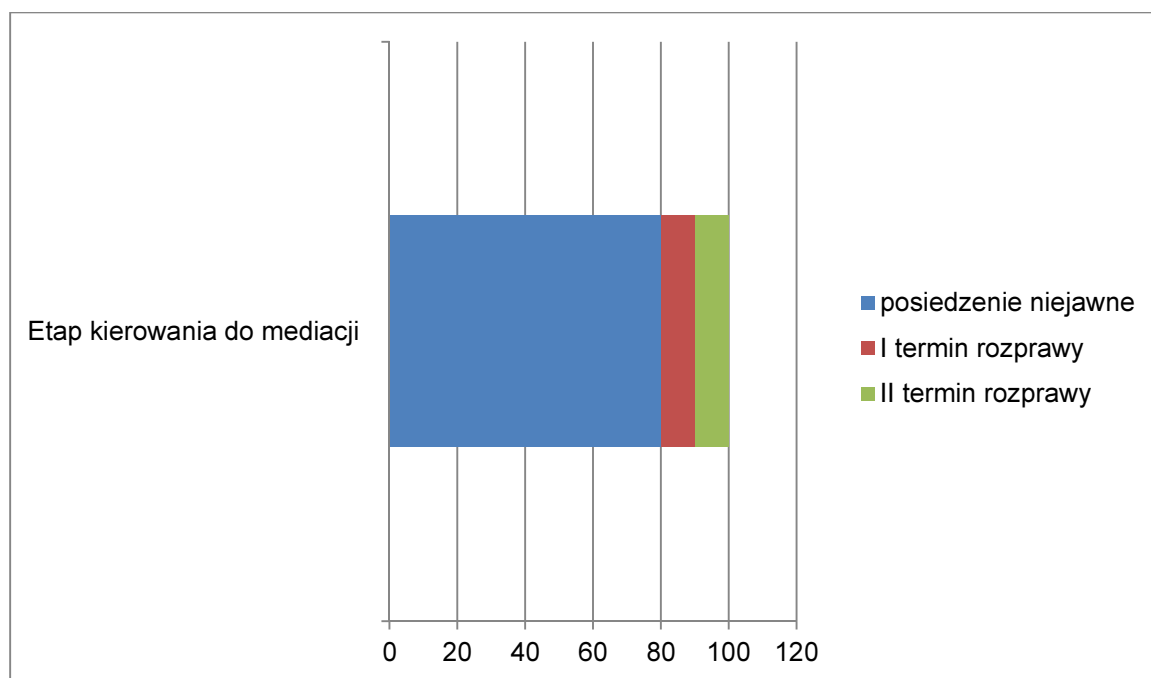
Wykres 55: Inicjatywa mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

Podobnie jak przy wcześniej analizowanych sprawach niespornych: o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem czy o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego, w 9 sprawach (90%) inicjatywa mediacji w sprawach o alimenty pochodziła od sądu, a jedynie w 1 sprawie (10%) pozew złożyła strona (w tym przypadku pozwany). W żadnej ze skierowanych do mediacji spraw inicjatywa mediacji nie pochodziła od pełnomocników stron.

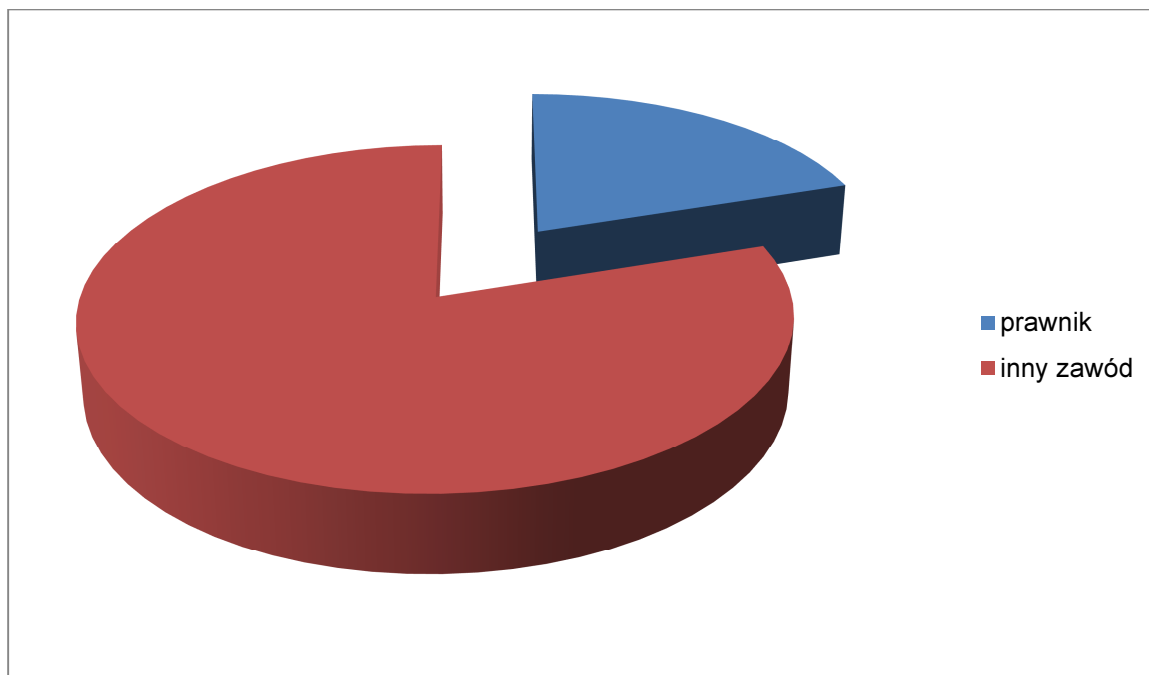
Wykres 56: Etap kierowania stron do mediacji w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu w I etapie sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego, w większości sąd skierował strony do mediacji na posiedzeniu niejawnym – w 8 sprawach (80%), jedynie w 1 sprawie (10%) – na I terminie rozprawy i także w 1 sprawie (10%) – na II terminie. Wydaje się, że jest to dobry trend, będący kolejnym argumentem za rozważeniem wprowadzenia obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przedsądowej.

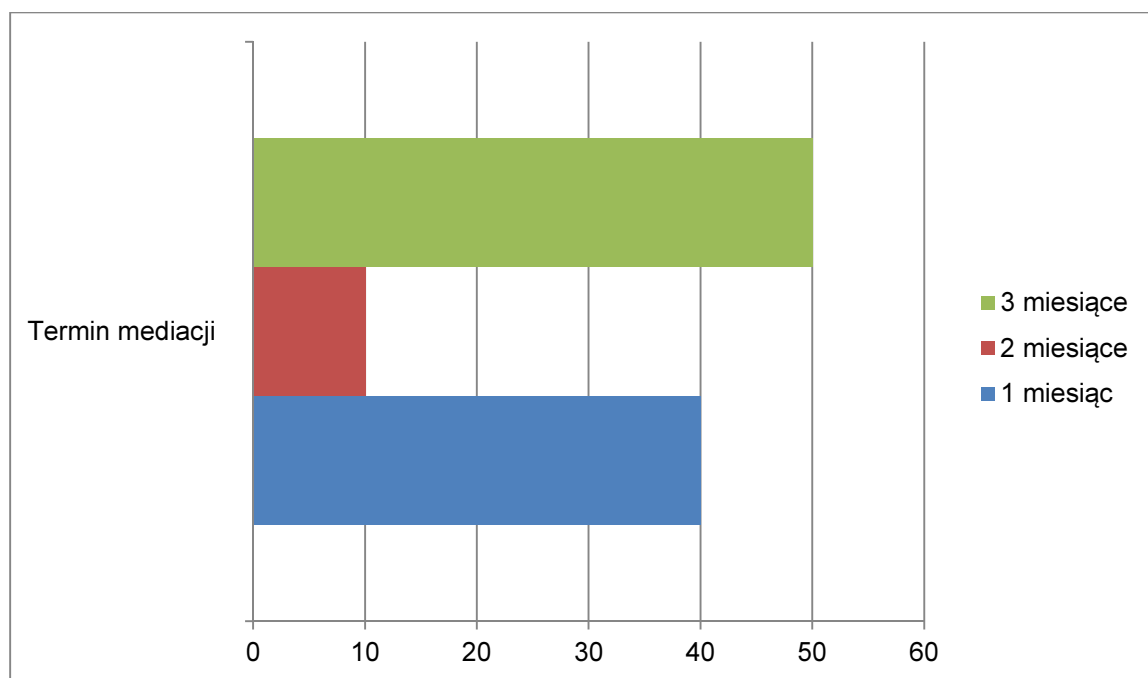
Wykres 57: Osoba mediatora w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu I etapu skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego, jedynie w 2 z nich (20%) sądy rejonowe wyznaczyły, jako mediatorów osoby wykonujące zawód prawnika. Zdecydowana większość wyznaczonych mediatorów nie posiadała wykształcenia prawniczego – 8 spraw (80%). Podobnie jak we wcześniejszych rozważaniach dotyczących spraw niespornych podkreślić należy, że przy negocjowaniu wysokości alimentów istotną rolę w mediacji odgrywa czynnik emocjonalny. Dopiero po umiejętnym zagospodarowaniu emocji stron, mediator jest w stanie doprowadzić do konstruktywnej rozmowy o faktycznych potrzebach i możliwościach materialnych uczestników mediacji. Umiejętność ta przekłada się bezpośrednio, na jakość prowadzonej mediacji i trwałość ewentualnie zawartego przez strony porozumienia.

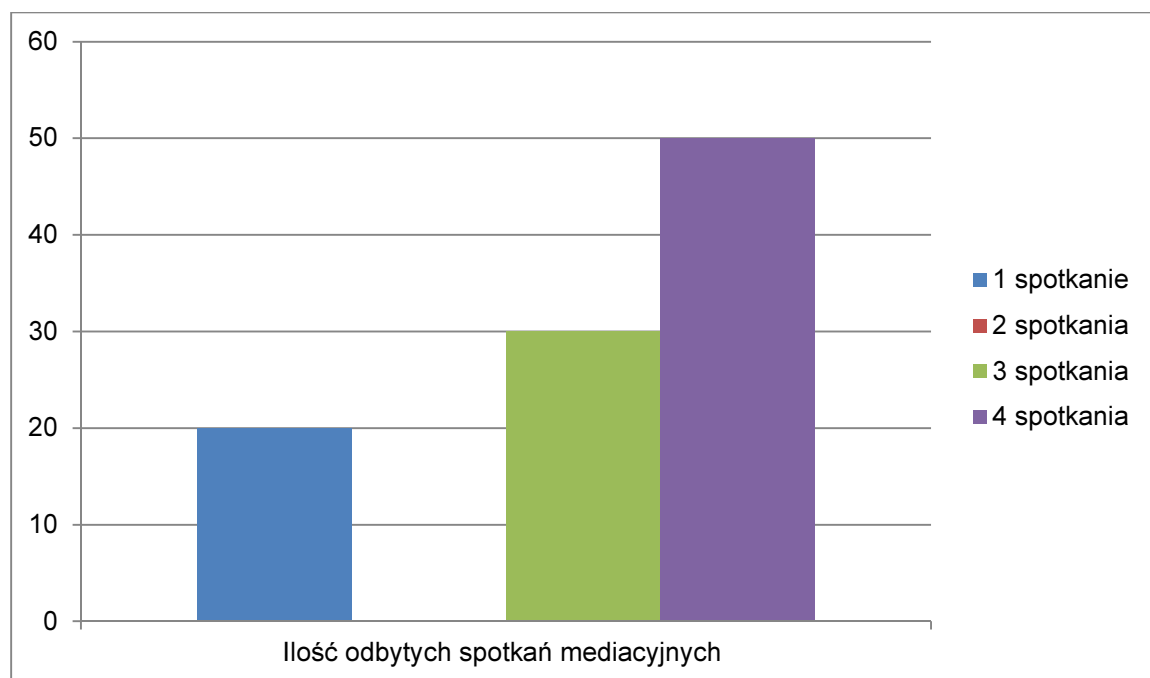
Wykres 58: Czas trwania mediacji wyznaczony przez sąd w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

Badania pokazały, że w 5 skierowanych do mediacji sprawach (50%) o alimenty sądy rejonowe wyznaczały w postanowieniu czas trwania mediacji na okres 3 miesięcy, w 4 sprawach (40%) na okres 1 miesiąca, a w 1 sprawie (10%) na okres 2 miesięcy. Podobnie jak przy omawianych sprawach niespornych, z uwagi na złożoność potencjalnego konfliktu stron skierowanych do mediacji, dłuższy czas trwania postępowania mediacyjnego rokuje większą trwałością zawartego przez strony porozumienia.

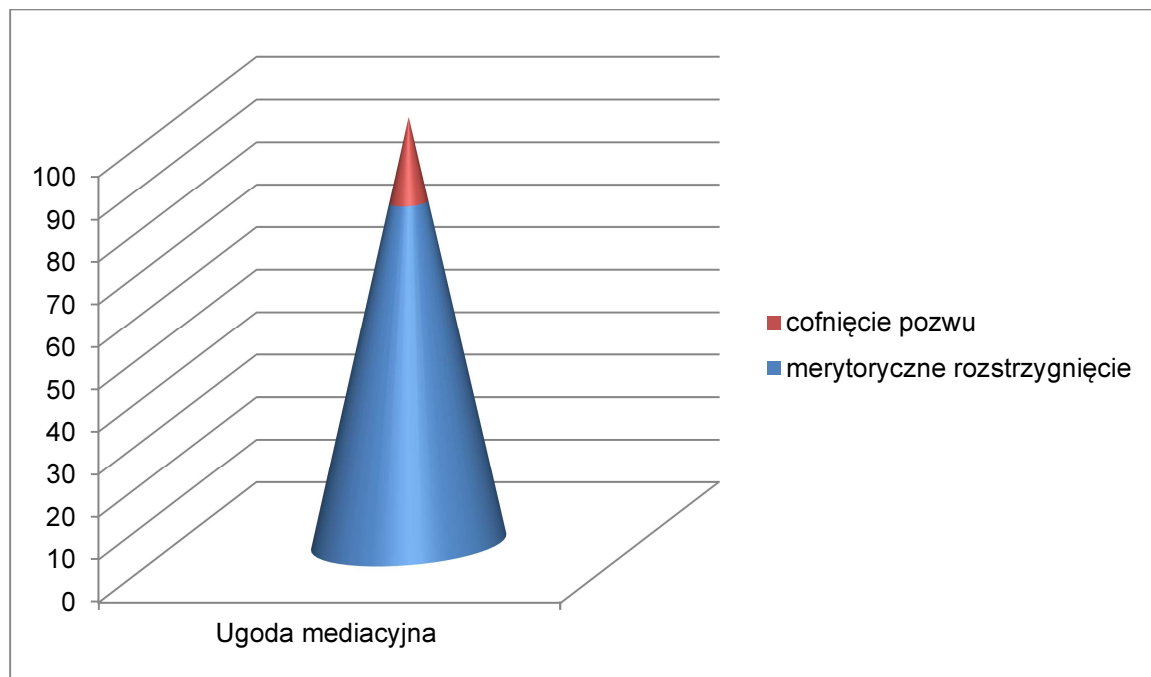
Wykres 59: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

Potwierdza to kolejny wynik badania odnoszący się do ilości odbytych spotkań mediacyjnych. W skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego, mediatorzy odbyli w 5 sprawach (50%) po 4 spotkania mediacyjne ze stronami, w 3 sprawach (30%) po 3 spotkania mediacyjne, a tylko w 2 sprawach (20%) po 1 spotkaniu mediacyjnym. Jest to warta odnotowania dobra praktyka, bo trudno mówić o trwałym porozumieniu stron pozostających w konflikcie, gdy mają one na przeanalizowanie kwestii materialnych i podjęcie decyzji tylko jedno spotkanie mediacyjne.

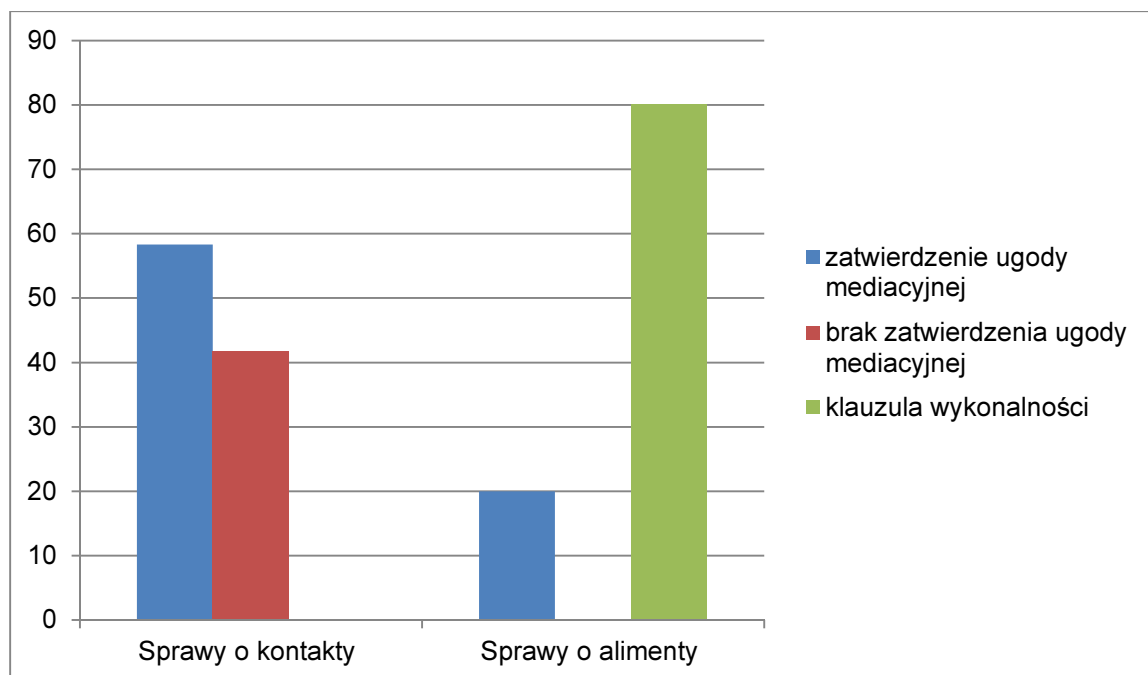
Wykres 60: Zakończenie postępowania w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

We wszystkich poddanych badaniu w I etapie sprawach o alimenty (ustalenie/zmiana) skierowanych do mediacji w sądach rejonowych strony zawarły ugody mediacyjną, przy czym w 8 sprawach (80%) była to ugoda merytoryczna (zmiana lub ustalenie kwoty alimentów), a w 2 sprawach (20%) cofnięcie pozwu. Jest to kolejny argument za wprowadzenie obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przedsądowej potwierdzonej złożeniem, wraz z ewentualnym pozwem, protokołu z mediacji. Proponowane rozwiązanie może przynieść wymierne korzyści w postaci zakończenia sporu stron na etapie przedsądowym w przypadku zawarcia ugody mediacyjnej, a w przypadku braku ugody mediacyjnej da sądowi pogląd na ocenę stopnia zaawansowania konfliktu stron i ułatwi decyzję, co do dalszego sposobu procedowania. Dodatkowo, co bardzo istotne, na etapie przed wniesieniem sprawy do sądu mediator przepracuje emocje stron, przygotowując je tym samym do udziału w procesie sądowym.

Wykres 61: Zatwierdzenie ugody mediacyjnej w sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim oraz ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – I etap badania

Opracowanie własne

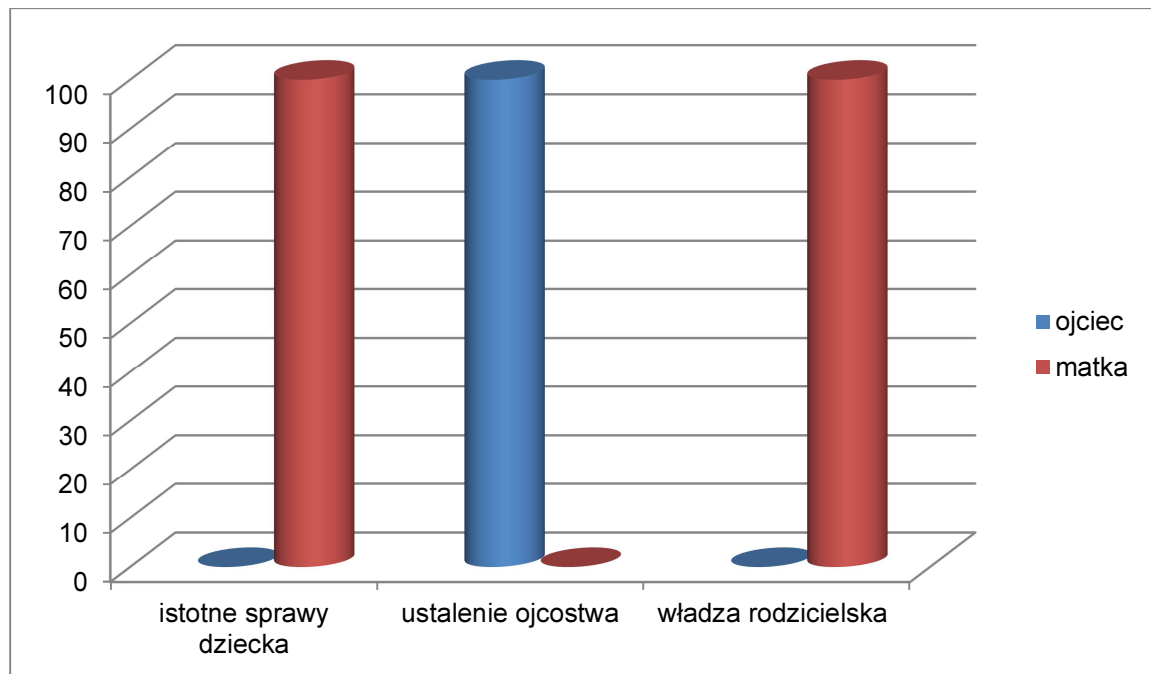
Przeprowadzone badania pokazały, że nieco inaczej przedstawia się zatwierdzenie ugody mediacyjnej w sprawach niespornych i inaczej w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego. Różnica ta wynika z charakteru ugody mediacyjnej oraz potrzeby zabezpieczenia jej wykonalności. W I etapie badań aktowych w skierowanych do mediacji sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, sąd zatwierdził zawartą przez strony ugodę mediacyjną w 7 sprawach (58,3%), a w 5 sprawach (41,7%) strony nie wystąpiły o zatwierdzenie ugody mediacyjnej. W sprawach o alimenty ugoda mediacyjna została zatwierdzona w 2 sprawach (20%), a zatwierdzona z równoczesnym nadaniem jej klauzuli wykonalności w 8 sprawach (80%). Materialny charakter przedmiotu ugody mediacyjnej w sprawach o alimenty przesądził o decyzji sądu, co do sposobu jej zatwierdzenia.

2.2.4. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – pozostałe

Wśród pozostałych spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego poddanych badaniu na I jego etapie były sprawy o: rozstrzygnięcie

o istotnych sprawach dziecka (1 sprawa), ustalenie ojcostwa (1 sprawa), pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej (3 sprawy). Z uwagi na ich niewielką liczbę, wyniki ich dotyczące zostaną przedstawione zbiorczo. Podobnie jak przy wcześniej analizowanych sprawach zbadano następujące zmienne: 1. osobę wnioskodawcy, 2. równoległą zawisłość innej sprawy sądowej, 3. charakter związku rodziców małoletniego, 4. wcześniejsze prawne uregulowanie kontaktów, 5. udział w sprawie profesjonalnych pełnomocników, 6. inicjatywę mediacji, 7. etap skierowania przez sąd sprawy do mediacji, 8. czas wskazany przez sąd na przeprowadzenie mediacji, 9. liczbę odbytych spotkań mediacyjnych, 10. osobę mediatora, 11. zawarcie ugody mediacyjnej, 12. zatwierdzenie ugody mediacyjnej, 13. zawarcie ugody sądowej, 14. sposób zakończenia postępowania sądowego. Również w tej kategorii spraw znaczna część uwag poczynionych przy analizowaniu wyników badania w sprawach o ustalenie/zmianę kontaktów z małoletnim jest adekwatna do tej kategorii i nie będzie ponownie powtarzana.

Wykres 62: Wnioskodawcy w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

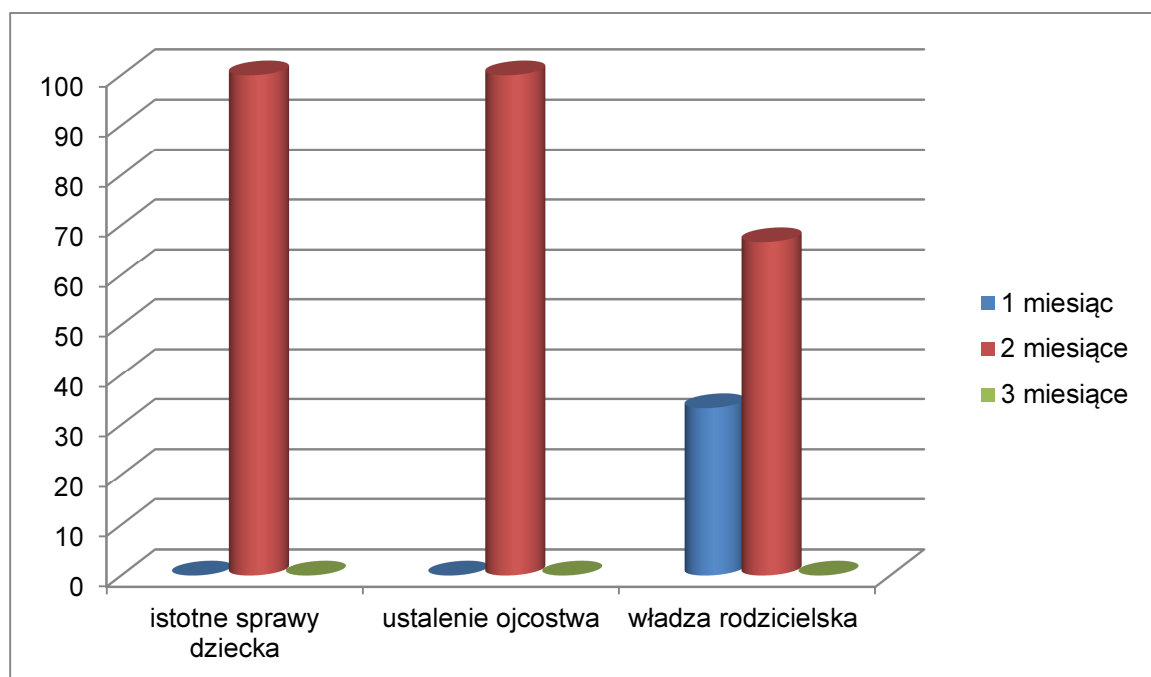

Opracowanie własne

W 1 sprawie o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka wnioskodawcą była matka (100%), w 1 sprawie o ustalenie ojcostwa powodem był domniemany ojciec (100%), a w 3 sprawach o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej

wnioskodawczyniami były w 100% matki małoletnich dzieci. Warto odnotować jest, że we wszystkich tych sprawach małoletnie dzieci pochodziły z nieformalnych związków stron postępowania.

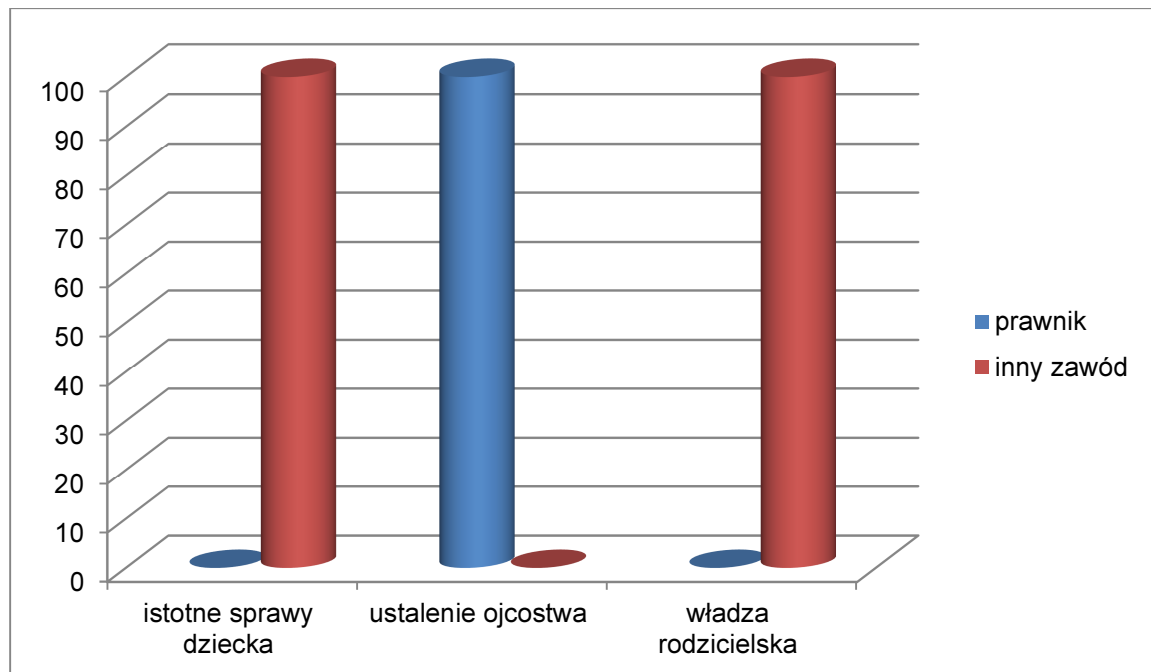
Wykres 63: Czas trwania mediacji w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

Inicjatywę skierowania spraw do mediacji we wszystkich trzech wskazanych kategoriach wykazywał sąd, przy czym w przypadku rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka oraz o ustalenie ojcostwa, termin mediacji został zakreślony na okres 2 miesięcy, zaś w przypadku spraw o pozbawienie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej wynosił on odpowiednio 1 miesiąc – 33,3% (1 sprawa) i 2 miesiące – 66,7% (2 sprawy).

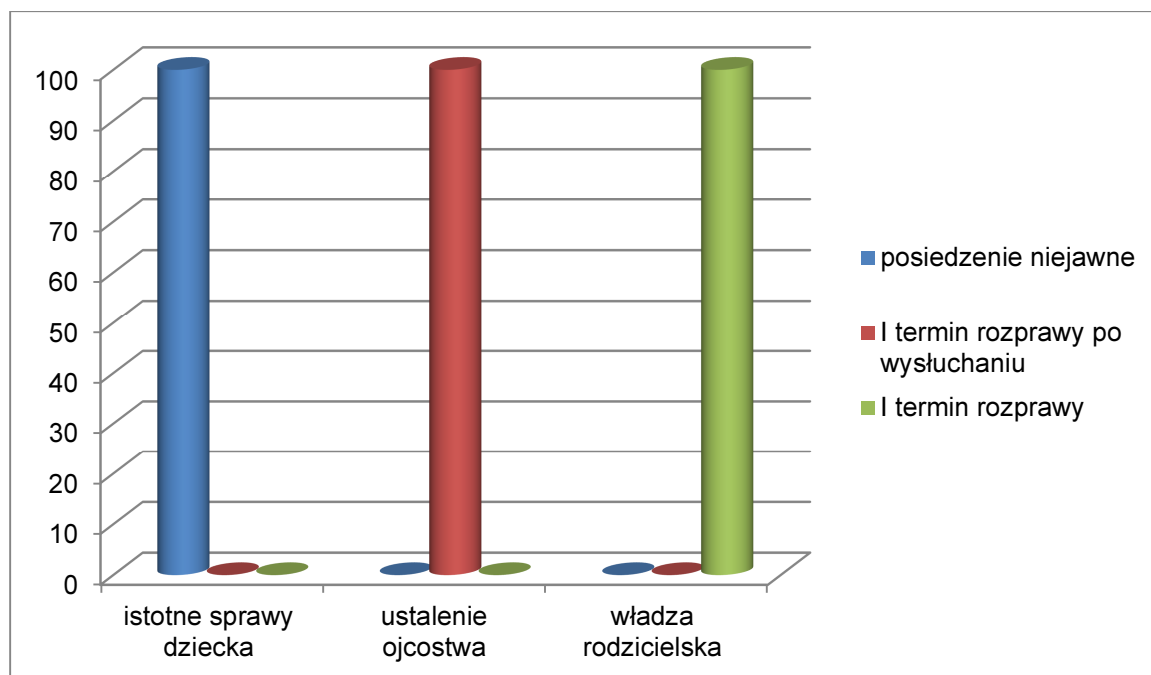
Wykres 64: Osoba mediatora w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

Mediatorami w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka oraz o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej w 100% były wyznaczone osoby niebędące prawnikami. W sprawie o ustalenie ojcostwa sąd wyznaczył, jako mediatora prawnika (radcę prawnego).

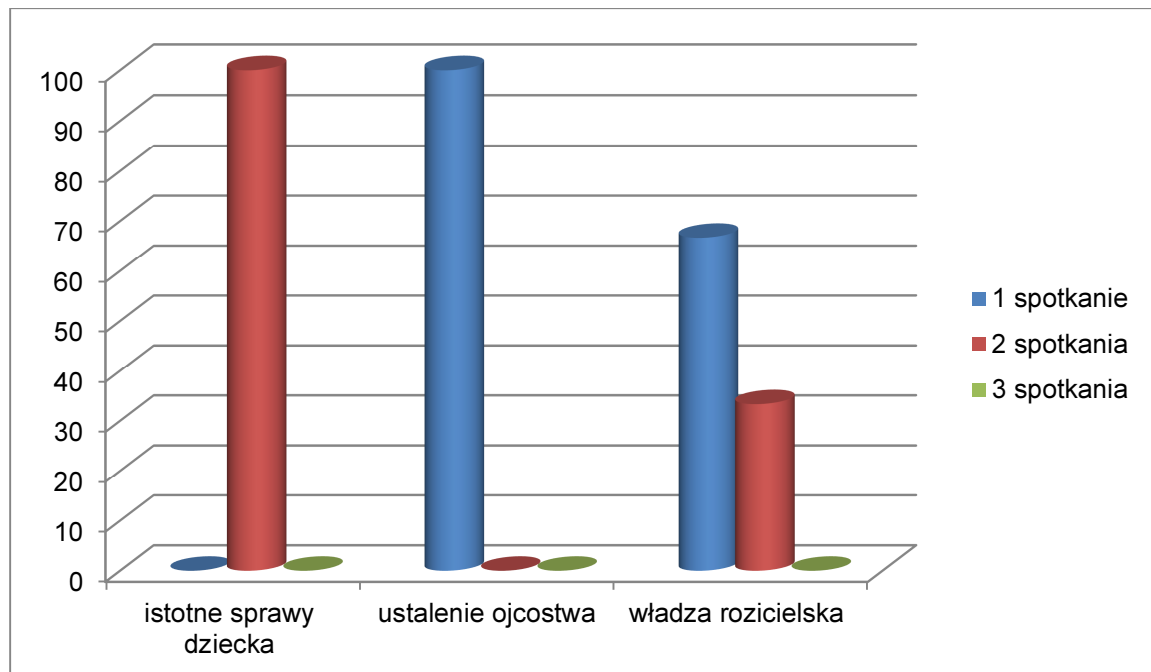
Wykres 65: Etap kierowania do mediacji w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

Sąd skierował strony do mediacji: w sprawie o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka na posiedzeniu niejawnym, w sprawie o ustalenie ojcostwa na I terminie rozprawy po wysłuchaniu stron, a w sprawach o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej na I terminie rozprawy.

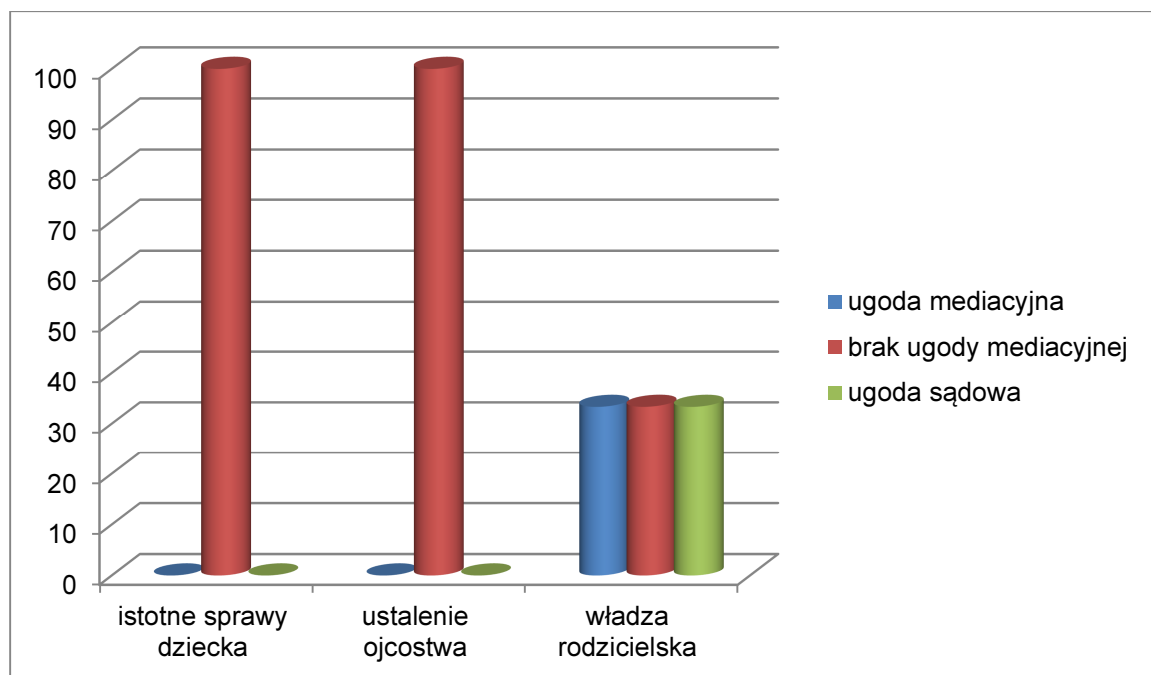
Wykres 66: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

Jak wynika z badania, w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka mediator przeprowadził 2 spotkania mediacyjne, w sprawie o ustalenie ojcostwa przeprowadził 1 spotkanie mediacyjne, a w sprawach o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej przeprowadzono odpowiednio 2 spotkania (66,7%) i 1 spotkanie mediacyjne (33,3%).

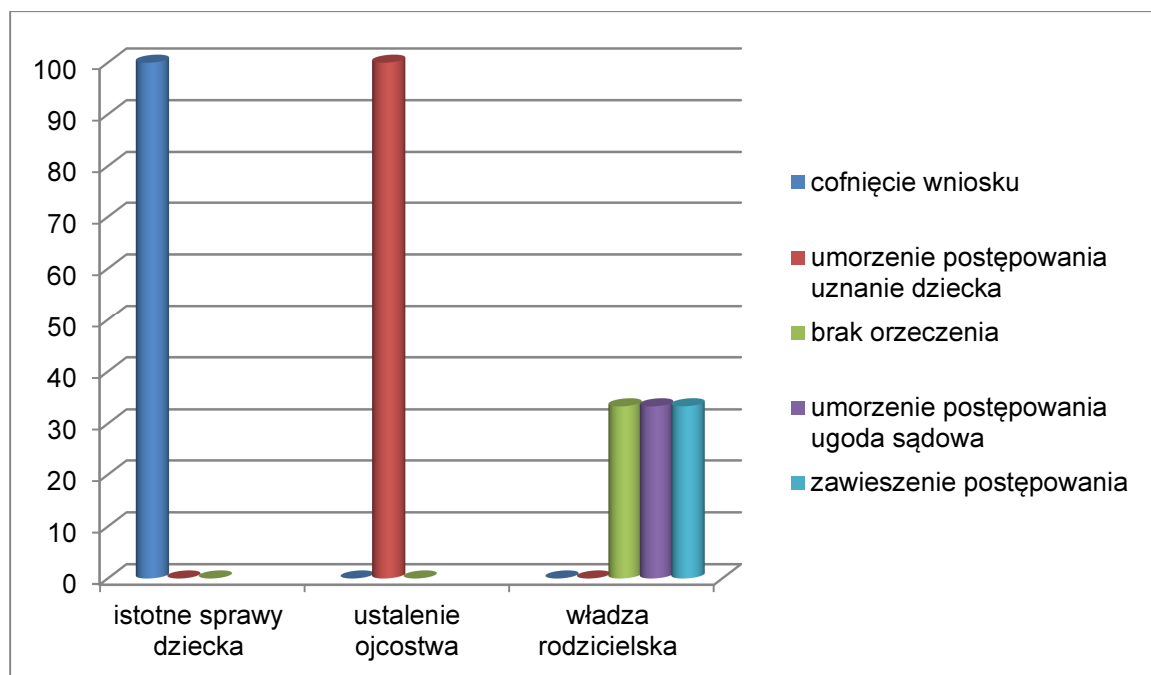
Wykres 67: Ugoda mediacyjna w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

W mediacji w sprawie o rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka oraz w sprawie o ustalenie ojcostwa strony nie zawarły ugody mediacyjnej. W sprawach o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej odpowiednio w 1 sprawie zawarto ugodę mediacyjną, w 1 sprawie zawarto ugodę przed sądem, a w 1 sprawie uczestnicy mediacji nie doszli do porozumienia.

Wykres 68: Zakończenie postępowania w sprawach o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, o ustalenie ojcostwa, o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – I etap badania

Opracowanie własne

Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka zostało zakończone jego umorzeniem wobec cofnięcia wniosku, postępowanie w sprawie o ustalenie ojcostwa zostało zakończone umorzeniem postępowania wobec uznania dziecka, postępowanie w sprawach pozbawienia/ograniczenia władzy rodzicielskiej w 1 przypadku zakończyło się umorzeniem wobec zawarcia ugody przed sądem, w 1 przypadku sąd zawiesił postępowanie w sprawie, a w 1 przypadku w aktach sprawy brak było rozstrzygnięcia końcowego.

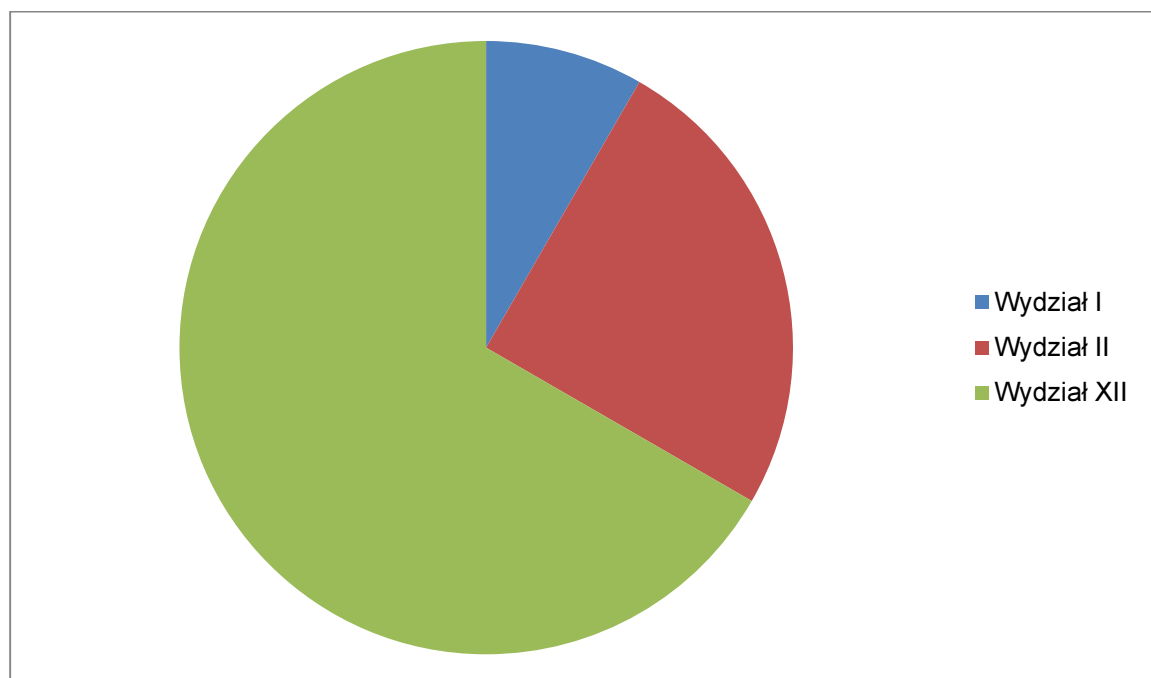
3. Wyniki badania etap II

II etap badań aktowych obejmujący analizę wybranych akt spraw powiązanych, (analogicznie jak etap I) został przeprowadzony w trzech wydziałach Sądu Okręgowego w Łodzi: Wydziale I, Wydziale II i Wydziale XII oraz w wybranych sądach rejonowych właściwości miejscowej okręgu łódzkiego: w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, w Wydziale VII i w Wydziale VIII, w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, w Wydziale V, w Sądzie Rejonowym w Pabianicach, w Wydziale III oraz w Sądzie Rejonowym w Zgierzu, w Wydziale III. Analiza wyników badań została przedstawiona w rozbiciu na sprawy we właściwości rzeczowej Sądu Okręgowego w Łodzi oraz sprawy we właściwości rzeczowej wybranych sądów rejonowych. Należy wyjaśnić, że powiązania spraw objętych badaniem etapu II mogą mieć dwojaki charakter – uprzedni i następny. Powiązania o charakterze uprzednim dotyczą spraw sądowych o charakterze rodzinnym, które miały miejsce przed wytoczeniem sprawy, w której sąd skierował strony do mediacji. Powiązania o charakterze następnym dotyczą spraw sądowych o charakterze rodzinnym, które miały miejsce już po prawomocnym zakończeniu sprawy, w której strony zostały skierowane do mediacji sądowej, odnotowanych w I etapie badania. Wykaz spraw powiązanych z objętymi badaniem etapu I sprawami rodzinnymi skierowanymi do mediacji, zostanie zaprezentowany w rozdziale IV niniejszego opracowania.

3.1. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji – Sąd Okręgowy w Łodzi

Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w Sądzie Okręgowym w Łodzi objętych badaniem II etapu została dokonana w oparciu o kryteria przyjęte w opracowaniu I etapu badań.

Wykres 69: Struktura spraw wg wydziałów sądu okręgowego – II etap badania

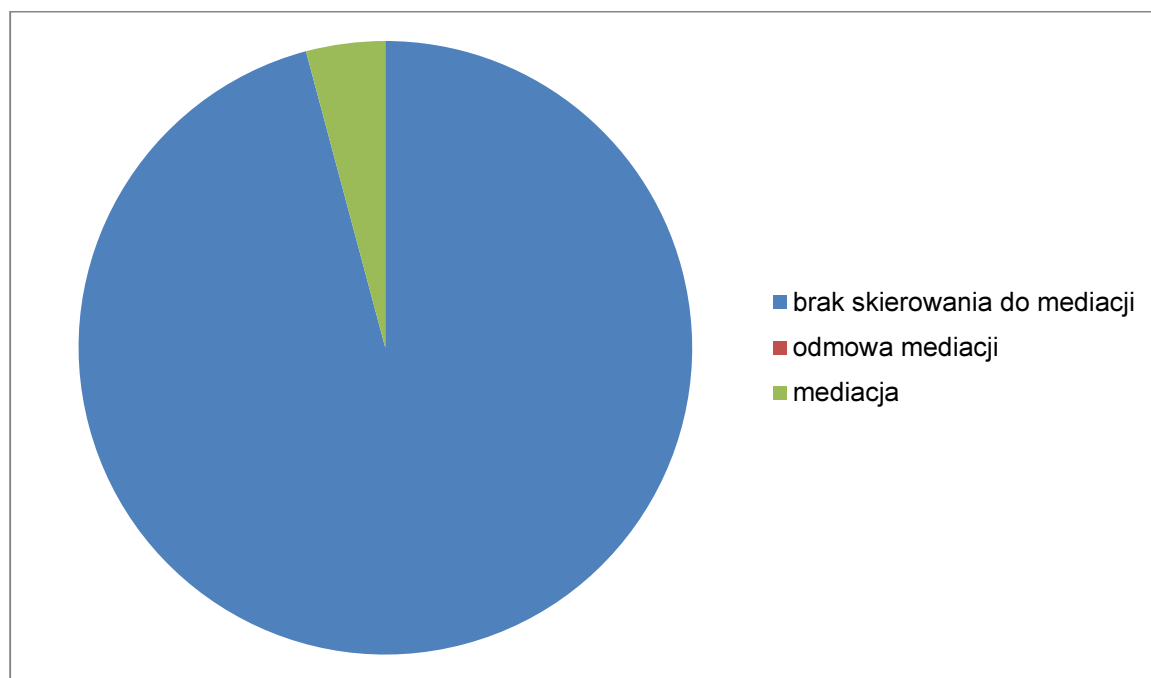

Opracowanie własne

W Sądzie Okręgowym w Łodzi II etap badań aktowych, podobnie jak poprzedni, został przeprowadzony w trzech wydziałach procedujących w sprawach rodzinnych: Wydziale I, Wydziale II i Wydziale XII.

Spośród 24 spraw łącznie odnotowanych, jako powiązane we wskazanym okresie badawczym i poddanych badaniu etapu II – 2 sprawy (8,3%) należały do właściwości Wydziału I, 6 spraw (25%) do właściwości Wydziału II oraz 16 spraw (66,7%) do właściwości Wydziału XII. Przedmiotem wszystkich spraw powiązanych odnotowanych w II etapie badania w Sądzie Okręgowym w Łodzi były pozwy o rozwiązanie związku małżeńskiego.

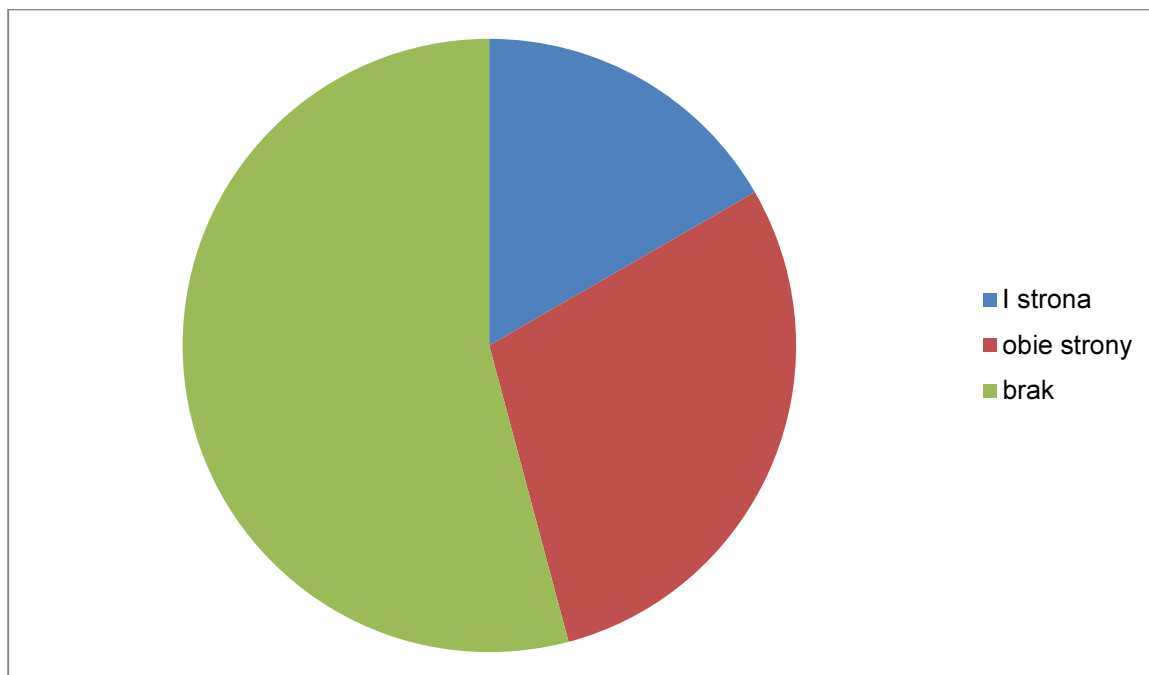
Wykres 70: Mediacja sąd okręgowy – II etap badania

Opracowanie własne

Wśród 24 spraw poddanych badaniu aktowemu w II etapie w Sądzie Okręgowym w Łodzi odnotowano jedynie 1 przypadek (4,2%) w Wydziale XII, w którym sąd skierował strony do mediacji i mediacja została podjęta. W żadnym z wydziałów Sądu Okręgowego w Łodzi nie odnotowano przypadku skierowania sprawy do mediacji i odmowy jej podjęcia, natomiast w 23 sprawach (95,8%) brak było w aktach informacji o skierowaniu stron do mediacji, co pozwala na stwierdzenie, że takiego skierowania nie było. Należy postawić pytanie o powód wystąpienia tak niekorzystnego dla mediacji wyniku? Mogą to być obiektywne zmienne – jak czas, w którym miało miejsce wniesienie sprawy do sądu w kontekście popularność mediacji, jako metody ADR (*Alternative Dispute Resolution*) oraz subiektywne zmienne – jak osobiste nastawienie sądu do mediacji oraz brak zaufania, co do jej skuteczności.

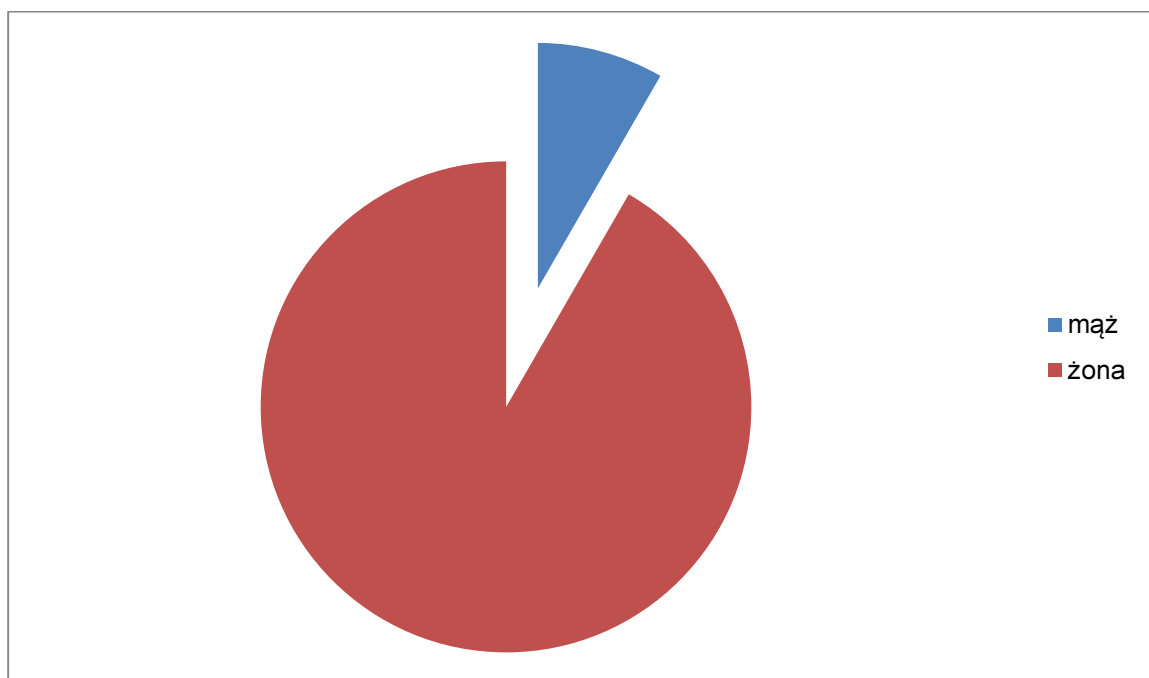
Wykres 71: Udział pełnomocników stron w sprawie rozwodowej – II etap badania

Opracowanie własne

W sprawach powiązanych, których przedmiotem było rozwiązanie związku małżeńskiego, poddanych badaniu w II etapie w Sądzie Okręgowym w Łodzi, obie strony miały pełnomocników procesowych w 7 sprawach (29,2%), pełnomocnicy jednej strony występowali w 4 sprawach (16,6%), a brak pełnomocników procesowych odnotowano w aktach 13 spraw (54,2%). Uzyskany wynik ponad połowy spraw rozwodowych, w których nie brali udziału profesjonalni pełnomocnicy procesowi po żadnej stronie sporu, pozwala na wniosek, że jego przebieg pozostawał całkowicie zależny od inicjatywy sądu. To z kolei może oznaczać, że w wyroku rozwodowym nie uregulowano wszystkich kwestii spornych pomiędzy rozwodzającymi się małżonkami – np. kontaktów jednego z rodziców z małoletnim dzieckiem i zaistniała potrzeba uregulowania tej kwestii w odrębnym postępowaniu przed sądem rejonowym. Potwierdza to informacje uzyskane od sędziów sądów rejonowych orzekających w sprawach rodzinnych, że sądy okręgowe w wyrokach rozwodowych bardzo niechętnie rozstrzygają te kwestie.

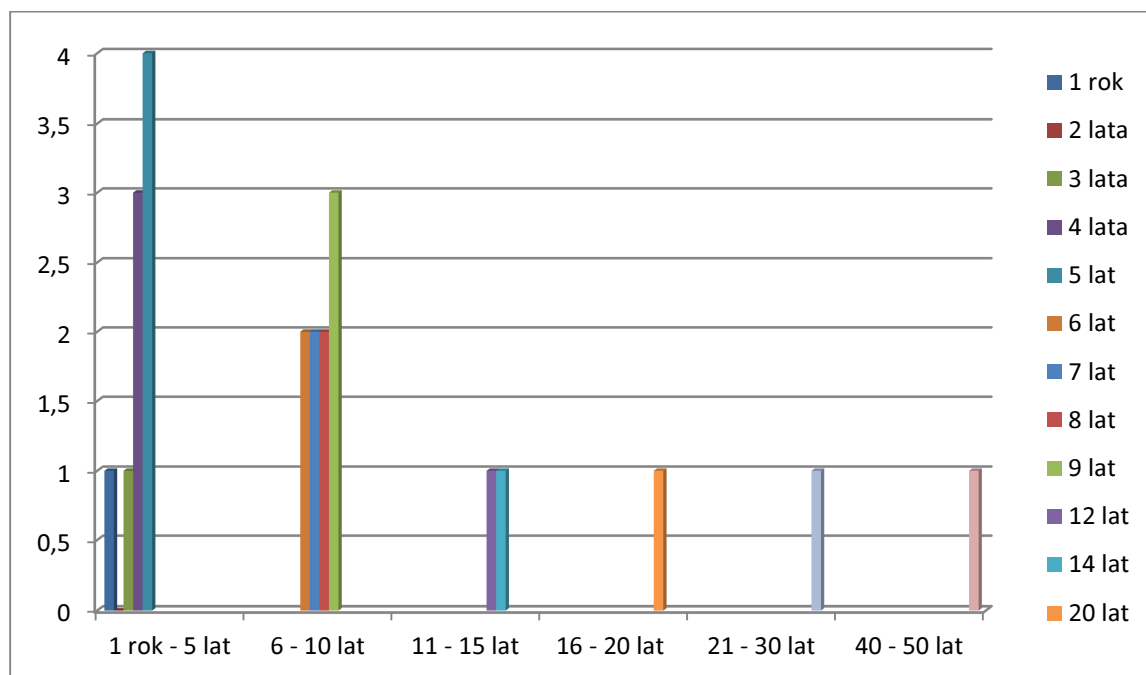
Wykres 72: Inicjatywa złożenia pozwu rozwodowego – II etap badania

Opracowanie własne

W II etapie badania w Sądzie Okręgowym w Łodzi w sprawach powiązanych, inicjatywa złożenia pozwu rozwodowego w 22 sprawach (91,7% ogółu) należała do żony, a jedynie w 2 sprawach (8,3%) do męża. Z psychologicznego punktu widzenia uzyskany wynik można interpretować dwojako: po pierwsze, jako wskazujący na duży konflikt małżeński pomiędzy rozwodzącymi się małżonkami, po drugie, jako sugerujący trudności z przepracowaniem traumy porozwodowej z jednoczesną wątpliwością, co do dalszych działań małżonków po prawomocnym zakończeniu sprawy rozwodowej.

Wykres 73: Staż małżeński stron sąd okręgowy – II etap badania

Opracowanie własne

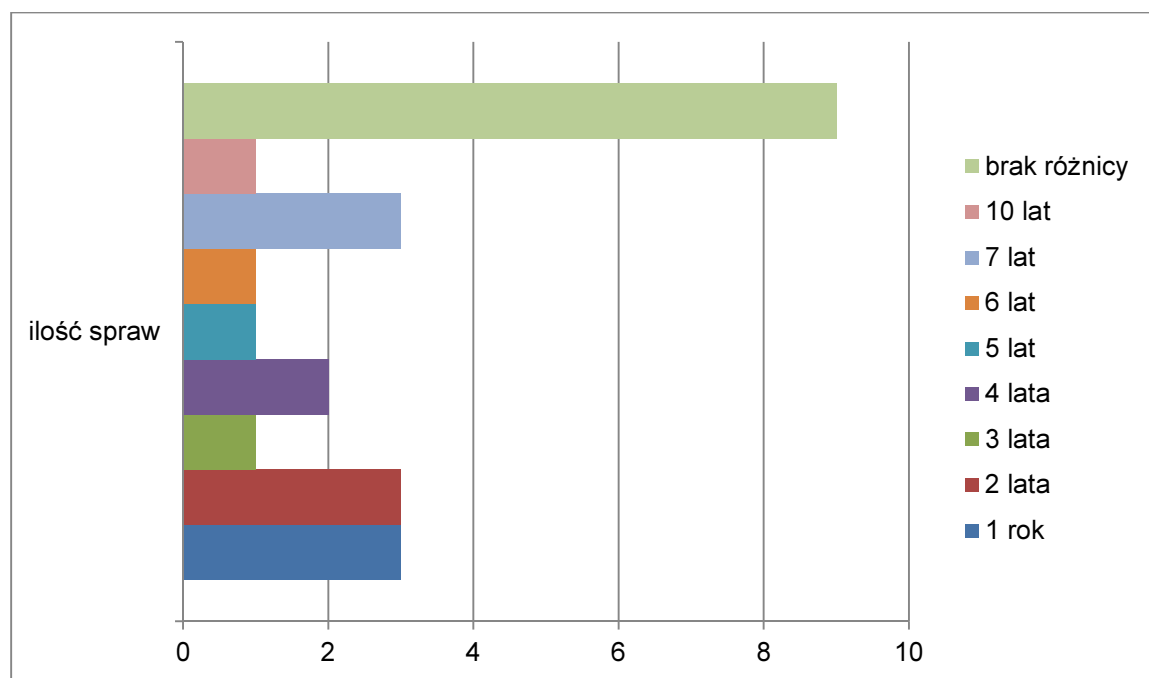
Staż małżeński w sprawach powiązanych poddanych badaniu w II etapie w Sądzie Okręgowym w Łodzi wahał się od 2 do 49 lat i wynosił odpowiednio:

- w przedziale 1 rok – 5 lat odnotowano łącznie 9 spraw (w tym: staż małżeński 2 lata – 1 sprawa; staż małżeński 3 lata – 1 sprawa; staż małżeński 4 lata – 3 sprawy; staż małżeński 5 lat – 4 sprawy),
- w przedziale 6 lat – 10 lat odnotowano łącznie 9 spraw (w tym: staż małżeński 6 lat – 2 sprawy; staż małżeński 7 lat – 2 sprawy; staż małżeński 8 lat – 2 sprawy; staż małżeński 9 lat – 3 sprawy),
- w przedziale 11 lat – 15 lat odnotowano łącznie 2 sprawy (w tym: staż małżeński 12 lat – 1 sprawa; staż małżeński 14 lat – 1 sprawa),
- w przedziale 16 lat – 20 lat odnotowano 1 sprawę ze stażem małżeńskim stron 20 lat,
- w przedziale 21 lat – 30 lat odnotowano łącznie 2 sprawy ze stażem małżeńskim 21 lat,
- w przedziale 40 lat – 50 lat: staż małżeński 49 lat – 1 sprawa.

Staż małżeński małżonków w sprawach powiązanych poddanych badaniu etapu II najczęściej dotyczył 4-5 lat trwania związku małżeńskiego. Jest to okres, w którym byli małżonkowie zazwyczaj mają bardzo małe dzieci, a w konsekwencji wiele

problemów związanych z ich utrzymaniem i wychowaniem oraz z relacjami z drugim rodzicem, u którego dziecko nie ma ustalonego stałego miejsca pobytu. O ile strony nie nabędą nawyku podejmowania próby ugodowego rozwiązywania „codziennych problemów”, o tyle można się spodziewać ponownych częstych ich wizyt w sądzie.

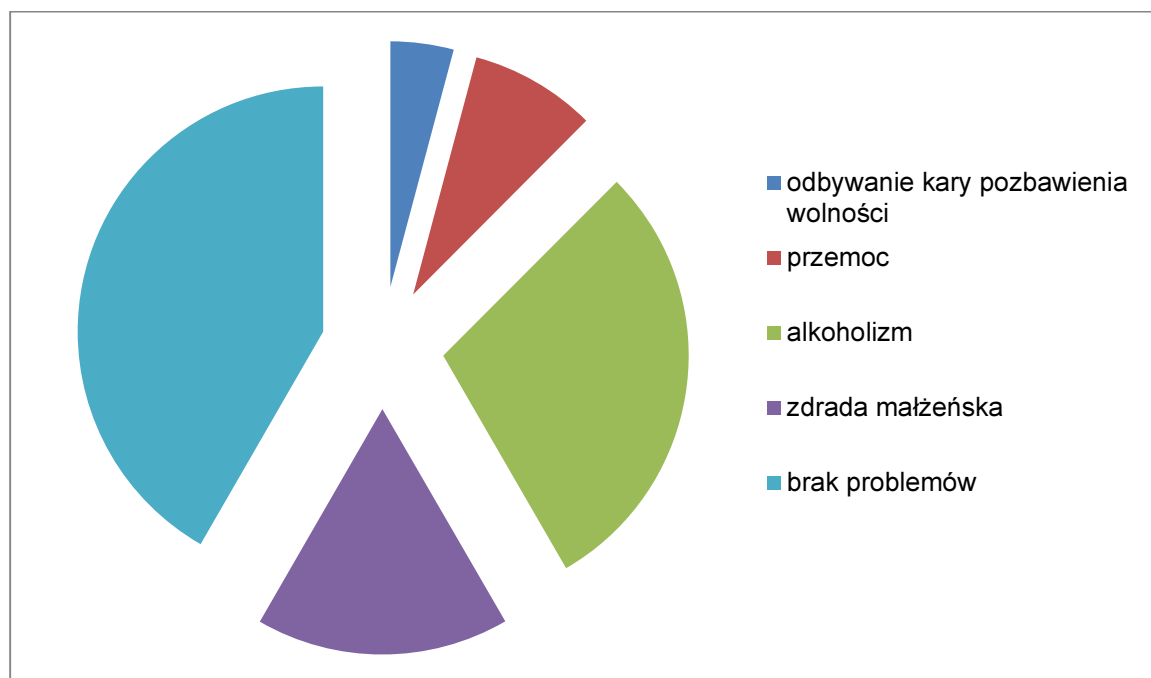
Wykres 74: Różnica wieku małżonków sąd okręgowy – II etap badania

Opracowanie własne

Różnica wieku małżonków w sprawach powiązanych, w których złożyli pozwy rozwodowe, objętych badaniem II etapu, wynosiła od 1 roku do 10 lat i stanowiła odpowiednio: różnica 1 roku – 3 sprawy; 2 lat – 3 sprawy; 3 lat – 1 sprawa; 4 lat – 2 sprawy; 5 lat – 1 sprawa; 6 lat – 1 sprawa; 7 lat – 3 sprawy; 10 lat – 1 sprawa. W przypadku 9 spraw nie odnotowano różnicy w wieku małżonków. Jak widać, pomiędzy małżonkami w sprawach powiązanych objętych badaniem II etapu nie było znacznej różnicy wieku, co jest pozytywną informacją w kontekście etapu rozwoju, na którym małżonkowie się znajdowali oraz posiadanego przez nich doświadczenia życiowego.

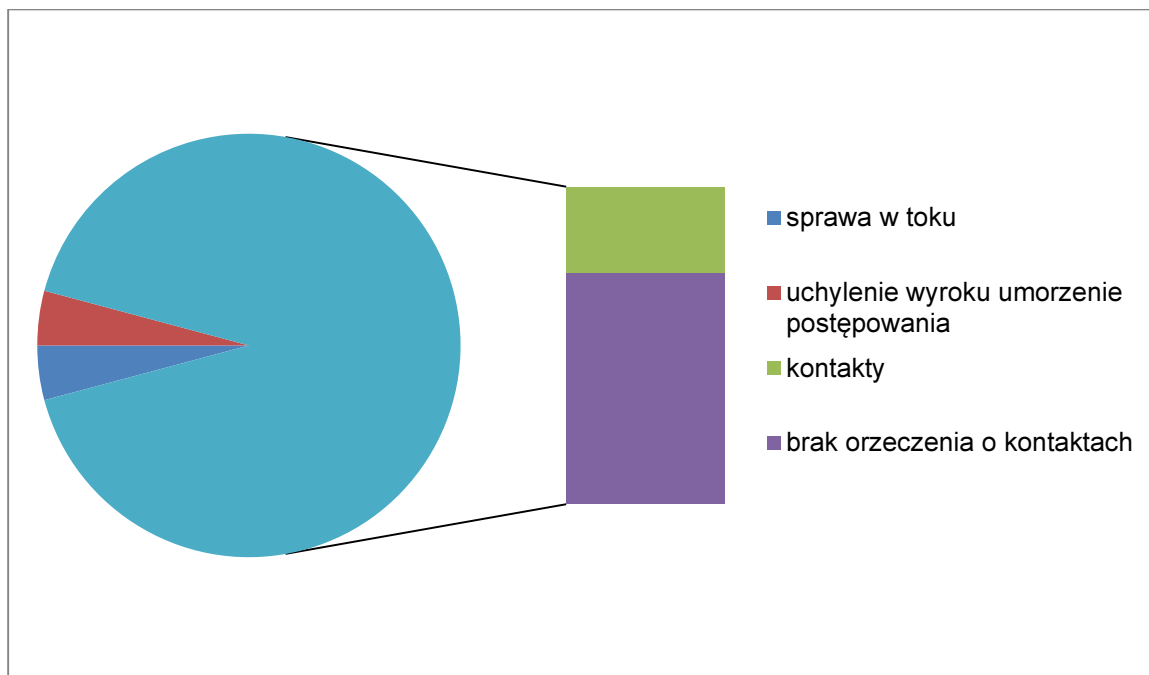
Wykres 75: Problemy w rodzinie sąd okręgowy – II etap badania

Opracowanie własne

Spośród 24 spraw powiązanych poddanych badaniu w II etapie w Sądzie Okręgowym w Łodzi jedynie w aktach 10 spraw (41,7%) nie odnotowano charakterystycznych problemów rozwodzących się małżonków jak: alkoholizm, przemoc czy zdrada małżeńska. Najczęściej małżonkowie wskazywali na alkoholizm partnera (męża lub żony) – w 7 sprawach (29,2%), następnie na zdradę małżeńską – w 4 sprawach (16,7%) oraz przemoc w 2 sprawach (8,3%). W 1 sprawie (4,1%) wskazano na odbywanie przez małżonka kary pozbawienia wolności w zakładzie zamkniętym. Wyniki badania wyraźnie wskazują na długotrwały konflikt małżeński stron, który zapewne całkowicie zniszczył ich wzajemne relacje. Do tego mogą dojść związane ze zjawiskiem przemocy czy alkoholizmu współmałżonka niekorzystne reakcje psychiczne wywołane długotrwałą traumą, których przejawem może być „syndrom bitej kobiety” czy „zespół dziecka alkoholika”. To nie rokuje pomyślnie na porozumienie byłych małżonków i może przełożyć się na generowanie nowych spraw sądowych w zakresie przyszłych problemów rodzinnych.

Wykres 76: Orzeczenie końcowe w sprawie rozwodowej sąd okręgowy – II etap badania

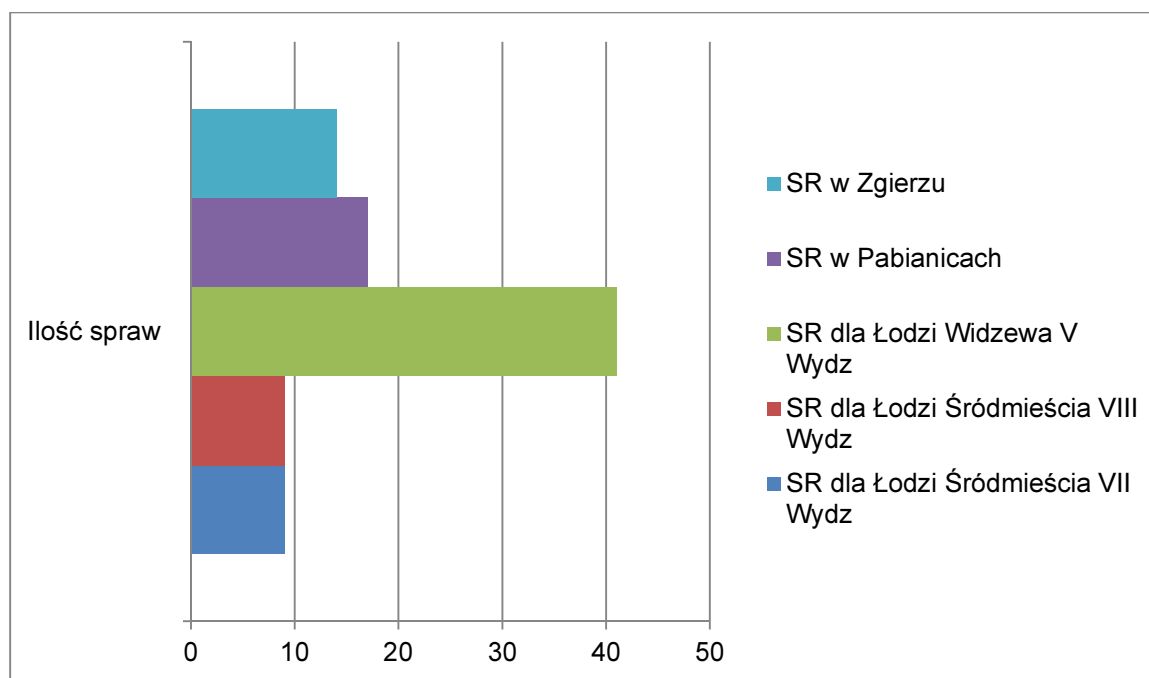
Opracowanie własne

W II etapie badania w 24 sprawach powiązanych o rozwód wydanie orzeczenia końcowego odnotowano w 23 sprawach (95,8%), przy czym wyrok w 1 sprawie został na wniosek małżonków uchylony i nastąpiło umorzenie postępowania, 1 sprawa (4,2%) była w toku i orzeczenie jeszcze nie zapadło. Spośród 22 spraw prawomocnie zakończonych, w wyroku rozwiązującym związek małżeński orzeczono o kontaktach z małoletnimi dziećmi w 6 sprawach (27,3%), zaś w 16 sprawach (72,7%) kontakty z małoletnimi nie były objęte przedmiotem rozstrzygnięcia (sąd odstąpił od orzekania w tej materii).

3.2. Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego

Charakterystyka spraw skierowanych do mediacji w sądach rejonowych okręgu łódzkiego objętych badaniem II etapu została dokonana w oparciu o kryteria przyjęte w opracowaniu I etapu badań

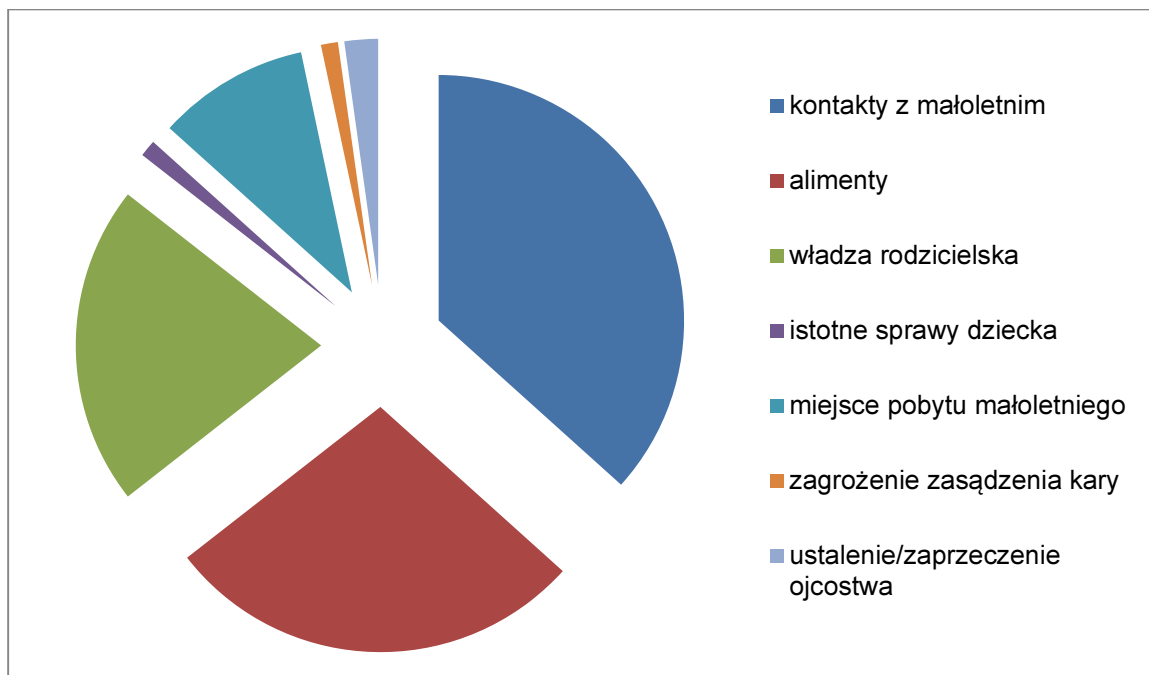
Wykres 77: Liczba spraw objętych badaniem w wydziałach sądów rejonowych – II etap badania

Opracowanie własne

II etap badania obejmujący akta spraw powiązanych w wybranych sądach rejonowych okręgu łódzkiego przeprowadzono łącznie na próbie 90 spraw sądowych, z czego 41 akt (45,5%) stanowiły sprawy właściwości miejscowej Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi Wydziału V, 17 akt (18,9%) stanowiły sprawy Sądu Rejonowego w Pabianicach Wydziału III, 14 akt (15,6%) sprawy Sądu Rejonowego w Zgierzu oraz po 9 akt (po 10%) sprawy Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieście w Łodzi Wydziału VII i Wydziału VIII.

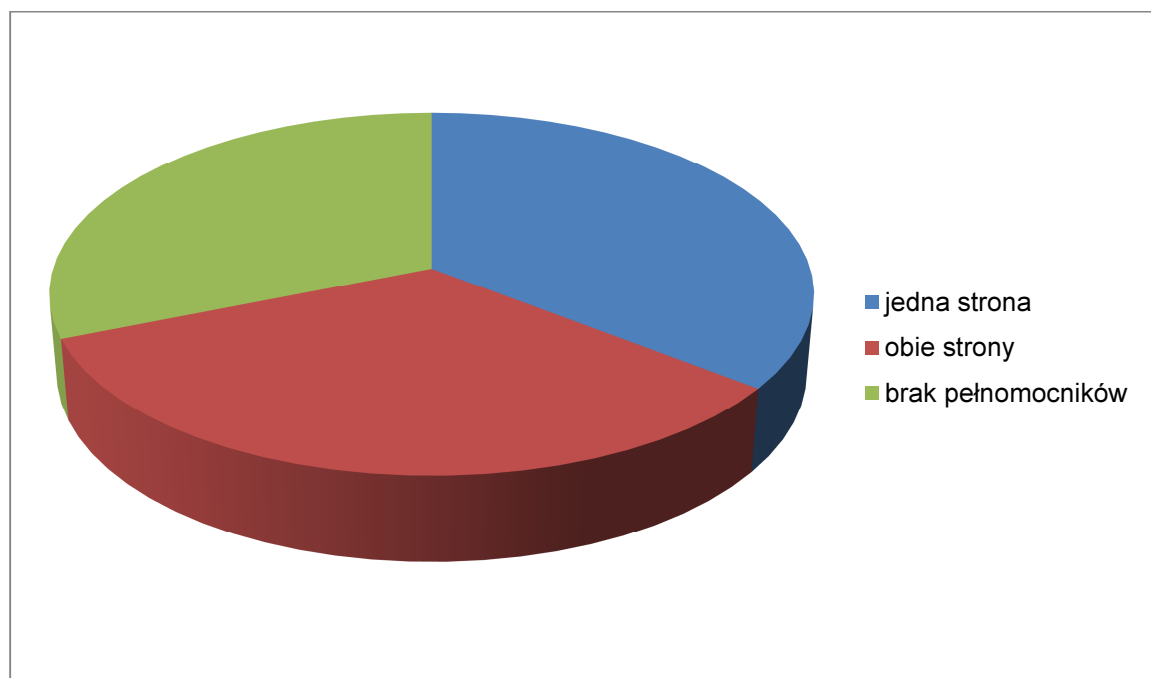
Wykres 78: Przedmiot postępowania w sprawach objętych badaniem – II etap badania

Opracowanie własne

Przedmiot postępowania w sprawach objętych badaniem II etapu przeprowadzonym w sądach rejonowych dotyczył: ustalenia/zmiany sposobu kontaktów z małoletnim – 33 sprawy (36,7%), ustalenie/zmiany obowiązku alimentacyjnego – 25 spraw (27,8%), pozbawienia/ograniczenia władzy rodzicielskiej – 19 spraw (21,1%), istotnych spraw dziecka – 1 sprawa (1,1%), ustalenia miejsca stałego pobytu małoletniego – 9 spraw (10%), zagrożenia zasądzenia kary – 1 sprawa (1,1%) oraz ustalenia/zaprzeczenia ojcostwa – 2 sprawy (2,2%). Uzyskane wyniki są podobne do wyników badania I etapu i potwierdzają, że najczęściej spraw sądowych generują kwestie: ustalenia/zmiany sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, ustalenia obowiązku alimentacyjnego oraz władzy rodzicielskiej.

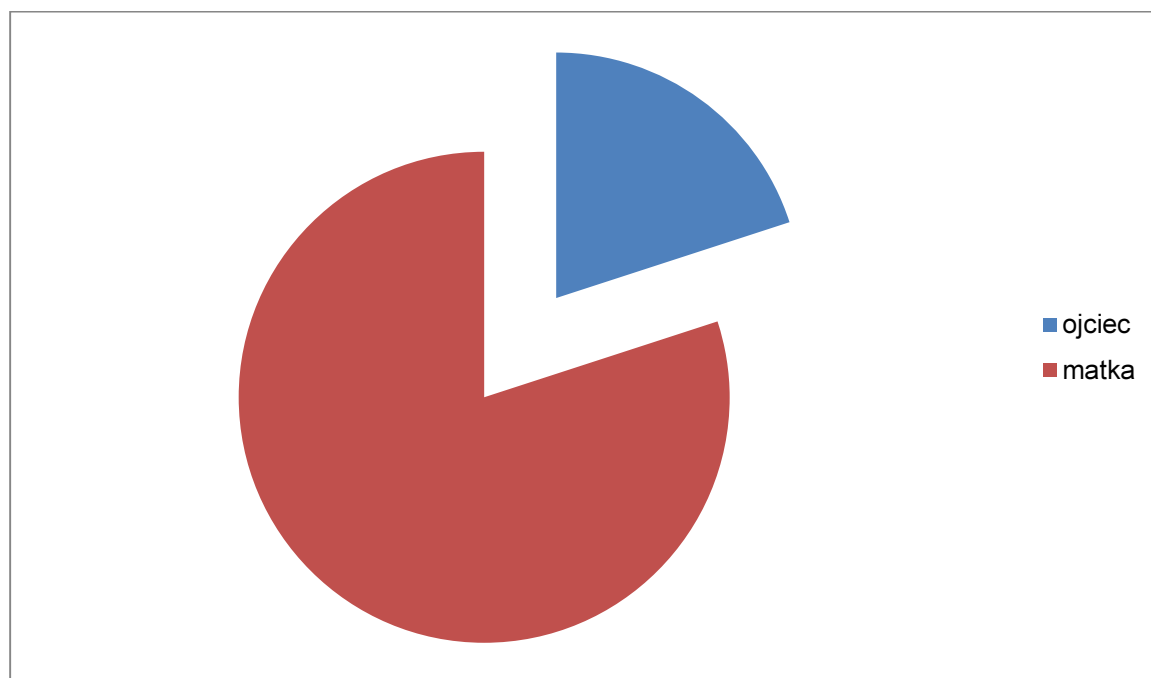
Wykres 79: Pełnomocnicy w sprawach objętych badaniem – II etap badania

Opracowanie własne

W sprawach poddanych badaniu II etapu w sądach rejonowych obie strony były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników w 30 sprawach (33,3%), jedna strona była reprezentowana w 32 sprawach (35,6%) a w 28 sprawach (31,1%) strony występowały bez profesjonalnych pełnomocników. Rozkład udziału i lub braku udziału profesjonalnych pełnomocników w sprawach objętych badaniem II etapu jest proporcjonalny i wynosi odpowiednio po 1/3 części spraw. Pozostaje obojętny dla wyniku badania.

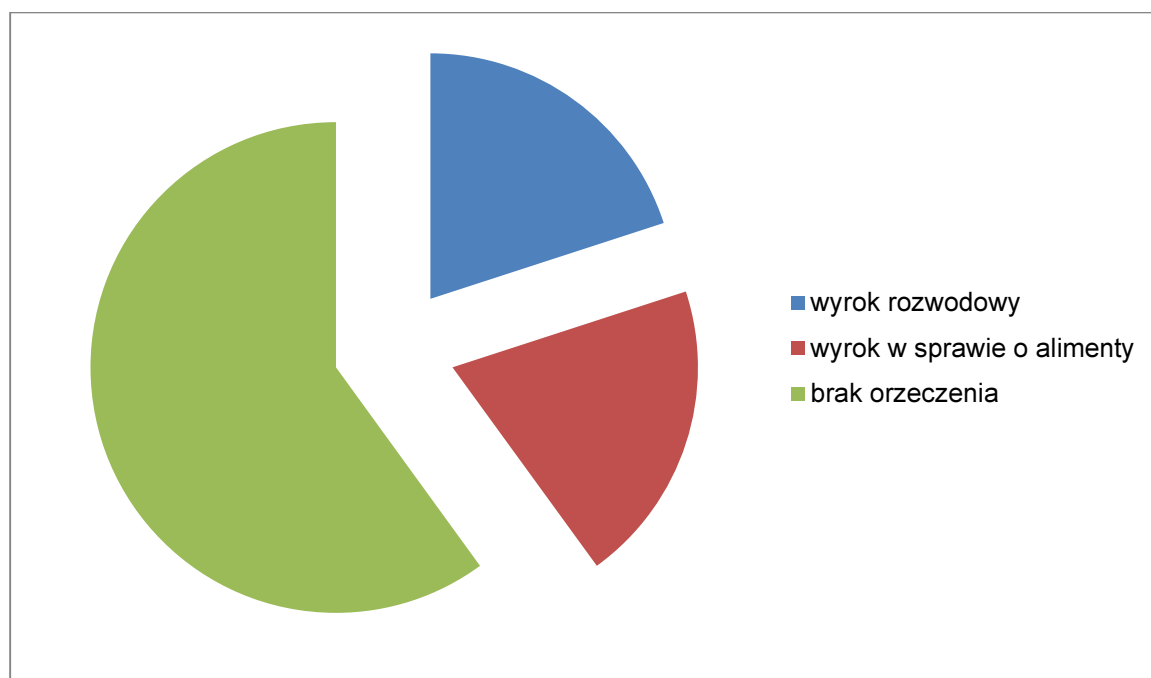
Wykres 80: Inicjatywa pozwu w sprawach o alimenty – II etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu II etapu w sądach rejonowych 25 sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego, inicjatywa pozwu w 20 sprawach (80%) leżała po stronie matki małoletniego, a jedynie w 5 sprawach (20%) po stronie ojca. Otrzymany wynik można uzasadnić faktem, że to zazwyczaj matka sprawuje stałą opiekę nad małoletnim dzieckiem stron (miejscem stałego pobytu małoletniego dziecka jest zazwyczaj miejsce zamieszkania jego matki), a tym samym na co dzień obserwuje wzrost materialnych potrzeb dziecka i dąży do ich zaspokojenia.

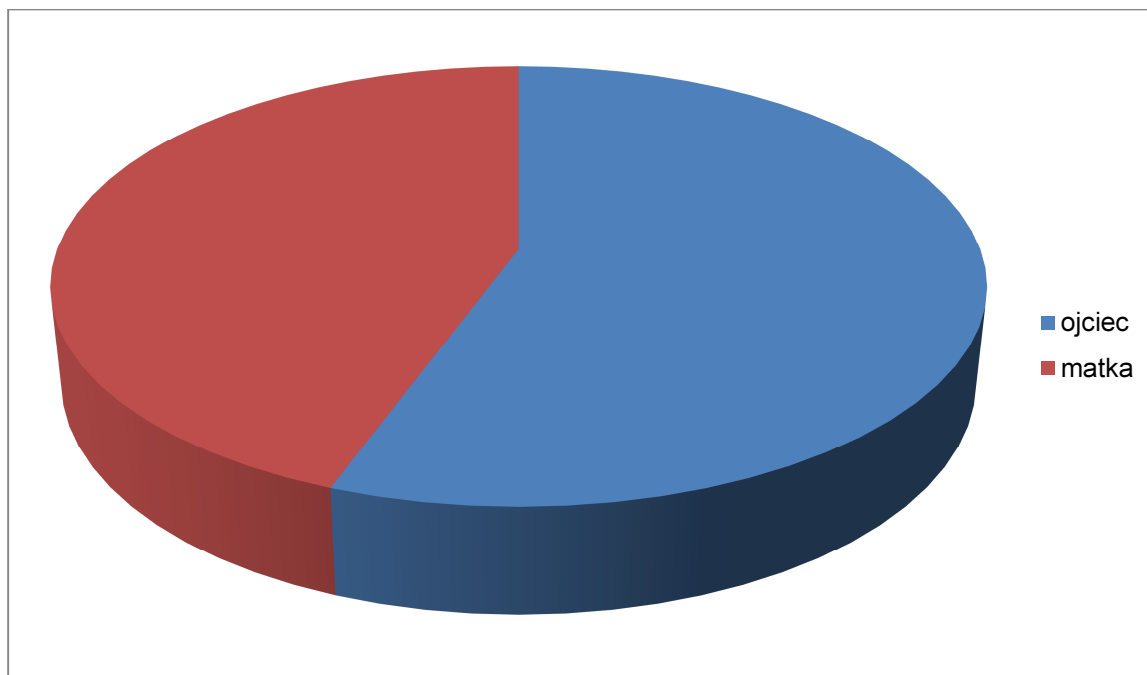
Wykres 81: Uprzednie rozstrzygnięcie w sprawach o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego – II etap badania

Opracowanie własne

Spośród 25 spraw powiązanych o podwyższenie/obniżenie alimentów poddanych badaniu w II etapie, w 15 z nich (60%) brak było informacji o wcześniejszym wyroku ustalającym zobowiązanie alimentacyjne, w 5 sprawach (20%) alimenty były uprzednio ustalone w wyroku rozwodowym małżonków, a w 5 sprawach (20%) w wyroku zasądzającym alimenty brak powiązania ze sprawą rozwodową rodziców. Ponieważ badanie dotyczyło spraw właściwości rzeczowej sądu rejonowego, należy odnotować, że znaczna część spraw o ustalenie obowiązku alimentacyjnego, (80%) jako pierwsze rozstrzygnięcie w sprawie obciążała sądy rejonowe. Jest to ważna wskazówka przy ewentualnym kierowaniu stron do mediacji.

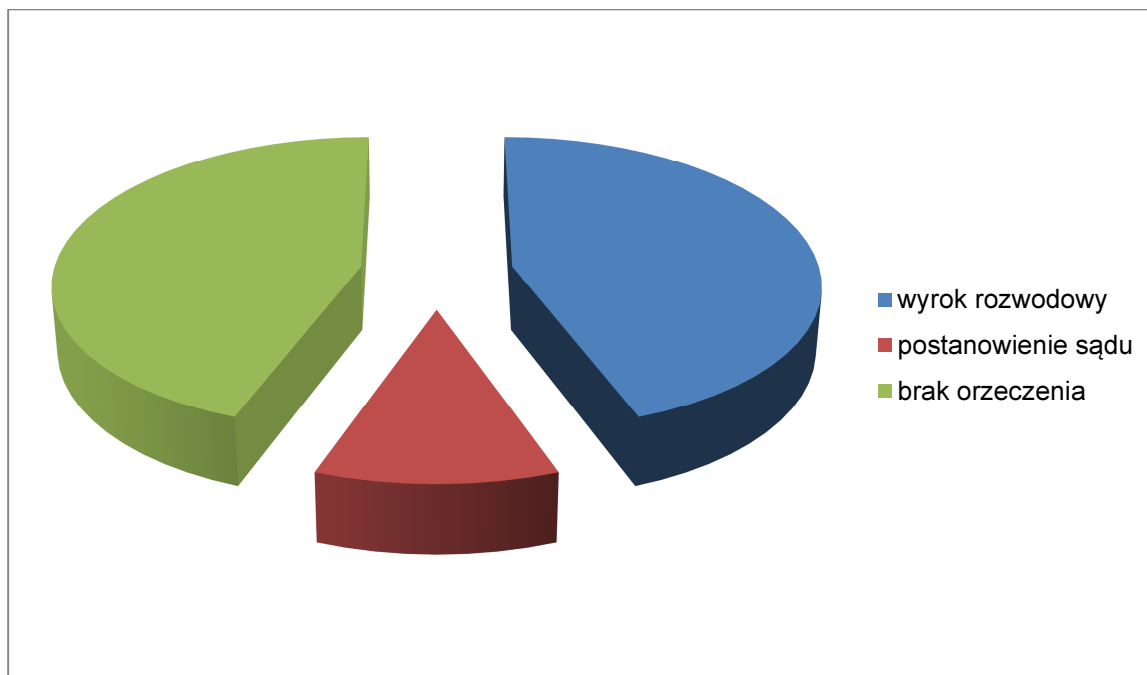
Wykres 82: Inicjatywa wniosku w sprawie ustalenia miejsca pobytu małoletniego dziecka – II etap badania

Opracowanie własne

W 9 sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka w poddanych badaniu w sądach rejonowych w II etapie, inicjatorem wniesienia wniosku w 5 z nich (55,6%) byli ojcowie, a w 4 sprawach (44,4%) matki. Rozkład jest równomierny, zatem jest obojętny dla badania. Należy jednak wskazać, wbrew powszechnej opinii, że to nie zawsze ojcowie są stroną gorzej traktowaną przez sąd, jeśli chodzi o możliwość kontaktu z małoletnim dzieckiem. Badania pokazały, że nawet przy orzeczonych kontaktach ojcowie nie zawsze wywiązywali się z nich w sposób ustalony i matki występowały do sądu o zagrożenie ich ukaraniem. Warto, zatem, by kwestie kontaktów rodzica z małoletnim dzieckiem przy pierwszym ich ustalaniu były regulowane w oparciu o wcześniejsze porozumienie obojga rodziców, jeśli to konieczne – wypracowane w obecności mediatora, co zapobiegnie ewentualnym nowym konfliktom stron w przyszłości.

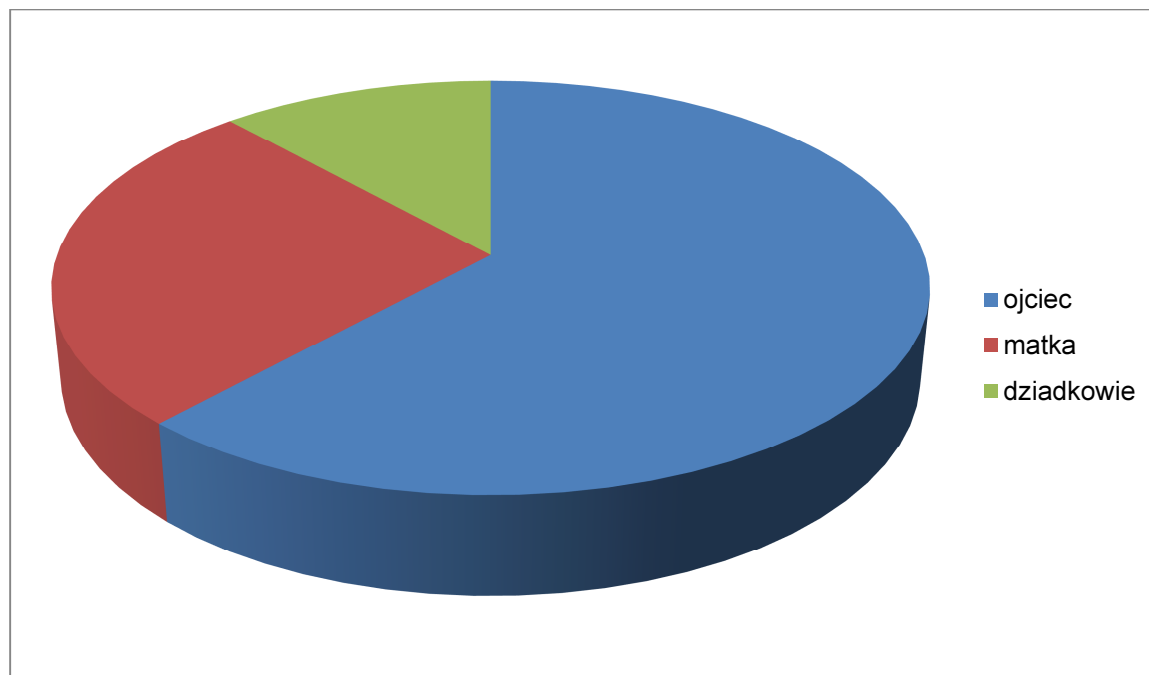
Wykres 83: Wcześniejsze uregulowanie miejsca pobytu małoletniego dziecka – II etap badania

Opracowanie własne

Wcześniejsze ustalenie miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka miało miejsce: w wyroku rozwodowym małżonków w 4 sprawach (44,4%) poddanych badaniu, w postanowieniu sądu ustalającym miejsce stałego pobytu małoletniego w 1 sprawie (11,2%), a po raz pierwszy strony wystąpiły do sądu z takim wnioskiem w 4 sprawach (44,4%).

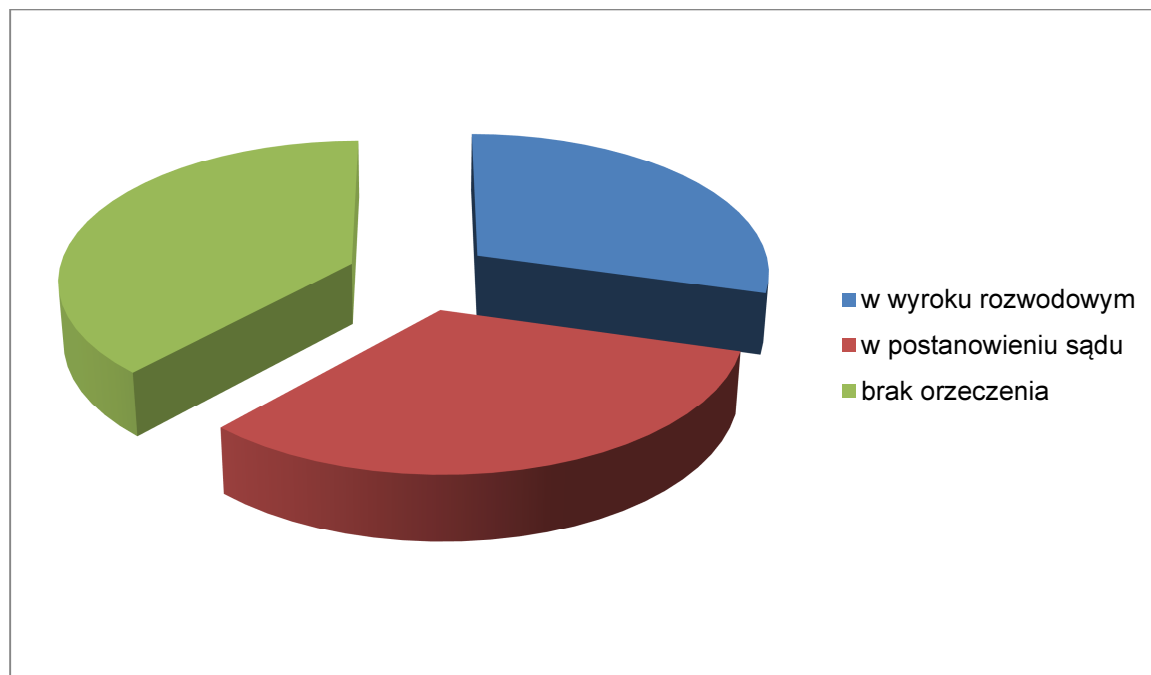
Wykres 84: Inicjatywa wniosku w sprawie o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem – II etap badania

Opracowanie własne

Inicjatywa złożenia wniosku w poddanych badaniu II etapu 34 sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem leżała: w 21 sprawach (61,8%) po stronie ojca, w 9 sprawach (26,5%) po stronie matki oraz w 4 sprawach (11,7%) po stronie dziadków małoletniego. Jak pokazały badania, w sprawach, w których wcześniej nie orzeczono o sposobie kontaktów z małoletnim dzieckiem w wyroku rozwodowym, to ojcowie znacznie częściej byli inicjatorami wystąpienia na drogę sądową. Niepokojącym zjawiskiem jest ponad 10% odsetek spraw, w których dziadkowie dostrzegają potrzebę sądowego uregulowania sposobu kontaktów z małoletnim wnukiem. Może to świadczyć o zanikaniu wielopokoleniowych więzi rodzinnych i być sygnałem do konieczności zastanowienia się nad tym zjawiskiem.

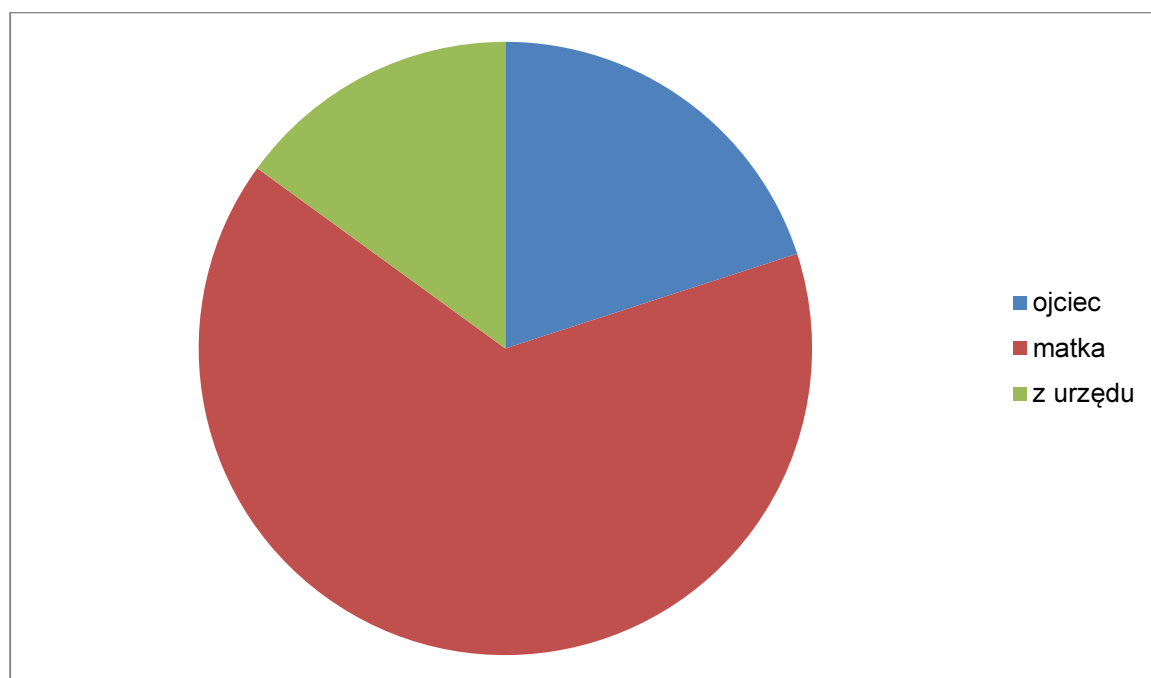
Wykres 85: Wcześniejsze uregulowanie kontaktów z małoletnim dzieckiem – II etap badania

Opracowanie własne

W poddanych badaniu II etapu sprawach o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem, wcześniejsze ustalenie sposobu kontaktów w wyroku rozwodowym rodziców małoletniego miało miejsce w 10 sprawach (29,4%), w postanowieniu sądu o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem w 11 sprawach (32,4%), a brak prawnej regulacji kontaktów rodzica i/lub dziadków z małoletnim występował w 13 sprawach (38,2%).

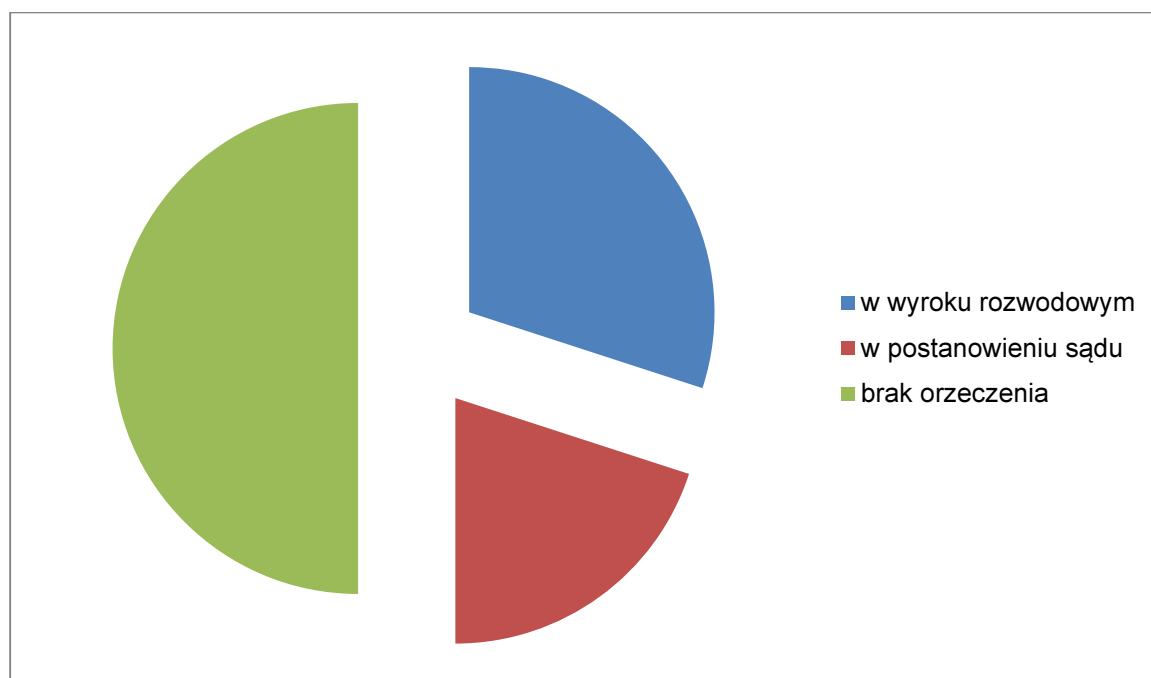
Wykres 86: Inicjatywa wniosku w sprawie o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej – II etap badania

Opracowanie własne

Inicjatywa wniosku w 20 sprawach o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron poddanych badaniu II etapu w sądach rejonowych należała: w 13 sprawach (65%) do matki, w 4 sprawach (20%) do ojca, a w 3 sprawach sprawa została podjęta z urzędu na wniosek kuratora. Jak pokazały badania, to w znacznej większości matki były inicjatorkami pozbawienia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej ojca dziecka. Niekiedy, jak wynikało to z kontekstu sytuacyjnego sprawy, ich działanie nie miało j na uwadze jedynie dobro dziecka, a było swego rodzaju narzędziem perswazyjnym w celu uzyskania określonego zachowania ojca dziecka.

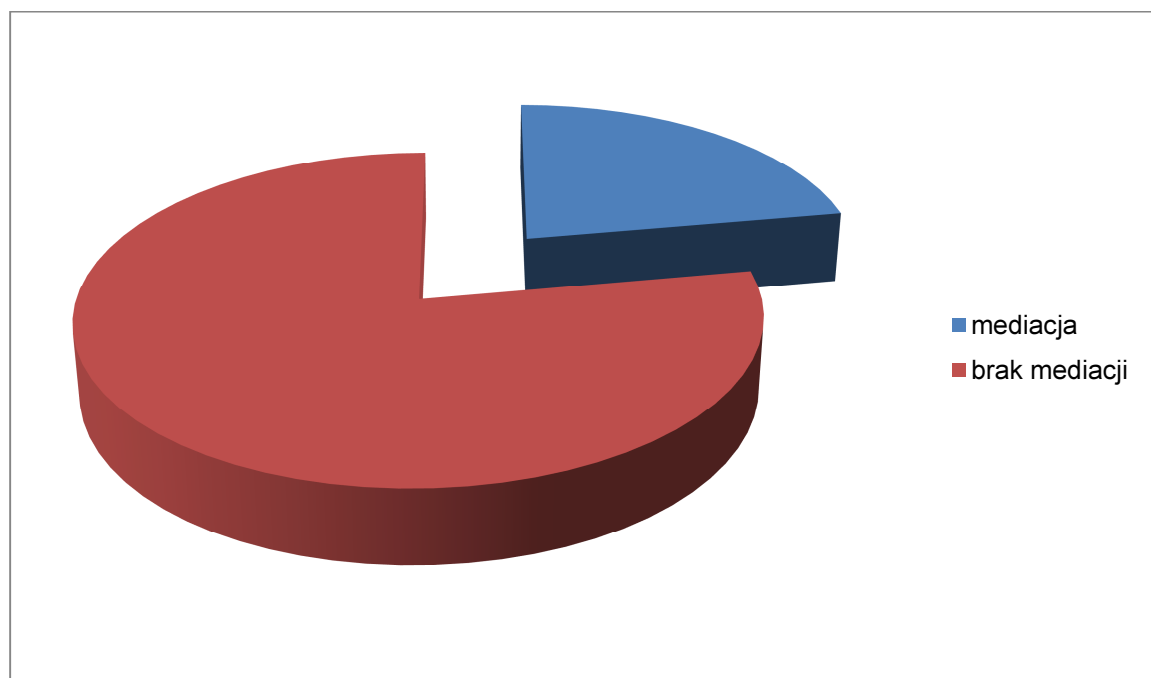
Wykres 87: Wcześniejsze uregulowanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem – II etap badania

Opracowanie własne

Spośród 20 poddanych badaniu w II etapie spraw o pozbawienie/ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem wcześniejsze ustalenia w przedmiocie władzy rodzicielskiej były poczynione w 10 sprawach, z tego w 6 sprawach (30%) miało to miejsce w wyroku rozwodowym, a w 4 sprawach (20%) w postanowieniu sądu. W przypadku 10 spraw (50%) brak było uprzedniej regulacji prawnej w tym przedmiocie.

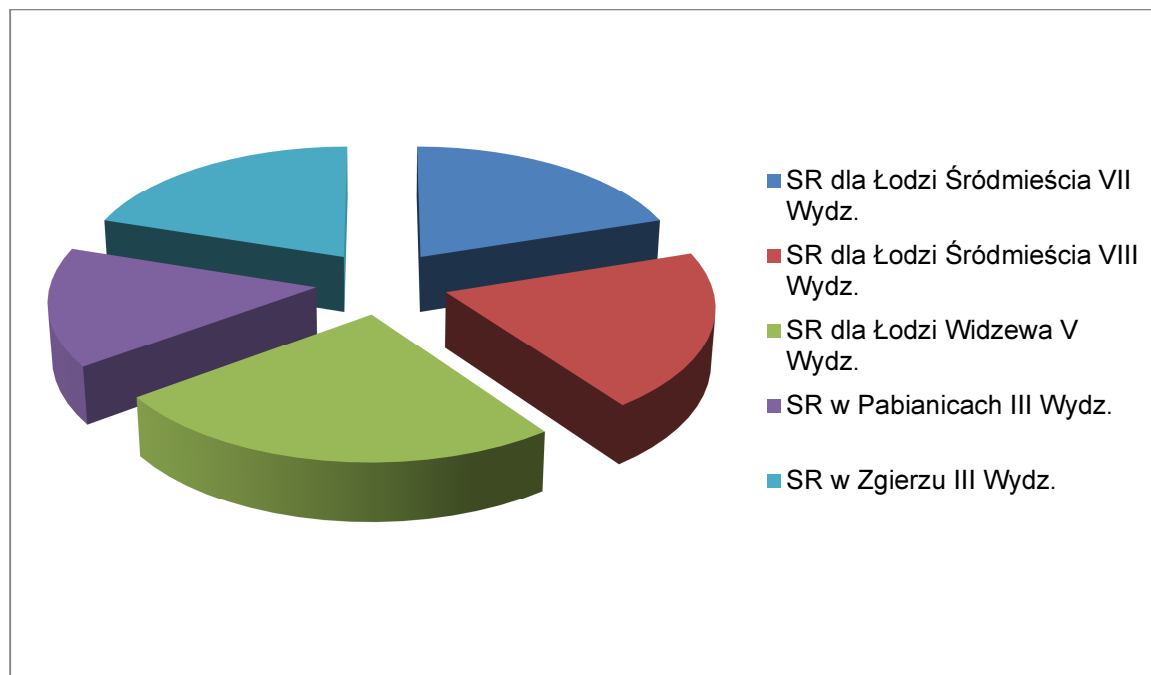
Wykres 88: Mediacja w sprawach objętych badaniem – II etap badania

Opracowanie własne

Spośród spraw powiązanych objętych badaniem II etapu, w 70 z nich (77,8%) strony nie zostały skierowane do mediacji. Mediacja była prowadzona w 20 sprawach (22,2%), przy czym w 100% inicjatywa mediacji pochodziła ze strony sądu. Taki wynik można uzasadnić faktem, że badania powiązane w większości dotyczyły powiązań następnych spraw skierowanych do mediacji wybranych w I etapie badania. Oznacza to, że strony miały już za sobą pierwszą próbę rozwiązania ich konfliktu na drodze mediacji.

Wykres 89: Sprawy skierowane do mediacji w wydziałach sądów rejonowych – II etap badania

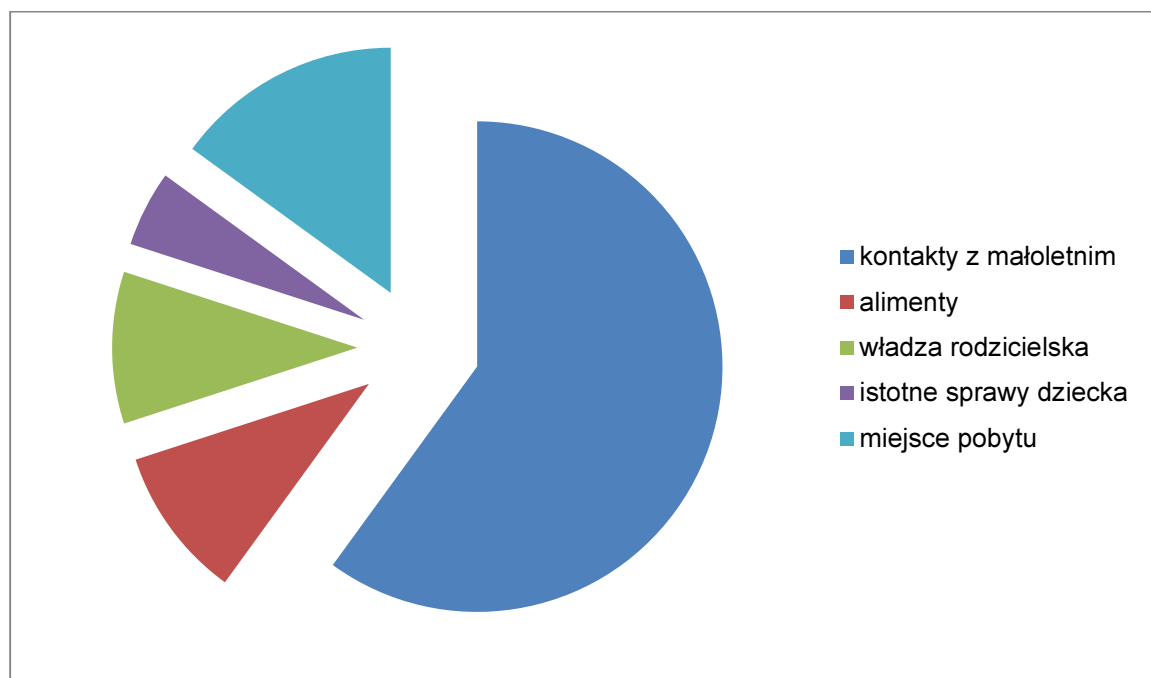

Opracowanie własne

Właściwość miejscowa 20 spraw skierowanych do mediacji poddanych badaniu II etapu przedstawiała się następująco:

- Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi VII Wydział – 4 sprawy,
- Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi VIII Wydział – 4 sprawy,
- Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi V Wydział – 5 spraw,
- Sąd Rejonowy w Pabianicach III Wydział – 3 sprawy,
- Sąd Rejonowy w Zgierzu III Wydział – 4 sprawy.

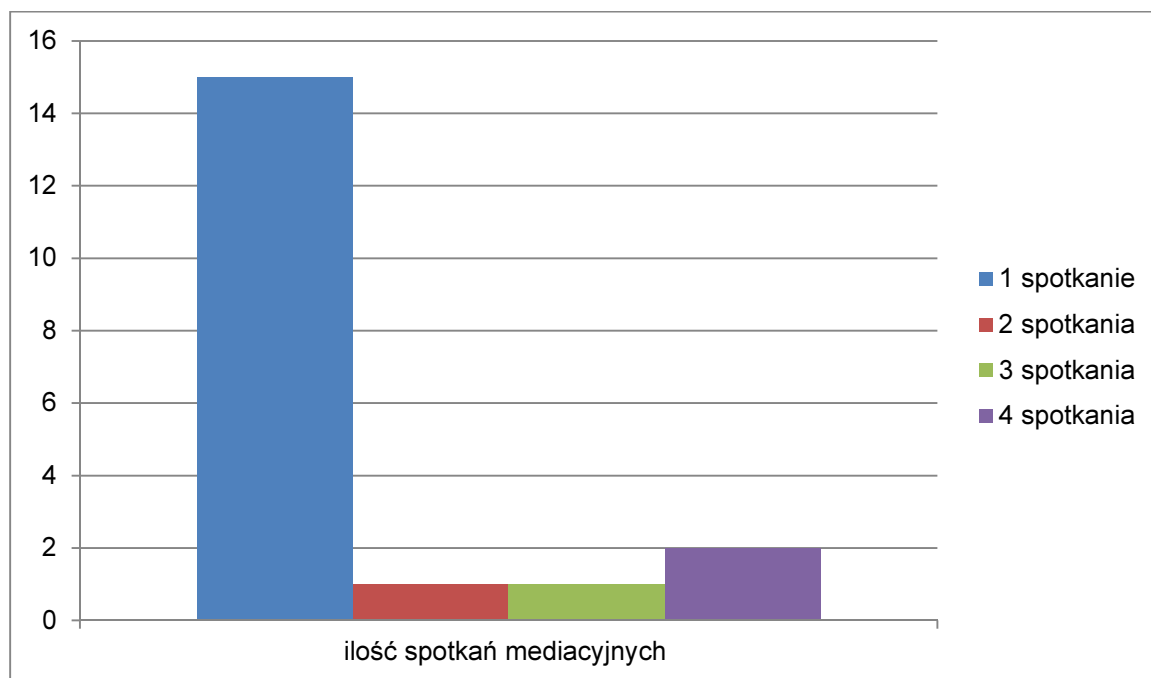
Wykres 90: Przedmiot sprawy skierowanej do mediacji – II etap

Opracowanie własne

Przedmiot postępowania w sprawach skierowanych do mediacji poddanych badaniu II etapu dotyczył: sposobu ustalenia/zmiany kontaktów z małoletnim dzieckiem (jednego z rodziców lub dziadków) – 12 spraw (60%), miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka – 3 sprawy (15%), ustalenia obowiązku alimentacyjnego lub pozbawienia/ograniczenia władzy rodzicielskiej – po 2 sprawy (po 10%) oraz istotnych spraw dziecka – 1 sprawa (5%). Potwierdza to wcześniejsze wyniki badania, że sprawy o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem, ustalenie stałego miejsca pobytu małoletniego dziecka oraz ustalenie obowiązku alimentacyjnego są sprawami najczęściej kierowanymi do mediacji na obu etapach badań.

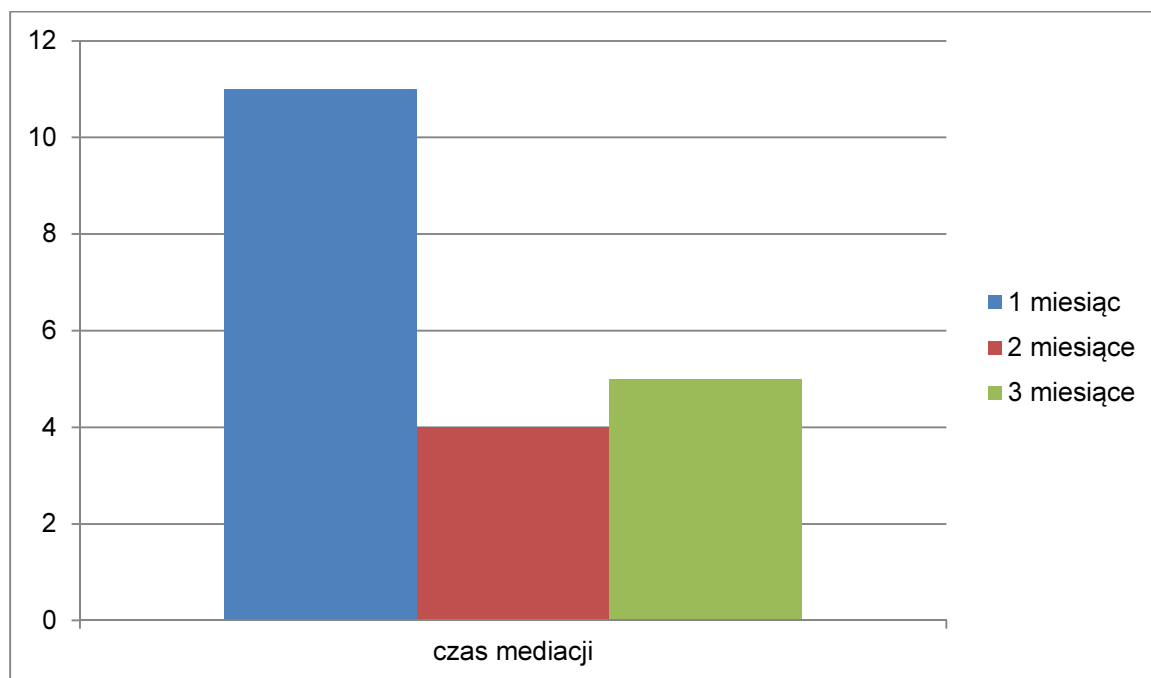
Wykres 91: Liczba odbytych spotkań mediacyjnych – II etap badania

Opracowanie własne

W 20 sprawach II etapu badania skierowanych do mediacji, w zdecydowanej większości – 15 spraw (78,9%), mediacja obejmowała tylko jedno spotkanie mediacyjne, w 2 sprawach (10,5%) mediatorzy odnotowali w protokołach z mediacji odbycie 4 spotkań ze stronami, w 1 sprawie (5,3%) miały miejsce 3 i również w 1 sprawie (5,3%) – 2 spotkania mediacyjne. W 1 sprawie strony odstąpiły od udziału w mediacji. Wynik badania jest ponownym potwierdzeniem praktyki większości mediatorów kończenia mediacji na jednym spotkaniu mediacyjnym.

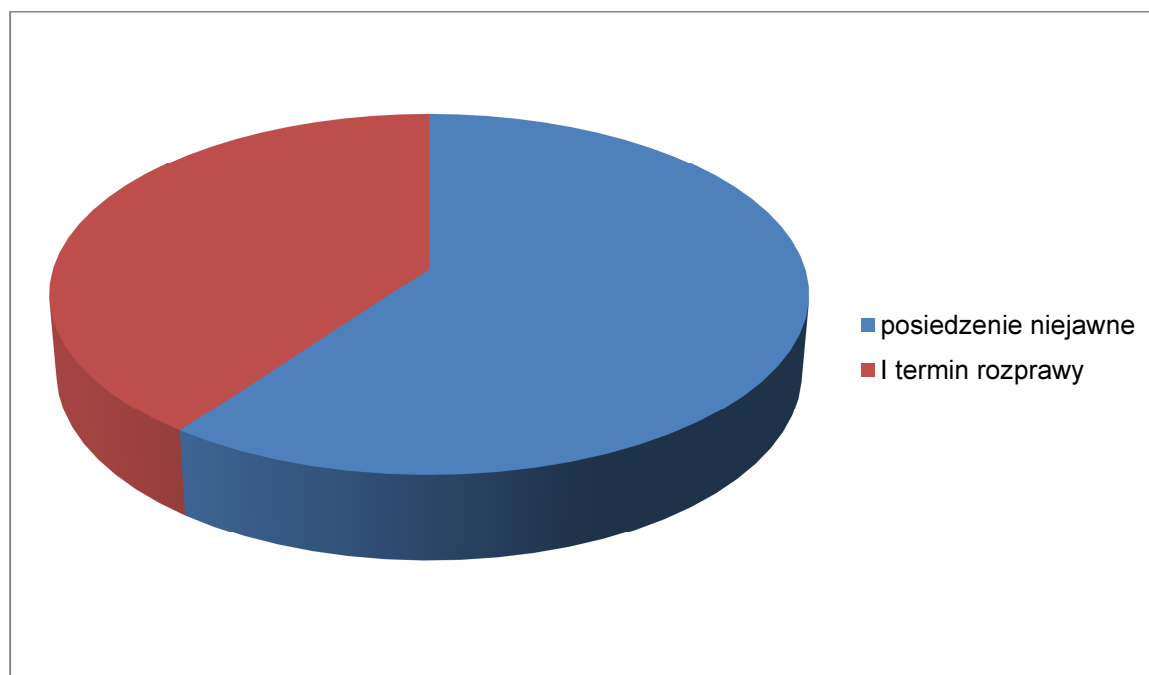
Wykres 92: Czas, na jaki sąd skierował sprawy do mediacji – II etap badania

Opracowanie własne

W większości spraw skierowanych do mediacji uwzględnionych w II etapie badania sąd zakreślał czas jej trwania na czas jednego miesiąca – 10 spraw (50%), w 4 sprawach (20%) okres ten wynosił dwa miesiące, a w 5 sprawach (25%) trzy miesiące. W 1 sprawie (5%) do mediacji nie doszło (strony odmówiły w niej udziału).

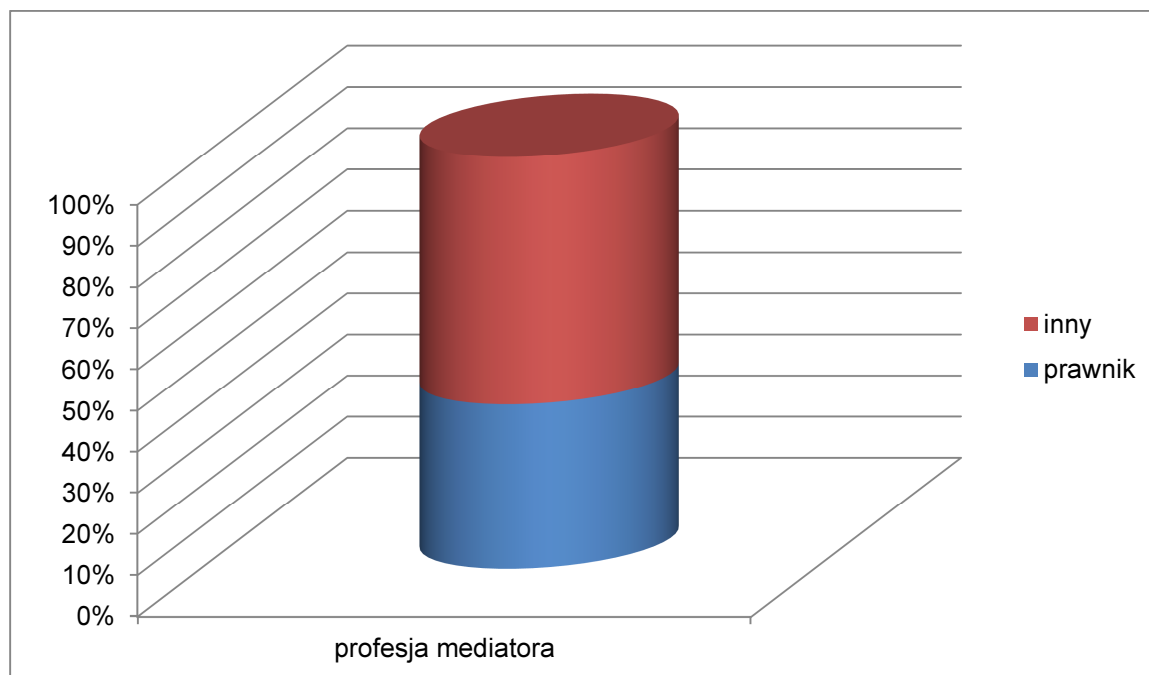
Wykres 93: Etap skierowania sprawy do mediacji – II etap badania

Opracowanie własne

W 12 sprawach (60%) skierowanie do mediacji miało miejsce na posiedzeniu niejawnym, na I terminie rozprawy sąd skierował strony do mediacji w 8 sprawach (40%).

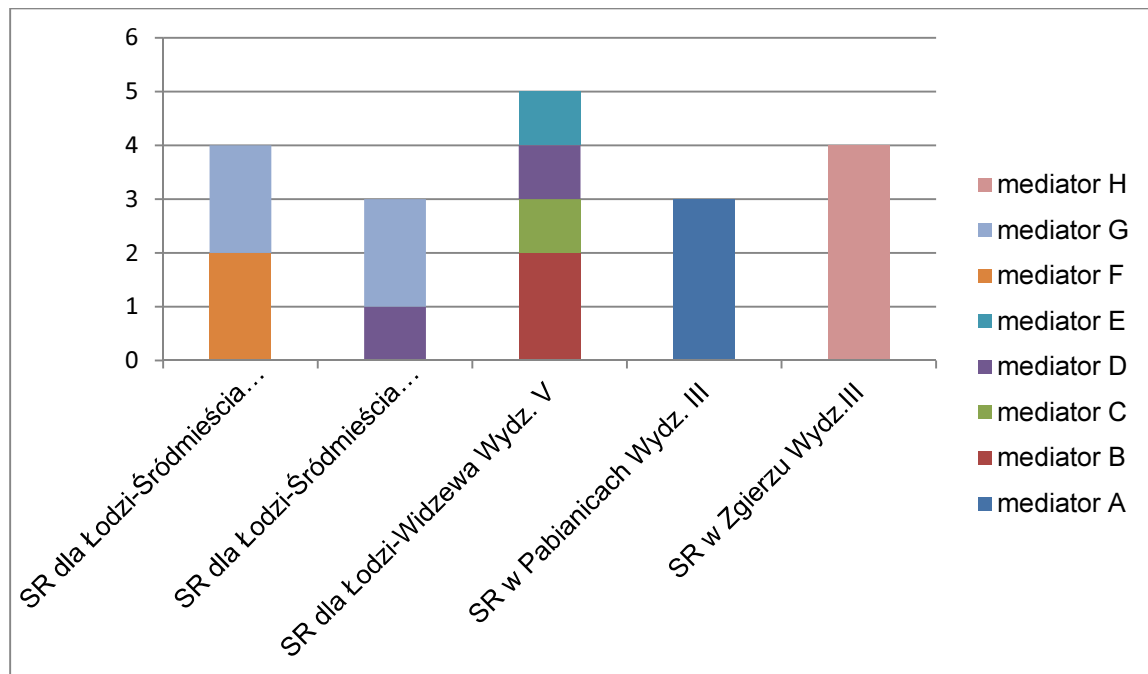
Wykres 94: Profesja mediatora – II etap badania

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji sprawach poddanych badaniu w II etapie, sąd w 8 przypadkach (40%) wyznaczył na mediatora profesjonalnego prawnika (adwokata, radcę prawnego), a w 12 sprawach (60%) osobę niebędącą prawnikiem.

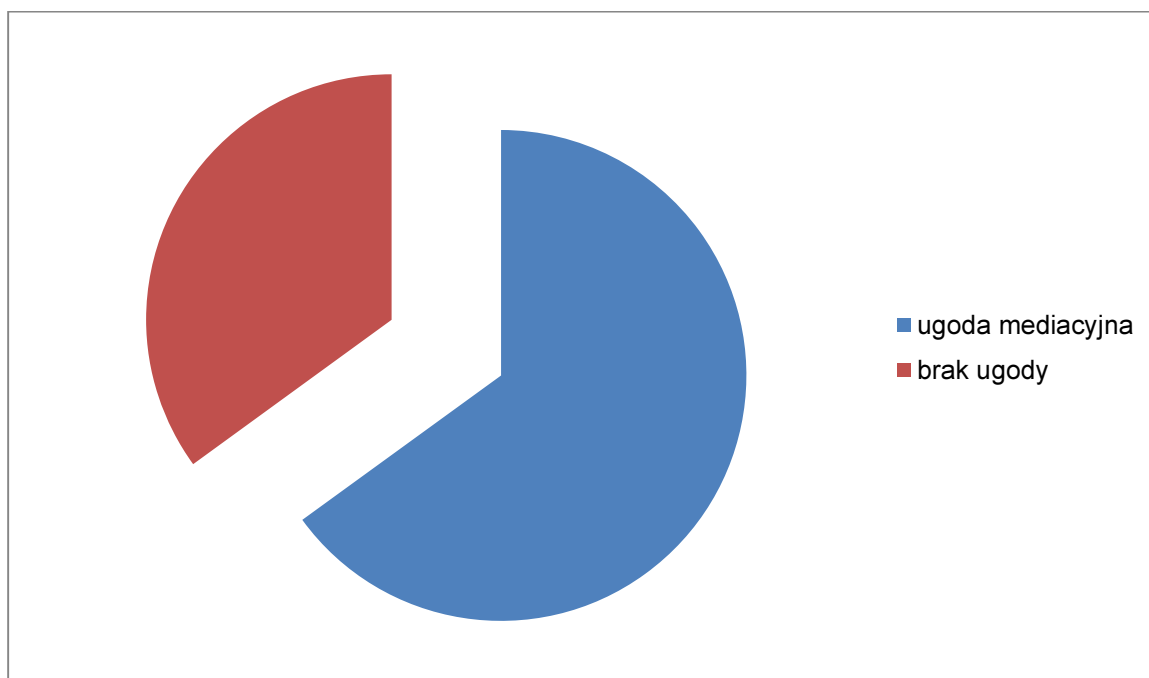
Wykres 95: Preferencja sądu w wyborze mediatorów – II etap badania

Opracowanie własne

Badanie II etapu spraw skierowanych do mediacji potwierdziło preferencje sądów w wyborze mediatora. Także na tym etapie badania Sąd Rejonowy w Pabianicach Wydział III (3 sprawy) oraz Sąd Rejonowy w Zgierzu Wydział III (4 sprawy) w 100% skierowały sprawy do tych samych mediatorów (odnotowanych w I etapie badania). Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VII skierował 4 sprawy do dwóch mediatorów (po 2 sprawy dla każdego) – prawnika i nie prawnika. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi VIII Wydział podobnie skierował 4 sprawy do 2 mediatorów – 1 sprawę do mediatora będącego prawnikiem (radca prawny), 1 sprawę do mediatora wykonującego inny zawód. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi V Wydział 5 spraw (100%) skierował do mediatorów prawników (radców prawnych), 2 sprawy do jednego i po 1 sprawie do pozostałych.

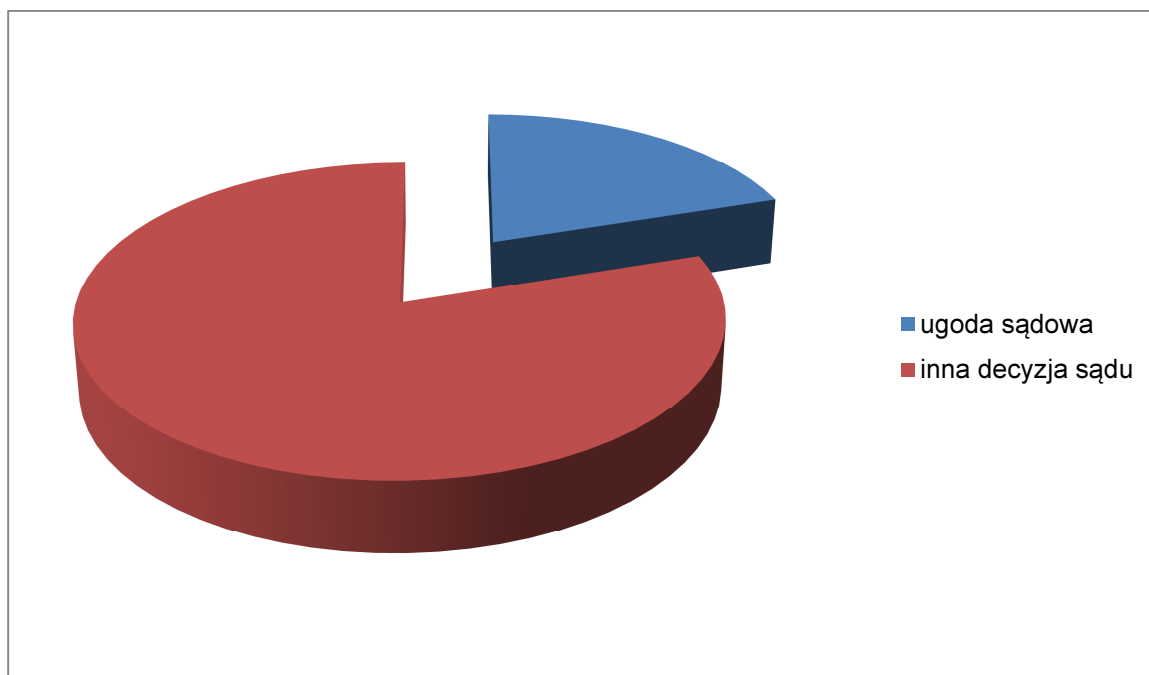
Wykres 96: Uгода mediacyjna – II etap badania

Opracowanie własne

W skierowanych do mediacji 20 sprawach strony zawarły ugodę przed mediatorem w 13 z nich (65%), w 7 sprawach (35%) ugody nie zawarto lub mediacja nie odbyła się (strony/strona odmówiły w niej udziału).

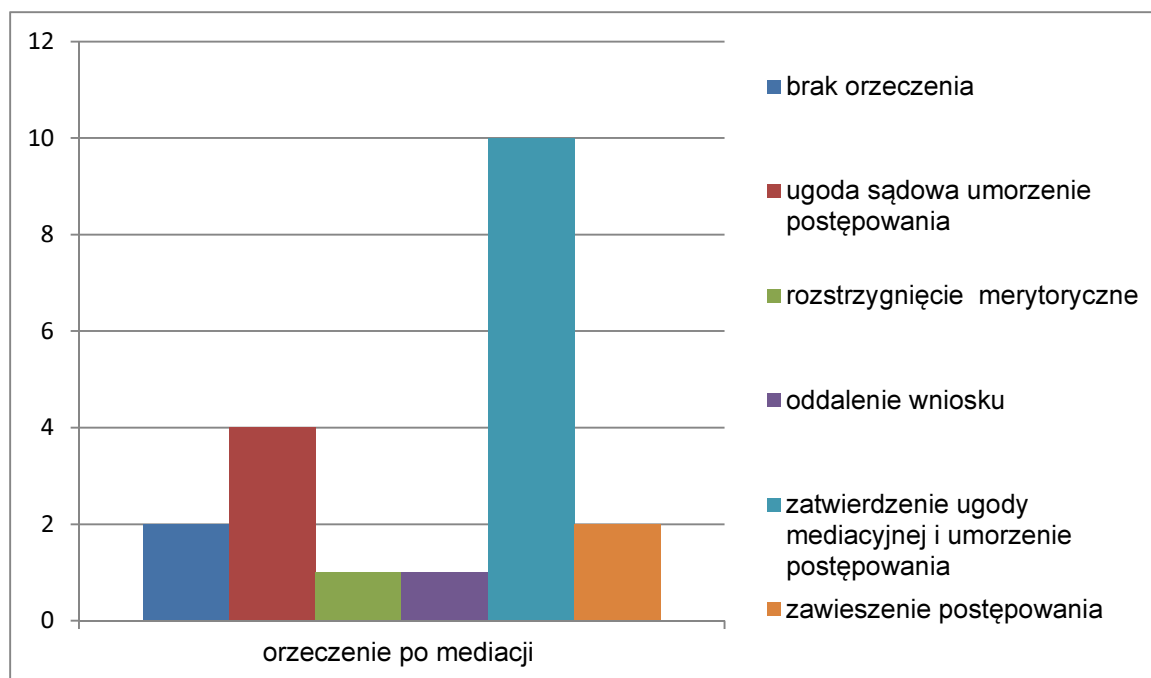
Wykres 97: Uгода sądowa po mediacji – II etap badania

Opracowanie własne

W 20 sprawach II etapu badania, w których skierowano sprawę do mediacji, po wzięciu w niej udziału strony zawarły ugodę przed sądem w 4 przypadkach (20% spraw), zaś w 16 sprawach (80%) sąd podjął inną decyzję w sprawie.

Wykres 98: Orzeczenie końcowe w sprawach skierowanych do mediacji – II etap badania

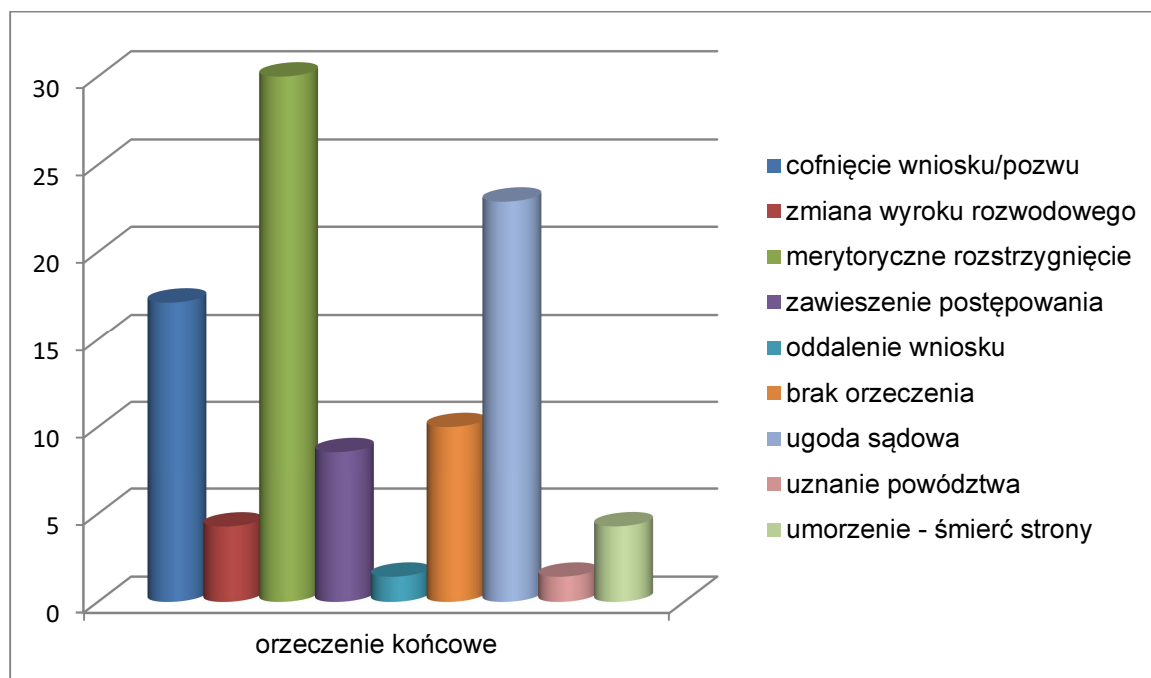

Opracowanie własne

Orzeczenie końcowe w sprawach skierowanych do mediacji poddanych badaniu etapu II przedstawiało się następująco:

- brak orzeczenia – 2 sprawy,
- ugoda sądowa i umorzenie postępowania – 4 sprawy,
- rozstrzygnięcie merytoryczne – 1 sprawa,
- oddalenie wniosku – 1 sprawa,
- zatwierdzenie ugody mediacyjnej i umorzenie postępowania – 10 spraw,
- zawieszenie postępowania – 2 sprawy.

Wykres 99: Orzeczenie końcowe w pozostałych sprawach – II etap badania

Opracowanie własne

Orzeczenie końcowe w 70 sprawach, które nie zostały skierowane do mediacji poddanych badaniu II etapu przedstawiało się następująco:

- cofnięcie wniosku/pozwu i umorzenie postępowania – 12 spraw (17,1%)
- zmiana wyroku rozwodowego – 3 sprawy (4,3%),
- inny wyrok/postanowienie merytoryczne – 21 spraw (30%),
- zawieszenie postępowania – 6 spraw (8,6%),
- oddalenie wniosku – 1 sprawa (1,4%),
- ugoda sądowa i umorzenie postępowania – 16 spraw (22,9%),
- uznanie powództwa – 1 sprawa (statystyczne 1,4%)
- brak orzeczenia – 7 spraw (10%),
- śmierć strony – 3 sprawy (4,3%).

4. Wyniki badań – charakterystyka powiązań w sprawach rodzinnych

Istotnym elementem badań jest wykazanie powiązań spraw skierowanych do mediacji wybranych do badania I etapu z innymi sprawami rodzinnymi zawisłymi pomiędzy tymi samymi stronami postępowania. Powiązania te zostały ustalone w znacznej części w oparciu o system informatyczny sądów przy wykorzystaniu danych osobowych stron, a w części wynikały z akt sądowych spraw poddanych badaniu I etapu. Akta spraw I etapu badania zawierały wielokrotnie kilka załączonych spraw (zazwyczaj oznaczonych symbolem Nsm). Powszechną praktyką jest, że w sprawach rodzinnych nieprocesowych każda ze stron składa po kilka wniosków, z których każdy jest zarejestrowany w repertorium A pod odrębną sygnaturą, a następnie są połączone i rozpatrywane, jako jedna sprawa pod jedną sygnaturą. Tak też są odnotowywane w statystyce oraz w przypadku skierowania do mediacji – w repertorium MED.

Dla czytelnego zobrazowania, z jak dużą grupą spraw uprzednich i następnych występuje powiązanie spraw skierowanych do mediacji poddanych badaniu I etapu, dokonano zbiorczego ich zestawienia. Zestawienie to obejmuje wskazanie sprawy podstawowej (skierowanej do mediacji na) i spraw do niej załączonych (stanowiących jedno akta sądowe) – objęte I etapem badania oraz spraw powiązanych uprzednio (przed wniesieniem sprawy podstawowej) oraz następnie (po wniesieniu sprawy podstawowej i skierowaniu stron do mediacji). Do pokazania będących w powiązaniu spraw wykorzystano ich sygnatury oraz właściwość miejscową sądów, do których zostały wniesione. Przedstawienie sygnatur spraw pozwala dodatkowo prześledzić, czy jest to sprawa sporna (sygnatura Rc) czy niesporna (sygnatura Nsm) i jak dużo, którego rodzaju spraw powiązanych generuje sprawa podstawowa. Usystematyzowanie uzyskanych wyników badania w formie tabeli pozwala na pełny wgląd w problem badawczy.

Wykres 100: Zestawienie powiązania spraw

Lp.	Sąd/Wydział	Sygnatura sprawy podstawowej	Sygnatura sprawy załączonej	Sygnatura sprawy powiązanej uprzednio	Sygnatura sprawy powiązanej następczo
1.	SO w Łodzi Wydz. I	IC 536/14		VIII RC 275/13 III RC 150/12 III RC 117/11 III RC 181/98 SR Kutno Wydział Zamiejscowy w Łęczycy	
2.	SO w Łodzi Wydz. I	I C 356/14			III RC 47/16 III Nsm 335/15 SR Kutno
3.	SO w Łodzi Wydz. II	II C 305/14	I Nsm 1230/15 SR Pabianice		
4.	SO w Łodzi Wydz. II	II C 533/14	III Nsm 35/17 III RC 125/14 SR Pabianice		
5.	SO w Łodzi Wydz. II	II C 688/16		III RC 524/15 SR Zgierz	
6.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 427/14		XII C 1878/12 SO w Łodzi	
7.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 1471/15		VI Nsm 5/14 SR dla Łodzi- Widzewa	
8.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 343/16			VIII Nsm 322/16 V K 285/17 SR dla Łodzi- Śródmieścia
9.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 827/14	VIII Nsm 200/14 SR dla Łodzi- Śródmieścia	XII C 1197/12 SO w Łodzi VIII Rc 253/12 SR dla Łodzi- Śródmieścia	
10.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 714/14		XII C 2019/10 SO w Łodzi	

11.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 723/15		XII C 267/14 SO w Łodzi	
12.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 775/15			V Nsm 129/16 SR dla Łodzi- Widzewa
13.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 418/16		V Nsm 691/13 SR dla Łodzi- Widzewa	
14.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 603/16		XII C 2008/12 XII C 68/16 SO w Łodzi V Nsm 443/15 SR dla Łodzi- Widzewa	
15.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 252/16		XII C 1570/14 SO w Łodzi	V Nsm 294/16 SR dla Łodzi- Widzewa
16.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 562/15		XII C 1232/09 SO w Łodzi	
17.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 509/15		II C 269/11 SO w Łodzi	
18.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 188/14		III Nsm 103/10 SR Zgierz	
19.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 699/15	VI Nsm 705/15		
20.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 791/15		XII C 338/15 SO w Łodzi	
21.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 559/15		XII C 1353/10 SO w Łodzi	
22.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 568/15		XII C 494/14 SO w Łodzi	
23.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 531/15		XII C 756/13 SO w Łodzi	V Rc 16/16 SR dla Łodzi- Widzewa

24.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 122/15		XII C 636/14 SO w Łodzi	
25.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	IX Nsm 406/15 (IX Nsm 45/16)		IX RC 222/14 SR dla Łodzi- Śródmieścia	
26.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	VII Nsm 192/17 (IX Nsm 566/15)	IX Rc 605/14	IX Nsm 65/16 IX Nsm 716/16 IX Nsm 137/15 IX Nsm 524/14 SR dla Łodzi- Śródmieścia	VII Nsm 32/17 VII Nsm 822/17 VII Nsm 273/17 SR dla Łodzi- Śródmieścia
27.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	VII Nsm 239/17		XII C 978/14 SO w Łodzi VII Nsm 863/12 VII Rc 35/10 IX Nsm 661/16 SR dla Łodzi- Śródmieścia	
28.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	VII Nsm 430/17 (IX Nsm 382/16)		XII C 1440/14 SO w Łodzi IX Rc 186/16 SR dla Łodzi- Widzewa	
29.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	IX RC 513/14		XII C 1362/11 SO w Łodzi	
30.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VII	VII Nsm 322/17 (IX Nsm 341/16)		IC 474/11 SO w Łodzi	
31.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VIII	VIII Nsm 1216/12		VIII Nsm 1016/10 VIII Rc 201/12 VIII Nsm 300/12 VIII Nsm 808/12 SR dla Łodzi- Śródmieście XII C 1244/06 XII C 1667/12 SO w Łodzi	VIII Nsm 990/13 VIII Nsm 1242/13 VIII Nsm 241/13 SR dla Łodzi- Śródmieście
32.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 618/16			V Nsm 199/17 (VI Nsm 504/16) SR dla Łodzi- Widzewa

					XII C 160/17 SO w Łodzi
33.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 124/16		III Nsm 602/13 III Nsm 603/13 III Rc 283/15 III Rc 363/12 SR Pabianice	
34.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 602/15		III Nsm 528/12 Rc 430/12 II Ca 168/14 SR Pabianice	
35.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 205/14		II C 823/08 SO w Łodzi	
36.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 409/16	III Nsm 204/14	II C 1240/15 SO w Łodzi	
37.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 580/15		III Rc 37/15 SR Pabianice	
38.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 722/15		III Nsm 101/15 III Rc 37/15 III Nsm 580/15 SR Pabianice	III Nsm 338/16 III Nsm 107/17 SR Pabianice
39.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 129/16	III Nsm 448/16		III Nso 190/16 SR Pabianice
40.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 634/15		III Rc 314/15 SR Pabianice	III Nsm 12/16 SR Pabianice
41.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 281/16		III Nsm 144/14 SR Pabianice III Rc 115/14 SR Łask	III Rc 149/17 SR Pabianice
42.	SR Zgierz Wydz. III	III Rc 128/16	III Rc 767/15	II C 384/11 SO w Łodzi	
43.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 724/15	III Nsm 767/15	III Rc 465/15 SR Zgierz	
44.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 643/16	III Nsm 644/16	III Rc 363/15 SR Zgierz	
45.	SR Zgierz Wydz. III	III Rc 217/16		III Rc 299/07 SR Zgierz	
46.	SR Zgierz Wydz. III	III Rc 190/16		III Rc 137/12 SR Zgierz	

47.	SR Zgierz Wydz. III	III Rc 77/16		III Rc 612/02 SR Zgierz	
48.	SR Zgierz Wydz. III	III RC 53/16		II C 1163/13 SO w Łodzi	III Nsm 74/16 III Nsm 73/16 SR Zgierz
49.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 8/16		III Nsm 15/15 SR Zgierz	
50.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 601/15	III Nsm 760/15 III Nsm 602/15		
51.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 763/15		III Nsm 441/13 SR Wieluń	
52.	SR Zgierz Wydz. III	III RC 2/16		III RC 11/15 III Nsm 8/16 SR Zgierz II C 1083/10 SO w Łodzi	
53.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 277/16		XIIC 682/14 SO w Łodzi XI Rc 141/13 SR Zgierz	
54.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 73/16		II C 1163/13 SO w Łodzi	III Nsm 74/16 SR Zgierz
55.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 74/16		II C 1163/13 SO w Łodzi	
56.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 687/15		XII C 327/14 SO w Łodzi	
57.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Rc 246/15		XII C 1749/09 SO w Łodzi V Nsm 243/13 SR dla Łodzi- Widzewa	
58.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 1240/13			XII C 1625/14 SO w Łodzi
59.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 1000/13			XII C 799/17 SO w Łodzi
60.	SO w Łodzi Wydz. I	I C 387/16		I C 601/15 SO w Łodzi	
61.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 267/16		III Nsm 411/10 SR Zgierz	III Nsm 388/14 SR Zgierz

62.	SR Zgierz Wydz. III	III Rc 279/15		III Rc 44/06 SR Zgierz	
63.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 501/16		II C 1085/13 SO w Łodzi	
64.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 232/16		III Nsm 637/16 III Nsm 504/16 SR Pabianice	
65.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 603/15	III Nsm 602/15	III Nsm 528/12 III Rc 430/12 SR Pabianice XII C 168/14 SO w Łodzi	
66.	SR Pabianice Wydz. III	III Nsm 190/17		III Rc 95/17 III Nsm 584/15 SR Pabianice	
67.	SR Pabianice Wydz. III	III Rc 283/15		III Rc 363/12 SR Pabianice	
68.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VIII	VIII Nsm 1279/14		XII C 1624/08 SO w Łodzi	VIII Nsm 841/15 VIII Nsm 750/15 SR dla Łodzi- Śródmieścia
69.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VIII	VIII Nsm 805/12		VIII Nsm 125/11 VIII Nsm 364/12 SR dla Łodzi- Śródmieścia	
70.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VIII	VIII Nsm 241/13		VIII Nsm 1016/10 VIII Rc 201/12 VIII Nsm 808/12 VIII Nsm 1216/12 SR dla Łodzi- Śródmieścia XII C 1244/06 SO w Łodzi	VIII Nsm 300/13 SR dla Łodzi- Śródmieścia
71.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 123/14		V Nsm 426/15 SR dla Łodzi- Widzewa	
73.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 910/15		XII C 1965/15 SO w Łodzi	V Nsm 110/17 SR dla Łodzi- Widzewa
74.	SR dla Łodzi- Widzewa	V Nsm 492/16	V Nsm 499/16	II C 1128/13 SO w Łodzi	V Nsm 790/16 V Nsm 789/16

	Wydz. V				SR dla Łodzi-Widzewa
75.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Nsm 346/16		XII C 1181/12 SO w Łodzi	
76.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Nsm 241/15			V Nsm 781/15 SR dla Łodzi-Widzewa
77.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Nsm 319/17		XII C 662/13 SO w Łodzi	
78.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Nsm 1344/17	V Nsm 1345/17	V Nsm 411/14 V Nsm 518/16 SR dla Łodzi-Widzewa	
79.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Rc 344/16		XII C 1418/14 SO w Łodzi	
80.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Nsm 670/14		III Nsm 305/12 SR Kraków VI Nsm 104/13 SR dla Łodzi-Widzewa	VI Nsm 56/15 SR dla Łodzi-Śródmieścia-
81.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	V Nsm 695/13		XII C 702/10 SO w Łodzi	V Nsm 1145/17 SR dla Łodzi-Widzewa
82.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Nsm 575/11		VI Rc 248/10 SR dla Łodzi-Widzewa	VI Nsm 562/14 SR dla Łodzi-Widzewa
83.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Nsm 990/14		VII Nsm 786/11 VI Nsm 176/14 SR dla Łodzi-Widzewa	V Nsm 528/16 SR dla Łodzi-Widzewa
84.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Nsm 123/14		VI Nsm 265/13 SR dla Łodzi-Widzewa	V Nsm 78/17 (VI Nsm 610/15) V Nsm 426/15 SR dla Łodzi-Widzewa
85.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Rc 453/14			VI Nsm 445/15 SR dla Łodzi-Widzewa
86.	SR dla Łodzi-Widzewa Wydz. V	VI Nsm 271/15	VI Nsm 450/15		VI Nsm 650/15 SR dla Łodzi-Widzewa

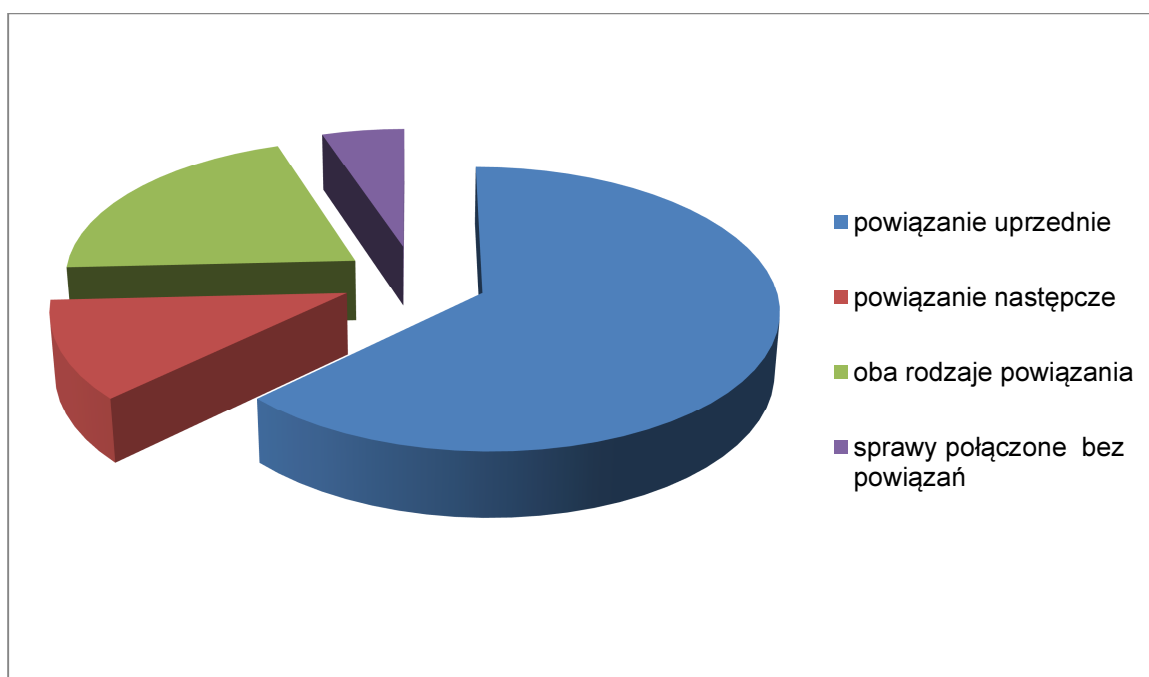
87.	SR Zgierz Wydz. III	III Nsm 172/15		III Rc 51/12 III Nsm 80/12 III Nsm 131/12 SR Zgierz	
88.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 555/15		V Nsm 411/14 SR dla Łodzi- Widzewa	V Nsm 518/16 V Nsm 1344/17 V Nsm 1345/17 SR dla Łodzi- Widzewa
89.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 435/10		V Rc 367/10 SR dla Łodzi- Widzewa	
90.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 380/14		II C 1302/10 SO w Łodzi	
91.	SO w Łodzi Wydz. XII	XII C 1311/14			VI Nsm 815/15 SR dla Łodzi- Widzewa
92.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 118/15		XII C 781/11 SO w Łodzi	
93.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 747/14		VI Nsm 606/14 SR dla Łodzi- Widzewa	
94.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 253/15		V Rc 98/13 VI Rc 464/14 SR dla Łodzi- Widzewa	
95.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	VI Nsm 965/16 (V Nsm 430/17)		VI Nsm 477/14 SR dla Łodzi- Widzewa	
96.	SR dla Łodzi- Widzewa Wydz. V	V Nsm 658/15		XII C 500/13 SO w Łodzi	
97.	SR dla Łodzi- Śródmieścia Wydz. VIII	VIII Nsm 1162/16	VIII Nsm 767/15		

Opracowanie własne

Przedstawiony wykres jednoznacznie wskazuje na występowanie zdecydowanie większej liczby spraw powiązanych uprzednio (przed wniesieniem sprawy podstawowej i skierowaniem stron do mediacji) niż spraw powiązanych następczo (wniesionych już po odbyciu przez strony mediacji i zakończeniu sprawy

podstawowej). Porównanie obu kolumn spraw powiązanych uprzednio i następnie potwierdza skuteczność mediacji jako metody polubownego rozwiązywania sporów w sprawach rodzinnych. Otwarte pozostaje pytanie, na jakim etapie konfliktu stron i w jakich kategoriach spraw powinny być one kierowane do mediacji, aby była ona jak najbardziej skuteczna? Odpowiedź na powyższe pytanie zawarta została w analizie wyników badań aktowych etapu I i II przedstawionych we wcześniejszych rozdziałach opracowania. Poniżej przedstawione zostaną w formie graficznej jedynie najbardziej istotne zmienne wynikające z tabeli powiązań spraw.

Wykres 101: Rodzaj powiązania spraw

Opracowanie własne

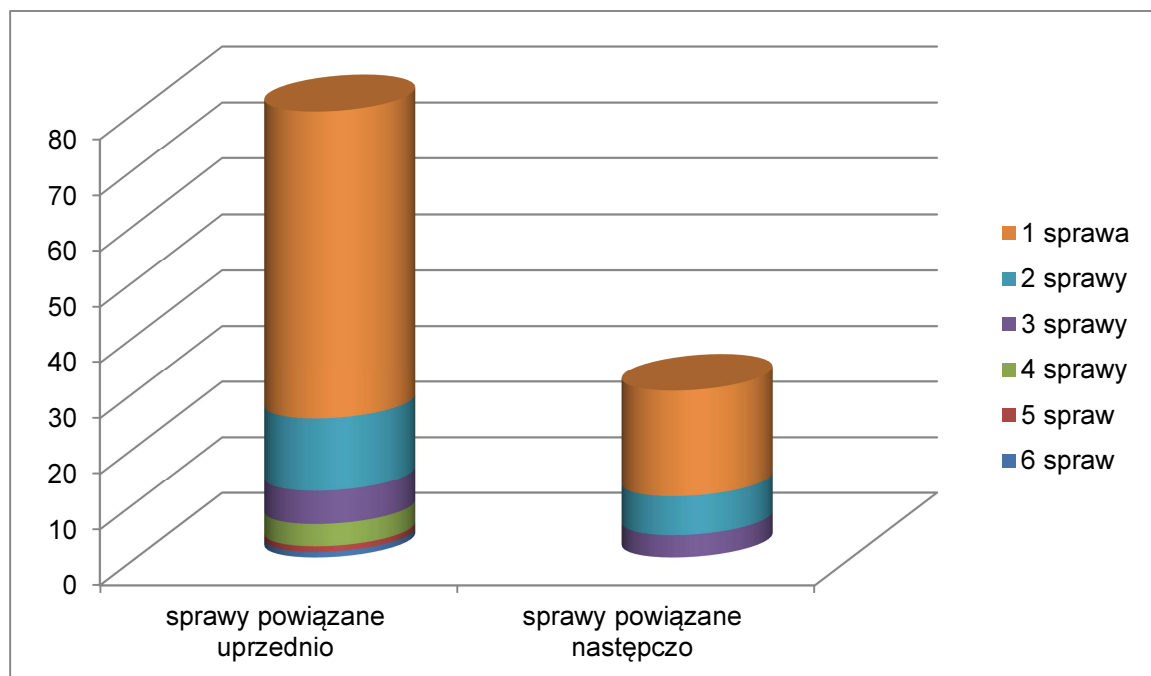
Spośród 97 spraw I etapu badania wybranych do badania spraw powiązanych w II etapie badania wyodrębniono:

- 5 spraw połączonych bez powiązań uprzednich i/lub następczych (5,2%),
- 61 spraw połączonych uprzednio – ze sprawą wniesioną wcześniej (62,9%),
- 11 spraw połączonych następnie – ze sprawą wniesioną później (11,3%),
- 20 spraw połączonych jednocześnie uprzednio i następnie (20,6%).

Uzyskany wynik pozwala na stwierdzenie, że bez jakichkolwiek powiązań pozostawało jedynie nieco ponad 5% spraw poddanych badaniu I etapu, w nieco ponad 10% spraw wystąpiło jedynie powiązanie następcze, w łącznie ponad 80%

spraw odnotowano powiązanie uprzednie z jednocześnie powiązaniami następczymi w 20% spraw.

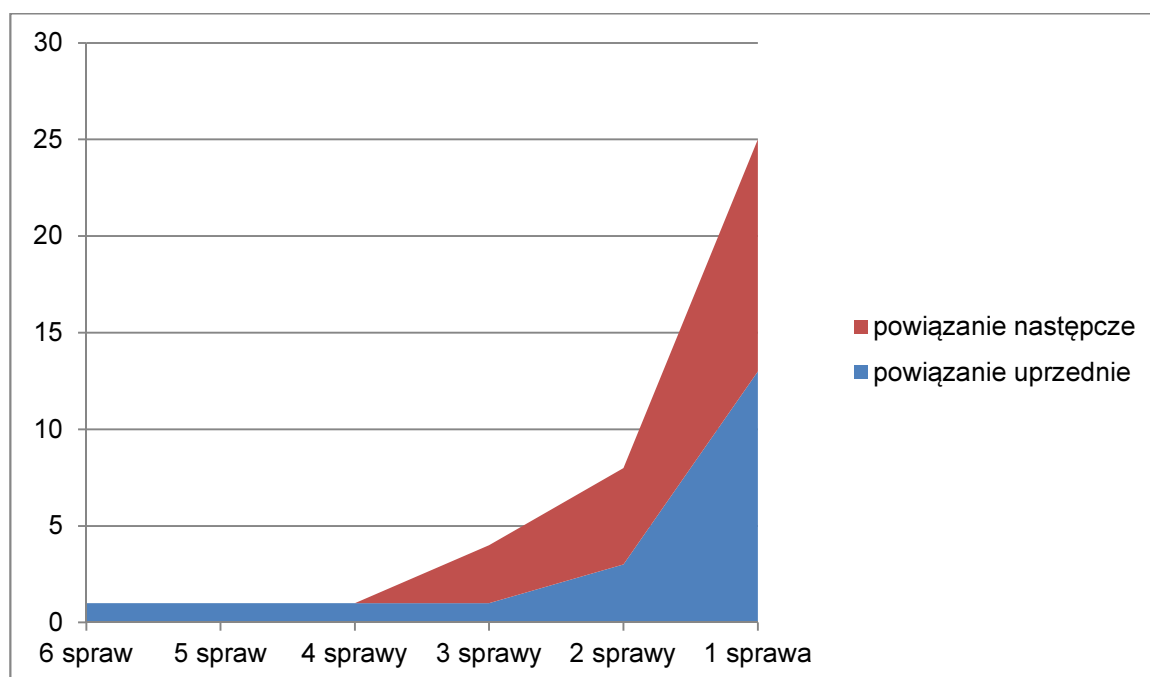
Wykres 102: Sprawy powiązane uprzednio lub następczo według liczby spraw

Opracowanie własne

Wybrane do II etapu badania sprawy skierowane do mediacji były powiązane uprzednio – następczo ze sprawami z etapu I badania. Powiązania uprzednie były zdecydowanie liczniejsze i wynosiły odpowiednio: z 6 innymi sprawami – powiązana 1 sprawa, z 5 innymi sprawami – powiązane 2 sprawy, z 4 innymi sprawami – powiązane 4 sprawy, z 3 innymi sprawami – powiązanych 6 spraw, z 2 innymi sprawami – powiązanych 13 spraw oraz z 1 inną sprawą – powiązanych 55 spraw. Powiązania następcze wynosiły odpowiednio: z 3 innymi sprawami – powiązane 4 sprawy, z 2 innymi sprawami – powiązanych 7 spraw oraz z 1 inną sprawą – powiązanych 19 spraw.

Wykres 103: Sprawy powiązane dwutorowo według liczby spraw

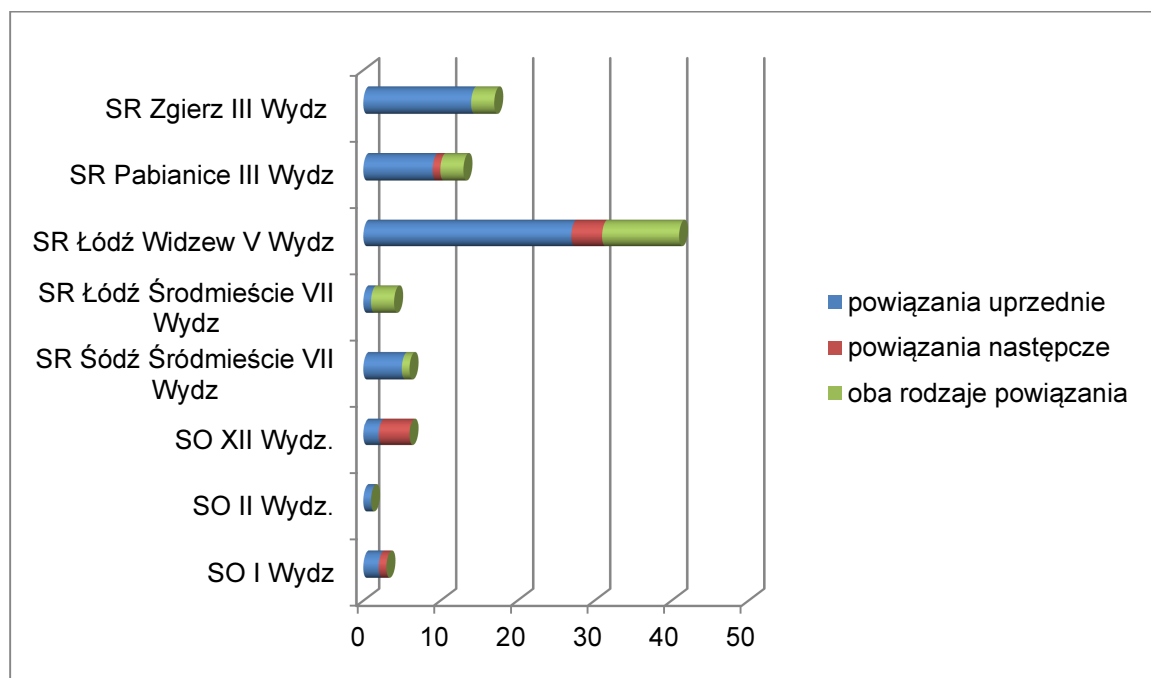

Opracowanie własne

W 20 sprawach I etapu badania wybranych do II etapu badań odnotowano jednocześnie powiązania poprzednie i powiązania następcze z innymi sprawami. Powiązania te w stosunku do liczby spraw powiązanych przedstawiały się następująco:

- powiązania poprzednie: z 6 sprawami innymi – 1 sprawa, z 5 sprawami innymi – 1 sprawa, z 4 sprawami innymi – 1 sprawa, z 3 sprawami innymi – 1 sprawa, z 2 sprawami innymi – 3 sprawy, z 1 sprawą inną – 13 spraw,
- powiązania następcze: z 3 sprawami innymi – 3 sprawy, z 2 sprawami innymi – 5 spraw, z 1 sprawą inną – 12 spraw.

Wykres 104: Liczba spraw powiązanych według wydziałów sądów

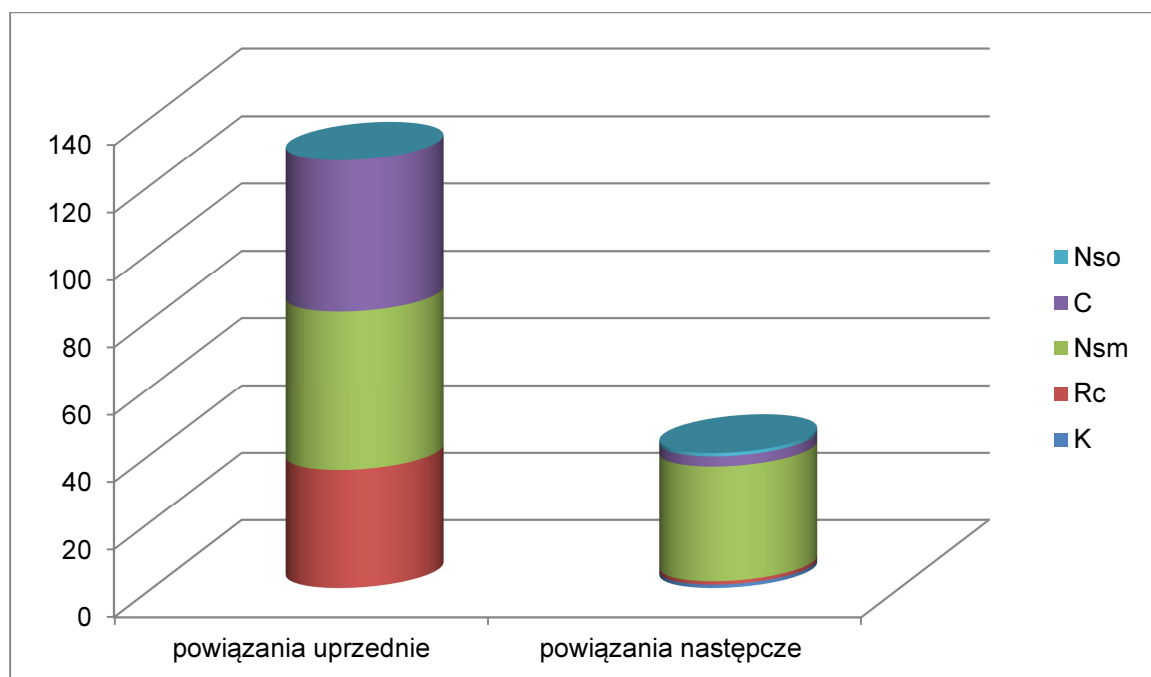

Opracowanie własne

Liczba spraw powiązanych w poszczególnych wydziałach sądów, w których przeprowadzono badania, wynosiła odpowiednio:

- Sąd Okręgowy w Łodzi Wydz. I – powiązane uprzednio – 2 sprawy, powiązane następczo – 1 sprawa,
- Sąd Okręgowy w Łodzi Wydz. II – powiązane uprzednio – 1 sprawa,
- Sąd Okręgowy w Łodzi Wydz. XII – powiązane uprzednio – 2 sprawy, powiązane następczo – 4 sprawy,
- Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi Wydz. VII – powiązane uprzednio – 1 sprawa, oba rodzaje powiązań – 1 sprawa,
- Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi Wydz. VIII – powiązane uprzednio – 1 sprawa, oba rodzaje powiązań – 3 sprawy,
- Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa Wydz. V – powiązane uprzednio – 27 spraw, powiązane następczo – 4 sprawy, oba rodzaje powiązań – 10 spraw,
- Sąd Rejonowy w Pabianicach Wydz. III – powiązane uprzednio – 9 spraw, powiązane następczo – 1 sprawa, oba rodzaje powiązań – 3 sprawy,
- Sąd Rejonowy w Zgierzu Wydz. III – powiązane uprzednio – 14 spraw, oba rodzaje powiązań – 3 sprawy.

Wykres 105: Charakterystyka spraw powiązanych według Repertorium A

Opracowanie własne

Sprawy powiązane w obydwu kategoriach (uprzednio i następco) najczęściej nosiły sygnatury akt oznaczone w Repertorium A symbolami Rc – alimenty, Nsm – niesporne (np. kontakty, inne sprawy dziecka, władza rodzicielska), C – rozwód lub separacja właściwość rodzajowa sąd okręgowy. Liczba spraw odnotowanych z poszczególnymi oznaczeniami przedstawiała się następująco:

- powiązania uprzednie: , Rc – 35 spraw, Nsm – 47 spraw, C – 45 spraw,
- powiązania następce: Nso – 1 sprawa, Rc – 1 sprawa, C – 3 sprawy, Nsm – 34 sprawy, K– 1 sprawa.

Podsumowanie – wnioski *de lege ferenda*

Tematem opracowania było określenie zakresu i uwarunkowań wykonalności ugód mediacyjnych w sprawach rodzinnych. Zakres badania obejmował sprawy o rozwód i separację objęte właściwością rzeczową sądu okręgowego oraz sprawy objęte właściwością rzeczową sądów rejonowych w postępowaniu procesowym: o ustalenie/zmianę obowiązku alimentacyjnego, o ustalenie/zaprzeczenie ojcostwa oraz w postępowaniu nieprocesowym wnioski w przedmiocie: władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem, ustalenia/zmiany stałego miejsca pobytu małoletniego dziecka, ustalenia/zmiany sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, ustalenie o istotnych sprawach w życiu dziecka.

Celem opracowania było zbadanie, czy i na ile udział stron w mediacji rodzinnej wpływa na poprawę ich umiejętności komunikacyjnych, a w konsekwencji zdolności do samodzielnego rozwiązywania konfliktów wynikających z ich relacji małżeńskich czy rodzicielskich? Jakiego typu uwarunkowania mają wpływ na skuteczność mediacji rodzinnych oraz czy i jakie zmienne można wyodrębnić i sklasyfikować dla oceny potencjalnych pozytywnych rokowań mediacji?

Z uwagi na założone ograniczenia w wielkości materiału badawczego badanie aktowe zostało przeprowadzone w wydziałach rodzinnych wybranych sądów rejonowych okręgu łódzkiego i objęły Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VII, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Wydział VIII, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi Wydział V, Sąd Rejonowy w Zgierzu Wydział III, Sąd Rejonowy w Pabianicach Wydział III, a także Sąd Okręgowy w Łodzi Wydziały I, II i XII w dwóch etapach. Podczas I etapu badania poddano łącznie 143 sprawy (wybrane spośród wskazanych w sekretariatach sądów 210 spraw zarejestrowanych w okresie badawczym w repertorium MED). Z tego 39 spraw (27,3%) było zawisłych w Sądzie Okręgowym w Łodzi, a 104 sprawy (72,7%) podlegały właściwości miejscowej sądów rejonowych okręgu łódzkiego. Podczas II etapu poddano badaniu łącznie 107 spraw wskazanych, jako powiązane, z tego 24 sprawy (22,4%) były zawisłe przed Sądem Okręgowym w Łodzi, a 83 sprawy (77,6%) podlegały właściwości miejscowej sądów rejonowych okręgu łódzkiego. Wynik ten pokazuje niewielkie różnice spraw podanych badaniu na I i II jego etapie w strukturze

właściwości rzeczowej sądów, ze wskazaniem przewagi w II etapie badań spraw w sądach rejonowych.

Przystępując do opracowania tematu postawiono następującą tezę badawczą:

Mediacja rodzinna zastosowana na odpowiednio wczesnym etapie konfliktu stron, jest najbardziej skuteczną metodą jego rozwiązywania i zapobiegania generowaniu przez strony nowych spraw sądowych o charakterze rodzinnym, bo konflikt rodzinny jest zazwyczaj konsekwencją braku umiejętności komunikacyjnych stron skutkującym kryzysem zaufania, a mediacja rodzinna poprzez stworzenie bezpiecznej przestrzeni do rozmowy skutecznie te braki niweluje. Dla zwiększenia skuteczności mediacji, uzyskania jej trwałego efektu oraz zapobieżeniu eskalacji żądań wskazanym jest, aby miała ona miejsce jeszcze przed wniesieniem przez strony sprawy rodzinnej do sądu.

Teza badawcza została uzupełniona o hipotezy badawcze:

6. Od etapu rozwoju konfliktu stron zależy potencjalna skuteczność mediacji – mediacja na wczesnym etapie konfliktu zwiększa prawdopodobieństwo zawarcia ugody mediacyjnej.
7. Konflikty rodzinne są efektem kryzysu wzajemnego zaufania stron, przez co wniesienie sprawy sądowej przez jedną z nich nakręca spiralę odwetu i w efekcie skutkuje generowaniem kilku spraw sądowych równocześnie.
8. Strony uczestniczące wcześniej w mediacji rodzinnej, w sytuacji konfliktu rzadziej ponownie występują na drogę sądową, a po wniesieniu sprawy sądowej podejmują kolejną próbę mediacji.
9. Względy charakterologiczne stron mają wpływ na liczbę generowanych spraw sądowych o charakterze rodzinnym.
10. Wystąpienie na drogę sądową w sprawie rodzinnej nie zawsze jest wywołane konfliktem stron, może być spowodowane zmianą niezależnych okoliczności faktycznych i chęcią stron ponownego prawnego uregulowania nowej sytuacji.

Dążąc do określenia uwarunkowań wykonalności ugód mediacyjnych w sprawach rodzinnych, prześledzono wiele zmiennych leżących po stronie stron, mediatorów i wymiaru sprawiedliwości. Wśród zmiennych po stronie uczestników mediacji poddano badaniu między innymi: wiek, staż małżeński, stan cywilny w dacie zawierania związku małżeńskiego, równoległą zawistość innych spraw sądowych

o charakterze rodzinnym, problemy w rodzinie. Po stronie mediatora zbadano między innymi jego profesję, liczbę odbytych spotkań mediacyjnych ze stronami, ugodę mediacyjną, protokół z mediacji. Po stronie wymiaru sprawiedliwości w kręgu badania znalazły się: inicjatywa mediacji, etap skierowania stron do mediacji, czas wyznaczony na przeprowadzenie mediacji, sposób zakończenia postępowania, udział pełnomocnika w mediacji.

Jak pokazały badania, w sytuacji konfliktu ważny był moment, w którym strony zostały skierowane do mediacji. Od niego zależało, czy wyraziły zgodę na mediację, czy faktycznie do niej przystąpiły, a w rezultacie czy były zdolne do wypracowania konstruktywnego porozumienia rozwiązującego całościowo ich konflikt. Ponad połowa sędziów (56,4%) w sprawach rozwodowych skierowała strony do mediacji na pierwszym terminie rozprawy przed przesłuchaniem świadków, zaś prawie ¼ spośród nich zrobiła to na pierwszym terminie rozprawy po informacyjnym wysłuchaniu stron i przesłuchaniu świadków. Na posiedzeniu niejawnym w sprawie o rozwód strony zostały skierowane do mediacji jedynie w 2 przypadkach. Swoje decyzje sędziowie uzasadniali chęcią poznania stron, wyrobienia sobie o nich zdania – zwłaszcza o ich zdolnościach intelektualnych i komunikacyjnych i w efekcie oceny szansy powodzenia mediacji. O ile można się z tym zgodzić, co do etapu pierwszego terminu rozprawy przed przesłuchaniem świadków, o tyle nieuzasadnione wydaje się czekanie ze skierowaniem stron do mediacji do etapu po przesłuchaniu świadków. Zeznania świadków mogą niejednokrotnie zaostrzyć konflikt stron i zmniejszyć szansę na udaną mediację, czy uzyskanie zgody stron na jej podjęcie.

Istotną zmienną mającą wpływ na powodzenie mediacji ze skierowania sądu była inicjatywa jej wszczęcia. Uwidoczniała ona, na ile strony myślały o pojednaniu i szukały sposobu naprawy swoich relacji, a na ile zdecydowały się na udział w mediacji pod presją sali sądowej. W Sądzie Okręgowym w Łodzi w 33,3% spraw inicjatywa mediacji była po stronie sądu, w 23,1% po stronie pełnomocników jednej lub obu stron, w 15,4% po stronie pozwanej, w 2,6% po stronie powodowej i w 25,6% zgodnie po obu stronach postępowania.

Warto podkreślić, że w sprawie rodzinnej profesjonalny pełnomocnik może mieć bardzo duży wpływ na swego mocodawcę, którym bardzo często kierują emocje. Wpływ ten nie zawsze kończy się wraz z prawomocnym zakończeniem postępowania

sądowego. W przypadku braku rozwiązania konfliktu stron może trwać dalej, generując nowe sprawy sądowe.

Poddany badaniu staż małżeński stron, jako zmienna w sprawach rozwodowych skierowanych do mediacji pozwolił na wniosek, że jawny konflikt małżeński skutkujący złożeniem pozwu rozwodowego może wystąpić na każdym etapie związku, a mając na uwadze, że przy długim stażu małżeńskim przez wiele lat konflikt pomiędzy małżonkami mógł mieć charakter ukryty, rokowania jego rozwiązania są potencjalnie gorsze.

Rozwiązanie konfliktu stron w drodze mediacji i wypracowanie trwałej ugody mediacyjnej nie zależy tylko od samych jej uczestników, ale przede wszystkim od osoby mediatora, jego profesjonalizmu i inteligencji emocjonalnej. Widać to zwłaszcza w sprawach rodzinnych. Podstawową rolą mediatora w mediacji rodzinnej jest opanowanie emocji stron i umiejętne nimi zarządzanie podczas całego procesu mediacyjnego. Badania pokazały, że jednym z ważnych kryteriów stosowanym przez sędziów przy wyborze mediatora jest wykonywany przez niego zawód: prawnik – nie prawnik. Wybór mediatora był podyktowany indywidualną preferencją sędziego, a często także praktyką stosowaną w danym wydziale sądu. Spośród określonej grupy zawodowej sędzia wybierał imiennie konkretnego mediatora, któremu zlecał prowadzenie mediacji w danej sprawie. Dokonując wyboru, sędziowie kierowali się zazwyczaj kryterium wcześniejszego doświadczenia z danym mediatorem, przy czym preferowali, jako mediatorów prawników, z uwagi na profesjonalne prowadzenie mediacji pod względem prawnym. Z perspektywy spraw dotyczących małoletnich dzieci bardziej odpowiednim mediatorem wydaje się być osoba niebędąca profesjonalnym prawnikiem, prowadząca mediacje bardziej w sposób klasyczny niż ewaluatywny. Dlatego warto rozważyć w sprawach rodzinnych prowadzenie ko-mediacji, w której dwóch mediatorów – prawnik i nie prawnik potrafi połączyć wiedzę prawniczą i umiejętność zarządzania emocjami stron. Dla pełnego komfortu uczestników mediacji, w przypadku prowadzenia jej przez dwoje mediatorów wskazanym jest, aby mediatorami byli kobieta i mężczyzna, (co zrównoważy emocje obojga skonfliktowanych małżonków), a przy mediacji wielokulturowej dodatkowo warto, by mediatorzy pochodzili z tego samego kręgu kulturowego, wyznaniowego i językowego, co każda ze stron konfliktu.

Na jakość mediacji i trwałość zawartego porozumienia ma niewątpliwie wpływ czas jej trwania oraz liczba odbytych spotkań mediacyjnych. Należy pamiętać, że mediacja jest procesem, podczas którego jej uczestnicy poddawani są swoistej perswazji. Perswazja, jako działanie sekwencyjne, dla osiągnięcia zamierzonego efektu wymaga czasu. Tymczasem jak pokazały badania, w ponad 60% spraw do zakończenia mediacji dochodziło już na pierwszym spotkaniu mediacyjnym stron. W przypadku ¼ spraw rodzinnych skierowanych do mediacji miały miejsce dwa spotkania stron, a najwięcej – 4 spotkania mediacyjne w 8% spraw. Jeżeli wspólne spotkanie mediacyjne stron zostało przez mediatora odpowiednio przygotowane i poprzedzone wcześniejszymi jego kontaktami mailowymi czy telefonicznymi z każdym z uczestników, możliwe było zawarcie trwałego i satysfakcjonującego porozumienia podczas jednego spotkania wspólnego. Jednakże w większości przypadków to pierwsze spotkanie było jedynym kontaktem stron z mediatorem, co przy mediacji rodzinnej charakteryzującej się natężeniem emocji, może nie być wystarczające. Warto rozważyć praktykę *coucus mediation*, ewentualnie zwiększenia liczby wspólnych sesji mediacyjnych, do co najmniej dwóch. Da to uczestnikom mediacji czas na wypracowanie trwałego porozumienia, niekumulującego w przyszłości kolejnych spraw sądowych, jako skutku nierozwiązanego w pełni konfliktu rodzinnego.

O ile w sądzie okręgowym kierowane do mediacji sprawy rozwodowe były sprawami spornymi (procesowymi), o tyle w sądach rejonowych kierowane były do mediacji dwa rodzaje spraw: sporne np. sprawy o ustalenie obowiązku alimentacyjnego oraz niesporne (nieprocesowe) np. ustalenie kontaktów czy miejsca pobytu małoletniego dziecka. Wśród spraw nieprocesowych najliczniejszą grupę stanowiły sprawy o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem stron i o ustalenie miejsca pobytu małoletniego. Często w tego typu sprawach osoba małoletniego dziecka traktowana jest przedmiotowo, a sposób kontaktów czy ustalenie miejsca jego stałego pobytu, wykorzystywane są, jako swego rodzaju „moneta przetargowa” w celu uzyskania przez drugiego rodzica innej korzyści, nierzadko o charakterze majątkowym. W tym kontekście mediacja w sprawach niespornych stanowi próbę rozwiązania rzeczywistego konfliktu stron, a jej efekt końcowy – nawet, jeśli doszło do zawarcia ugody, może okazać się nietrwały.

Badania pokazały także, że wniosek o zmianę kontaktów z małoletnim dzieckiem czy o zmianę miejsca jego stałego pobytu był składany nie tylko z powodu konfliktów rodziców, ale z powodu zmiany okoliczności faktycznych np. wieku dziecka i dążenia rodziców do ponownego prawnego uregulowania kwestii kontaktów w zmienionym kontekście sytuacyjnym. W tym przypadku postępowanie mediacyjne było jedynie formalnością, bowiem strony przyszły do mediatora już „dogadane”. Wielokrotnie przy tym strony same wraz ze złożeniem do sądu merytorycznego wniosku dodatkowo wносиły o przeprowadzenie mediacji. Od tego, która z tych dwóch sytuacji występuje w sprawie skierowanej do mediacji, zależy, w jaki sposób mediacja będzie przebiegała, jakie będą widoki na zawarcie przez strony ugody mediacyjnej i jak będzie ona trwała.

Badania pokazały, że w ponad 90% spraw o ustalenie kontaktów z małoletnim dzieckiem wniesionych do sądów rejonowych okręgu łódzkiego we wskazanym okresie badawczym, miało miejsce porozumienie uczestników postępowania, czy to w postaci zawarcia ugody mediacyjnej i jej zatwierdzenia przez sąd, czy zawarcia ugody sądowej (niekiedy poprzedzonej postępowaniem mediacyjnym), czy cofnięciem wniosku (w efekcie odbytej mediacji). W pozostałych sprawach, w których zawarto ugody sądowe, strony także były uczestnikami mediacji, ale zakończyła się ona brakiem podpisania porozumienia. Sędziowie podkreślali, że postępowanie mediacyjne, nawet niezakończone zawarciem formalnego porozumienia, jest bardzo pomocne na dalszym etapie procesu, bo mediacja uzmysławia stronom ich rzeczywiste potrzeby, oczekiwania i ograniczenia, niejako „przygotowuje” je do dalszego etapu postępowania sądowego.

Biorąc pod uwagę całokształt decyzji sądu w poddanych badaniu sprawach o ustalenie/zmianę miejsca stałego pobytu małoletniego dziecka skierowanych do mediacji, można stwierdzić, że w $\frac{3}{4}$ spraw sąd nie wydawał merytorycznego rozstrzygnięcia, umarzając postępowanie sądowe czy to z powodu zawarcia ugody mediacyjnej, zawarcia ugody sądowej czy cofnięcia wniosku. Należy dodać, że zarówno zawarcie przez strony ugody sądowej, jak i cofnięcie wniosku miały miejsce już po udziale stron w postępowaniu mediacyjnym.

Pozew o ustalenie obowiązku alimentacyjnego lub podwyższenie alimentów nie zawsze wiąże się z konfliktem stron. Często strony są zgodne, a do sądu, podobnie

jak przy sprawach o ustalenie/zmianę sposobu kontaktów z małoletnim dzieckiem, przychodzą „niejako po legalizację” swoich ustaleń i nadanie im mocy prawnej. Ponawiane okresowo pozwy w sprawie podwyższenia alimentów wiążą się z wiekiem dziecka i koniecznością dostosowania kwoty alimentów do rzeczywistych jego potrzeb na danym etapie rozwoju.

Powiązania spraw objętych badaniem etapu II miały dwojaki charakter – uprzedni i następny. Powiązania o charakterze uprzednim dotyczyły spraw sądowych o charakterze rodzinnym, które miały miejsce przed wytoczeniem sprawy, w której sąd skierował strony do mediacji. Powiązania o charakterze następnym dotyczyły spraw sądowych o charakterze rodzinnym, które miały miejsce już po prawomocnym zakończeniu sprawy, w której strony zostały skierowane do mediacji sądowej odnotowanych w I etapie badania. Istotnym elementem badań było wykazanie powiązań spraw skierowanych do mediacji wybranych do badania I etapu z innymi sprawami rodzinnymi zawistymi pomiędzy tymi samymi stronami postępowania. Powiązania te zostały ustalone w znacznej części w oparciu o system informatyczny sądów przy wykorzystaniu danych osobowych stron, a w części wynikały z akt sądowych spraw poddanych badaniu etapu I.

Badanie jednoznacznie potwierdziło występowanie zdecydowanie większej liczby spraw powiązanych uprzednio (przed wniesieniem sprawy podstawowej i skierowaniem stron do mediacji) niż spraw powiązanych następczo (wniesionych już po odbyciu przez strony mediacji i zakończeniu sprawy podstawowej), co potwierdziło skuteczność mediacji, jako metody polubownego rozwiązywania sporów w sprawach rodzinnych.

Przeprowadzone na I etapie badania aktowe spraw skierowanych do mediacji, uzyskane z systemów informatycznych sądów dane spraw powiązanych uprzednio i następczo ze sprawą podstawową I etapu badania oraz badania aktowe spraw powiązanych II etapu badania potwierdziły postawione hipotezy badawcze:

1. Od etapu rozwoju konfliktu stron zależy potencjalna skuteczność mediacji – mediacja na wczesnym etapie konfliktu zwiększa prawdopodobieństwo zawarcia ugody mediacyjnej.

2. Konflikty rodzinne są efektem kryzysu wzajemnego zaufania stron, przez co wniesienie sprawy sądowej przez jedną z nich nakręca spiralę odwetu i w efekcie skutkuje generowaniem kilku spraw sądowych równocześnie.
3. Strony uczestniczące wcześniej w mediacji rodzinnej, w sytuacji konfliktu rzadziej ponownie występują na drogę sądową, a po wniesieniu sprawy sądowej podejmują kolejną próbę mediacji.
4. Względy charakterologiczne stron mają wpływ na liczbę generowanych spraw sądowych o charakterze rodzinnym.
5. Wystąpienie na drogę sądową w sprawie rodzinnej nie zawsze jest wywołane konfliktem stron, może być spowodowane zmianą niezależnych okoliczności faktycznych i chęcią stron ponownego prawnego uregulowania nowej sytuacji.

Potwierdzenie w wyniku przeprowadzonych badań postawionych hipotez badawczych potwierdza tezę, iż:

Mediacja rodzinna zastosowana na odpowiednio wczesnym etapie konfliktu stron, jest najbardziej skuteczną metodą jego rozwiązywania i zapobiegania generowaniu przez strony nowych spraw sądowych o charakterze rodzinnym, bo konflikt rodzinny jest zazwyczaj konsekwencją braku umiejętności komunikacyjnych stron skutkującym kryzysem zaufania, a mediacja rodzinna poprzez stworzenie bezpiecznej przestrzeni do rozmowy skutecznie te braki niweluje. Dla zwiększenia skuteczności mediacji, uzyskania jej trwałego efektu oraz zapobieżenia eskalacji żądań wskazanym jest, aby miała ona miejsce jeszcze przed wniesieniem przez strony sprawy rodzinnej do sądu.

Wnioski de lege ferenda:

1. wprowadzenie w sprawach rodzinnych obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przedsądowej i uzależnienie przyjęcia przez sąd pozwu lub wniosku od załączenia do nich protokołu z mediacji,
2. w przypadku wprowadzenia obowiązku podjęcia przez strony próby mediacji przed wniesieniem sprawy na drogę sądową, przy przystąpieniu przez strony do mediacji, ponoszenie kosztów do dwóch odbytych spotkań mediacyjnych przez Skarb Państwa,
3. uzależnienie zwolnienia od kosztów sądowych w sprawach o rozwód i separację oraz w sprawach rodzinnych rozpatrywanych w sądach

- rejonowych od uprzedniego udziału stron w mediacji, potwierdzonego protokołem z mediacji,
4. podwyższenie standardów szkoleniowych dla mediatorów rodzinnych ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy z zakresu psychologii komunikacji oraz wiedzy o rodzinie,
 5. wprowadzenie dla mediatorów w sprawach rodzinnych obowiązkowych wizytacji (lustracji) oraz utworzenie na szczeblu krajowym niezależnego od ośrodków mediacyjnych zespołu monitorującego prowadzenie mediacji w sprawach rodzinnych,
 6. prowadzenie w sprawach rodzinnych mediacji przez dwóch mediatorów (ko-mediacja), z uwzględnieniem kryterium płci (kobieta – mężczyzna), kryterium wykonywanej profesji (prawnik – osoba wykonująca zawód nieprawniczy), a w mediacji transgranicznej dodatkowo kryterium pochodzenia z kręgu kulturowego uczestników mediacji,
 7. wprowadzenie dla sądu orzekającego w sprawach rodzinnych obowiązku obligatoryjnego kierowania stron do mediacji na posiedzeniu niejawnym,
 8. wprowadzenie elementów wiedzy o rodzinie, mediacji rodzinnej i psychologii komunikacji do programów nauczania szkół ponadpodstawowych i studiów wyższych (w tym również technicznych).